

બાળગ્રંથાવળી : પ્રથમ ગ્રેણી : ૧

શ્રી રીખવદેવ

લેખક :

ધીરજલાલ ટાકરશી શાહ

સર્વકલ્પ સ્વામીન

પ્રકાશક :

ન્યોતિ કાર્યાલય

પાડાપોળ સામે, ગાંધીરોડ,

અમદાવાદ.

આ પુસ્તક મુંબઈ છલાસા કેળવણી ખાતામાં તથા વડોદરા રાજ્યની લાયબ્રેરીઓ અને મુંબઈ માટે મંજૂર થયેલું છે તથા જી. એ. મૂ. પૂ. એજ્યુકેશન બોર્ડ તરફથી કન્યાધારણ પ્રથમમાં પાઠ્ય પુસ્તક તરીકે મંજૂર થયેલું છે.

આ પુસ્તકની આવૃત્તિઓ

પ્રથમ આવૃત્તિ	૧૦૦૦	આસો	સુદી ૯	૧૯૮૪
બીજી આવૃત્તિ	૫૫૦૦	કારતક	સુદી ૧૩	૧૯૮૫
ત્રીજી આવૃત્તિ	૧૪૫૦	શ્રાવણ	વદી ૦))	૧૯૮૬
ચોથી આવૃત્તિ	૧૫૫૦	માહ	સુદી ૧૫	૧૯૯૦
પાંચમી આવૃત્તિ	૧૧૦૦	ભાદરવા	સુદ ૧	૧૯૯૨

સુધારાવધારા સાથે

હિંદીમાં

પ્રથમ આવૃત્તિ ૧૦૦૦ ફાગણ ૧૯૮૮

બાળઅધ્યાવણીની પ્રકાશિત થયેલી કુલ પ્રતિઓ

સંવત ૧૯૯૨ ના ભાદરવા સુદી ૧

પ્રથમ શ્રેણી ૮૮૮૫૦, બીજી શ્રેણી ૪૭૦૦૦, ત્રીજી શ્રેણી ૪૦૦૦૦
ચોથી શ્રેણી ૨૬૫૦૦, પાંચમી શ્રેણી ૨૫૦૦૦, છઠ્ઠી શ્રેણી ૨૫૦૦૦

હિંદી પ્રથમ શ્રેણી ૨૧૫૦૦

કુલ નકલ ૨૭૩૮૫૦

બે લાખ તહોતેર હજાર આઠસો ને પચાસ.

: : મુદ્રક અને પ્રકાશક : ધીરજીલાલ ટોકરશી શાહ ૧ :
જ્યોતિ મુદ્રણાલય : ગાંધી રોડ : પાડાપોળ સામે : અમદાવાદ.

પાંચમી આવૃત્તિ પ્રકટ કરતાં:—

કો રૂં તત્વજ્ઞાન સામાન્ય જનસમાજને પચતું નથી. એને તો એ તત્વજ્ઞાન કથાઓ દ્વારા રજૂ થાય તો જ સમજમાં આવે. કદાચ એની સીધી અસર ન જણાય તો પણ સૂક્ષ્મ રીતે એના સંસ્કારો મન પર પડે છે. આથી જૈન સાહિત્યનો વિશાળ પ્રદેશ આ કથાઓએ રોકેલો છે. સમય તથા લોકોની રૂચિ પ્રમાણે એ એ કથાઓમાં વિદ્વાન લેખકોએ શૈલિ તથા ભાષાનો ઉપયોગ કર્યો છે, છતાં જેમ માળાના અનેક મણકાઓ એક જ સૂત્રથી ગુંથાયેલ હોય છે તેમ આ કથાઓ એક શાંત રસ-વૈરાગ્ય ભાવનાની સિદ્ધિને માટે ગુંથાયેલી છે.

આ કથાઓનું લક્ષ્ય મનુષ્યમાં રહેલી પાશવવૃત્તિને ઉસ્ફેરિત અધમ આનંદ આપવાનું નથી એટલે એમાં શ્રૃંગાર વીર-કંટુષ અદ્ભૂતાદિ ખધા રસોનો છુટકો ઉપયોગ હોવા છતાં

તેમને ગૌણ સ્થાન આપવામાં આવ્યું છે. આ કથાઓનું સાધ્ય મનુષ્ય જીવનમાં રહેલા કષાયના અગ્નિને શાંત કરી આત્મરસનો અનુભવ કરાવવાનું છે. એમાં તેણે ધણી સફળતા મેળવી છે એ નિર્વિવાદ છે.

ભિન્ન ભિન્ન ભૂમિકાપર રહેલા મનુષ્યોને કથાઓના ભિન્ન ભિન્ન સ્વરૂપે જ બોધી શકાય : એ મહાન સત્ય લક્ષમાં રાખીને આ કથાઓની યોજના થયેલી છે. એમાં કેટલાક વાસ્તવિકતાને જ શોધવા મથતા સાહિત્યકારોને અસંભવિત કથાઓ-અર્થહીન કથાઓ લાગે છે. પણ તેઓ ભૂલી જાય છે કે વાસ્તવિકતાના મહાન પૂજારી પશ્ચિમના દેશોમાં પણ પ્રથમ ભૂમિકાને માટે પરીવાર્તાઓનો છુટથી ઉપયોગ થાય છે. બધી કથાઓ વાસ્તવિક હોવી જોઈએ એવું કાંઈ જ નથી. કલ્પનાને પૂર્ણ છુટ આપવા માત્રથી એ વાતનું મહત્વ જરાયે ઓછું થતું નથી. બદલે જેને ઉદ્દેશીને લખાઈ છે એ ઉદ્દેશ જોતાં વધે છે.

આજથી થોડાં વર્ષો પહેલાં મુદ્રણકળાનો પ્રચાર ન હતો ત્યારે આ વાતો કદાચ આજના કરતાં ઘણું વધારે પ્રમાણમાં જનસમાજને પહોંચતી. તેનાં ફારણો અનેક છે. જીવનવિગ્રહ ઉઘ નહિ હોવાથી શાંત ભાવે વ્યાખ્યાનાદિનું શ્રવણ થતું. પુરસદના સમયમાં એ કથાઓ મંડળીઓમાં કહેવાતી. સંસ્કારી માતાના આળસો ભાગ્યે જ એવાં હશે કે જેણે માતાની ભક્તિભરી ને મીઠી વાણીથી આ મહાન વ્યક્તિઓના ઉત્તમ ચરિત્રો નહિ સાંભળ્યા હોય. દેખકને તો એનો અપૂર્વ લાભ મળેલો છે ને એણે

એવો લાલ બીજને મળતો જોયો છે. પરંતુ જીવનની દિશા બદલાતાં આજની માતાઓ ધર્મના સંસ્કારમાં ઉતરતી જાય છે. પોતાના ધર્મનું તથા આત્મી કથા આદિનું સંગીત જ્ઞાન હોય તેવી મહિલાઓ આજે બહુ થોડી મળશે. એટલે આજના બાળકોને આ અમૂલ્ય વારસાથી વંચિત થવાનો પ્રસંગ આવ્યો છે. આ પરિસ્થિતિ અસહ્ય છે.

ધાર્મિક શિક્ષણ તરીકે જ્યારે બાળકોના સહવાસમાં આવતાં મને જણાયું કે મહાનમાં મહાન વ્યક્તિના જીવનચરિત્રો માટે એ બોલ પણ દશ દશ વર્ષની ઉંમર સુધી તેમને મળ્યા નથી ત્યારે એ સંપ્રદાય ખૂબ લાગ્યું અને કોઈ પણ જાતની આર્થિક સ્થિતિ સારી ન હોવા છતાં એ દિશામાં નમ્ર પ્રયાસ કરવા પ્રયત્ન કર્યો. આજે એ જાતના સાહિત્યના અર્થાત્ બાળગ્રંથાવળીનાં ૧૨૦ પુસ્તકો તૈયાર થયાં છે. જેને જૈન સમાજના બધા વર્ગે હાર્દિક સત્કાર આપ્યો છે. એથી જ પાંચ વર્ષ જેટલા સમયમાં તેની લાખો નકલ પ્રસિદ્ધ કરવા શક્તિમાન થયો છું. ને આ પુસ્તકની પાંચમી આવૃત્તિ પ્રગટ કરવાનું બન્યું છે. આ સઘળું જોતાં એટલું કહી શકાય કે મારો પ્રયત્ન કાંઈક અંશે સફળ થયો છે.

આજે જો કે જૈન ભાષાઓનો મોટો ભાગ વ્યાપારપ્રિય હોવાથી સાહિત્ય તરફ જોઈએ તેવું લક્ષ આપતો નથી, પણ હવે એ સમય આવી પહોંચ્યો છે કે જ્યારે એની ઉપેક્ષા બિલકુલ આવી શકશે નહિ.

જે જે ભાષાઓએ આજ સુધી આ પ્રયાવળી તરફ
પોતાની સહાનુભૂતિ ને મદદ દર્શાવ્યા છે તેમને એકજ વિનંતી
કે ભવિષ્યમાં પ્રમટ કરવા ધારેલી જુદી જુદી ગ્રન્થમાળાઓમાં
પણ તે મદદ કરે ને જૈન સાહિત્યનો પ્રચાર કરવામાં પોતાનો
યોગ્ય ફાળો આપે. વદે વીરમ્

ભાદ્રપદ સુદી ૧ : ૧૯૯૨
નાણાવટી બીરડીમ : માંધીરોડ
અમદાવાદ.

લી.
સંઘસેવક
ધીરજલાલ

શ્રી રીખવહેવ

:૧:

ધણા જુના સમયની વાત છે. જ્યારે આ દેશમાં નહોતાં ગામનગર કે નહોતાં પુર-પાટણ. સઘળે લીલી કુંજરે ઝાડી. જ્યાં જુઓ ત્યાં અમૃત જેવાં મીઠાં ફળ. જ્યાં જુઓ ત્યાં અમૃત જેવાં મીઠાં પાણી. માણસો આવાં અમૃત ફળ ખાય ને મીઠાં પાણી પીએ. જંગલમાં હરે ફરે અને મન કરે. નહિ કોઈને કળઓ કે નહિ કોઈને કંકાસ.

જંગલમાં એમ હરેફરે છે અને મન કરે છે. એવામાં આવ્યા હાથીભાઈ. એમની સાથે એક માણસને થઈ દોસ્તી. એટલે દરરોજ તે

હાથી પર ચડે ને જંગલમાં ફરે. એ માણસનું નામ વિમળવાહન.

કાળનો મહિમા અજ્ઞ છે. ધીમે ધીમે ફળફળાદિ થયાં ઓછાં ને માણસોએ માંડ્યું લડવા. એક કહે કે મારું જાડ અને બીજે કહે કે મારું જાડ. એક કહે એનાં ફળ હું લઉં ને બીજે કહે એનાં ફળ હું લઉં. એવામાં નીકળ્યા વિમળવાહન. તે હાથી પર બેઠા છે ને દેવ જેવા શોભે છે. માણસો લડતા લડતા એમની પાસે ગયા અને કહ્યું :

‘બાપણ ! અમારી તકરાર પતાવો. ’
વિમળવાહન કહે. ‘આ જાડ તમારું ને આ જાડ તમારું. જાઓ કોઈ લડશે મા ! બાઓ પીઓ ને મોજ કરો. ’

વિમળવાહન આ ટોળીના-કુળના સ્વામી થયા એટલે ગણાયા કુળકર.

આ વાતને વરસો વીતી ગયાં. વિમળવાહન ગુજરી ગયા ને તેમની છ પેઢીઓ પણ ચાલી ગઈ. સાતમી પેઢીએ થયા નાભિ કુળકર. તેમની સ્ત્રીનું નામ મરૂદેવા. તેમને રૂપ રૂપનાં

અંબાર ને કંચન જેવી કાયાવાળા દીકરો જન્મ્યા.
તેમનું નામ રીખવદેવ. તે લાડકોડે ઉછરે છે ને
મોટા થાય છે.

: ૩ :

એક દિવસ દેવી જેવી એક બાળા વન-
માં ફરી રહી છે. નથી બિચારીને મા કે નથી
બિચારીને બાપ! બીજા માણસો તેને રખડતી
જેઠને લાવ્યા નાલિકુળકર પાસે. તેનું નામ
સુનંદા.

નાલિકુળકર કહે, 'કન્યા બહુ સારી
છે. રીખવને પરણાવીશું. આ એક સુનંદા ને બીજા
એક સુમંગળા.'

રીખવદેવને પરણાવવાની ધામધુમ ચાલી.
બધી તૈયારીઓ થઈ ગઈ ને રીખવદેવ સુનંદા
તથા સુમંગળાને પરણ્યા. સઘળે જેજેકાર થઈ
રહ્યો. સહુ આનંદમાં વખત પસાર કરવા લાગ્યા

હવે સુમંગળાને થયું એક પુત્રપુત્રીનું
જેડલું. એમનાં નામ પાડ્યાં ભરત અને બ્રાહ્મી.
સુનંદાને પણ થયું એક પુત્રપુત્રીનું જેડલું.

એમનાં નામ પાડ્યાં બાહુબળી ને સુંદરી. સુમંગળાને બીજા પણ ઘણા પુત્રો થયા.

: ૪ :

એ વાતને વર્ષો વીતી ગયાં.

હવે તો અમૃત જેવાં ફળો યે ઘટી ગયાં ને અમૃત જેવાં પાણી યે મટી ગયાં. માણસો પાંદડાં, ફળફૂલ ને જંગલમાં ઉગેલું અનાજ ખાય. પણ એ અનાજ પચે નહિ. અનાજ ખાયઅને દુઃખી થાય. એક દિવસ બધા રીખવદેવ પાસે આવીને કહેવા લાગ્યા.

‘દેવ ! કોઈ ઉપાય બતાવો. અમને ખાધું કાંઈ પચતું નથી. ’

રીખવદેવ કહે, ‘અનાજને હાથથી મસળો, પાણીમાં પલાળો ને પડીઆમાં લઈને ખાઓ તો અપચો નહિ થાય. ’

માણસો હવે તેમ કરવા લાગ્યા. પણ થોડા દિવસ થયા ને ફરીથી અપચો શરૂ થયો. એટલે સહુ કહે, ‘ચાલો રીખવદેવ પાસે; એમના સિવાય આપણું કોણ છે ? ’

સહુ રીખવદેવ પાસે આવ્યા અને કહ્યું
'ભગવન્ ! આપના કહ્યા પ્રમાણે કર્યું, પણ
અનાજ ખાધું પચતું નથી. '

રીખવદેવ કહે, ' પલાળેલા અનાજને
મુઠીમાં રાખો ને પછીથી ખાજો. '

માણસો કહે, ' હાશ ! હવે નિરાંત
થઈ. ' પણ થોડા દિવસ થયા ને ફરી પાછો
અપચો થવા લાગ્યો. 'હવે કરવું શું ! '
સહુ એ વિચારમાં પડ્યા. એવામાં થયો પવન !
શું પવન ? શું પવન ? સામસામી આડની
મોટી ડાળો અથડાય ને જળ્પર કડાકા થાય.
જ્યાં જુઓ ત્યાં વા ને ઘંટોળીઓ. જ્યાં
જુઓ ત્યાં ડાળોના કડાકા. એમ આડની ડાળો
ખૂબ ઘસાણી એટલે થયો દેવતા. એ તો
ભડભડાટ સળગવા લાગ્યો.

ભોળા બિચારા માણસો કહે, ' અલ્યા !
આ કાંઈક જોવાજોવું આવ્યું. હવે કેવું અગે છે ને !
ચાલો એને ઉપાડી લઈએ. ' જ્યાં લેવાને
હાથ લંબાવ્યાં ત્યાં તો હાથ દાઝ્યા. ' ઓય
આપરે ! આ તો બહુ ભુંડો ! ' એમ કહીને

સહુ બુમ પાડવા લાગ્યા. પછી ગયા રીખવદેવ પાસે અને કહેવા લાગ્યા :

‘ બાપુજી ! જંગલમાં કોઈક ભૂત આવ્યો છે, તે બધાને બહુ હેરાન કરે છે. માટે એનું કાંઈ કરો. ’

રીખવદેવ કહે, ‘ એને હાથથી અડશો મા. એની આસપાસની ઘાસ કાઢી નાખશો ને તેના પર લાકડાં ધરજો. એવાં લાકડાં એકઠાં કરજો અને તમારું પલાળેલું અનાજ એનાથી રાંધજો. એ અનાજ ખાશે તો અપચો નહિ થાય. ’

માણસો સહુ જંગલમાં આવ્યા ને ઘાસ કચું દૂર. ધીમે ધીમે સળગતાં લાકડાં એકઠાં કર્યાં ને બનાવ્યું મોટું તાપણું. પછી પલાળીને પોતાની મુઠીમાં રાખેલાં અનાજ તાપણામાં નાખ્યાં અને રંધાવાની રાહ જોતા બેઠા. પણ અનાજ તે એમ રંધાતાં હશે ? થોડીવારમાં બધું બળીને રાખ થયું. પાછું તે શું મળે ?

માણસો કહે, ‘ આ તો અટ્યા બહુ ભુડો ! જેટલું આપીએ છીએ તેટલું ખાઈ જાય છે ને પાછું તો કાંઈ પણ આપતો નથી ! ’ સહુ નિરાશ થઈને આવ્યા રીખવદેવ પાસે.

રીખવદેવ હાથી પર બેઠા છે ને દેવ જોવા શોભે છે. તેમણે કહ્યું : ‘લાવો માટીનો લીલો પીંડો. ’

થોડી વારમાં પીંડો આવ્યો. રીખવદેવે તે પીંડો હાથીના માથાપર મુક્યો ને તેનાં સુંદર મળનાં વાસણો બનાવ્યાં. એ વાસણો માણસોને બતાવીને કહ્યું કે ‘આવાં વાસણો બનાવો ને તેમાં અનાજ રાંધો. ’

સહુએ હવે તેમ કરવા માંડ્યું.

: ૫ :

માણસો વાસણમાં રાંધે છે ને ખાય છે, પણ હવે વાસણો રાખવાં ક્યાં? હવે તે પહેલાંનાં જોવા શરીર પણ રહ્યાં નહિ. રાતવરત જંગલી જનાવરોનો હુમલો થાય ને રક્ષણ કરવું પણ ભારે પડે.

રીખવદેવે વિચાર્યું : ‘આમને હવે ધર વિના નહિ ચાલે, માટે ધર બાંધતાં શીખવું.’ એટલે થોડા માણસોને બોલાવ્યા ને ધર બાંધતાં શીખવ્યું. ત્યારથી માણસો ધર બાંધીને જંગલમાં રહેવા લાગ્યા.

પણ ઘર તે એમને એમ શોભે ?
કાંઈક ચિતરામણ હોય તો ઠીક. શ્રી રીખવદેવે એથી
કેટલાક માણસોને ચિતરતાં શીખવ્યું. પણ થોડા
દિવસો ગયા ને બીજી ચિંતા ઊભી થઈ ! માણસોને
નાગા રખડતાં શરમ લાગી. તેમણે વિચાર્યું કે શરીર
ઢાંકવા માટે કાંઈક હોય તો સારું એથી ટાઢ
તાપ પણ એાછાં લાગે. શ્રી રીખવદેવે જાણ્યું કે હવે
માણસોને કપડાં વિના નહિ ચાલે, એટલે થોડાને
બોલાવીને ઝાડની છાલનાં કપડાં બનાવતાં શીખવ્યું.

: ૬ :

આમ ધીમે ધીમે રીખવદેવે લોકોને કળા
શીખવી. પણ હવે માણસોનાં મન થયાં મેલાં. જ્યાં
જુઓ ત્યાં કળઓ ને જ્યાં જુઓ ત્યાં લડાઈ.
છેવટે માણસો લડી લડીને કંટાળે અને આવે
રીખવદેવ પાસે.

એક દિવસ કેટલાક માણસોએ આવીને કહ્યું:
'દેવ ! હવે તો આ કળઓ-કંકાશ મટે એવું
કરો તો સારું. કોઈ કોઈનું માનતું નથી અને
હમેશાં લડાઈ ટંટા ચાલે છે. '

રીખવદેવ કહે, 'રાજ હોય તો આ બધું
મટે. '

માણસો કહે, ' તમે અમારા રાજા. '

રીખવદેવ કહે, ' પિતાની રાજા સિવાય રાજા ન થવાય. તમે પિતાજી પાસે જઈને વિનંતિ કરો ! એ કહે તેમ કરીશ. '

આથી બધા નાભિ કુળકર પાસે આવ્યા ને વિનંતિ કરી. નાભિ કુળકર કહે, ' ભલે, રીખવદેવ તમારો રાજા થશે. '

પિતાની રાજાથી રીખવદેવ રાજા થયા. તેઓ સહુથી પહેલા રાજા થવાથી આદિનાથ કહેવાયા.

: ૭ :

અત્યાર સુધી લોકો જંગલમાં છુટાછવાયા રહેતા, પણ રીખવદેવ રાજા થયા એટલે એક સુંદર શહેર વસ્યું. શહેરના ફરતો મજબુત કોટ થયો. અંદર મોટાં મોટાં મકાનો ને મોટી મોટી શેરીઓ થઈ, મોટી મોટી બજારો બંધાઈ ને મોટા મોટા ચોક બન્યા.

આ પ્રમાણે ઠેર ઠેર ગામ વસ્યાં, ને પુરપાટણ થયાં. જોતજોતામાં દેશમાં સઘળે સુધારો ફેલાયો.

હવે તો લોકો હાથથી ખેતી કરે અને અનાજ પકવે. પણ હાથથી તે ખેતી કેટલો વખત થાય ? એટલે શ્રી રીખવદેવે લોકોને ગાય, ભેંસ, ઘોડા ઇત્યાદિ જંગલમાં રહેતાં જનાવરોને પાળતાં શીખવ્યું.

લોકો જનાવર પાસે ખેતી કરાવવા લાગ્યા, ને ગાય, ભેંસમાંથી દૂધ પણ મેળવવા લાગ્યા.

જનાવરની મદદથી ખેતી ખૂબ થવા લાગી, ને પાક પણ ખૂબ થવા લાગ્યો. પછી તો એક ખીજમાં માલની લેવડદેવડ થઈ ને વેપાર શરૂ થયો. વેપાર પણ જોતજોતામાં ધણો વધ્યો.

આ પ્રમાણે બધી જાતનો સુધારો શ્રી રીખવદેવે દાખલ કર્યો, એથી તેઓ આજની માનવજાતિના પ્રથમ સુધારક ગણાય છે.

: ૮ :

આદિનાથ રાજપાટ ભોગવે છે ને આનંદ કરે છે. એવામાં એમને વિચાર આવ્યો કે, લોકોને મેં કળાઓ તો શીખવી, પણ ધર્મ નથી શીખવ્યો; માટે ધર્મ શીખવું. ધર્મની શરૂઆત દાનથી થાય એટલે રાજમહેલે દાન-

શાળા માંડીને એક વર્ષ સુધી અઢળક દાન દીધું. પછી એમણે પોતાના બધા પુત્રોને જુદા જુદા દેશનું રાજ્ય સોંપી દીધું, ને પોતે બધો વૈભવ છોડી તદ્દન સાદું જીવન શરૂ કર્યું. તદ્દન સાદું જીવન ગાળનારને સાધુ કહેવાય. મતલબ કે શ્રી રીખવદેવ સાધુ થયા.

એમના શરીર પર એક જ કપડું. માથું ને પગ ઉધાડા. ન ગણે ટાઢ કે ન ગણે તડકો. બસ જ્યારે જુઓ ત્યારે ધ્યાન. ભિક્ષા લેવા જાય પણ માણસો જાણે નહિ કે તેમને શું અપાય !

કોઈ કહે, ‘આ ઘરેણું લ્યો,’ કોઈ કહે, ‘આ કન્યા લ્યો.’ પણ સાધુને એ શું કામનાં ? એમ કરતાં વરસ એક વીતી ગયું. રીખવદેવ ફરતા ફરતા હસ્તિનાપુર આવ્યા.

લોકોનાં ટાળેટાળાં એમનાં દર્શન કરવા ઉલટી પડ્યાં ને પોતાને ઘેર ભોજન લેવાનાં નોતરાં દેવા લાગ્યા. પણ રીખવદેવ કાંઈ બોલ્યા નહિ.

એમ કરતાં આવ્યા શ્રેયાંસકુમારના મકાન

આગળ. શ્રેયાંસકુમાર રીખવદેવના પુત્ર બાહુ-
બળીના પૌત્ર થાય. લોકો ચારે બાજુએ ટોળે
મળ્યાં છે ને કોલાહલ થાય છે. શ્રેયાંસકુમારે
આ કોલાહલ સાંભળી છડીદારને કહ્યું, ‘બહાર
જઈને તપાસ કર તો ! આટલો બધો અવાજ
શેનો થાય છે ?’

છડીદારે બહાર જઈને તપાસ કરી, અને
પાછા આવીને જણાવ્યું : ‘હ મહારાજ !
શ્રી રીખવદેવ ભગવાન જે આપના વડા દાદા
છે. તેઓ પધાર્યા છે. તેમની આસપાસ લોકોનાં
ટોળે ટોળાં મળ્યાં છે. અને એથી આટલો બધો
અવાજ થાય છે.’

શ્રેયાંસકુમાર આ સાંભળી એકદમ દોડ્યા
ને પ્રભુના પગમાં માથું મૂકી દીધું. તેમનું
હૈયું ભક્તિ અને આનંદથી ઉભરાઈ ગયું.
આનંદના ઉભરામાં વિચાર કરતાં કરતાં તેમને
બખર પડી કે સાધુને કેવી ભિક્ષા અપાય.

:૯:

આ વખતે શ્રેયાંસકુમારને ત્યાં શેરડીનો
રસ આવેલો હતો. તેમણે શ્રી રીખવદેવને

વિનંતિ કરી કે 'ભગવાન મારે ત્યાંથી ભિક્ષા લઈ મને પાવન કરો. આપને લેવા લાયક આ શેરડીનો રસ તૈયાર છે.'

આ સાંભળી શ્રી રીખવદેવે પોતાના બેહાથ ધર્યા. હાથ એ જ તેમનું વાસણ હતું. આમ એક વરસની આખરે શ્રેયાંસકુમારે શ્રી રીખવદેવને શુદ્ધ ભિક્ષા આપી.

શ્રી રીખવદેવે એનાથી પારણું કર્યું, એટલે સઘળા લોકો હરખાયા, તેમણે બધાએ શ્રેયાંસકુમારને ધન્યવાદ આપ્યો ને કહેવા લાગ્યા કે 'ધન્ય આવા સુપાત્રને ! ધન્ય આવા દાન દેનારને !'

આદિનાથ ભગવાન આ પ્રમાણે ધણું કર્યા. ફરતાં ફરતાં તેમને દુનિયાનું સાચું અને પુરું જ્ઞાન એટલે કે વળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું. તેમણે લોકોને ઉપદેશ દીધો.

પોતાની ભૂલો સુધારી જીવનને પવિત્ર બનાવવું.

કોઈ જીવને મારવો નહિ.

સહુ સાથે હેતથી વર્તવું.

બુદ્ધું બોલવું નહિ.

ચોરી કરવી નહિ.

શીયળવ્રત પાળવું.

સંતોષથી રહેવું.

વ્યસનો પાડવાં નહિ.

સંતોની સેવા કરવી વગેરે

ધણા લોકો આ ધર્મ પાળવા લાગ્યા.

જે લોકો ઉપર કહેલો ધર્મ પાળવા લાગ્યા તેમનો એક સંઘ સ્થાપ્યો. એ સંઘ તીર્થ પશુ કહેવાય છે, તેથી આદિનાથ પહેલા તીર્થ કરનારા તીર્થંકર થયા.

આવી રીતે ઘણો વખત ઉપદેશ આપીને તેઓ નિર્વાણ પામ્યા. આજે પણ લોકો સવારમાં ઊઠી તેમનું સ્મરણ કરે છે.

શ્રી રીખવદેવનાં ઘણાં તીર્થો છે. શત્રુંજય, આબુ, રાણકપુર, કેશરીયાળ, અગડીયાળ, વગેરે.

બોલો રીખવદેવ ભગવાનકી જે !

બોલો શ્રીઆદીશ્વર દેવકી જે !

બાળ ગ્રન્થાવળી : પ્રથમ શ્રેણી : ૨

નેમ-રાત્રુલ

: લેખક :

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

સર્વ હક્ક સ્વાધીન

આવૃત્તિ પાંચમી : કુલ ૫૨૦૦ : સંવત ૧૯૯૧

મુદ્રય સવાચ્છાનો.

પ્રકાશક :
 ધીરજલાલ ટાકરશી શાહ
 જ્યોતિ કાર્યાલય
 રતનપોળ,
 અ મ દા વા દ.

પહેલી વાર	૧૨૫૦ કારતક	૧૫'-૧૯૮૫
બીજી વાર	૧૧૦૦ ચૈત્ર વદ	૧'-૧૯૮૫
ત્રીજી વાર	૭૫૦ શ્રાવણ સુદ	૧૫'-૧૯૮૬
ચોથી વાર	૧૦૦૦ આસો સુદ	૧૫'-૧૯૮૭
પાંચમી વાર	૧૧૦૦ જેઠ વદી	૦))-૧૯૮૧

જેમના સમૃદ્ધ કથાભંડાર
 માંથી ચોડા કથારત્નો
 પામી શક્યો તે પૂજ્ય
 માતૃશ્રીને આ બાળઅંધા-
 વળાની પ્રથમ શ્રેણીનું
 દ્વિતીય પુણ્ય ભક્તિ પૂર્વક
 ચડાવું છું.

નેમ રાજુલ

: ૧ :

એક હતું મોટું શહેર. બરાબર જમના નદીને કિનારે. તેનું નામ શૌરિપુર. ત્યાં એક બક્ષા રાજ રાજ્ય કરે. તેમનું નામ સમુદ્રવિજય. તેમની રાણીનું નામ શિવાદેવી. શિવાદેવીથી તેમને એક પુત્ર થયો. તેમનું નામ અરિષ્ટનેમિ. તેમને બધા નેમનાથ પણ કહેતા. શું નેમનાથનું જ્ઞાન ! શું નેમનાથના ગુણ ! કાંઈ એનું વર્ણન કરી શકે નહિ.

: ૨ :

રાજ સમુદ્રવિજયને નવ ભાઈઓ હતા. બધા તેમનાથી નાના. તેમાં સહુથી નાના વાસુદેવ. નહિ તેમના રૂપનો પાર કે નહિ તેમના ગુણનો પાર. એ રૂપગુણને લીધે તેમને ધણા રાજાઓ તથા શ્રીમંતોએ પોતાની પુત્રીઓ પરણાવી. તેમાં રાહિણીથી બળદેવ તથા અને દેવકીથી શ્રીકૃષ્ણ તથા. બંને ભાઈઓ ખૂબ પરાક્રમી હતા.

: ૩ :

શૌરિપુરથી થોડે છેટે મથુરા નામનું ગંજવર શહેર હતું. ત્યાંનો રાજ કંસ હતો. તે ઘણો કૂર હતો. પોતાના બાપ ઉત્તસેનને પણ કેદમાં પૂરી સતાવતો હતો. શ્રીકૃષ્ણ અને બળદેવે આ દુષ્ટ કંસને મારી નાખ્યો; અને ઉત્તસેનને ફરી ગાદી આપી. કંસ મરાયો એટલે તેનો સસરો જરાસંધ ખૂબ ચીડાયો. તે ઘણો મોટો રાજ હતો. શૌરીપુરનું રાજ્ય તેની સામે લડી શકે તેમ ન હતું. મથુરાનું રાજ્ય પણ તેની સામે લડી શકે તેમ ન હતું. એટલે તેઓ પોતાના કુટુંબ-કબીલાને લઇને ચાલી નીકળ્યા. ચાલતાં ચાલતાં તેઓ કાઠિયાવાડમાં આવ્યા. ત્યાં દરિયાકિનારે મોટી નગરી વસાવી. તેનું નામ દ્વારિકા. શ્રીકૃષ્ણ ઘણા પરાક્રમી હતા એટલે તેમને દ્વારિકાના રાજ બનાવ્યા.

: ૪ :

દ્વારિકાની શોભા ઘણીજ હતી. તેમાં મોટા મોટા મહેલો ને મોટી મોટી બજારો બાંધી હતી. મોટાં મોટાં મંદિરો ને મોટાં મોટાં ચૌટાં બનાવ્યાં હતાં. કહેવા બેસીએ તો કહેવાયજ નહિ ! તેમાં પણ શ્રીકૃષ્ણના ચત્રભંડારની તો વાતજ શી ?

એક દિવસ નેમનાથ મિત્રો સાથે ફરતા ફરતા શસ્ત્રભંડારમાં આવ્યા. તેમણે બધાં હથિયારો જોયાં. તેમાં એક સુંદર શંખ પણ જોયો. શંખ ધણેજ સુંદર એટલે તેને લઈને વગાડવાનો વિચાર કર્યો. જ્યારે તેઓ શંખ લેવા તૈયાર થયા ત્યારે ત્યાંનો રખેવાળ પગે લાગીને બોલ્યો : તમે છો તો શ્રીકૃષ્ણના ભાઈ. પણ તમારાથી આ શંખ ઉપડે તેમ નથી. એ તો શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ જ ઉપાડે. માટે આપ નકામી મહેનત શા માટે કરો છો ?

આ સાંભળી નેમનાથ હસ્યા. તેમણે તો દડાની માર્ક શંખ ઊપાડી લીધો ને જોરથી વગાડ્યો. શંખનો અવાજ સાંભળીને લોકો બધા વિચારમાં પડ્યા. શ્રી કૃષ્ણ પણ આશ્ચર્ય પામ્યા ને વિચારવા લાગ્યા કે આ શંખ કોણે વગાડ્યો હશે ? એવામાં શસ્ત્રભંડારના રખેવાળે આવી સમાચાર દીધા : મહારાજ ! શ્રી નેમનાથે રમત માત્રમાં શંખ વગાડ્યો છે.

શ્રીકૃષ્ણ આ સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યા ને વિચારવા લાગ્યા : આટલું બધું બળ એનામાં હોય નહિ. ચાલ એની પરીક્ષા કરું.

: ૫ :

શ્રીકૃષ્ણ અને નેમનાથ મળ્યા. વાતચીત થઇ.

શ્રીકૃષ્ણ કહે : બાઈ નેમકુમાર ! ચાલો આપણે કુસ્તી કરીએ.

નેમનાથ કહે : ચાલો. પણ બાઇ ! કુસ્તી કરીને ધૂળમાં આળોટીએ એના કરતાં એક બીજનો હાથ લાંબો કરીને નમાવીએ તો ઠીક.

શ્રીકૃષ્ણ બોલ્યા : બલે, તેમ કરો.

નેમનાથ કહે : તો લાંબાવો આપનો હાથ.

શ્રીકૃષ્ણે હાથ લાંબાવ્યો ને નેમનાથે તે જોત-જોતામાં નમાવી દીધો. બાઇ ! હવે તમારો વારો. નમાવો આ હાથ. એમ કહીને નેમનાથે હાથ લાંબો કર્યો. શ્રીકૃષ્ણે ઘણી મહેનત કરી પણ હાથ નમ્યો નહીં. તેથી તેમને ખાત્રી થઇ કે નેમનાથ જરૂર મારા કરતાં વધારે બળવાન છે.

: ૬ :

નેમનાથ હવે જીવાન થયા છે. એક દિવસ માતા-પિતાએ તેમને બોલાવ્યા અને કહ્યું : પુત્ર ! હવે

તમે મોટી ઉમ્મરના થયા છો. એટલે પરણો તો અમને સંતોષ થાય.

નેમનાથે કહ્યું : માતાજી ! પિતાજી ! હું કાઈ ઠેકાણે મારે લાયક સ્ત્રી જોતો નથી. લાયક સ્ત્રી મળશે ત્યારે પરણીશ.

આ સાંભળી માતપિતાએ બહુ આગ્રહ કરવો છોડી દીધો.

: ૭ :

પ્રાગણ્ય માસ આવ્યો છે. ખાખરે ઠસુડાં ખીલ્યાં છે. આંખે મ્હોર બ્હેકે છે. રાયણનાં ઝાડ લીલાં પાંદડાંથી શોભે છે. કાયલ મીઠું મીઠું ટહૂકે છે. સરૌવરમાં હંસો તરે છે. ગિરનાર પર્વત ખૂબ શોભે છે. કુદરતમાં સધળે આનંદ ફેલાઈ રહ્યો છે. આવા વખતે કાણુ આનંદ ન કરે? શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ તેમની પટરાણીઆ સાથે આનંદ કરવા અહીં આવ્યા છે. સાથે નેમનાથ તથા દ્વારિકાના બીજા ઘણા લોકો છે.

શ્રીકૃષ્ણ અને સત્યભામા વગેરે પટરાણીઆ કુદરતની શોભા જોતાં જોતાં ત્યાંના કુંજોમાં ફરે છે.

એવામાં શ્રીકૃષ્ણને નેમનાથનો વિચાર આવ્યોઃ નેમનાથ લગ્ન કરે તો સાઈ. ગમે તેમ કરીને પણ એતું મન લગ્નમાં વાળું. એવો વિચાર કરીને શ્રીકૃષ્ણે કૂલની સુંદર માળા ગૂંથી. ને નેમનાથને પહેરાવી. આથી તેમની રાણીઓને લાગ્યું કે શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ પોતાના ભાઈને લગ્ન માટે સમજવી રહ્યા છે. તેથી તેઓએ પણ નેમનાથને લગ્ન કરવા ઘણું સમજવ્યા. અને આખો દિવસ આનંદમાં પસાર કર્યો.

: ૮ :

એમ કરતાં ફાગણ ગયો, ચૈત્ર પણ ગયો અને વૈશાખ માસ આવ્યો. તાપ બહુ પડે. ઉકળાટ ખૂબ થાય. એટલે બધાએ ઠંડકને ઇચ્છે. ઠંડક સાઈ શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ તેમની પટરાણીઓ તથા નેમનાથ સાથે ગિરનાર આવ્યા.

ગિરનારના ખગીયાઓમાં લતાના સુંદર માંડવાઓ છે. ઝાડની લીલીછમ ઘટાઓ છે. કાચ જવા ચોકખા પાણીના હોજ છે.

ગરમી દૂર કરવા સહુ હોજમાં નહાવા પડ્યા. નહાતાં નહાતાં સત્યભામા વગેરે રાણીઓએ નેમનાથના

નહિ પરણવાના વિચારને હસી કાઢ્યો. હેતભાવે ધણી મીઠી મશકરીઓ કરી. લગ્ન કરવા ધણું સમજાવ્યા. શ્રીકૃષ્ણ મહારાજ પણ લગ્ન કરવા ખૂબ કહ્યું.

લગ્નનો આટલો બધો આગ્રહ જોઈ નેમનાથ વિચારવા લાગ્યા કે સગાંવહાલાંને શું મોહ છે ને ? તેઓ જ જાતનું જીવન જીવે છે તેવું જીવન ગાળવાનો મને આગ્રહ કરી રહ્યા છે. પણ મારે તો આ જીવનથી કાંઈક જિંદગી જીવન જ જીવવું છે. છતાં અત્યારે આ સ્નેહીઓનું વચન સ્વીકારી લેવું ને તક મળતાં જરૂર આત્માનું ભલું કરવું. આવો વિચાર કરીને તેમણે બધાનું કહેવું માન્યું. સર્વેને ખૂબ આનંદ થયો.

: ૯ :

શ્રીકૃષ્ણે કન્યાની તપાસ કરવા માંડી. તેમાં રાજા ઉત્તરેનની પુત્રી રાજમતી (રાજુલ) બરાબર લાયક જણાઈ. નેમનાથના રાજુલ સાથે વિવાહ થયા.

જેશીને બોલાવ્યા ને લગ્નનો દિવસ જોવરાવ્યો. પણ ચોમાસામાં લગ્ન આવે નહિ. બધાએ જેશીને કહ્યું કે ગમે તેમ થાય પણ નજીક દિવસ શોધી કાઢો. આ કામમાં ઢીલ કરી પાલવે તેમ નથી.

એશીએ આવણુ સુદ છકનો દિવસ શોધી કાઢ્યો.
બધાએ તે કપૂલ રાખ્યો.

: ૧૦ :

નેમનાથના લક્ષ્મી તૈયારીઓ થવા લાગી.
વેવાઈઓને ત્યાં તોરણો બંધાયાં. ધવળ મંગળ ગવાવા
લાગ્યાં. શહેર આખું શણગારાયું ને લક્ષ્મી દિવસ
આવી પહોંચ્યો.

રાત વીતી ને વહાણું વાયું. વહાણું વાતાંજ મીઠા
સાદે શરણાઈઓ વાગવા લાગી. મંગળ ચોધડિયાં પણ
ગડગડવા લાગ્યાં. આ મીઠા સંગીતથી સહુ જાગ્યા.
સ્ત્રીઓએ મંગળગીત ગાવા માંડ્યાં. અને લક્ષ્મીને માટે
નેમનાથને તૈયાર કર્યાં. માથે ઘોળું છત્ર ધર્યું. બે બાજુ
ઘોળાં ચમરો વીંઝવા માંડ્યાં. કિનારીવાળાં બે સફેદ
શુદ્ધ વસ્ત્ર પહેરાવ્યાં. મોતીની માળાઓ પહેરાવી.
શરીરે ઊંચી જાતના ચંદનના લેપ કર્યાં. સુંદર અદ્ભુત
ઢાતરણીવાળો રથ તૈયાર કર્યો. તેને ઘોળા ઘોડા બેડ્યા
ને નેમનાથને તેમાં બેસાડ્યા.

આગળ જાનૈયા ચાલ્યા. પડખે હાથી પર ચડીને
અમીર ઉમરાવ ચાલ્યા. પાછળ રાજ સમુદ્રવિજય ને

તેમના લાઘવો ચાલ્યા. પાછળ પાલખીમાં બેસીને મીઠાં ગીત ગાતી રાણીઓ ચાલી. શું આ જનની શોભા ?

જન ધીરે ધીરે ચાલવા લાગી. નગરનાં લોક જન જોવા ટોળે મળ્યાં છે. મેડી ને માળ બાળક તથા સ્ત્રીઓથી ભરાયાં છે. બજારોમાં પુરુષોનો પાર નથી.

જન ધીમે ધીમે ઉઝસેન રાજના મહેલ પાસે આવવા લાગી.

અહિંયા રાજુલ પણ સોળે શણગાર સજીને ગોખમાં બેઠાં છે. જનને જોઈ રહ્યાં છે. દૂરથી નેમના યને જોઈ મનમાં હરખાય છે કે મારું નશીબ મોડું છે, નહિતર આવો પતિ ક્યાંથી મળે? એવામાં એમની જમણી આંખ ફરકી. જમણો હાથ પણ ફરક્યો. એને મનમાં શંકા પડી કે જરૂર કાંઈ ખોટું થશે. મોડું ફીકકું થઈ ગયું. પોતાની સહિયરોને વાત કહી. સહિયરો કહે: બહેન ! નકામી ચિંતા શા માટે કરો છે ? સહુ સારાં વાનાં થશે.

આવી. ત્યાં એકાએક જનાવરોનો શોરખકાર સંભળાયો. ખિચારાં બકરાં, મેઢાં, હરણાં, તેતર વગેરે ધૂમાધૂમ કરે. નેમનાથે પોતાના સારથિને પૂછ્યું કે સારથિ ! આટલો બધો અવાજ શાનો છે ?

સારથિ કહે, મહારાજ ! આપના લગ્નમાં જમણું કરવાને આ બધાં જનાવરોને પકડયાં છે. તે ખિચારાં મરવાની બીકે ધૂમાધૂમ કરે છે. આ સાંભળી નેમનાથે કહ્યું : સારથિ ! મારો રથ પ્રાણીઓ પાસે લઈ જા.

રથ પ્રાણીઓ પાસે ગયો. ત્યાં જુએ છે તો કાઢને ગળેથી તો કાઢને પગેથી બાંધેલાં છે; કાઢને પાંજરામાં પૂર્યાં છે તો કાઢને બળમાં નાંખ્યાં છે. આ જોઈને નેમનાથનું હૈયું ડયાથી ભરાઈ ગયું. તેમને જગતનો વિચાર આવ્યો ને જગતના બહારના દેખાવનો મોહ જીડી ગયો. તેમનું મન આત્માનું તથા જગતનું સાચું સ્વરૂપ સમજવા માટે તલપાપડ થયું. એટલે તેમણે કહ્યું : સઘળાં જનાવરોને છોડી મૂકા ને મારો રથ પાછો ફેરવો.

સઘળાં જનાવરો છૂટી ગયાં ને રથ પાછો ફર્યો.

રથને પાછો ફરતાં જોયો કે તેમનાં માતાપિતા આવીને
કહેવા લાગ્યાં: બાઈ ! એકાએક આ શું ? પ્રાણીઓનું
દુઃખ તારાથી ન દેખાયું તો તેમને છોડી મૂક્યાં.
હવે ચાલ. પણ નેમનાથે કહ્યું: તમે મને જ
સંબંધથી જોડવા માગો છો તેના કરતાં પણ વિશાળ
ને શુદ્ધ સંબંધ બાંધવા મારી પ્રબળ ઈચ્છા થઈ છે.
તેથી મને માફ કરો. આપ એ બાબતનો આગ્રહ
કરશો નહિ.

આવી રીતે નેમનાથ ન પરણ્યા ને બાળ બ્રહ્મચારી
રહ્યા. ધન્ય છે તેમના બ્રહ્મચર્યને !

૧૨

રાજુલે ખબર સાંભળી કે નેમનાથ પાછા ફર્યા. આ
ખબર સાંભળતાંજ તેમને મૂર્છા આવી. જ્ઞાનમાં
આવ્યાં ત્યારે ખૂબ રડવા લાગ્યાં. તે નેમનાથને જ સંભારે
અને રડયા કરે. આ જોઈને સહિયરોએ રાજુલને કહ્યું
કે બહેન ! આવા પ્રેમ વિનાના પતિનો શોક શું કરો
છો ? બીજો યોગ્ય પતિ થોડા જ સમયમાં શોધી
કાઢીશું.

સહિયરોનાં આવાં વેણુ સાંભળતાં મહાસતી
રાજુલે કાને હાથ દીધા અને કહ્યું કે અરે બહેનો !
આવાં માઠાં વેણુ શું બોલો છો । પતિ તો તેજ. હવે
નેમ બિના બીજે પતિ હોય નહિ. તેના પગલેજ હું
ચાલીશ ને માફ જીવન સફળ કરીશ.

૧૩

હવે નેમનાથનો વૈરાગ્ય દિવસે દિવસે વધતો ગયો.
ઐટલે એક વરસ સુધી તેમણે સોનામહોરોનું દાન
દીધું અને છેવટે સાધુ થયા. સાધુ થયા ઐટલે
મનથી પવિત્ર થયા. અને માતાપિતા તથા ભાઈએનો
સાથેનો સંબંધ વિશાળ કરીને દુનિયાના બધા માણસો
સાથે હેતથી વર્તવા લાગ્યા.

તેઓ લૂપ્તું સૂકું જવું મળ્યું તેવું અન્ન ખાય. ભોંય
ઉપર સૂવે. એકજ કપડું પહેરે. ટાઢ તાપ સહન કરી
લે. અને એમ છતાં મનમાં સુખદુઃખ ન લાગે. મનમાં
સહુનું ભલું ઈચ્છે. બોલે તે પણ તદ્દન સાચું અને
મીઠું. આવી રીતે પવિત્ર જિંદગી જીવવા તેઓ એક
ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે ફરવા લાગ્યા.

આ પ્રમાણે ફરતાં થોડાજ દિવસોમાં તેમને કેવળજ્ઞાન થયું. કેવળજ્ઞાન થયું એટલે જગતનું સાચું અને પૂરેપૂરું જ્ઞાન થયું. તેઓ બધે પૂજવા લાગ્યા.

પોતાને કેવળજ્ઞાન થવાથી જ આનંદ થયો તે આનંદ દુનિયાના બધા માણસોને મળે તે માટે ઉપદેશ દેવા લાગ્યા: બધા સાથે મિત્રભાવ રાખવો. તદ્દન સાચું ને મીઠું કહેવું. રજ સિવાય કાંઈની પણ વસ્તુ લેવી નહિ. શિયળત્રત પાળવું. સંતોષથી રહેવું. જીવન દયામય કરવું. ધર્મને જીવ જવો વહાલો કરવો. અને જરૂર પડે તો ધર્મને માટે જીવ પણ આપી દેવો વગેરે.

શ્રીકૃષ્ણ વગેરે ધણાએ આ ઉપદેશ માન્યો. કેટલાક પુરુષો અને સ્ત્રીઓએ સાધુજીવન શરૂ કર્યું. બીજા કેટલાક પુરુષો અને સ્ત્રીઓએ ઘેર બેઠાં પણ બને તેટલું પવિત્ર જીવન ગાળવાનું શરૂ કર્યું. આવા બંને જાતનાં સ્ત્રી પુરુષોનો એક સંઘ સ્થાપ્યો. આવા સંઘને તીર્થ કહે છે. તેથી તેઓ તીર્થ કરનારા થયા એટલે કે તીર્થ કર થયા.

૧૫

મહાસતી રાજીલ પવિત્રતાનો ભંડાર હતાં. તેમને પણ સંસારની લાલચો વળગી ન હતી. તેમણે નેમનાથનું જીવન જોયું ને તે ખૂબ પવિત્ર લાગ્યું. તેમણે નેમનાથનો ઉપદેશ સાંભળ્યો ને તે ખૂબ સુંદર લાગ્યો. આથી તેઓ પ્રભુ નેમનાથની આગળ સાધ્વી થયાં. સાધ્વી તરીકે ઘણો વખત પવિત્ર જીવન ગાળીને તેઓ નિર્વાણ પામ્યાં.

પ્રભુ નેમનાથ પણ ધણું જીવી ગિરનાર પર્વતપર નિર્વાણ પામ્યા. ગિરનાર પર્વત આ નેમ-રાજીલનાં પગલાંથી સદાને માટે પવિત્ર થયો.

બોલો બાવીસમા તીર્થંકર નેમનાથ ભગવાનની જ !
બોલો મહાસતી રાજીલની જ !

જરૂર વાંચો—આ સરળ ને સુંદર

જીવવિચાર પ્રવેશિકા

કિં. માત્ર સવા આનો : : પોસ્ટેજ બે પૈસા.

શ્રી પાર્શ્વનાથ

: ૧ :

ગંગાજી ધીમાં ધીમાં વહે છે. તેના કિનારે મોટું શહેર છે. તેનું નામ કાશી. ત્યાં અશ્વત્થેન નામે રાજા છે, તેમની પટરાણીનું નામ વામાદેવી. બંને એક બીજાપર ખૂબ પ્રેમ રાખે છે અને આનંદમાં વખત પસાર કરે છે.

એક દિવસ અંધારી ધોરરાત છે. વામાદેવી પોતાના પદ્મંગમાં સુતા છે. એવામાં પડખે થઇને કાળો નાગ નીકળ્યો. એક તો અંધારૂં અને તેમાં વળી કાળો નાગ. એ તે શે દેખાય! પણ આશ્ચર્ય કે વામાદેવીએ એ કાળા નાગને કાળી રાત્રિએ જોયો. છતાં જરા પણ

ભયનું નામ નહિ. બીજા દિવસે આ વાત અશ્વસેન રાજાને કહી. અશ્વસેન રાજા કહે, ‘અધારી રાતે કાળો નાગ આપણી આંખે તો ન દેખાય. તમને એ દેખાયો. તે પ્રભાવ નક્કી તમારા ગર્ભનો. મને લાગે છે કે જરૂર તમને મહાપ્રતાપી બાળક જન્મશે.’

: ૨ :

સમય થતાં વામાદેવીને પુત્ર થયો. તેની કાન્તિ કહેવાય નહિ, ગુણ ગણાય નહિ, જ્ઞાન મપાય નહિ.

તેમનું નામ પાડયું પાર્શ્વ. રાજાના કુંવરને શેની ખોટ હોય ? તેમની સેવામાં અનેક દાસદાસી હાજર છે. આનંદે ઉછરતાં પાર્શ્વકુમાર થયા મોટા. તેમના પરાક્રમનો પાર નહિ. દુનિયા આખી તેમનાં વખાણ કરે.

: ૩ :

આ વખતે કુશસ્થળ નામે મોટું નગર હતું. તેના રાજાનું નામ પ્રસેનજિત. પ્રસેનજિતને એક કુંવરી હતી. તેનું નામ પ્રભાવતી. તે જ્ઞાન ગુણ તથા રૂપનો

ભાંડાર હતી. તેના પિતાએ તેનો વિકાસ કરવાને ખૂબ મહેનત કરી હતી. તે બાળા મટી યુવતી થવા લાગી. હવે રાજરાણી વિચારે છે: ‘દેવી જીવી આ દીકરીને ક્યાં પરણાવીશું ? આને લાયક પતિ ક્યાં મળશે ? ’ તેઓ લાયક પતિની ખૂબ શોધ કર્યાં કરે. અનેક રાજ-રજવાડા તપાસે. પણ કોઈ જગાએ લાયક પતિ મળે નહિ.

: ૪ :

એક દિવસ સહિયરો સાથે પ્રભાવતી ઉપવનમાં આવી. ત્યાં રંગબેરંગી ફૂલો છે, મીઠાં મીઠાં ફળો છે, સુંદર લતાના માંડવા છે, નાના નાના હોજ છે. તેમાં રાજહંસ તરે છે, કિનારે સારસ ઊભા ચરે છે, ઝાડ પર પંખી કલલોલ કરે છે.

પ્રભાવતી આ બધી શોભા જુએ છે ને આનંદ પામે છે. એવામાં એક ગીત સાંભળ્યું:

(ઢાળ—અમર વાડીમાં ડોકા વાગે છે.)

ધીમાં ધીમાં ગંગાનાં નીર જ્યાંરે !

એક કાશી સોહામણું શહેર ત્યાંરે ! ધીમાં ધીમાં. ૧

ત્યાં રાજ્ય કરે રૂડા રાજ્યારે !
 જેના જશ જગતમાં ગાજ્યારે ! ધીમાં ધીમાં. ૨
 રાજપુત્ર ત્યાં પાર્શ્વકુમાર છે રે !
 રૂપગુણ તણા એ ભંડાર છે રે ! ધીમાં ધીમાં. ૩
 નહિ જોડી જગતમાં જમની રે !
 કરે કવિ કથા શું એમની રે ! ધીમાં ધીમાં. ૪
 જ પામે સ્ત્રી એ ભરથારને રે !
 ધન્ય ધન્ય તેના અવતારને રે ! ધીમાં ધીમાં. ૫

પ્રભાવતીને આ ગીત બહુજ ગમ્યું. તેમાં પાર્શ્વ-
 કુમારના પ્રભાવના ખૂબ વખાણ હતાં. આ વખાણ
 સાંભળીને તેણે મનમાં નક્કી કર્યું કે ‘ પતિ હો તે
 આવોજ હોજે. ’

: ૫ :

પ્રભાવતી હવે યોગ્ય ઉમ્મરની થઈ છે. પતિની
 ચિંતામાંજ રહ્યા કરે છે. આ ચિંતાથી તેના શરીર પર
 અસર થઈ. સહિયરોએ પ્રભાવતીની આ સ્થિતિ જાણી
 અને તે સ્થિતિ દૂર કરવા તે હકીકત પ્રભાવતીના
 માતાપિતાને કહી. તેઓએ આ વાત જાણીને કહ્યું:

‘પાર્શ્વકુમાર પુરુષોમાં શ્રેષ્ઠ છે ને પ્રભાવતી કન્યા-
ઓમાં શ્રેષ્ઠ છે. એણે પોતાને લાયકજ પતિ શોધી
કાઢ્યો છે. આથી અમે ખૂબ હરખાયાં છીએ.’
માતપિતાની આ વાત સહિયરોએ પ્રભાવતીને
જણાવી. પ્રભાવતીને એથી આનંદ થયો. પણ
પાર્શ્વકુમાર વિના ગમે નહિ. ખીજ થોડા દિવસ
ગયા અને તેનું શરીર તદ્દન લેવાઈ ગયું. આ
જેઠને માખાપે નક્કી કર્યું કે પ્રભાવતીને પાર્શ્વકુમાર
પાસે મોકલવી. જ બાળા જાતે પતિને શોધી કાઢે અને
પરણવા જાય તેને સ્વયંવરા કહે છે.

: ૬ :

પ્રભાવતી એટલે રૂપશુણ્ય અને જ્ઞાનનો ભંડાર.
તેના વખાણુ દેશેદેશમાં થાય. અને એથી ભલભલા
રાજા પણ તેને પરણવાને ઇચ્છે. કલિંગ દેશનો રાજા
યવન બહુ જબરો હતો. તે પ્રભાવતીને પરણવાનો
નિશ્ચય કરીને બેઠો હતો.

જેતજેતામાં સધળે વાત ફેલાઈ ગઈ કે પ્રભાવતી
સ્વયંવરા થઈને પાર્શ્વકુમાર પાસે જાય છે. યવનરાજા

આ વાત સાંભળીને ખૂબ ચીડાયો અને ઠહેવા લાગ્યો: ‘હું છતાં પ્રભાવતીને પરણનાર પાર્શ્વકુમાર કોણ છે? અને પ્રસેનજિત્ રાજા પણ કોણ છે કે મને પ્રભાવતી ન પરણાવે? હું જોઈશ કે પ્રભાવતી પાર્શ્વકુમારને કેવી રીતે પરણે છે?’

યવન રાજાએ પોતાનું લશ્કર તૈયાર કર્યું અને કુશસ્થળ નગર પર ચડાઈ કરી. થોડાજ સમયમાં લશ્કર કુશસ્થળ આવી પહોંચ્યું ને તેને ફરતો ઘેરો ઘાલ્યો. ઘેરો એવો સખત કે નગરમાંથી કોઈપણ બહાર નીકળી શકે નહિ.

: ૭ :

રાજા પ્રસેનજિત્ ચિંતામાં પડ્યા: ‘આટલા મોટા લશ્કરની સામે શી રીતે બચાવ થાય? જો કોઈ પણ રીતે રાજા અશ્વસેનની મદદ આવે તોજ બચાય. પણ તેને મદદનો સંદેશો કોણ પહોંચાડે?’ વિચાર કરતાં પોતાનો મિત્ર પુરુષોત્તમ યાદ આવ્યો.

રાજા પ્રસેનજિતે પુરુષોત્તમને બોલાવ્યો ને પોતાનો

વિચાર કહ્યો. પુરુષોત્તમ મિત્રનું કામ કરવાને તૈયારજ હતો. જીવની દરકાર કર્યા વિના રાત્રે તે છાનોમાનો નગરમાંથી બહાર નીકળી ગયો ને બને તેટલી ઝડપથી કાશી આવ્યો.

: ૮ :

અશ્વસેન રાજા સભા ભરીને બેઠા છે. ધર્મની વાતો ચાલે છે. એવામાં સિપાઈ આવ્યો. તે નમન કરીને બોલ્યો: ‘મહારાજ ! બારણે ઢાઈ માણસ દૂર દેશથી આવ્યો છે. તે આપને કાંઈક અરજ કરવા માગે છે.’ અશ્વસેન રાજા કહે, ‘તેને જલ્દી અંદર મોકલો.’

પુરુષોત્તમ અંદર આવ્યો ને રાજાને નમસ્કાર કર્યા પછી સધળી હકીકત બહેર કરી. આ વાત સાંભળતાં અશ્વસેન રાજા ઠોપાયમાન થયા અને બોલી ઉઠ્યા: ‘યવન રાજાના શા બાર છે કે તે પ્રસેનજિતને બીવરાવી શકે ! હું હમણાં લશ્કર લઇને કુશસ્થળ બહું છું.’

તરતજ લડાઈનાં નગારાં વાગ્યાં. લશ્કર બધું એકઠું થવા માંડ્યું.

પાર્શ્વકુમાર મિત્રો સાથે આનંદ કરતા હતા. તેમણે લડાઈનાં નગારાં સાંભળ્યાં; લશ્કરની ગરબડ સાંભળી; અને એકદમ રમત પડતી મૂકી પોતાના પિતા પાસે આવ્યા. ત્યાં સિપાઈઓને લડાઈ માટે તૈયાર થયેલા જોયા. એટલે પિતાને પ્રણામ કરીને પૂછ્યું: ‘ પિતાજી ! એવો કાણુ શત્રુ છે કે જેના માટે આપ જવા પરાક્રમીને આવી તૈયારી કરવી પડે છે ? તમારાથી વધારે કે તમારા જેવો પરાક્રમી કોઈ પણ માણસ મારા જોવામાં આવતો નથી. ’ પિતાએ પુરુષોત્તમને બતાવીને કહ્યું: ‘ આ માણસના કહેવાથી પ્રસેનજિત્ રાજાને યવનરાજથી બચાવવા જવાની જરૂર પડી છે. ’

પાર્શ્વકુમારે આ સાંભળીને કહ્યું: ‘ પિતાજી ! યુદ્ધમાં તમારી આગળ કોઈ દેવ કે દાનવ પણ ટકી શકે તેમ નથી તો આ બિચારા યવન રાજાના શા બાર છે ? પરંતુ તેની સામે આપને જવાની કાંઈજ જરૂર નથી. હુંજ ત્યાં

જઘશ અને બીજને નહિ ઓળખનારને શિક્ષા કરીશ. રાજ અશ્વસેન કહે, ‘પુત્ર ! મુશ્કેલીથી ભરેલી લડાઈમાં તને મોકલવો તે મારા મનને ઠીક લાગતું નથી. હું જાણું છું કે મારા પુત્રનું બળ અથાગ છે. પણ તે ઘરમાં રહી આનંદ વિનોદ કરે તેજ મને પસંદ છે.’ પાર્શ્વકુમાર કહે, ‘પિતાજી ! યુદ્ધ કરવું તે મારે મન આનંદ વિનોદજ છે. તેમાં મને જરા પણ મહેનત પડવાની નથી. માટે આપ અહિંજ રહો ને મને લડાઈમાં જવાની આજ્ઞા આપો.’ પાર્શ્વકુમારના ખૂબ આગ્રહથી રાજ અશ્વસેને તેમની માગણી કબુલ કરી.

: ૯ :

શુભ ચૌધડીએ પાર્શ્વકુમાર સૈન્ય લઈ કુશસ્થલ તરફ ચાલ્યા. ત્યાં આવીને રાજરીત પ્રમાણે યવનરાજને એક સંદેશો મોકલ્યો: ‘હે રાજ ! આ પ્રસેનજિત્ રાજ મારા પિતાને શરણે આવેલા છે. માટે તેમને સતાવવા છોડી દો. મારા પિતા યુદ્ધ માટે અહિં આવતા હતા પણ તેમને

મહામહેનતે રોકીને હું આવેલો છું. માટે અહિંથી પાછા ફરીને તમારે ઠેકાણે પાછા ચાલ્યા જવ. જો જલ્દી જશે તો તમારો ગુન્હો માફ કરીશું.’ પણ અભિમાની યવનરાજ શેનો માને? ઉલટો પાર્શ્વકુમારને ધમકી આપવા લાગ્યો: ‘જો પાર્શ્વકુમારને જીવતા રહેવું હોય તો પાછા ફરે.’ આ સાંભળીને યવનરાજનો એક ધરડો પ્રધાન બોલ્યો: ‘મહારાજ ! ગમે તેમ કરો પણ પાર્શ્વકુમારને લડાઈમાં આપણે પહોંચી શકવાના નથી. વળી આપણી લડાઈ અભિમાનની છે, સાચી નથી. તો નકામી શા માટે માણસોની ખૂનરેજ થવા દેવી? આ સંદેશો માની લેવો ને પાર્શ્વકુમારના શરણે જવું તેજ ઠીક છે.’

યવનરાજને વિચાર કરતાં આ વાત સાચી લાગી. તે પાર્શ્વકુમારને શરણે આવ્યો. હાથ જોડીને કહેવા લાગ્યો કે ‘મારો ગુન્હો માફ કરો.’

પાર્શ્વકુમાર કહે, ‘હે રાજા ! તમારું કલ્યાણ થાવ. તમે મારાથી બીજો નહિ. તમારું રાજ્ય સુખેથી ભોગવો. પણ ફરીવાર આવું કરશો નહિ.’

: ૧૦ :

કુશસ્થલ નગર ઉપરથી ઘેરો ઉઠી ગયો ને રાજા
યવન ચાલ્યો ગયો. રાજા પ્રસેનજીતના હરખનો પાર
રહ્યો નહિ. એક તો શત્રુનો ભય ગયો ને બીજું પાર્શ્વ-
કુમાર ધરને આંગણે મળ્યા.

તે પ્રભાવતીને લઇને પાર્શ્વકુમારની છાવણીમાં
આવ્યા અને પાર્શ્વકુમારને હાથ જોડી વિનંતિ કરી:
'આપે યવનરાજના ભયમાંથી બચાવીને મારા પર મોટો
ઉપકાર કર્યો છે. પણ આ પ્રભાવતીની સાથે વિવાહ
કરીને એવડો ઉપકાર કરો. એ આપનેજ આહે છે ને
આપનેજ યાદ કર્યા કરે છે.'

આ સાંભળી પાર્શ્વકુમારે કહ્યું કે 'હે રાજા! હું
તો શત્રુથી તમારો બચાવ કરવા અહિં આવેલો છું.
પરણવાને નહિ. માફ કામ પૂરું થયું છે. માટે હું પાછો
ફરીશ.'

આ સાંભળી પ્રભાવતીના દુઃખનો પાર રહ્યો નહિ.
તે મોટી ચિંતામાં પડી કે 'હવે માફ થું થશે?' રાજા

પ્રસેનજિત્ પણુ વિચારમાં પડ્યા. આખરે મનમાં નક્કી કર્યું કે પાર્શ્વકુમાર પોતે તો આ વાત માનશે નહિ પણ અશ્વસેન રાજાને મળવાનું બહાનું કાઢીને હું પાર્શ્વકુમારની સાથે કાશી જઈશ. ’

પાર્શ્વકુમારને વિદાય આપી. વિદાય આપતાં પ્રસેનજિત્ રાજા બોલ્યા : હે ‘પ્રભુ ! અશ્વસેન રાજાના ચરણને નમવા હું તમારી સાથે આવીશ.’ પાર્શ્વકુમારે ખુશી થઈને હા પાડી એટલે રાજા પ્રસેનજિત્ પ્રભાવ-તીને લઈ કાશી આવ્યા.

: ૧૧ :

પ્રસેનજિત્ રાજાએ અશ્વસેન રાજાને રાજરીત પ્રમાણે નમસ્કાર કરી પોતાની બધી હુકીકત કહી. રાજા અશ્વસેને આ સાંભળી કહ્યું : ‘ આ કુમાર મૂળથી જ વૈરાગ્યપ્રિય છે. તેથી તે શું કરશે તે હજી અમે જાણી શક્યા નથી; અમને પણ હોંશ છે કે ક્યારે તે યોગ્ય કન્યા સાથે પરણે ! જો કે તેને પરણવું પસંદ નથી.

છતાં તમારા આગ્રહથી પ્રભાવતી સાથેજ તેનો વિવાહ કરીશું. ’

અશ્વસેન રાજા પ્રસેનજિત સાથે પાર્શ્વકુમારને મળ્યા અને કહ્યું કે ‘પુત્ર ! પ્રભાવતીને તારા માટે ઘણીજ મમતા છે. તને પરણવા માટે તેણે ખૂબ સહન કર્યું છે. ખરેખર ! તારા માટે આથી વધારે લાયક કન્યા કોઈજ નથી. માટે પ્રભાવતી સાથે લગ્ન કર અને સુખી થા. ’

પાર્શ્વકુમારે કહ્યું : ‘પિતાજી મને એ જીવન પસંદ નથી.’ છતાં પિતાના અતિ આગ્રહથી તેમણે પ્રભાવતી સાથે લગ્ન કર્યાં.

પ્રભાવતીના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. તે ગાવા લાગી કે :

‘ જ પામે સ્ત્રી એ બરથારને રે !

ધન્ય ધન્ય તેના અવતારને રે ! ’

: ૧૨ :

એક દિવસ પાર્શ્વકુમાર મહેલ ઉપર ચઢી ગોખમાં બેઠા છે. કાશી નગરીને બેઠું રહ્યા છે. એવામાં લોકોનાં

ટાળે ટાળાં ફૂલની છાબડીઓ ભરી ઉતાવળાં ઉતાવળાં
નગર બહાર જતાં હતાં તે જોયાં.

પાર્શ્વકુમારે પાસેના માણસોને પૂછ્યું કે ‘આજ
શેનો તહેવાર છે કે લોકો આટલા બધા ઉતાવળા થઈ
નગર બહાર જઈ રહ્યાં છે?’ માણસોએ જણાવ્યું કે
‘કમઠ નામે એક મોટા તપસ્વી શહેરની બહાર
આવેલો છે. તે પોતાની ચારે બાજુ દેવતા સળગાવે છે.
માથાપર સૂરજનો તાપ લે છે. એટલે કે પંચાગ્નિ તપ
કરે છે. માટે લોકો તેની પૂજા કરવાને બંધ છે.’

પાર્શ્વકુમારને આવું કૌતુક જોવાની ઈચ્છા થઈ.
તેઓ પોતાના માણસો સાથે ત્યાં આવ્યા. ત્યાં જોયું તો
કમઠે પોતાની ચારે બાજુ મોટાં મોટાં લાકડાં ચૂકીને
ધુણી ધખાવી હતી.

કુશળ પાર્શ્વકુમારે પોતાના જ્ઞાનથી આ લાકડામાં
એક મોટા સાપને બળતો જોયો. આ જોઈને તેમનું
હૈયું ઢ્યાથી ઉભરાયું. તેઓ બોલી ઉઠ્યા: ‘અરે! આ
કેટલી બધી ગેરસમજ છે? કેવળ સરીરને કદ આપ-

વાથી તે તપ થતાં હશે! વગર સમજ્યે પશુની માર્ક ટાઢ તાપ સહન કરવાથી શું લાભ વાડ? તપ વગેરે ધર્મના અંગો અહિંસા વિના નકામાં છે. અહિંસા એજ પરમ ધર્મ છે. ધર્મ સમજીને ધર્મ આચરવો જોઈએ. ’

આ સાંભળી દેહદમનનેજ ધર્મ ગણનારો કમઠ બોલ્યો: ‘હે રાજકુમાર! ધર્મની આખતમાં તમે શું જાણો? તમે તો હાથી ઘોડા ખેલવી જાણો. ધર્મ તો અમારા જવા તપસ્વી જાણે.’

આ સાંભળીને પાર્શ્વકુમારને વિચાર થયો: ‘અહો! માણસનું શું અભિમાન છે ને? બિચારાને દયાની તો ખબર નથી ને ધર્મ કરે છે!’ તેમણે પોતાના માણસોને કહ્યું: ‘આ લોકડું ધુણીમાંથી બહાર ખેંચી કાઢો ને સાચવીને તેના બે ભાગ કરો.’ માણસોએ તેમ કહ્યું તો તેમાંથી મોટા નાગ નીકળ્યો. તેનું શરીર ઢાઝખું હતું. તેને પીડા થતી હતી. પાર્શ્વકુમારે—તેને માણસ

દ્વારા પવિત્ર શબ્દો (નવકારમંત્ર) સંભળાવ્યા. તે નાગ તરતજ મરણ પામ્યો.

કમઠ આ જોઈ ઝંખવાણો પડી ગયો. તેને લાગ્યું કે પાર્શ્વકુમારે બધા વચ્ચે મારી ફેંજતી કરી. એથી ખૂબ ખીજ્યો. એણે એ જાતનું તપ ચાલુજ રાખ્યું; થોડા સમયમાં આવું તપ કરીને તે મરણ પામ્યો અને એક જાતનો દેવ થયો. તેનું નામ મેઘમાળી. પેલો નાગ મરીને નાગરાજ થયો. તેનું નામ ધરણેન્દ્ર.

: ૧૩ :

વસંત ઋતુ આવતાં વનની શોભા ખીલી ઉઠી છે. બધાં ઝાડ નવાં પાંદડાંથી શોભે છે. ફૂલનો પાર નથી. મધ ચુસવા ભમરાઓ ગુંજરવ કરે છે ને ચારે બાજુ ભમે છે. ઝાડ પર પંખી મીઠાં ગીત ગાય છે. મીઠાં મીઠાં પાણીનાં ઝરણાં ખળખળ કરતાં વહી રહ્યાં છે. પાર્શ્વકુમાર પ્રભાવતી સાથે આ વનની શોભા જોવા નીકળ્યા. તેઓ ફરતાં ફરતાં એક મહેલ આગળ આવ્યા. મહેલ ખૂબ રળીઆમણું છે. જ્યાં નજર નાંખે ત્યાં કાંઈક સુંદર ઠાતરણી. જ્યાં નજર

નાંખે ત્યાં કાંઈક સુંદર કારીગરી. એ મહેલમાં પાર્શ્વ-
કુમાર તથા પ્રભાવતી આરામ કરવા દાખલ થયા.
મહેલના દિવાનખાનામાં ચિત્રો ભેતાં ભેતાં તેઓ
એક સુંદર ચિત્ર આગળ આવ્યાં. તેમાં નેમનાથની બન
ચીતરેલી છે. નેમનાથ પ્રભુનો પોકાર સાંભળે છે. તેમનું
હેયું દયાથી ઉભરાય છે. તેઓ પશુને છાડાવી મૂકે છે ને
રથને પાછો ફેરવે છે. પાર્શ્વકુમારને આ ભેઈ પોતાના
જીવન સંબંધી વિચારો આવ્યા. જગતના મોજશોખ-
માંજ જીવન પસાર કરવું તે આ જીવનનો હેતુ નથી.
જીવનનું સાચું સ્વરૂપ સમજી તેને આચરણમાં મૂકવું
એજ યોગ્ય છે. એથી જગતના મોજશોખમાંથી તેમનું
મન ઉઠી ગયું. જાંચું જીવન ગાળવા દૃઢ ઇચ્છા થઈ.
આવી ઇચ્છાને વૈરાગ્ય કહે છે.

પાર્શ્વકુમાર દુઃખીનો વિસામો હતા. પતિતના
ઉદ્ધારક હતા. મન વચન ને કાયાથી કોઈ પણ પ્રાણીને
દુઃખ ન થાય તેવું ઇચ્છતા હતા. તેમનો
વૈરાગ્ય વધતોજ ગયો. વૈરાગ્યની બહારની નિશાની
તરીકે તેમણે એક વરસ સુધી સોનામહેરોનું દાન

હીધું. છેવટે ત્રણ ઉપવાસ કર્યા ને માતાપિતાનો ટૂંકા સંબંધ છોડી દુનિયા સાથેનો પ્રેમભાવથી વિશાળ સંબંધ બાંધ્યો. એટલે કે સર્વ જીવોનું હિત કરવા સાધુ થયા. બીજા પણ માણસો તેમની સાથે સાધુ થયા. તેઓ સાધુજીવન ગાળતાં એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે ફરવા લાગ્યા.

: ૧૪ :

પાર્શ્વનાથ ફરતાં ફરતાં એક દિવસ શહેરની નજીક તાપસના આશ્રમ પાસે આવ્યા. સાંજ પડી ગઈ હતી ને રાત્રે ફરવું નહિ એટલે ફૂવા પાસે એક વડ નીચે ધ્યાન લગાવીને બેસા.

મેઘમાળીને પાર્શ્વનાથ પર વૈર હતું એટલે તે રાત્રે પાર્શ્વનાથને અનેક જાતની સતામણી કરી. સિંહ તથા હાથીના ભય બતાવ્યા; રીંછ તથા ચિત્તાના ભય બતાવ્યા; સાપ ને વીંછીના ભય બતાવ્યા; એમ ઘણા ઘણા ભય બતાવ્યા. પણ પાર્શ્વનાથ જરા પણ ધ્યાનમાંથી ડગ્યા નહિ. છેવટે મેઘમાળીએ ભયંકર વરસાદનું તોફાન કર્યું. આકાશમાં ધનધોર

વાદળાં થયાં. ચારે બાજુ કાનને ફેડી નાખે તેવો વાદળાનો ગડગડાટ થયો. વિજળી તો બહુ પડી કે પડશે એમ ચમકવા લાગી. મૂશળધાર વરસાદ શરૂ થયો.

ઝાડો ઉખડી પડયાં. પંખી ને જનવરો ખિચારાં નાસભાગ કરવા માંડયાં. જ્યાં જુઓ ત્યાં જળજળાકાર. પ્રભુ પાર્શ્વનાથની ચારે બાજુ પાણી ફરી વળ્યું. જોત-જોતામાં પાણી ઢીંગણુ સુધી આવ્યું. બીજી થોડી વાર થઈ ને પાણી ઢંડ સુધી આવ્યું. પછી તો ગળા સુધી આવ્યું ને છેવટે નાક સુધી આવ્યું પણ પાર્શ્વનાથ તો પોતાના ધ્યાનમાંથી સહેજ પણ ડગ્યા નહિ.

ધરણેંદ્ર નામે નાગરાજ આ જોયું ને તેણે પ્રભુના ઉપકારનો બદલો વાળવા જાતે આવી એ સતામણી બંધ કરાવી. આ વખતે પણ પાર્શ્વનાથ તો શાંત બાબેજ ઊભા હતા. તેમને તો ધરણેંદ્ર પણ સરખો હતો ને મેઘમાળી પણ સરખો હતો. ધન્ય છે આવા સમ-ભાવી મહાત્માઓને, જે મિત્ર અને શત્રુ તરફ પણ સમભાવ રાખી શકે છે !

: ૧૫ :

શ્રી પાર્શ્વનાથને આ બનાવ બન્યા પછી થોડાજ દિવસે દેવળજ્ઞાન એટલે સાચું અને પૂરેપૂરું જ્ઞાન થયું. એટલે તેમણે બધા લોકોને પવિત્ર જીવન જીવવાનો ઉપદેશ આપ્યો. ઘણાં સ્ત્રીપુરુષો પવિત્ર જીવન જીવવા લાગ્યાં. આ પવિત્ર જીવન જીવનારનો એક સંઘ સ્થાપ્યો. આવાં સંઘને તીર્થ કહે છે. તેથી પાર્શ્વનાથ તીર્થ કરનારા એટલે તીર્થંકર થયા.

તેમના માતાપિતા તથા પ્રભાવતી પણ આ પવિત્ર સંઘમાં જોડાયા.

કેલ સો વરસનું આયુષ્ય ભોગવી શ્રી પાર્શ્વનાથ નિર્વાણ પામ્યા. એટલે સઘળા કર્મોના બંધનથી છુટી મુક્તિપદ પામ્યા.

બોલો શ્રી પાર્શ્વનાથ ભગવાનકી જ !

બોલો શ્રી તેવીશમા તીર્થંકર દેવકી જ !

પ્રભુ મહાવીર

અગણિત વંદન હો પ્રભુ મહાવીરને.

હિન્દુસ્તાનનો બિહાર પ્રાંત ખૂબ રળિયામણો છે. તેની વચ્ચે થઇને ગંગાજી તથા બીજી નાની મોટી નદીઓ વહે છે. જ્યાં જોઇએ ત્યાં ધાન્યભર્યા ખેતરો, સુંદર મઝનાં આંખાવાડિયાં તથા નાનાં મોટાં ગામડાં ને શહેરો નજરે પડે છે. આજથી અઢી હજાર વર્ષ પહેલાં આ ભાગ મગધ દેશના નામથી ઓળખાતો હતો. તે વખતે એની જહોજલાલી જગમશદૂર હતી. દુનિયાભરના મુસાફરો એને જોવા માટે આવતા હતા.

આ દેશમાં ક્ષત્રિયકુંડ નામે એક સુંદર શહેર હતું. ત્યાં સિદ્ધાર્થ નામે જ્ઞાત વંશના એક ક્ષત્રીય રાજા હતા.

તેઓ ખૂબ ધર્મિષ્ઠ ને ન્યાયી હતા, તેમજ પ્રબળ પાળનાર અને દીન-દુઃખીને સહાય કરનાર હતાં. તેમને ત્રિશલાદેવી નામે એક બહુ પવિત્ર રાણી હતાં.

સમય જતાં ત્રિશલાદેવી ગર્ભવતી થયાં. તે સમયે તેમને ચૌદ સુંદર સ્વપ્નો આવ્યાં. આથી તેમણે બાળ્યું કે મારે મહાપ્રતાપી બાળક થશે અને તેથી ખૂબ હરખાયાં.

આ દિવસથી તેમના કુળમાં ધન ધાન્ય ને આનંદની વૃદ્ધિ થવા લાગી.

: ૨ :

ચૈત્ર સુદ તેરથની રાત્રિ છે. ચંદ્ર પ્રકાશી રહ્યો છે. આકાશ સ્વચ્છ છે. પવન ધીમો ધીમો વાય છે. પૃથ્વી આખીએ જણે આનંદથી ઉભરાય છે. આ સમયે ત્રિશલાદેવીએ એક અત્યંત તેજસ્વી પુત્રને જન્મ આપ્યો. તેજ ક્ષણે દુનિયામાં પ્રકાશ ને આનંદની રેલ છવાઈ ગઈ.

દેવોએ પુત્રનાં યશોગાન ગાયાં અને મોટા ઉત્સવે ઉજવ્યા. સિદ્ધાર્થ રાજાએ પણ મોટા ઉત્સવ ઉજવ્યો.

આ પુત્ર ધનધાન્ય અને આનંદની વૃદ્ધિ કરનાર હતો.
એટલે તેનું નામ રાખ્યું શ્રી વર્ધમાન.

વર્ધમાન કુમારનું રૂપ અપાર હતું. શરીરનો ખાંધો
ધણેજ મળ્યુત ને માપસર હતો. તેમના મનમાં મેલ
નહોતો, પેટમાં પાપ નહોતું. તેઓ હંમેશાં ગુણમાં
વધતાજ જતા હતા.

તેમને એક મોટાભાઈ અને એક મોટી બહેન
હતાં. તેમનાં નામ નંદિવર્ધન અને સુદર્શના.

વર્ધમાનકુમાર આનંદે ઉછરતાં મોટા થવા લાગ્યા.
સાતેક વર્ષની ઉંમરે તેઓ એક વખત મિત્રો સાથે રમવા
ગયા. ત્યાં એક ઝાડ આગળ મોટા સાપ પડેલો હતો. બધા
મિત્રો આ જોઈને નાઠા પણ શ્રી વર્ધમાન કુમારે તેને
પકડીને દૂર ફેંકી દીધો. બીકને તો તેઓ સમજ્યા જ
નહોતા.

રમત રમવામાં તેઓ એકા હતા.

આઠ વર્ષની ઉંમરે તેમને ભણવા મૂક્યા. પણ
ત્યાં ઉંમરના પ્રમાણમાં તેમને વિકાસ ધણો લાગ્યો.
તેમને ભણાવવાની જરૂર જણાઈ નહિ.

શ્રી વર્ધમાન માતાપિતાના બહુ ભક્ત હતા.
કદી તેમનું મન દૂભવતા નહિ. સૌનું સુખ વિચારતા.
કદી કોઈ પર ક્રોધ નહિ, કદી અભિમાનનો અંશ નહિ.
સદાચે સરળ, સદાચે સંતોષી. સુખ સદા શાંત અને
હસમુખું. બોલે તે પણ મીઠું. આવે સ્વભાવ કોને
ન ગમે ?

તેમને જગતના મોજશોખ લલચાવી શકતા નહોતા.

શ્રી વર્ધમાન યોગ્ય ઉમ્મરના થયા ત્યારે માતા-
પિતાએ તેમનાં લગ્ન યશોદા નામે રાજકુંવરીની સાથે
કર્યાં. શું યશોદાના ગુણ ! શું યશોદાનાં રૂપ ! સમય
જતાં તેમને એક પુત્રી થઈ. તેનું નામ પ્રિયદર્શના.

શ્રી વર્ધમાનકુમાર અઠ્ઠાવીશ વર્ષના થયા. આ
વખતે તેમના માતાપિતા ધર્મધ્યાન કરીને મરણ પામ્યા.
શ્રી વર્ધમાને આ દુઃખ શાન્તિથી સહન કર્યું પણ
નંદિવર્ધન અત્યંત શોક કરવા લાગ્યા. શ્રી વર્ધમાને
કહ્યું : ‘ભાઈ ! સમજો. શોક કર્યે શું થશે ? હૈયે હિંમત
રાખો.’ નંદિવર્ધન સમજ્યા અને શોક ઓછો કર્યો.
હવે પિતાની ગાદી ખાલી પડી હતી તેથી નંદિવર્ધન

કહેવા લાગ્યા: 'વર્ધમાન ! તમે રાજ્ય ભોગવો. એને માટે ખરા લાયક તમેજ છો. ' વર્ધમાન કહે, ' ના રે મોટાભાઈ ! આપજ ગાદી શોભાવો. મારે આ રાજ્યનો ખપ નથી. ' એથી બધાએ ભેગા થઇને નંદિવર્ધનને રાજ બનાવ્યા.

: ૩ :

વર્ધમાનકુમારે હવે વિચાર્યું કે માતાપિતા જીવતાં સુધી દીક્ષા ન લેવાની મારી પ્રતિજ્ઞા પૂરી થઇ છે. હવે તો આત્માને ઉદ્ધારવાનો, જગતને ઉદ્ધારવાનો સમય આવી પહોંચ્યો છે. માટે મોટાભાઈની રજા લઇને તેમ કહે.

તેઓ નંદિવર્ધન આગળ આવ્યા ને દીક્ષા માટે રજા માગી. આ સાંભળતાં નંદિવર્ધનના કુ:ખનો પાર રહ્યો નહિ. તેઓ કહેવા લાગ્યા: ' જહાલા ભાઈ ! હજી માતાપિતાનો વિયોગ મને સાલે છે, એમાં વળી તારો વિયોગ ! મારાથી એ સહન નહિજ થાય. '

મોટાભાઈના કહેવા પરથી વિચાર કરતાં તરતને માટે શ્રી વર્ધમાનને પોતાનો વિચાર મુલતવી રાખ-

વાનું ઠીક લાગ્યું. પણ આ ક્ષણથી પોતાના જીવનની રીતભાત તેમણે બદલી નાંખી અને સાધુની પેઠે રહેવા લાગ્યા.

અનેક જાતના સાધન સગવડથી ભરપૂર રાજ-મહેલ, ખમ્મા ખમ્મા કરતાં સેંકડો નોકરચાકર અને અત્યંત ગુણવાળી રાણી યશોદા; એ બધાનો સહવાસ છોડી શ્રી વર્ધમાન રાજમહેલના એકાંત ભાગમાં રહેવા લાગ્યા. અહીં રહી તેમણે ભવિષ્યની તૈયારીઓ કરવા માંડી. ઘણો ખર્ચ વખત આત્મચિંતવનમાં જ ગાળે અને જરૂર પડતાં શુદ્ધ અન્નપાણી વાપરે. આમ કરતાં એક વરસ પસાર થયું. બીજા વર્ષથી તેમણે દાન દેવા માંડ્યું. પુષ્કળ સોનામહોરોનું દાન દીધું. એથી અનેક ગરીબગરબાંની ભાવટ ભાંગી ગઈ. આ રીતે એક વરસ સુધી દાન દઈને તેઓ સાધુજીવન ગાળવા તૈયાર થયા.

આપણી ઃકારતક વઢ દશમનો દિવસ છે. આખું ક્ષત્રિયકુંડ નગર ઉત્સવ ઉજવી રહ્યું છે. નગરની બહાર જ્ઞાતશીલ નામે સુંદર ખાગ છે. ત્યાં માણસો વર્ધમાનકુમારના આવવાની રાહ જોઈ રહ્યા છે.

સમય જતાં હજાર વંજવાળો ઈર્દ્રધ્વજ આવ્યો, પાછળ નગારાં અને વાજાંત્ર આવ્યાં. પાછળ નંદિવર્ધનરાજ ને મંત્રીઓ પધાર્યા. પાછળ સામંત ને શેઠ શાહુકારો પધાર્યા. તેની પાછળ સુંદર પાલખી આવી. એમાં શ્રીવર્ધમાનકુમાર બેઠેલા હતા. પાછળ અંતઃપુરની અને નગરની સ્ત્રીઓ ગીત ગાતી હતી. અહા ! શું તે વખતનો દેખાવ ? આંખે આંસુ ને મહોંએ ગીત !

વર્ધમાનકુમાર પાલખીમાંથી નીચે ઉતર્યા. શરીરે ખૂબ સુગંધી પદાર્થો લગાડેલાં છે, વસ્ત્રઅલંકારની શોભા અપાર છે. ગંભીરતાથી શ્રીવર્ધમાને એક પછી એક વસ્ત્ર અને અલંકાર ઉતારી નાંખ્યા અને એકજ દેવતાઇ વસ્ત્ર રાખ્યું. માથાના વાળ પોતાના હાથથીજ ચુંટી કાઢ્યા અને સાધુજીવનની મહાન પ્રતિજ્ઞા લીધી : આજથી હું કોઈપણ જાતનું પાપકામ મન વચન ને કાયાથી કરીશ નહિ. મારી સંપૂર્ણ આત્મશુદ્ધિ કરીશ.

હવે શ્રીવર્ધમાન ત્યાં પધારેલા સર્વે માણસોને સંબોધીને બોલ્યા : ‘મહાનુભાવો ! મારું જીવન આજથી બુદ્ધી દિશામાં ચરૂ થયું છે. હવે હું બીજ સ્થળે જવાની

રજ માણું છું. આ સાંભળી સહુએ કુખી દીલે રજ આપી.

ત્રીશ વર્ષના તરુણ રાજકુમાર શ્રી વર્ધમાન પોતાની આત્મશુદ્ધિ કરવા ચાલી નીકળ્યા.

મોટાભાઈ નંદિવર્ધન શ્રી વર્ધમાનની ભાવના સમજ્યા હતા એટલે રજ આપી હતી. પણ તેમનું બહાલ અથાગ હતું. જ્યાં શ્રી વર્ધમાન ચાલવા લાગ્યા ત્યાં નંદિવર્ધનની આંખમાંથી દડદડ આંસુ પડવા લાગ્યા. તેઓ મોટેથી રૂદન કરવા લાગ્યા. પણ શ્રી વર્ધમાનનું મન હવે જગતના મોહ કે શોકમાં ધસડાય તેમ નહોતું. તેઓને જે મહાન સાધના કરવાની હતી તેનાજ તરફ લક્ષ રાખી તેઓ શાંત ચિત્તથી ચાલવા લાગ્યા.

: ૪ :

મહાત્મા તો ધણા થયા પણ શ્રી વર્ધમાનથી હેઠા. એમણે બહુ આકરાં તપ આદર્યાં. કોઈ વખત બે ઉપવાસ તો કોઈક વખત ચાર ઉપવાસ. કોઈક વખત

પંદર ઉપવાસ તો કોઈકે વખત ત્રીસ ઉપવાસ. ચરે !
છ છ મહિનાના ઉપવાસ પણ તેમણે કરવા માંડયા.

શ્રી વર્ધમાન ખૂબ ઉપવાસ કરે અને ધ્યાન ધરે.
ધ્યાન પણ કેવી જગાએ ? કોઈ ખંડેરમાં કે મશાણમાં.
કોઈ જંગલમાં કે કોઈ ખીણમાં, કોઈ મંદિરમાં કે કોઈ
ભયંકર જગામાં.

ત્યાં ચાંચડ કરડે અને મચ્છર કરડે. મધમાખ
કરડે અને ભમરા કરડે. પણ તેઓ શાંતિથી બધું
સહન કરે. ગમે તેવી સતમાણી થાય પણ તેમનું ધ્યાન
ચૂકે નહિ.

એક વખત તેઓ ચાલ્યા બય. રસ્તામાં ગોવાળ
મળ્યા. તેઓ કહેવા લાગ્યાઃ બાપજી ! આ રસ્તે જશે
નહિ. આગળ ભયંકર વન આવશે. ત્યાં કાળો મણુઝર
નાગ છે. કુંકાંડે ફેલી ખાય છે. માટે ખીજ રસ્તે બવ.

પણ શ્રીવર્ધમાન તો ભડવીર હતા. કોઈથી ગાંજ્યા
ન બય. ભયંકર વન તે શું ખીવરાવે ? કાળો મણુઝર
નાગ પણ શું ખીવરાવે ? એ તો ચાલ્યા આગળ. એવામાં
આવ્યું એક ધીર જંગલ. ત્યાં જતાં માણસની છાતી

ન ચાલે. જ્યાં જુઓ ત્યાં જાળાંઝાંખરાં. પાંદડાંનાં તો ઢગેઢગ. એમાં મારગ પણ ક્યાંથી જડે? છતાં શ્રી વર્ધમાન તો ચાલ્યા.

જંગલમાં એક રાફડો. તેમાં કાળો નાગ બહુ ઝેરીતો. કુંક મારે તો ફાટી પડે. શું માણસ કે શું ઢોર ! એનું નામ ચંડકોશિયો.

ચંડકોશિયે શ્રી વર્ધમાનને જોયા. પછી તો પૂછવું જ શું? મારવા માંડયા કુંપ્રાડા. કું-ઉં-ઉં-ઉં કું-કું. કું-ઉં-ઉં કું-ઉં-ઉં. પણ તેમને કાંઈ નહિ.

ચંડકોશિયો કહે, ‘મારું બહાલું ! આ કોઈ અજબ લાગે છે. ઝેર કેમ નહિ ચડતું હોય? લાવ્યે ડસું.’ તે ઢોડયો ને જમણાં અંગુઠે ડસ્યો, પણ કાંઈ નહિ. તે તો સાચા સંત હતા.

સાપનું કાંઈ જોર ચાલ્યું નહિ. એટલે શ્રી વર્ધમાન બોલ્યા : ‘ચંડકોશિક ! કાંઈક સમજ !’ આ તો મહાત્માની વાણી. ઝેરીનાં ઝેર મટી ગયાં. ચંડકોશિક ડાહ્યો થયો. શ્રી વર્ધમાન આગળ ચાલ્યા.

ચાલતાં ચાલતાં તેઓ એક મોટા શહેરમાં આવ્યા. તેનું નામ રાજગૃહ. તેને હતું મોટું પૂરું. તેનું નામ નાલંદા. ત્યાં એક વણકરની વણાટશાળામાં શ્રી વર્ધમાન ઊતર્યા.

આગળ ચોમાસુ આવે. ચોમાસામાં એક ગામથી ખીજ ગામ ન ફરે એટલે ત્યાંજ રહ્યા.

ત્યાં આવ્યો એક ચિત્રો ખતાવનાર છોકરો. તેનું નામ ગોશાળો. તે ભારે અપલખણો ને ભારે અટકચાળો. લોકોને ચિત્રો ખતાવીને તે ગુજરાન ચલાવે. તેણે વિચાર કર્યો : ‘લાવ્યને આ સંતનો શિષ્ય થઈ જઈ’ કે કમાવાની બધી માથાકુટજ મટી જાય. ’ આથી વર્ધમાન ધ્યાનમાં ઊભા હતા ત્યાં આવીને એ બોલ્યો : ‘ભગવાન ! હું તમારો ચેલો. પણ ભગવાન તો ન બોલ્યા, ન ચાલ્યા.’ ગોશાળો જાતે તેમનો ચેલો બન્યો.

ચોમાસું પૂરું થયું. શ્રી વર્ધમાને વિહાર કર્યો. આ ભાઈ પણ સાથે ચાલ્યા. ક્યાં ગુરુ ? ક્યાં ચેલો ?

શ્રી વર્ધમાન ધ્યાનમાં જ રહે. ગોશાળો લોકોનાં અટકચાળાં કરે ને માર ખાય. સાથે ગુરુને પણ માર ખવરાવે. જુઓ ચેલાનાં વર્તન !

એક દિવસ શ્રી વર્ધમાન ચાલ્યા જાય. ગોશાળો પણ તેમની સાથે હતો. એવામાં મારગે મળ્યા સિપાઈ. તેમણે સવાલ પૂછ્યો: ‘કાણ છે તમે?’ શ્રી વર્ધમાન તો ધ્યાનમાં હતા એટલે કાંઈ બોલ્યા નહિ. ગોશાળે પણ એ જોઈ ધ્યાન લગાવ્યું. તે પણ કાંઈ બોલ્યો નહિ.

સિપાઈઓએ બન્નેને પકડ્યા અને નાંખ્યા હેડમાં. ખૂબ સતાવ્યા. પણ શ્રી વર્ધમાન તો સાચા સંત! સંતનાં પારખાં સિપાઈ શું કરે? થોડીવારમાં સિપાઈઓએ જાણ્યું કે આ તો કોઈ મહાપુરુષ છે. બહુ માઠું થયું. આપણે ઝાળખ્યા નહિ. ચાલો એમની માફી માગીએ. તેમણે શ્રી વર્ધમાન આગળ માફી માંગી. શ્રી વર્ધમાન તો ક્ષમાના ભંડાર. તેમને ક્રોધ જ ક્યાં હતો કે ક્ષમા આપવાની બાકી રહે?

એક વખત શ્રી વર્ધમાન જંગલી મુલકમાં ગયા. તેનું નામ રાઠ. ત્યાંના માણસો બહુ જંગલી. તેઓ સાધુને જુએ તો મારવા દોડે, કુતરા કરડાવે અને બધા ઉપાય અજમાવે.

શ્રી વર્ધમાનને પણ તેમણે ખૂબ સતાવ્યા. વળી ત્યાં ન મળે રહેવાનું સ્થાન કે ન મળે ભિક્ષા. પણ તેમને તો વહાલું તપ. સદા તપ કરે અને ધ્યાન ધરે. ઘણા માસ તેઓ અહીં કર્યા.

ગોશાળો આ વખતે સાથે નહોતો. તે જાણતો હતો કે રાઠ કેવો ભયંકર છે. એથી રાઠમાંથી શ્રી વર્ધમાન પાછા કર્યા કે તરત તે આવીને ભેગો થયો.

એક વખત શ્રી વર્ધમાન ધ્યાનમાં મસ્ત થઈને બિભા હતા. રાત અંધારી ધોર હતી. ટાઢ તો કહે માંડે કામ. એવામાં વેપાર માટે દૂર દેશાવર જતો એક કાફલો આવ્યો.

એ રાતે કડકડતી ટાઢ પડી. એટલે તેમણે સળગાવ્યાં તાપણાં. આખી રાત તાપ્યાં. સવારે તેઓ આગળ ચાલ્યા. પણ પેલાં તાપણાં તો સળગતાં જ રહ્યાં. એટલે તેમની પાસે ઘાસ હતું તે પણ સળગ્યું.

શું એના ભડકા ? શું એનો તાપ ? એ અગ્નિ તો ચારે બાજુ વધવાજ લાગ્યો. વધતાં વધતાં તે ખૂબ વધ્યો અને આવ્યો ગુરુ-ચેલા આગળ.

સાચા સંત વર્ધમાન તો ન હાલે કે ન ચાલે. પણ
ગોશાળાથી તાપ સંખાયો નહિ. તેણે પાડી ખૂમ: 'ગુરુજી!
ભાગો. આ કાળમુખો અગ્નિ તો આવી પહોંચ્યો.
હમણાં બળીને ભસ્મ થઈ જઈશું.' '

આટલું બોલીને ગોશાળો ભાગ્યો; પણ સાચા
સંત શ્રી વર્ધમાન શાંતિથી જિભા રહ્યા. તેમના પગ
બળવા મંડયા પણ તેઓ ધ્યાનથી ડગ્યા નહિ.

જ્યારે ધ્યાન પૂરું થયું ત્યારેજ તેઓ આગળ
ચાલ્યા. પેલા ભાઈ પણ સાથે ચાલ્યા. પરંતુ પાછળથી
એક વિદ્યા સાધવા જુદા પડ્યા.

: ૫ :

શ્રી વર્ધમાન ધ્યાનમાં જિભા છે. એવામાં એક
ગોવાળ આવ્યો. સાથે બળદ. એને ગામમાં જઈ પાછા
પ્રરવું. થોડી વાર માટે બળદ ડોણ લઈ જાય અને લાવે?
એટલે તે બોલ્યો: 'ઓ ભાઈ! જરા બળદ સાચવજો.'
શ્રી વર્ધમાન તો ધ્યાનમાં હતા એથી કંઈ જવાબ
મળ્યો નહિ. પણ ગોવાળ સમજ્યો કે તેમણે સાચવવાનું

માન્યું છે. એટલે તે ગામમાં ચાલ્યો ગયો. અહીં બળદ પણ ગામમાં ચાલ્યા ગયા. કહ્યું છે કે ઘણી વિનાનાં ઢોર સૂનાં.

ગોવાળ પાછો આવ્યો. જુએ તો બળદ નહિ. તે બોલ્યો: ‘અરે સાધુ મહારાજ ! મારા બળદ ક્યાં ?’ પણ કાંઈ જવાબ મળ્યો નહિ. ગોવાળ ગુસ્સે થયો. તેણે ફરીને પૂછ્યું: ‘અરે મહારાજ ! મારા બળદ ક્યાં ગયા ?’ તો ય કાંઈ જવાબ મળ્યો નહિ. આથી ગોવાળ બહુ ગુસ્સે થયો.

તે બરાડયો: ‘કમ ચલ્યા સાધુડા ! નથી સાંભળતો ? તારા કાનનાં આ કાણાં નકામાં છે કે શું ?’ છતાં કાંઈ જવાબ મળ્યો નહિ.

અહા ! આટઆટલું સંકટ પણ વર્ધમાનના મુખ માંથી અરેકારો નહિ. શું ક્ષમા ! શું સહનશીલતા !

ધ્યાન પૂરું થતાં તે ગામમાં ગયા અને ઘેર ઘેર ફરીને ભીક્ષા લીધી. ત્યાં બે ચતુર મિત્રોએ એમને જોયા. એમણે તરત પારખી લીધું કે આ મહાત્માના શરીરમાં

કાંઈક પીડા છે. પણ સંત કાંઈ બોલતા નથી. એ તો પાછા ગામ બહાર આવ્યા ને ધ્યાનમાં બેડાયા.

પેલા ભાઈબંધોથી આ દુઃખ ન બેવાયું. તેઓ પાછળ પાછળ આવ્યા અને કુશળતાથી સળીઓ ખેંચી કાઢી. પણ અહા પીડા ! સિંહસમા શ્રી વર્ધમાનના મોઢામાંથી પણ ચીસ નીકળી ગઈ. પરંતુ ધડીકમાં તે શાંત થઈ ગયા અને ધ્યાનમાં બેડાયા.

અહા ઠેવી વીરતા ! આવી વીરતા કદી બેઠ નથી કે સાંભળી નથી. શ્રી વર્ધમાન આવી વીરતાથી જ મહાવીર કહેવાયા.

પ્રભુ મહાવીર, એક શાલના ઝાડ નીચે ડાંગરના ખેતરમાં ધ્યાન લગાવીને બેઠા છે. પાસે ધીમી ધીમી નદી વહે છે. દિવસનો ચોથો પહેર છે. પોતાને છકતું તપ છે.

આ વખતે તેમની મહાન તપશ્ચર્યા પ્રણી. ઠેવળ-જ્ઞાન થયું. એટલે બધું બરાબર જાણવા લાગ્યા. સાચા સુખનો માર્ગ તેમને મળી ગયો.

આ વખતે હિંદમાં ધનધાન્ય ખૂબ હતું, કલાકો-

શક્ય ધણું હતું, પણ સાચો ધર્મ કુલંભ હતો. લોકો હોમહવન ખૂબ કરતા અને પ્રાણીઓનો બહુ સંહાર થતો. બ્રાહ્મણો તથા બીજા જિંદી બતના લોકો શૂદ્રને ધણી હલકી દ્રષ્ટિએ જોતા. તે કાંઈ પણ બતનો અધિકાર ભોગવી શકતો નહિ. સ્ત્રીઓનું સ્થાન ધણું નીચું હતું. ધર્મશાસ્ત્રો વિદ્વાનોની ભાષામાં જ લખાતાં, એટલે તેનો લાભ સામાન્ય લોકો ઉઠાવી શકતા નહિ. વળી અનેક સંપ્રદાય ને અનેક ધર્મો એ વખતે ચાલી રહ્યા હતા. પ્રભુ મહાવીરે આ બધી સ્થિતિ ધ્યાનમાં લઈ ઉપદેશ દેવો શરૂ કર્યો:—

હિંસાથી ભરેલા હોમહવન ને ક્રિયાકાંડથી ખરો ધર્મ થતો નથી પણ આત્માની શુદ્ધિ કરવાથી જ થાય છે.

જે સદ્ગુણી છે તે જ બ્રાહ્મણ છે, જે દુરાચારી છે તે શૂદ્ર છે.

ધર્મનો ઇન્જિરો કોઈ પણ માણસનો હોઈ શકે નહિ. દરેક મનુષ્ય ધર્મ કરી શકે છે. 'શું' બ્રાહ્મણ! શું શૂદ્ર! શું પુરુષ! શું સ્ત્રી !

અહિંસા એજ પરમ ધર્મ છે.”

પૂરેપૂરો વિકાસ થાય તો આત્માજ પરમાત્મા
બને છે.

વસ્તુની બધી બાબુ બેવાથીજ તેનું સાચું
સ્વરૂપ સમજાય છે વગેરે.

પ્રભુ મહાવીર સામાન્ય લોકોની ભાષામાંજ પોતાનો
ઉપદેશ દેવા લાગ્યા. કેવલજ્ઞાન થયા પછી ત્રીસ વર્ષ
સુધી તેમણે દેશના જુદા જુદા ભાગમાં ફરીને ઉપદેશ
આપ્યો. ચારે વર્ણના સ્ત્રીપુરુષો તેમના શિષ્ય થયા.
ઇંદ્રભૂતિ ગોતમ, સુધર્મા આદિ બ્રાહ્મણો, ઉદાચી, મેઘ-
કુમાર આદિ ક્ષત્રિયો, ધન્ના, શાલિભદ્ર વગેરે વૈશ્યો,
મેતારજ, હરિકેશી વગેરે શૂદ્રો પ્રભુના ત્યાગી શિષ્ય હતા.

વૈશાલિપતિ ચેડા મહારાજ, રાજગૃહપતિ શ્રેણિક,
તેમનો પુત્ર કાણિક વગેરે ક્ષત્રિયો, આનંદ કામદેવ
વગેરે વેપાર ને ખેતી કરનાર વૈશ્યો, શકડાલ ને ઢંક
વગેરે કુંભારો પ્રભુના ખાસ ગૃહસ્થશિષ્ય હતા.

સાગી સ્ત્રીશિષ્યાઓમાં ચંદનખાળા તથા પ્રિયદર્શના
શત્રિય પુત્રીઓ હતી. દેવાનંદા બ્રાહ્મણી હતી. ગૃહસ્થ
સ્ત્રી શિષ્યાઓમાં રેવતી, સુલસા, જયન્તી વગેરે વિદુષી
બાધઓ હતી.

કુલ ૧૪૦૦૦ સાધુ અને ૩૬૦૦૦ સાધ્વીઓ
પ્રભુ મહાવીરને હાથે દીક્ષા પામ્યા હતા. ગૃહસ્થ સ્ત્રી
પુરુષો તેો ધણાજ હતા.

પ્રભુ મહાવીરે આ બધાનો સંઘ સ્થાપ્યો. આવો
સંઘ તીર્થ કહેવાય છે એટલે તેઓ તીર્થંકર કહેવાયા.
એમના પછી બીજું કાંઈ તીર્થંકર થયું નથી.
એટલે તે ચરમ તીર્થંકર કહેવાય છે. તેમણે પૌતાના
રાગદ્વેષ પૂરેપૂરા છોડી દીધા હતા એટલે તેઓ જિન
પણ કહેવાય છે.

સડેલા સમાજ આગળ આદર્શ જીવન ગાળનારનો
આ સંઘ સ્થાપી પ્રભુએ જગતસુધારણાની ઘોષણા
કરી. અનેક વહેમો ને અનેક કુરિવાજો ઉખડી ગયા.
લોકો અહિંસાનું રહસ્ય સમજવા લાગ્યા. જ્ઞાન અને
સાચા ત્યાગનો ભારતવર્ષમાંથી ફરીથી પ્રકાશ થયો.

વિહાર કરતાં પ્રભુ મહાવીર પાવાપુરી ગયા. ત્યાં ઘણા રાજાઓ એકઠા થયેલા હતા. તેમને પ્રભુ મહાવીરે અમૃતવાણીથી દેશના દીધી. આ છેલ્લી દેશના ૬૪ પ્રભુ મહાવીર નિર્વાણ પામ્યા. આહ ! ભારતવર્ષનો સૂરજ આથમી ગયો. ભક્તોએ તેમની ખોટ પૂરી પાડવા લાખો દીવા પ્રગટ કર્યા. આ દિવસથી દીવાળીનું પર્વ શરૂ થયું.

જે મહાપુરુષે અજોડ જીવન ગુજરી આત્માનું અને જગતનું કલ્યાણ કર્યું તેના ગુણ કોણ ગાઈ શકે ? જગત જીવશે ત્યાં સુધી આ ઉપકાર યાદ કરશે અને એમના ઉપદેશને અનુસરી પોતાનું કલ્યાણ સાધશે.

અગણિત વંદન હો પ્રભુ મહાવીરને !

અગણિત વંદન હો એ માનવજાતિના ઉદ્ધારકને !

વીર ધત્રો

દક્ષિણ દેશમાં ગોદાવરી નામે મનોહર નદી છે. તેના કિનારે એક મોટું શહેર હતું. તેનું નામ પૈંઠણ. ત્યાં રહે એક શેઠ. તેમનું નામ ધનસાર. તેમને કેલૈયા કુંવર જેવા ચાર દીકરા. તેમાં સહુથી નાનાનું નામ ધત્રો.

ધત્રામાં નામ પ્રમાણેજ ગુણ હતા. તે જન્મ્યો ને ધનસાર શેઠના ઘરમાં ધન વધવા માંડ્યું. બીજાના ચંદ્રમાની માફક ધત્રો વધવા લાગ્યો. કહેવત છે કે પુત્રના લક્ષણ પારણામાંથી વરતાય. તે મુજબ ધત્રામાં ચતુરાઈ સાહસ વગેરે ગુણો નાનપણથીજ જણાવા લાગ્યા.

તે આઠ વર્ષનો થયો ત્યારે ભણવા મૂક્યો. ત્યાં
 લખતાં શીખ્યો, વાંચતાં શીખ્યો, ગણિત શીખ્યો,
 ગાતાં શીખ્યો, બીજું પણ ઘણું ઘણું શીખ્યો. શું
 ધત્રાની હોંશિયારી ! સહુ કાઠ તેની બુદ્ધિના વખાણ
 કરે. ધત્રાના મોટા ભાઈઓ આ સાંભળે અને દાઝે
 બળે. તેઓ અંદર અંદર વાતો કરે : ‘અલ્યા ધત્રાનાં
 આટલાં બધાં વખાણ શાં ? એમાંયે બાપાજીની તો
 હદ ! જ્યારે જુઓ ત્યારે એજ વાત કરતા હોય કે
 મારો ધત્રા આવો ને મારો ધત્રો તેવો. પણ અલ્યા
 એ નાનકો શું કરે છે ? એ તો ખાય છે, પીએ છે ને
 પ્રતો પ્રતે છે, અને આપણે તો આખો દિવસ મહેનત
 મજૂરી ને વેપારમાંથી ઉંચા જ આવતા નથી. પૈસા
 આપણે પેદા કરીએ ને વખાણ ધત્રાના થાય એ કેવું ?

ધનસાર શેઠ ઘણીયે વખત આવી વાત કાનોકાન
 સાંભળે. એમણે જાણ્યું કે છોકરા છે દાઝીલા. પોતા-
 નામાં હાપણ નથી ને બીજાનું હાપણ સંખાતું નથી,
 માટે એક વખત એમની પરીક્ષા લેવા દે.

: ૨ :

એક દિવસ સવારે ધનસાર શેઠ ચારે પુત્રોને

એકઠા કર્યા અને કહ્યું : ‘ દીકરાઓ ! આપણે વેપારી માણસ છીએ. વેપારીના દીકરાને વેપારજ્ઞ શોભે, તમે બધા એ વિદ્યામાં કેટલા કુશળ થયા છો તે આજ મારે જાણવું છે. માટે દરેક આ સોનામહોરો લ્યો. તેનાથી ગમે તે વેપાર કરજો ને એમાંથી થયેલી કમાણીમાંથી સાંજ ઘેર આવી સહુને જમાડજો. ’

પિતાની પાસેથી સોનામહોરો લઈ ચારે ભાઈઓ વેપાર કરવા ચાલ્યા. સહુ જુદા જુદા વિખરાઈ ગયા. ચતુર ધનો પ્રરતો ફરતો બજારમાં આવ્યો. ત્યાં એક દુકાન આગળ ઊભો રહીને વિચાર કરે છે ત્યાં સામે નજર પડી. એક શેઠ બેઠાં બેઠાં કાગળ વાંચે. ધનાને તેના અવળા અક્ષરો દેખાય. પણ ધનો મહાચતુર ! અવળા અક્ષરોથી પણ તેણે આખો કાગળ વાંચી લીધો. એમાં લખેલું કે આજ રોજ અમુક ઠેકાણે વણઝારાની પોઠો આવશે. માંહિ મોંઘામાં મોંઘાં કરિયાણાં ભરેલાં છે. અને તેને ખરીદવાથી ધણો લાભ થાય તેમ છે માટે જલ્દી જાણે ને બધાં કરિયાણાં ખરીદી લેશે.

ધનો કહે, ‘ ચાલો, આપણો બેડો પાર થયો. ’

તે બહારગામ ગયો ને વણુઝારાને મળ્યો. ‘જુહાર ! શેઠ જુહાર !’ કહીને ઊભો રહ્યો. વણુઝારાએ કહ્યું : ‘કેમ શેઠજી ! શું કામ છે ?’ ધન્નાએ જરા પણ અચકાયા વિના કહ્યું : ‘કરિયાણા ખરીદવા છે.’ અને વાટાઘાટ ચાલી. થોડી વારે સોદો નક્કી થયો ને ધન્નાએ પોતાની પાસેની સોનામહોરો આપી કરિયાણાં ખરીદી લીધાં. એવામાં ગામમાંથી પેલા શેઠ આવી પહોંચ્યા. તેમણે વણુઝારાને પૂછ્યું : ‘અરે ! ભાઈ વણુઝારા ! વેચશો કે કરિયાણાં ?’ વણુઝારાએ કહ્યું : ‘શેઠ ! સોદો તો થઈ ગયો. આ ઊભા ખરીદનાર.’ આ સાંભળી શેઠ તાજુબ થયા. ‘આ મારો બહાલો ક્યાંથી પહોંચ્યો ? એને શી રીતે ખબર પડી હશે ? ચાલો, થયું તે ખરું. હવે એની પાસેથી જ કરિયાણાં ખરીદી લઉં.’ તેમણે પૂછ્યું : ‘કેમ ભાઈ ! વેચવા છે કરિયાણાં ?’

ધન્નો—હા.

વેપારી—શું મૂલ્ય લેશો ?

ધન્નો—નફાની સવા લાખ સોનામહોર.

વેપારી—એમ તો એમ. પણ ભાઈ મને કસ્તિયાણાં આપી દે.

ધન્ને સોનામહોરો લઇને કરિયાણાં આપ્યાં અને ગામમાં આવ્યો. ત્યાં રસ્તામાંથી ભાતભાતની મીઠાઈઓ તથા નવનવાં વસ્ત્ર અને ઘરેણાં ખરીદ્યાં. પછી ગયો ઘર. આ વખતે બીજા ત્રણ ભાઈઓ પણ આવી ગયા હતા. તેમાં એક લાવ્યો હતો વાલ, બીજો લાવ્યો હતો ચોળા ને ત્રીજો લાવ્યો હતો અડદ. ધનાની કમાણી જોઈ સહુ ઠરી ગયા. ધનાના પિતાને આથી બહુ આનંદ થયો ને બધી હાંસીકત પૂછી. ધન્ને જવી હતી તેવી હાંસીકત કહી સાંભળાવી. આ સાંભળી પેલા ભાઈઓ બોલી ઉઠ્યા : ‘ પિતાજી ! આ તો ઠગાઈ કરી, ઠગાઈ ! અમારી પરીક્ષા તો વેપારમાં લેવાની હતી. બિચારા વણઝારાનો કાગળ વાંચી લીધો ને કસ્તિયાણાં ખરીદી લીધાં એ તે કાંઈ વેપાર કહેવાય ! અમારી ખરી પરીક્ષા કરવી હોય તો વેપારમાં જ કરો.

ધનસાર શેઠ કહે, ‘ તમે દાઝીલા ન થાવ.

તમારી ઈચ્છા હશે તો વળી બીજી વાર પણ
પરીક્ષા કરીશ.’

: ૩ :

ધત્રાની ચડતી કળા જોઈ તેના ભાઈઓ
બહુ અદ્ભૂત કરવા લાગ્યા. આ જોઈ ધનસાર
શેઠે બધા છોકરાઓને બોલાવીને થોડી થોડી
સોનામહોરો આપી અને કહ્યું : ‘આ વખતે
હાશિયારીથી કામ લેજો. જો જો, પાછળથી કહેવાનું
ન રહે.’ બધા છોકરાઓએ કહ્યું : ‘વાર, આ
વખતે જરૂર પાણી ખતાવી આપીશું.’ અને તેઓ
ખજરમાં ચાલ્યા ગયા. હૈયાના ઉકેલ વિના વેપાર
થોડો જ થાય ? બિચારા ત્રણે ભાઈઓ ખૂબ રખડયા,
અથડાયા, કુટાયા પણ કંઈ દહાડો વળ્યો નહિ.
આ બાળુ ધન્નો વિચાર કરતો ચાલ્યો જય છે ત્યાં
ઘેટાનું એક ટાણું જોયું. તેમાં વાંકડી શીંગડીવાળો
એક સંઘલો ઘેટો બહુ મજનો. ધત્રાને વિચાર
આવ્યો થયો કે લાવ્ય, આ ઘેટોજ ખરીદું. એણે
થોડી સોનામહોરો આપીને ઘેટો ખરીદ્યો. એ ઘેટો

લઈ તે રાજમહેલ બાણી ચાલ્યો. એ ગામના રાજકુંવરને ઘેટા લડાવવાનો બહુ શોખ. રસ્તામાં જ તેનો ભેટો થયો. રાજકુંવરે ધત્તાની પાસે સુંદર ઘેટા જોઈ કહ્યું: ‘અલ્યા વાણિયા ! લડાવવો છે આ ઘેટાને ?’ ધન્નો કહે, ‘ ઘણી ખુશીથી. ’ રાજકુંવર, ‘ પણ શરત છે ?’ ધન્નો કહે, શું ?’ રાજકુંવર કહે, ‘ હારે તે સવા લાખ સોનામહોર આપે !’ ધન્નો કહે, ‘ કબુલ છે. ’

ખંને ઘેટાની ત્યાં કુસ્તી થઈ, જોર જોરથી ધીકા લે ને સામસામાં શીંગડાં અફાળે. લોકો એ જોવા ટાળે મળ્યાં. થોડીવાર તો એક બીજાથી ઢાઢ ગાંજયું નહિ પણ પછી રાજકુંવરનો ઘેટા હારી ગયો. રાજનો કુંવર એ જોઈ આશિયાળો થઈ ગયો. ધત્તાના આનંદનો પાર રહ્યો નહિ. તે સવા લાખ સોના મહોરો જીતી ગયો. રાજના કુંવરે એ ઘેટા ખરીદી લઈને બીજી પણ સારી રકમ આપી.

સાંજ પડી એટલે બધા ભાઈઓ ઘેર આવ્યા. પણ કોઈના મોઢપર હોશ નહિ. એક બીજા સામું ખાધાની

જમ જોયા કરે. એવામાં હસતો હસતો ધન્નો ઘેર આવ્યો ને ધત્રાની આગળ સોનામહોરની થેલીઓ રજુ કરી.

ધનસાર શેઠ એ જોઈ ખૂબ હરખાયા પણ ભાઈ-ઓના મહોં લેવાઈ ગયા. એક ભાઈએ પૂછ્યું: ‘ધત્રા ! આ મહોરો ક્યાંથી લઈ આવ્યો ?’ ધન્નાએ જાવી હતી તેવી વાત કહી સંભળાવી. એ સાંભળી બીજા ભાઈઓ બોલી ઉઠ્યા: ‘હ્યો, આ તો જુગાર રમ્યો જુગાર ! હોડ રમવી એ જુગાર નહિ તો બીજું શું ? અમારી પરીક્ષા તો વેપારમાં કરવાની હતી !’

ધનસાર શેઠ કહે, ‘દીકરાઓ ! ગાંડા ન થાવ. કાઢને સારા જોઈને રાજ થઈએ. એની અદેખાઈ કરવાથી શું વળે ? આ સાંભળી પેલા ભાઈઓ બોલી ઉઠ્યા: ‘હા, બાપા !’ અમે તો ગાંડા જ છીએ ! ફક્ત તમારો આ નાનકડો દીકરો જ ડાઘો છે !’

: ૪ :

ધન્નાનાં વખાણુ તો ચારે બાજુ થવા લાગ્યા.

સગા બહાલામાં, નાત જાતમાં ને વેપારી વર્ગમાં પણ તેની પ્રશંસા થવા લાગી. પેલા ભાઈઓ આ સાંભળીને મનમાં બળી જાય ને કંકાસ કરે.

ધનસાર શેઠ કહે, ‘લાંબ, હજી એક વખત પારખું લઉં.’ બધાને તેમણે બોલાવ્યા ને થોડી સોનામહોરો આપી કહ્યું: ‘આ વખતે ન ભૂલશો. સહુ ધ્યાન રાખજો. સાંજ ઘેર આવજો ને કમાણી દેખાડજો.’ સહુ સોનામહોર લઈને ચાલ્યા. એક ગયો આમ. બીજો ગયો તેમ. સહુ પડયા છુટા.

ધન્ને ગયો બજારમાં. ત્યાં એક સુંદર ઢોલિયો વેચાય. પણ વેચનાર માણસ જાતનો ભંગી. એટલે કોઈ લે નહિ. ધન્ને વિચાર્યું: ‘આ ઢોલિયામાં નક્કી કાંઈ કરામત છે માટે એજ લેવા દે.’ તેણે એ ઢોલિયો વેચાતો લીધો.

પેલા ભાઈઓ ખૂબ રખડયા પણ કાંઈ કમાયા નહિ. આખરે આવ્યા ઘેર. ત્યાં પેલો ઢોલિયો જોવામાં આવ્યો. એટલે તરતજ બોલી

ઉઠ્યા: ‘બાપા ! જુઓ તમારો ડાહ્યો દીકરો. આ તો મહદાંનો ઢોલિયો છે. કાઠ એને લેવું નહતું તે આ તમારો ડાહ્યો દીકરો લઈ આવ્યો. એને તે ધરમાં ધસાય ? અમે નહિ રહેવા દઈએ. અમારું ધર અપવિત્ર થાય.’ એમ કહીને તેઓ ઉઠ્યા ને ઢોલિયો પછાડ્યો. એટલે ઈસ ને ‘ઉપજાં જુદાં પડ્યાં. એજ વખતે તેમાંથી ઝળજાટ કરતાં અમૂલ્ય રત્નો નીકળી પડ્યાં.

આ જોઈ બધા ભાઈ ભોંઠા પડ્યા. તેઓ મોંમાં આંગળી ધાલીને જોઈ રહ્યા. શેઠ બોલ્યા: ‘કમ અદેખાઓ ! કરી ધન્નાની પરીક્ષા ?’ બાઈઓ કહે, ‘હા, બાપા ! હા. અમે બધા અદેખા. એક તમારો ધન્નો જ સારો ! અમને કોઈ દિવસ વખાણશે નહિ હો ! ! !’

: પ :

એક વખત ગોદાવરી નદીમાં કરિયાણાથી ભરેલું એક વહાણ ખેંચાઈ આવ્યું. પણ તેનો ધણી મરી ગયેલો એટલે રાજાએ કબજા કર્યું. પછી બધા વેપારીને

હુકમ કર્યો કે કરિયાણાં તમે ખરીદી લ્યો. રાખનો હુકમ સાંભળી બધા વેપારી ભેગા થયા.

ધનસાર શેઠના ઘેર પણ રાખતું કહેણ આવ્યું કે રાખનાં કરિયાણાં વેચાય છે ને સહુ ભાગ પડતાં લે છે, માટે તમારે ત્યાંથી પણ કોઇને મોકલો. એટલે ધનસાર શેઠે મોટા છોકરાને કહ્યું: ‘ધનદત્ત ! તું જ ને કરિયાણાં ખરીદી લાવ.’ ધનદત્ત કહે, ‘બાપુ ! વખાણ કરતી વખતે ધન્નો ને કામ કરાવતી વખતે ધનદત્ત ! હું તો કાંઈ જતો નથી. જશે તમારો ડાહ્યો દીકરો !’

શેઠે બીજા પુત્રને કહ્યું. ત્રીજાને કહ્યું. પણ સહુનો સરખો જવાબ મળ્યો. એટલે થાકીને ધન્નાને કહ્યું: ‘બેટા ! તું જ.’ ધન્નો કહે, ‘જવી બાપુની આજ્ઞા.’ ધન્નો તૈયાર થઈને કરિયાણાં ખરીદવા ગયો.

વહાણ પર બધા ભેગા થયા હતા. તેમાંથી એકે લીધું કેશર ને બીજાએ લીધી કસ્તુરી. ત્રીજાએ લીધો બરાસ ને ચોથાએ લીધું કપૂર. પાંચમાએ લીધું સુખડ ને છઠ્ઠાએ લીધું અગર. સહુએ સારાં કરિયાણાં લઈ લીધાં. પાછળથી રહ્યો ખારા જવી માટીનો ઢગલો.

બધા કહે, ‘વળગાડો આ ધન્નાને. તે છોકરો શું સમજવાનો છે!’ એક વેપારી બોલ્યો: ‘ધન્ના ! તું વેપારનું મુદ્દત કરે છે. એટલે આ મીઠું લઈ જ. શુકન બહુ સારા થશે.’ બીજે કહે, ‘ શેઠ ખરાબર કહે છે.’ ધન્નો મનમાં સમજ્યો: ‘આ બધા મને છેતરે છે, પણ ફીકર નહિ. જોઈશું કાણ છેતરાય છે!’ ધન્નો કહે, ‘ ભલે. મારા ભાગમાં આ ખારો.’

ધન્નો ખારો લઈને ઘેર આવ્યો. બધા ભાઈ બોલ્યા: ‘જુઓ તમારો ડાહ્યો દીકરો. ખરા વેપારમાં પારખાં થાય ! ગામે સારાં સારાં કરિયાણાં લીધાં ત્યારે ભાઈએ લીધી માટી. શું હોશિયાર છે ને !’

શેઠ પણ પૂછવા લાગ્યા: ‘ ધન્ના ! માટી કેમ લાવ્યો ? સારું કરિયાણું કાંઈ ન મળ્યું?’ ધન્નો કહે, પિતાજી ! આ ન હોય માટી. આ તો છે તેજંતુરી. લોડું કરીએ ગરમ ને માંહી નાંખીએ તેજંતુરી તો બની જાય સોનું.’ તે પ્રમાણે કરી જોયું તો સોનું થયું. તેથી બધા બહુ રાજી થયા ને ધન્નો એકદમ માલદાર બની ગયો.

: ૬ :

પેલા ભાઈઓ અદેખાઈ છોડે નહિ. રાજ કંકાસ કરે. ધન્નો કહે, ' આ સાફ નહિ. મારા લીધે બીજા કુભાય છે માટે પડદવા દે છુટા. પરદેશ જઈશું ત્યાં કમાઈશું ને મજા કરીશું. '

તે એક દિવસ વહેલો ઉઠ્યો ને ધર બહાર નીકળી ગયો. ચાલ્યો ચાલ્યો દેશાવરમાં ગયો.

ત્યાં ધણું જોયું, ધણું ચાલ્યો. એમ કરતાં આવ્યો એક મોટા શહેરની ભાગોળે. શહેરનું નામ રાજગૃહ. ત્યાં એક વાડી સાવ સૂકી. ધન્નો ત્યાં રાત રહ્યો. સવારે જુએ ત્યાં સૂકી વાડી લીલી બની ગયેલી! જ્યાં ભાગ્યશાળી બધા ત્યાં શું ન થાય !

માળીએ શેઠને ખબર આપી. શેઠ બહુ હરખાયા. ધન્નાને તેડું મોકલ્યું. ધન્નો ત્યાં ગયો. શેઠે તેને જમાડ્યો અને ખૂબ માન આપ્યું. પછી વાતચીત કરી. તેમાં તેમને લાગ્યું કે આ પ્રતાપી પુરુષ છે. એટલે પરણાવી પોતાની દીકરી.

ધન્નો ખૂબ નશીબદાર. જ્યાં તેનાં પગલાં ત્યાં

ધનનાં ઢગલાં. એને તો અહીં પણ ખૂબ ધન મળ્યું.
તે મોટો શેઠ થયો.

એક વખત રાજનો હાથી ગાંડો થયો. ઠાઠ વશ
કરી શકે નહિ. તેથી ઢંઢેરો પીટયો કે હાથીને જ વશ
કરશે તેને મારી કુંવરી પરણાવીશ. ધન્નો ખૂબ સાહ-
સિક. તેણે ઢંઢેરો ઝીલ્યો ને હાથીને કર્યો વશ. રાજએ
તેને પોતાની કુંવરી પરણાવી. આ પરાક્રમથી ધન્નાનું
માન આખા નગરમાં બહુ વધ્યું.

તે નગરમાં ગોબદ્ર નામના એક શેઠ હતા. આખા
નગરમાં સહુથી તે પૈસાદાર. તેમને ત્યાં એક વખત
એક કાણીઓ આવીને કહેવા લાગ્યો: ‘શેઠ ! દયો
તમારા એક લાખ રૂપિયા ને લાવો મારી ઘરેણું મૂકેલી
આંખ. ’ શેઠ કહે, ‘વાત તદ્દન ખોટી. એમ તે કદી
બનતું હશે ?’ પણ પેલો માણસ શેનો માને ! એને તો
ગળે પડવું હતું. એટલે તકરાર કરી. અને રાજ પાસે
જઈ ન્યાય માગ્યો. રાજએ જાણ્યું કે આ માણસ ઠગ છે
પણ તેને ખોટો શી રીતે ઠરાવવો ? તે ખૂબ વિચા-
રમાં પડયા.

ધન્નાએ એ વાત જાણી. એથી રાજદરબારમાં આંવે અને કહ્યું: ‘મહારાજ ! હુકમ હોય તો ન્યાય કરું.’ રાજ કહે, ‘તમારોજ પાડ. કરો ને એનો ન્યાય.’

ધન્ને તો શેઠ અને ઠગ બંનેને બોલાવ્યા અને ન્યાય ચૂકવ્યો: ‘શેઠને ત્યાં ધણી આંખો ધરેણે પડી છે. તેમાં શી ખખર પડે કે કંઈ આંખ ઢાની ! માટે આંખનો નમુનો લાવો અને તમારી આંખ લઈ જવ.’ પેલો ઠગ પકડાયો. આંખનો નમુનો ક્યાંથી આપે ? બીજી આંખે પણ આંધળો થાય. રાજએ તેને ઠગ જાહેર કર્યો ને શિક્ષા કરી.

ગોલદ્ર શેઠ આથી ખૂબ હરખાયા ને તેને પોતાની સુલદ્રા નામે પુત્રી પરણાવી.

: ૮ :

એક દિવસે ધન્ને ગાંધે બેઠો બેઠો નગરને બેઠું રહ્યો છે. તેમાં થોડા ભિખારી બેયા. માણસો બરાબર પોતાનાં કુટુંબ જવા જ લાગ્યા. તે વિચારવા લાગ્યો: ‘મારું કુટુંબ આવી હાલતમાં કેવી રીતે આવી પડ્યું હશે ?’ તપાસ કરતાં વાત સાચી નીકળી.

તેણે પોતાના પિતાને વાત પૂછી. પિતાએ જવાબ દીધો: ‘ દીકરા ! નશીબની બલીહારી ! તું હતો ત્યાં સુધી લીલા લહેર હતી. તું ગયો એટલે ધન પણ ગયું. તારા જવાની રાજને ખબર પડી એથી અમને હેરાન કર્યો. ધન પડાવી લીધું. ભિખારી થયા. કાંઈ ગામમાં એમ રહેવાય ? એટલે પરદેશ નીકળ્યા !’

ધન્ને એ બધાને સાથે રાખ્યા. તેઓને સાઈં સાઈં પહેરાવે. સાઈં સાઈં ખવરાવે ને દરેક રીતે રાજી રાખે. પણ કોલસા કઢી ઉજળા થતા હશે ?

બધા કામમાં ધન્નાની સલાહ લેવાય અને પોતાનો તો કોઈ ભાવ પણ ન પૂછે એથી તેમને અદે-ખાઈ આવી. એથી એક દિવસ પિતા પાસે જઈ તેમણે કહ્યું : ‘ બાપા ! અમારો ભાગ વહેંચી આપો. અમારે ધન્નાની સાથે નથી રહેવું. ’

પિતા કહે, ‘ અલ્યા તમારો ભાગ શેનો ? શરીર પર પહેરવા કપડું ન હતું. આ તો બધી ધન્નાની મિલકત છે. તેના ભાગ નહિ પડે. ’ પેલા ભાઈઓ કહે, ‘ અમે બધું જાણીએ છીએ.

રત્નો ચોરીને ધન્નો નાઠો તે અહીં આંચો છે.
ભાગ આપો નહિતર ફજતી થશે. ’

ધન્નો કહે, ‘ આતો ફરીથી થયો કંકાસ. આપણે
કંકાસ જોઈએ નહિ. ચાલો પરદેશ. ત્યાં કમાઈ શું ને
મજ કરીશું. ’

સવારમાં વહેલા ઉઠી તેણે ચાલવા માંડ્યું. ચાલતો
ચાલતો તે કૌશામ્બી નગરીમાં દાખલ થયો. ત્યાં
રાજદરબારે મણિની પરીક્ષા થાય. પણ કોઈ સાચી
પરીક્ષા કરી શકે નહિ. ધન્ને મણિની બરાબર પરીક્ષા
કરી. રાજાએ આથી પ્રસન્ન થઈ પોતાની કુંવરી
પરણાવી.

હવે ધન્નાએ વસાવ્યું ધનપુર ગામ. ત્યાં બધી
વાતે સુખ પણ પાણીનું મોટું ડુંખ. એટલે એક તળાવ
ખોદાવવા માંડ્યું.

તે હંમેશ તળાવ પર આવે ને ઢેટલું કામ થયું
તે જુએ. ત્યાં એક દિવસ પોતાનું કુટુંબ જોયું. તળાવ
પર મજૂરી કરે અને ગુજરાન ચલાવે. ધન્ને પહેલા
તો ઝાળખાણ ન પાડી પણ પાછળથી ઝાળખાણ

પાડીને બધી વાત પૂછી. પિતાએ કહ્યું: 'ભાઈ ! તું ગયો તેની રાબતે બધર પડી એટલે તેણે નકારે દીધો. અને અમારી આ હાલત થઈ !' ધન્નો આ વાત બાણી ખૂબ દીલગીર થયો. તેણે પ્રી કુટુંબને સાથે રાખ્યું અને સુખી કર્યું.

ધન્નો બીજી પણ ચાર સ્ત્રીઓ પરણ્યો. ખૂબ જાંચા કુટુંબની. તેને કુલ આઠ સ્ત્રીઓ થઈ. તે હવે રાજગૃહમાંજ રહેવા લાગ્યો. ત્યાં તેના માતા પિતા ઉપવાસ કરી મરણ પામ્યા.

: ૧૦ :

એક વખત ધન્નો બેઠો નહાવા. સુભદ્રા વાંસો ચોળે. પણ આંખમાંથી ટપટપ આંસુ પડે.

તેણે પાછું બેસું તો સુભદ્રાને રડતી દીઠી. 'પ્રિયે ! આજે ઉદાસીન કેમ ?' ધન્નાએ કારણ પૂછ્યું. સુભદ્રા કહે, 'મારા ભાઈ શાણિભદ્રને થયો છે વૈરાગ્ય. તે હંમેશાં એક એક સ્ત્રીને છોડે છે. બત્રીશ સ્ત્રીઓને એ એ રીતે છોડવાનો છે. ધન્નો કહે, 'એ તો બહુ કાચર.

એ તે કાંઈ વૈરાગ્ય કહેવાય ? બધી સ્ત્રીઓને સાથે
ક્રમ નથી છોડતો ?’

સુભદ્રા કહે, ‘સ્વામીનાથ ! બોલવું સહેલ છે. પણ
કરવું મુશ્કેલ છે.’

ધન્નો કહે, ‘એમ ?’

સુભદ્રા કહે, ‘હા.’

ધન્નો કહે, ત્યારે બધી સ્ત્રીઓ છોડી. ’

સુભદ્રાએ બહુ ટુંકે હાંસી કરતાં ખાંસી થઈ.
તેણે બહુ બહુ સમજાવ્યું. બીજી સ્ત્રીઓએ પણ ખૂબ
સમજાવ્યું પણ ધન્નો ક્યો નહિ. એટલે સ્ત્રીઓએ
કહ્યું: ‘ ત્યારે અમે પણ દીક્ષા લઈએ. ’ ધન્નો કહે,
‘ બહુ આનંદની વાત. ’ એથી સ્ત્રીઓ પણ દીક્ષા લેવા
તૈયાર થઈ.

તે આખો શાલિભદ્રને ઘેર અને ખૂબ મારી: ‘અરે
કાચર ! વૈરાગ્ય તે આવો હતો હશે ? હું તો આઠ સ્ત્રીઓ
સાથે આ ચાલ્યો. તારે પણ આવવું હોય તો નીકળ
ઘર બહાર. શાલિભદ્રના મનમાં વ્રત લેવાનો ઉંમંગ તો
હતોજ અને આ સાંભળ્યું એટલે વધારે થયો.

એવામાં સમાચાર મળ્યા કે પ્રભુ મહાવીર પાસેના પહાડપર પધાર્યા છે. આ વાત સાંભળી બંનેને ખૂબ આનંદ થયો. ધન્ને પોતાની સ્ત્રીઓ સહિત ત્યાં દીક્ષા લીધી. શાળિભદ્રે આવીને પણ દીક્ષા લીધી.

હવે ધન્ને તથા શાળિભદ્રે આકરાં તપ આદર્યાં. કોઈ વખત માસના ઉપવાસ તો કોઈ વખત બે માસના ઉપવાસ. કોઈ વખત ત્રણ માસના ઉપવાસ તો કોઈ વખત ચાર માસના ઉપવાસ. આ પ્રમાણે એક વખતના મહાવિલાસી હવે મહાતપસ્વી થયા.

બન્ને મહાતપસ્વીઓએ ઘણા વખત સુધી તપ કર્યું. પોતાના મન તથા વચનને ખૂબ પવિત્ર બનાવ્યાં અને મહાતપસ્વી તરીકેજ પોતાનું જીવન પૂર્ણ કર્યું.

ધન્ય છે વીર ધન્નાને ! ધન્ન છે વીર શાળિભદ્રને !

મહાત્મા દૃઢપ્રણરી

બ્રાહ્મણનો એક છોકરો. તેનું નામ દુર્ધર.
જાતનો એ બ્રાહ્મણ પણ સ્વભાવે ખડુ હલકો.
ભણવું-ગણવું ગમે નહિ. તોફાન મસ્તીમાં હંમેશા
પહેલો. માથાપનું કંઈ માને નહિ. સામો થાય
ને ગાળો દે. જુદું બોલે ને ચોરી કરે. ગોઠિયાઓ
સાથે લડે ને વાતવાતમાં લડાઈ લઈ આવે.
ઢાંઢને એકલો જુએ કે ઝટ થપાટ લગાવે.
કંઈ વસ્તુ પડેલી જુએ કે ઝટ ખીસામાં
સેરવી દે.

એ મોટા થયો અને નિશાળે મૂકયો. પણ
એને તે ભણવું ગમે ? કાઈ દિવસ પાઠ જ
ન કરે. મહેતાજી ખૂબ ઠપકો દે ને માર મારે.
પણ દુર્ધરને કંઈ ન થાય. માથાપ એને

સમજો. બ્રાહ્મણનો દિકરો કેવો હોય એવી વાત કહે પણ એના મનમાં કંઈજ ન ઉતરે. ઉલટો રીસે બળે, ગાળો દે ને અપમાન કરી નાસી જાય. કોઈની શીખામણ પણ ન સાંભળે.

દુર્ધની ઉંમર વધી એમ એની કુટુંબો પણ વધી. જુગાર રમવાની ટેવ પડી. નિશાળમાં ગોઠિયાઓ સાથે છાનો છાનો જુગાર રમે. ગામમાં પણ રમે. ધીરે ધીરે આ ટેવ વધતી ગઈ. તે પાકા જુગારી બની ગયો. પણ જુગારમાં તો પૈસા જોઈએ. એ લાવવા ક્યાંથી ? એટલે દુર્ધરે ચોરી કરવી શરૂ કરી. પહેલાં ઘરમાંથી પાઈપઈસો ઉઠાવવા માંડ્યો. પછી પાડોશીઓનાં ઘરમાંથી લેવા માંડ્યો. ઘેર મહેમાન આવ્યો કે એણે ખીસામાંથી પૈસા ચોર્યાજ છે.

પણ જુગારમાં એટલા પૈસાથી પુરું ન પડે. એથી દુર્ધરે મોટી ચોરીઓ કરવા માંડી. તે ચાલાક જબરો એટલે બધે ફાવી જાય. ચોરી

કરી આવે પણ કાઢ તેને પકડી ન શકે. દુર્ધર
આથી કૂલાયો ને મોટી મોટી ચોરીઓ કરવા લાગ્યો.

ગામમાં તેનો જીલમ વધવા લાગ્યો. લોકો
તેના માટે ખૂબ ફરિયાદ કરવા લાગ્યા. રાજ
ગામની રાડો આવવા લાગી. કાં તો કાઢને
માર્યો હોય; કાં તો કાઢની ચીજ ઉપાડી
લીધી હોય. કાઢ એનું નામ પણ લે તો માર
માર્યા વગર એ ન મુકે ! મન થાય તો કાઢના
ઢોર છોડી મુકે. ઈચ્છા થાય તો કાઢના તબેલામાંથી
ઘોડા ઉઠાવી ને સહેલ કરી આવે. મરજી થાય
તો ચીમડાં ને શાકભાજીની વાડીઓનો કચ્ચર-
ધાણ કાઢી આવે. આથી ધીમે ધીમે તે લોકોને બહુ
અજબામણો થઈ પડ્યો.

કાઢ ડાક્ષા માણસોએ તેને શીખામણ દીધીઃ
'ભાઈ નઠારી ટેવ છોડી દે ! તારી બુદ્ધિનો સારો
ઉપયોગ કર ! તારી ચાલાકી સારા કામમાં

ચલાવ ! બ્રાહ્મણના દીકરાએ બાણવું જોઈએ, ધર્મ
કર્મ શીખવાં જોઈએ, હોમ હવન બાણવાં
જોઈએ. તું સુધરીશ તો તને પ્રાયદો છે ! તું
સારા રસ્તે જઈશ તો તારું કલ્યાણ થશે.
માણસો તને વખાણશે.. નાતજાતમાં તું પંકાઈશ
ને તારું નામ થશે. ' પણ દુર્ધરને આ
શીખામણ પત્થર પર પાણી જવી હતી.
એને શીખામણ ન ગમી. એ ગુસ્સે થયો. શીખામણ
આપનાર બિચારો ચૂપચાપ રસ્તે પડ્યો.

ચોરી કરતાં જ ગોઠિયા મળ્યા તે બધા બદમાશ.
એટલે તે ખૂબજ બગડ્યો. હવે તો ઢાઝ પીએ, માંસ
ખાય ને રંડીબાજી કરે.

લોકાને તેનાથી ખૂબ ત્રાસ થયો. રાજાને
તેની બાણ થઈ. એટલે હુકમ કર્યો: ' એ
દુષ્ટને અવળે ગધેડે બેસાડો, માથે કરાવો મુંડો,
તેના પર ચોપડો ચુનો, મોઢે ચોપડો મેશ,
ગળામાં નાંખો ખાસકાનો હાર અને વગાડો
ખોખરાં હાંડલાં. પછી આખા ગામમાં ફેરવી
કાઢી મૂકો બહાર. '

રાજના અમલનો હુકમ થયો. દુર્ધરનો વરઘોડો નીકળ્યો. સાથે ડાંડી પીટાણી: 'જે કોઈ દુર્ધરના જવું કરશે તેને આવું ફળ મળશે.' લોકોએ તેના ઉપર ધિક્કાર વરસાવ્યો. ભૂંડા હાલે ગામ બહાર કાઢી મૂક્યો. નઠારાની આ હાલત થાય !

આથી દુર્ધર બન્યો દાઝે. મનમાં વાળી ગાંઠ. આ ગામનું વેર વાળું તોજ હું ખરો. વેર લેવાના વિચારમાં ને વિચારમાં તે આગળ ચાલ્યો.

: ૨ :

ચાલતાં ચાલતાં આવ્યો ડુંગરી મુલકમાં. ત્યાં પર્વતની મોટી ખીણ. ઘણી ઉંડી, ઘણી વિકરાળ. કાચાપોચાની તાકાત નહિ કે ત્યાં ડગલું પણ ભરે. પણ દુર્ધરની છાતી બહુ મજબૂત એટલે અંદર દાખલ થયો.

ઝાડી વધવા લાગી. તેમાં અનેક જાતનાં ઝાડ. અનેક જાતના વેલા. વેલા ઝાડે વીંટળાય

ને પાંજરા બનાવે. નીચે ઉગેલું ધાસ. માથોડું,
માથોડું. રસ્તો કાઢક ઠેકાણે જાયો, કાઢક
ઠેકાણે નીચો. દુધર આવો રસ્તો વટાવી આગળ
ચાલ્યો.

રસ્તો એથી પણ ભયંકર આવ્યો.
મોટા મોટા ખડકો આવ્યા, ધોધમાર ઝરણાં
આવ્યાં. મહામહેનતે તે બધાં પસાર કર્યાં. ત્યાં ઝાડી
કહે માઈ કામ. આકાશમાં સૂરજનારાયણ પ્રકાશે પણ
અહીં અંધાઈ ધોર. ચાલતાં ચાલતાં સાંજ પડી.

દુધર એક ઝાડ પર ચઢ્યો. રાત
ત્યાંજ ગાળવા વિચાર કર્યો. થોડી વારમાં
જંગલી જનાવરોના અવાજ સંળળાયા. ધડીકમાં
સિંહની ગર્જના તો ધડીકમાં વાધની ત્રાડ.
ધડીકમાં શિયાળની કિકિયારી તો ધડીકમાં
ચિત્તાનો અવાજ. આખી રાત જંગલી પશુ
આવ્યા ને ગયા. દુધરે એમને જોતાં જોતાં રાત
પસાર કરી.

ઢાણું વાયું. જંગલી જનાવરો પોત-

પોતાની બોડમાં ભરાયા. પંખીઓ ઝાડ પર
ગીત ગાવા લાગ્યા. એટલે દુર્ધર નીચે ઉતર્યો.
આગળ ચાલવા લાગ્યો.

થોડીવારમાં ભીલનાં ઝુપડાં દેખાયાં.
દુર્ધરને ખૂબ આનંદ થયો. તે અહીં આવવાજ
નીકળ્યો હતો. જ્યાં થોડું ચાલે છે ત્યાં આવ્યા
કેટલાક ભીલ. રંગે કાળા ભૂત. કપડામાં
એક લંગોટી ને હાથમાં તીરકામઠાં. તેમણે દુર્ધરને
પકડ્યો અને લઇ ચાલ્યા રાજ પાસે.

થોડું ચાલતાં એક અંધારી ગુફા આવી.
ત્યાં ભીલોનું ટાણું બેઠેલું. તેમણે આ દુર્ધરને
જોયો એટલે રાજ થયા. માંહી માંહી વાતો
કરવા લાગ્યા: ‘આ નવલોહિયો જીવાન છે. માતાને
ભોગ દેવામાં કામ આવશે.’

પેલા ભીલો દુર્ધરને લઇ ગુફામાં પેઠા.
અંધારામાં ચાલવા લાગ્યા. થોડી વારમાં અજવાળા
વાળી જગા આવી. ત્યાં એક લક ભીલ બેઠેલો.

જાણે જમનો અવતાર. તેની પાસે એક સ્ત્રી બેઠેલી. તે પણ કંદાવર. તેણે ચરીરે એકજ કપડું પહેરેલું. ગળામાં ને હાથમાં પત્થરનાં તથા રૂપાનાં ધરેણાં. આ બંને ભીલનાં રાજરાણી.

રાજાએ દુર્વરને જોયો. એનું કંદાવર શરીર, લાલ સુરખ ચહેરો, મોઢું જખરૂં માથું. આ બધાથી રાજાએ પારખ્યું કે આ માણસ ચોરીમાં ખૂબ હોશિયાર છે. આપણને બહુ કામનો છે. તેણે પૂછ્યું: 'કેમ ! તારો શું વિચાર છે ?' દુર્વરે કહ્યું: 'આપની સાથે રહેવાનો ને આપનો ધંધો કરવાનો.' ભીલ રાજાએ રાજી થઈને તેને પોતાની પાસે રાખ્યો.

દુર્વર ખૂબ જખરો નીકળ્યો. ચોરી કરવામાં કે ધર ફાડવામાં તો એકકડા. ગમે તેટલું ચાલે પણ થાકે નહિ. ગમે તેટલી લડાઈ થાય તોય થાકે નહિ. અંધારી ઘોર રાત તો એને મન દિવસ જવી. જ્યાં કહો ત્યાં જઈ આવે. જે કામ કરવાની

કોઈ હિંમત ન કરે તે કામ દુર્ધર કરે.
 બલબલા બડવીરો સામે એ બાબડે. જવા તેવાને
 તો ચપટીમાં મસળી નાંખે. રાજમહેલો લૂંટવા એ
 તો એને મન રમત. રાજમહેલના ચોકીદારો બેતા
 રહે ને એ લૂંટીને નાસી જાય. દુર્ધરના હાથમાં જ
 આવ્યો એના પૂરા ભોગ મળ્યા સમજી લો.

દુર્ધર ધીરે ધીરે સહુને બહાલો થયો.
 એટલે ભીલ રાજએ તેને પુત્ર બનાવ્યો અને પોતાની
 બધી મિલકત સોંપી.

દુર્ધર મોટી મોટી ચોરીઓ કરે. તેમાં
 કોઈએ સામું થાય તો માર્યું જાય. તેનો પ્રહાર
 કદીએ ખાલી ન જાય એટલે તેનું નામ પડ્યું
 દૃઢપ્રહારી.

: ૩ :

એક વખત મોટી ધાડ લીધી. ગયો
 કુશરથળ નગર લૂંટવા. ત્યાં એક બ્રાહ્મણનું
 કુંડુંબ. બિચારું ખૂબ ગરીબ. ઘરમાં એક દિવસનાં
 પણ તોકડા નહિ. મુડીમાં એક વસુકેલી ગાય.

તેવામાં આવ્યો તહેવાર. એટલે છોકરાઓએ કર્યો કળ્પો: 'બાપા ! ખીર ખાવી છે.' બ્રાહ્મણે તેમને ખબ સમજાવ્યા. પણ બાળક શું સમજે ! એટલે તે થોડા ઘેર કર્યો. દૂધ, ચોખ્ખા ને સાકર એકઠાં કર્યાં. તેની રંધાવી ખીર. પછી સ્ત્રીને કહ્યું: 'ખીર તૈયાર થાય એટલે ઉતારજે. હું નદીએ નાહીને આવું છું.' બ્રાહ્મણ ગયો નહાવા.

એવામાં દૃઢપ્રહારીની ધાડ આવી. લોકો ત્રાસ પામ્યા. નાસવા લાગ્યા. બધા ચોરો જુદા જુદા ઠેકાણે લૂંટવા લાગ્યા. એમાં એક ચોર બ્રાહ્મણને ઘેર આવ્યો. ત્યાં લૂંટવાનું શું મળે ? એવામાં બરાબર તૈયાર થયેલી ખીર જોઈ.

ચોરે ખીર ઉપાડી. છોકરા કકળવા લાગ્યા. એવામાં આવ્યો બ્રાહ્મણ. જુએ તો ચોરે ખીર ઉપાડેલીને છોકરાં બધાં બધાં કકળે. એથી તેને ચડયો. બહુ ક્રોધ. એટલે હાથમાં લીધી ભોગળ (કમાડ આડી દેવાની) ને મારવા દોડયો. ત્યાં થઈ સખત મારામરી.

આ બંને મારામરી કરે છે ત્યાં આવ્યો દૃઢપ્રહારી. તેણે કર્યો તરવારનો એક ધાકે બ્રાહ્મણનું માથું જુદું થયું. છોકરાઓએ ચીસ પાડી. સ્ત્રી બધી

થરથરવા લાગી. ફળીમાં બાંધેલી ગાય. તેનાથી આ ન ખમાયું એટલે આવી ઉફરાંટે. તેણે પૂંછડું કર્યું બિંચું ને મારી દોટ. સીધી દૃઢપ્રહારી સામે.

પણ દૃઢપ્રહારી વજ્ર છાતીનો. બીકને જીંદગીમાં પણ નહિ ઓળખેલી. આવી ગાયથી તે શું બીએ ? ગાય પાસે આવતાંજ તરવારનો ધા કર્યો એટલે ગાયનું માથું જુદું !

સ્ત્રીથી આ જોયું ન ગયું. ગાળોનો વરસાદ વરસાવવા લાગી. ધમપછાડા કરતી તે સામી દોડી. બિચારીને શું ખબર કે તેનું પણ મોત હશે ! દૃઢપ્રહારીને સ્ત્રી પર ખૂબ ગુસ્સો થયો એટલે તેના પર પણ ધા કર્યો. વાગ્યો બરાબર પેટ પર. ગર્ભવતી સ્ત્રી ઢગલો થઈ હેડી પડી. સ્ત્રી ને બાળક બંને ઠાર થયા !

થતાં તો થઈ ગયું. ક્રોધમાં દુર્ધરે હત્યા કરતાં પાછું ન જોયું પણ પછી વિચાર થયો.

‘ અરે ! મેં આ શું કર્યું ! ક્રોધમાં આંધળો થઈ ગયો. મારે હાથે ચાર મહા હત્યા થઈ. બ્રાહ્મણને મારી મેં બ્રહ્મહત્યા કરી, ગાયને મારી મેં ગૌહત્યા કરી. બ્રાહ્મણની પત્નીને મારી મેં સ્ત્રી

હત્યા કરી ને તેના ગર્ભની હત્યા કરી ખાલ-
હત્યા વહોરી. અરેરે ! મેં પેટ ભરવા માટે જોત-
જોતામાં ચાર હત્યા કરી નાંખી.’

દુર્ધર ખૂબ પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો. એનું
પત્થર જેવું દૃઢ્ય મીણુ જેવું થઇ ગયું. એ
પોતાને નિંદવા લાગ્યો. જણે પાપ કરતાં પાછું
નહોતું જોયું, એને આજે ખૂબ વલોપાત
થવા લાગ્યો.

તે લૂંટ પૂરી કરી નગર બહાર નીકળ્યો.
પણ પેલી હત્યાઓ નજર આગળ તર્યાજ કરે.
તેનું દૃઢ્ય ખૂબ વલોવાયું. જમ જોવો દૃઢપ્રહારી
ઠડોગાર બની ગયો.

ચાલતાં ચાલતાં વનમાં આવ્યો. ત્યાં જોયા
એક સાધુ મુનિરાજ. તે સમતાનો લાંડાર, પ્રેમની
મૂર્તિ. એમને જોતાંજ દઢપ્રહારીનું હૈયું ભરાઈ
આવ્યું. તેમના ચરણમાં પડી ધ્રુશકે ને ધ્રુશકે
તે રોવા લાગ્યો.

મુનિ બોલ્યા : ‘હે મહાનુભાવ ! શાંત થા.
આટલો શોક શેનો છે ?’

દઢપ્રહારી બોલ્યો : ‘પ્રભો ! હું મહાપાપી છું.
મારે માટે જગતમાં સ્થાન નથી.’

મુનિ કહે, ‘ભાઈ ! નિરાશ ન થા. પાપીમાં

પાપીને માટે પણ આ જગતમાં સ્થાન છે. કરેલી ભૂલો સંભારી રોદણાં ન રો. શાંતિથી તારા જીવનનો વિચાર કર. અને તેનો અમલ કરવા લાગી જા.

દૃઢપ્રહારી કહે, ‘ મુનિવર, હું મહાપાપી છું. જિંદગીમાં કદી પાપ કરતાં પાછું જોયું નથી. મેં હજારો માણસોની હત્યા કરી છે. કેટલાયના ભંડાર લૂંટી લીધા છે. કેટલીય સ્ત્રીઓને વિધવા બનાવી છે. કેટલાંય બાળકોને અનાથ બનાવ્યાં છે. હજારોનો રોટલો ખૂંટવી લીધો છે. વગર વાંકે બીજને માર માર્યો છે. કેટલાંય નિર્દોષોના જીવ લીધા છે. છતાં મહારાજ ! કાલ સુધી મને દુઃખ નહોતું. પણ ગઈ કાલે જ મારા હાથે ચાર મહાહત્યાઓ થઈ. બ્રહ્મહત્યા, સ્ત્રીહત્યા, ગૌહત્યા ને બાલહત્યા. આ હત્યાઓ કર્યા પછી જીવ જપ્તો નથી. મનમાં કંઈ ને કંઈ થયું કરે છે. આ હત્યામાંથી હવે કેમ છુટાય ? આ મારાં પાપો નાશ પામે તેવો કોઈ રસ્તો હશે ?’

મુનિએ શાંતિથી કહ્યું : ‘ ભાઈ ! પાપનું પ્રાયશ્ચિત્ત કર ! તારો ધંધો છોડી દે ! તારી કાયા ઉપરથી મોહ દૂર કર ! જગતના સૌ જીવો પાસે ક્ષમા માગ ! મન, વચન અને

કાયાથી પાપવ્યાપારને ત્યાગ કર ! સાધુ-
જીવનની દીક્ષા લે, કષ્ટ સહન કર. સંયમ અને
તપનું આરાધન કર ! જરૂર જીવને શાન્તિ થશે.
તારું કલ્યાણ થશે. ’

આ સાંભળી દૃઢપ્રહારીનું મન પીગળી ગયું. તેણે
ત્યાંજ દીક્ષા લીધી. લૂંટારાનો વેશ તજી સાધુ વેશ
ધારણ કર્યો. ક્રોધને તજી સમતા ધારણ કરી.
અને બહુ આકરી પ્રતિજ્ઞા લીધીઃ ‘ પેલી ચાર હત્યાઓ
યાદ આવે ત્યાં સુધી અન્નપાણી લેવાં નહિ. ’
ક્ષણ વારમાં તો દૃઢપ્રહારી શયતાન મટી સાચા સાધુ
થઈ ગયા.

હવે દૃઢપ્રહારી ધ્યાન ધરીને ઊભા. પેલા
નગરના દરવાજા. પહેલાં તો લોકો એમને જોઈને
ગભરાયા. કંઈ પ્રપંચ તો નહિ હોય, કંઈ રમત તો
નહિ રમાતી હોય. સૌ મનમાં ને મનમાં ગભરાવા
લાગ્યા. પણ દૃઢપ્રહારી તો શાન્ત ભાવે ઊભા રહ્યા.
ન કોઈ સામે જોયું કે ન કોઈની સાથે
વાત કરી.

આખા ગામે આ વાત જાણી. સૌ જોવા
આવ્યા. લૂંટારાને ચુપચાપ ઊભેલો જોઈ પથરા
મારવા લાગ્યાઃ ‘ એ મહાદુષ્ટ છે. ભૂંડા કામોનો
કરનાર છે. આપણને ખૂબ ત્રાસ આપ્યો છે.

હં, મારો એ હત્યારાને ! ' લોહા આમ બોલતા જાય ને પથરા, ઇંટ, કાંકરા મારતા જાય. પાસે જવાની તો કોઈનીયે હિંમત ન આવે ! કદાચ પકડાઈ જઈએ તો જીવતા ન છુટીએ ! આવેથી કોઈ લાકડીઓના ધા કરવા લાગ્યા. પણ દૃઢપ્રહારી શાન્તિથી ઊભા રહ્યા.

થોડીવારમાં તો પથરા, ઇંટ ને લાકડાંનો ઢગલો થઈ ગયો. શરીરમાંથી લોહી ટપકવા માંડ્યું. ઢગલો વધતો વધતો ગળા સુધી આંચો. દૃઢપ્રહારીએ ધ્યાન પૂરું કર્યું. ત્યાંથી ચાલીને બીજા દરવાજા આંચા. તેની પાસે ઊભા રહી ધ્યાન આદર્યું.

લોહા અહીં પણ આવી પહોંચ્યા ને પથરા તથા ઇંટાનો મારો શરૂ કર્યો. જમ જમ વધુ પથરા લાગે એમ એમ દૃઢપ્રહારી વધુ મક્કમ ઊભા રહે. અહીં પણ ગળા સુધી ઢગલો થતાં ધ્યાન પૂરું કરી બીજા દરવાજા ગયા. એમ બધા દરવાજા જઈને ધ્યાન ધર્યું.

આમ એક દિવસ નહિ, બે દિવસ નહિ, લાગલાગટ છ માસ સુધી સહન કર્યું. નિશ્ચયમાંથી જરા પણ ન ડગ્યા. અન્તે લોકો થાક્યા. તેઓને સમજણ પડી. આ લૂંટારો નહિ પણ સાધુ છે. આજ પથરા મારવા બંધ કર્યા. ગાળો દેવી બંધ કરી. લોકો દૃઢપ્રહારીને ખૂબ માનની નજરથી જોવા લાગ્યા. છ માસ વીતતાં તો બધે પૂજનીય થઈ પડ્યા. એમનો એકે દુરમન ન રહ્યો. એ પણ કોઈના દુરમન ન રહ્યા.

હવે મહાત્મા દૃઢપ્રહારી એક ઠેકાણેથી બીજા ઠેકાણે ફરવા લાગ્યા. તેમણે ઘણા લોકોને ઉપદેશ દીધો. ઘણાના જીવન સુધાર્યા અને છેવટે નિર્વાણ પામ્યા.

ધન્ય છે સહનશીલ દૃઢપ્રહારીને !

ધન્ય છે મહાત્મા દૃઢપ્રહારીને !

અભયકુમાર

વેણાતટ નામે ગામ હતું. ત્યાં હતો એક છોકરો. તેનું નામ અભય. તે બહુજ ચાલાક, બહુજ હોંશિયાર. થું ભણવામાં ! થું રમવામાં !

તે એક દિવસ રમવા ગયો. ત્યાં દાવ માટે લડાઇ થઇ. તેમાં એક જણ બોલ્યો: ‘બેસ, બેસ નખાપા ! બહુ જોર શેનું કરે છે ?’ અભય કહે, ‘વિચારીને બોલ. મારા પિતા એ રહ્યા. થું ભદ્રશેઠને નથી ઓળખતો ?’ પેલો કહે, ‘એ તો તારી માનો પિતા છે. તારો પિતા ક્યાં છે ?’

અભય ઘેર આવી પોતાની મા નંદાને પૂછવા લાગ્યો: ‘મા ! મારા પિતાજી ક્યાં

છે? ' નંદા કહે, ' બેટા ! તે દુકાને હશે. અભય કહે,
એ તો તારા પિતા છે. પણ મારા પિતા ક્યાં ?'
આ સાંભળી નંદા ગળગળી બની ગઇ. આંખમાં
આંસુ લાવી કહેવા લાગી:

‘ સાંભળ લાઇ ! એક આવ્યા’તા
મુસાફર. અહા ! શું તેમનું રૂપ ! શું તેમના
ગુણ ! શું તેમનો પ્રતાપ ! બધી રીતે તે
લાયક. એટલે પિતાજીએ તેમની સાથે મારા
લગ્ન કર્યાં. હજી લગ્નને થોડા દિવસ થયા
હતા એવામાં પરદેશથી સાંઢણીઓ આવી.
તેમાંથી થોડા સવાર નીચે ઉતર્યા. તેમણે તારા
પિતાને એકાંતમાં બોલાવ્યા અને કાનમાં કાંઈક
વાત કરી. એટલે તે જવા તરત તયાર થયા.
તેમણે મને કહ્યું: ‘ મારા પિતા મરણ પથારીએ
છે તેમને મળવા હું જઈ છું. તું શરીર સાચવજ
ને સારી રીતે રહેજ. એમ કહી તેમણે એક
ચીઠી આપી, અને આવેલા સવાર સાથે ચાલ્યા
ગયા. તે ગયા તે ગયાજ. આજ કેટકેટલાં વરસનાં
વહાણાં વાયાં પણ બહાલા અભય ! તેમનો
કાંઈજ પત્તો નથી ! ’

અભય કહે, ‘બા ! મને તે ચીકી ખતાવ. હું જોઈ તો ખરો કે એમાં શું લખેલું છે ?’ માતાએ ચીકી આપી. તે વાંચી અભય બોલ્યો : ‘અહો ! મારા પિતા તો રાજગૃહીના રાજા છે. બા ચિંતા કરીશ નહિ.’ નંદા કહે, ‘શું ! તારા પિતા રાજગૃહીના રાજા છે ?’ અભય કહે, ‘હા. આ ચીકીનો અર્થ એવોજ થાય છે.’ નંદા આ સાંભળી હરખાણી. સાથેજ આવા પતિના વિયોગે ખૂબ દુઃખી થઈ.

અભયે નંદાને પહેલીજવાર આવી દુઃખી જોઈ હતી. એટલે તેને ખૂબ લાગી આવ્યું. તે કહેવા લાગ્યો : ‘બા ! તું જરાએ ચિંતા કરીશ નહિ. ચાલ અહિંથી આપણે રાજગૃહી જઈએ. ત્યાં જરૂર મારા પિતાનો મેળાપ થશે.’

: ૨ :

રાજગૃહી મગધદેશની રાજધાની છે. તેની શોભા અપાર છે. શું તેના મહેલો ! શું તેના મંદિરો ! શું તેનાં બજારો ! શું તેના ચોક !

અભય અને નંદા રાજગૃહી તરફ આવ્યા. એક માણસને ધેર ઉતારો કર્યો. પછી અભય ચાલ્યો શહેરની શોભા જોવા. ત્યાં એક ચોકમાં

લોકાનું મોઢું ટાણું જાયું. ‘આ ટાણું કેમ થયું હશે ? નક્કી કાંઈક જોવા જવું હશે માટે લાવ્ય પૂછીને ખાતરી કરું.’ અભયે વિચાર કર્યો અને તેણે ટાળામાં આવી એક ધરડા ડોસાને પૂછ્યું: ‘કેમ કાકા ! અહીં પતાસાં બતાસાં વહેંચાય છે કે શું ?’ તે ડોસો કહે, ‘લાઇ ! તને પતાસાં બહુ લાવતાં લાગે છે ! પણ અહીં તો પતાસાંથી પણ કાંઈક વધારે વહેંચાય છે.’ અભયે પૂછ્યું કે એવું શું છે ? પેલો ડોસો કહે, ‘મહારાજ શ્રેણિકનું પ્રધાનપદ. જો, વાત એમ બની છે કે મહારાજ શ્રેણિકને ચારસોનવાણું રાજ ચલાવનારા છે. પણ તેમાં કોઈ વડા પ્રધાનની જગા લે એવો નથી. એ જગાએ તો બુદ્ધિના ભંડાર જોગ માણસ જોઈએ. એટલે એવા માણસની શોધ કરવા ખાલી ફૂવામાં એક વીંટી નાંખી છે. અને જાહેર કર્યું છે કે જ માણસ કોઈ જિભો રહીને ફૂવામાંથી એ વીંટી કાઢશે તેને વડા પ્રધાનની જગા આપીશ.’

આ સાંભળી અભય ટાળામાં પેઠો અને

માણસોને કહેવા લાગ્યો: ‘અરે ભાઈઓ ! તમે બધા ચિંતામાં કેમ પડ્યા છો ? ફૂવામાંથી વીંટી લેવી એમાં શું મુશ્કેલ છે ?’ માણસો કહે, ‘ભાઈ ! આ તમારી રમત ન હોય. આમાં તો ભલભલા બુદ્ધિશાળીની પણ બુદ્ધિ ચાલતી નથી.’ અભય કહે, ‘ભાઈ ! મારે મન તો આ રમતજ છે. પણ મારા જીવો પરદેશી આ વીંટી લઈ શકે ખરો ?’ માણસો કહે, ‘એમાં શું ? ગાય વાળે તે ગોવાળ.’

અભય ફૂવા આગળ આવ્યો. લોકો અંદર અંદર વાતો કરવા લાગ્યા: ‘આ છોકરો શું કરશે ?’ એટલામાં અભયે તાબું છાણ મંગાવી બરાબર વીંટી ઉપર નાંખ્યું. પછી એક ધાસનો પૂજો મંગાવી તેને સળગાવ્યો અને બરાબર છાણ ઉપર ફેંક્યો. ધાસના તાપથી છાણ સુકાઈ ગયું. અને વીંટી તેમાં ચોંટી ગઈ. પછી પાસેના એક પાણી ભરેલા ફૂવામાંથી નીક ખોદાવી. અને તે વાટે ખાલી ફૂવામાં પાણી ભરવા માંડ્યું. પાણી કાઠે આવતાં છાણું પણ

કાંઠે આવ્યું. અભયે તેને લઈ લીધું અને
વીંટી અંદરથી કાઢી લીધી. બધા બોલી ઉઠ્યાઃ
'ધન્ય છે આ છોકરાની બુદ્ધિને !'

ત્યાં રહેલા સિપાઇઓએ આ વાત
રાજને જણાવી. એટલે રાજએ અભયને બોલાવ્યો
અને પૂછ્યું: 'બાધ કયું તમારું ગામ ?
શું તમારું નામ ?'

અભય—વેણાતટ મારું ગામ. અભય
મારું નામ.

રાજ શ્રેણિક—ત્યાં બદરશેઠને ઓળખો છો ?

અભય—હા, મહારાજ ! બહુ સારી રીતે.

શ્રેણિક—તેમની નંદા નામે પુત્રી ગર્ભવતી
હતી. તેને શું અવતર્યું ?

અભય—મહારાજ ! તેને પુત્ર અવતર્યો.

શ્રેણિક—તેનું નામ શું પાડ્યું છે ?

અભય—સાંભળો મહારાજ ! તમે લડાઈમાં
જંગ મચાવતા હો તે વખતે શત્રુ તમારાથી બહી
જાય. પછી મોઢામાં તરછું લે અને આવે
તમારી આગળ. તે વખતે તે શું માગે ?

શ્રેણિક—અભય.

અભય—મહારાજ ! ત્યારે એનું નામ પણ એજ. એને અને મારે બહુ મિત્રાચારી છે. કોઈ મિત્રોનાં મન એકજ હોય પણ શરીર જુદાં હોય. પરંતુ મારાં ને તેનાં તો મન પણ એક છે ને શરીર પણ એક છે.

શ્રેણિક—ત્યારે તું પોતેજ એ અભય ?

અભય—હા, પિતાશ્રી ! આપનું ધારવું બરાબર છે.

શ્રેણિક—ત્યારે નંદા ક્યાં છે ? અને તેને કેમ છે ?

અભય—પિતાશ્રી ! તે નગર બહાર માલણને ત્યાં છે. આપના વિજેગે એ ખૂબ દુઃખી છે.

આ સાંભળી રાજા શ્રેણિક ખૂબ હરખાયા. ગાજતેવાજતે નંદાને ગામમાં લાવ્યા. પછી તેને બનાવી પટરાણી અને અભયને બનાવ્યો વડો પ્રધાન.

: ૩ :

જ્યાં અભય જવા બુદ્ધિશાળી પ્રધાન થાય ત્યાં શેત્રું દુઃખ રહે ? રાજા શ્રેણિકને

કાંઈ પણ મુશ્કેલી આવે કે અભય તૈયારજ હોય.
પોતાની બુદ્ધિથી જરૂર તે મુશ્કેલી દૂર કરે.

એક વખત શ્રેણિક ચિંતામાં બેઠા છે. ત્યાં
આવ્યા અભયકુમાર. તેમણે પૂછ્યું: 'પિતાજી !
ચિંતામાં કેમ બેઠા છો ?' શ્રેણિક કહે, 'વૈશાલિના
ચેડા રાજાએ માંડે અપમાન કર્યું. તેને બે
સુંદર કન્યાઓ છે. તેમાંથી એક કન્યાનું મેં માગું
કર્યું. એટલે તે બોલ્યા: 'તમારું ફળ મારાથી
હલકું છે. માટે મારી કુંવરી નહિ મળે.'
અભય કહે, 'ઓહો ! એમાં શું મોટી વાત !
છ માસની અંદર એ કુંવરી આપને પરણાવીશ.
પિતાજી ! ચિંતા કરશે નહિ.'

અભયે ઘેર આવી સારા સારા ચિતારા-
ઓને બોલાવ્યા અને તેમને કહ્યું: 'મહારાજ
શ્રેણિકની એક સુંદર છત્રી તૈયાર કરો. તમારી
બધી કળા વાપરજો. તેમાં જરાએ કયાશ રાખશે
નહિ.' ચિતારાઓએ રાતદિવસ મહેનત કરીને
સુંદર છત્રી તૈયાર કરી. અભયે તેમને ખૂબ ધન
આપી રાજી કર્યા.

: ૪ :

અભયકુમાર એ છબી લઈ વૈશાલિ ચાલ્યો. ત્યાં ધનશેઠ નામે વેપારી બન્યો અને રાજમહેલ પાસે દુકાન નાંખી. તેની દુકાને ભાતભાતનાં અત્તરકૂલેલ વેચાય. ભાતભાતની બીજી વસ્તુઓ પણ વેચાય. શું ધનશેઠની મીઠી વાણી ! ધરાક માલ લેવા આવે તો ખુશ ખુશ બની જાય. વળી ભાવ સસ્તો અને માલ સારો એટલે દુકાન થોડા વખતમાં જમી ગઈ. અંતઃપુરની દાસીઓ પણ તેની ધરાક બની.

જ્યારે દાસીઓ વસ્તુ ખરીદવા આવે ત્યારે ધનશેઠ પેલી છબીની પૂજા કરે. એક વખત એક દાસીએ પૂછ્યું : ‘ ધનશેઠ કોની પૂજા કરે છે ? ’ ધનશેઠ કહે, ‘ અમારા દેવની. ’ દાસી કહે, ‘ શું એમનું નામ ? ’ ધનશેઠ કહે, ‘ ઐશ્વિક. ’ દાસી કહે, ‘ બધા દેવના નામ મેં સાંભળ્યાં છે. પણ એમાં કોઈ ઐશ્વિક નામના દેવ નથી. આ દેવ તો કોઈ નવા દેવ લાગે છે ? ’

ધનશેઠ કહે, 'હા, તમારા અંતઃપુરની સ્ત્રીઓ માટે મગધ દેશના મહારાજ શ્રેણિક નવાજ દેવ છે.'

દાસી કહે, 'શું મહારાજ શ્રેણિક આટલા રૂપવાન છે? આવું રૂપ તો ઠાઠ દિવસે મેં જોયું નથી.' એમ કહી તે ચાલી ગઈ.

તે દાસીએ આવી ચેટક રાજની પુત્રી સુન્દરેષાને વાત કરી. સુન્દરેષાને એ છબી જોવાનું મન થયું. એણે છબી મંગાવીને જોઈ અને શ્રેણિકપર તે મોહિત થઈ. તેણે ધનશેઠને કહેવડાવ્યું: 'ઠાઠ પણ ઉપાયે મારા લગ્ન શ્રેણિક સાથે થાય તેવો ઉપાય કરો.'

અભયકુમારે શહેર બહારથી અંતઃપુર સુધી એક ભોંયડું ખોદાવ્યું અને ત્યાં એક રથ તૈયાર રાખ્યો. યોગ્ય સમયે રાજ શ્રેણિક ત્યાં આવ્યા અને રથમાં બેઠેલી ચેટક રાજની પુત્રીને લઈ ગયા. તેનું નામ ચેલ્લણા. સુન્દરેષાને બદલે ચેલ્લણા કેમ આવી તેની હકીકત 'રાણી ચેલ્લણા'ની વાતમાં આપી છે.

: ૫ :

એક વખત શ્રેણિકના બાગમાં ચોરી થઈ. કાઈ સારામાં સારી ડેરીઓ તોડી ગયું. રાજા કહે, ‘અભય ! આનો ચોર જલ્દી પકડી લાવ.’ અભય કહે, ‘જવી આજ્ઞા.’

અભય વેશ બદલીને ફરવા માંડ્યો. એક વખત ફરતાં ફરતાં તે લોકોની મિજલસ આગળ આવ્યો. ત્યાં બધાએ અગ્રહ કર્યો કે ભાઈ એક વાત માંડો. એટલે અભયે એક વાત માંડી : ‘એક કન્યા હતી. તેણે એક માળીને વચન આપ્યું કે હું ગમે ત્યાં પરણીશ પણ પહેલી રાતે તને મળીશ. થોડા વખત પછી તે કન્યા પરણી. એટલે માળીને ત્યાં જવા પતિની રજા માંગી. પતિએ પોતાની સ્ત્રીનું બોલ્યું પળાય તે માટે રજા આપી. એટલે સ્ત્રી ચાલી માળીને મળવા. રસ્તામાં મળ્યા ચોર. આવ્યા લૂંટવા. એટલે તે સ્ત્રી બોલી : ‘ભાઈ ! લૂંટવી હોય તો મને લૂંટજો પણ માફ એક વચન પાળવા દો. પરણીને પહેલી રાતે માળીને મળવાનું વચન છે.’ ચોર કહે, ‘આવું

આકરૂં વચન પાળનારી જુઠું ન થોલે. જવાબો
એને. વળતી વખતે એને લૂંટીશું. ’

તે સ્ત્રી આગળ આવી. ત્યાં મળ્યો એક
રાક્ષસ. તે કહે, ‘તને ખાઉં.’ સ્ત્રી કહે,
‘ખાવી હોય તો મને ખાજો. પણ મારું વચન
પાળવા ઘો. જરૂર વળતી વખતે અહિં આવીશ.’
રાક્ષસ કહે, ‘ભલે ત્યારે. વળતી વખતે જરૂર
આવજો.’ પછી ગદ્ય માળી પાસે. માળી કહે,
‘ધન્ય રે ધન્ય ! આવી વચન પાળનારી તો તને
એકનેજ જોઈ. જ તારું વચન પળ્યું.’ એટલે
તે પાછી ફરી. રાક્ષસ કહે, ‘વાહ ! આ તો
ભારે સત્યવાદી. સત્યવાદીને કાણ ખાય ?’ તે
બોલ્યો : ‘બહેન ! તને જીવતદાન છે.’ પછી
મળ્યા ચોર. ચોર કહે, ‘આ તો ખરેખરી સાચા-
બોલી. સાચાબોલીને કાણ લૂંટ ?’ તેમણે કહ્યું :
‘જા, બહેન જા. અમારે તને નથી લૂંટવી.’ તે
સ્ત્રી ઘેર આવી.

હવે સ્ત્રીનો ધણી, ચોર, રાક્ષસ અને
માળી એ ચારમાં કાણ ચડે ? કાઈ કહે, ‘માળી.
કારણ કે રાતે જીવાન બાધ પાસે આવી તેને બહેન

સમાન ગણી. કાઈ કહે, 'એનો ધણી. કારણ કે વચન પાળવા આવી જાતની રજા આપી.' કાંઈ કહે, 'રાક્ષસ. કારણ કે જુવાન બાઈને જીવતી મૂકી.' ત્યારે એક જણ કહે, 'ચોર કે આવાં ધરેણાંગાંઠાં લૂટવાના મળ્યાં પણ છોડી દીધાં.'

અભય કહે, 'જરૂર આજ કેરીનો ચોર.' તેને તરતજ પકડયો. તે પણ માની ગયો કે હુંજ કેરીનો ચોર છું.

: ૬ :

એક વખત રાજગૃહી પર ઉજ્જણીના રાજ ચંડપ્રધોતે મોટી ચડાઈ કરી. અભયકુમારે વિચાર્યું: 'આની સાથે લડાઈ કરવામાં સાર નથી. બંને બાજુનાં લાખો માણસો મરશે. છતાં કોણ જીતશે તે કહેવાય નહિ. માટે એક યુક્તિ કરવા દે.' તેણે સોનામહોરોના ધડા ભર્યાં. અને રાત્રે છાનામાના શત્રુની છાવણીમાં દટાવ્યા. બીજા દિવસે ચંડપ્રધોતને એક કાગળ લખ્યો: 'વડીલ મારાને માલમ થાયજે આપનું હેત ધડી પણ વિસરવું નથી. હાલમાં આપના પર એક મોટી આફત આવી છે. તેથી આ પત્ર

લખ્યો છે. મારા પિતાએ ખૂબ પૈસા આપ્યા છે એટલે તમારું લશ્કર કૂટી ગયું છે. તમે તપાસ કરશો એટલે બધું જણાશે. ’

ચંડપ્રધોતે છાવણીમાં તપાસ કરી. ત્યાંથી સોના મહોરોના ઘડા મળ્યા એટલે તે સમજ્યો કે વાત ખરી છે. તરતજ લશ્કરને પાછા ફરવાનો હુકમ આપ્યો.

: ૭ :

ચંડપ્રધોતને થોડા વખત પછી ખબર પડી કે અભયકુમારે મને છેતર્યો. એટલે તેને ખૂબ ગુસ્સે થયો. તેણે પોતાની સભાને પૂછ્યું: ‘ છે કાંઈ તૈયાર જ અભયકુમારને જીવતો પકડી લાવે ? ’ ત્યારે વેરયા બોલી: ‘ હા મહારાજ ! હું તૈયાર છું. અભયકુમારને જીવતો પકડીને આપણી પાસે હાજર કરીશ. ’

તેણે બે દાસીઓ સાથે લીધી. આવી રાજગૃહી. ત્યાં બની એક આવિશ્વા. ઓહો ! શું ધર્મિષ્ઠ દેખાય ? ખૂબ ઠાઠથી પ્રભુની પૂજા કરે, વ્રત ઉપવાસ કરે. આખો દિવસ ધર્મની ચર્ચા કરે.

એક વખત અભયકુમાર દેહેરે પૂજ કરવા આવ્યા. ત્યાં આ શ્રાવિકાની ભક્તિ જોઈ તે બહુ રાજ થયા. તેમણે પૂછ્યું: ‘બહેન ! તમે કાણ છો ? અને ક્યાંથી આવો છો ?’ તે વેશ્યા બોલી: ‘ભાઈ ! ઉજ્જણી માં ગામ. ભદ્રા માં નામ. પતિ મરણ પામ્યા. દિકરા પણ બે મરણ પામ્યા. એટલે દિકરાની બંને વહૂને લઈ જત્રા કરવા નીકળી છું. ક્યાં કમ ભોગવ્યા વિના કાંઈ છુટકો છે ? અભય કહે, ‘બહેન ! જમવાનું આજે મારે ત્યાં રાખજો.’ ભદ્રા કહે, ‘આજે તો અમારે ઉપવાસ છે. અભય કહે, ‘તો પારણું મારે ત્યાં કરજો.’ ભદ્રાએ તે કબુલ કર્યું. બીજા દિવસે તેણે અભયને નોતરું દીધું. અભયે પણ તે સ્વીકાર્યું.

અભયકુમાર બીજા દિવસે જમવા ગયા. ત્યાં ખૂબ પ્રેમથી શ્રાવિકાએ જમાડયા. પણ જમણમાં ઘેનની દવા નાંખેલી એટલે અભયકુમારને ઘેન ચડ્યું. તે વખતે પેલી ધૂતારીએ તેને દોરડાથી બાંધી લીધો અને નાંખ્યો રથમાં.

થોડા વખત પછી અભયકુમારનું ઘેન હતરી ગયું. તે જુએ તો પોતે કેદીની હાલતમાં. તે તરતજ સમજી ગયો કે ધર્મનો દેખાવ કરી આ ધૂતારીએ મને છેતર્યો છે.

પેલી વેશ્યાએ ઉજ્જેણી આવી અભય-કુમારને ચંડપ્રધોત આગળ હાજર કર્યો. ચંડપ્રધોતે તેને કેદમાં પૂર્યો.

: ૮ :

પ્રધોત રાજાને અનલગિરિ નામનો સુંદર હાથી હતો. તે એક વખત ગાંડો થયો. પ્રધોત રાજાએ ઘણા ઘણા ઉપાય કર્યા પણ હાથી વશ થાય નહિ. હવે કરવું શું ? વિચાર કરતાં પ્રધોતને અભયકુમાર યાદ આવ્યો. એટલે તેને બોલાવીને કહ્યું : ‘ અભયકુમાર ! અનલગિરિને વશ કરવાનો કોઈ ઉપાય બતાવો.’ અભય કહે, ‘ ઉદયન નામનો એક રાજા આપને ત્યાં કેદી છે. તેની ગાયનવિદ્યા અજબ છે. તેની પાસે ગાયન કરાવો તો હાથી વશ થઈ જશે.’ રાજાએ તેમ કહ્યું એટલે હાથી વશ થયો. આથી પ્રધોત ખૂબ રાજી થયો. તેણે કહ્યું :

‘અભયકુમાર ! માગો, માગો ! છુટા થવા સિવાયનું કોઈ પણ વચન માગો.’ અભય કહે, ‘એ વચન હમણાં આપની પાસે રાખું છું. વખત આવ્યે માગીશ.’

અભયે બીજા પણ ત્રણ કામ કર્યાં. બધી વખતે પ્રઘોતે વચન આપ્યાં.

કુલ ચાર વચન થયાં એટલે અભયે કહ્યું: ‘મહારાજ ! હવે મારાં વચન પાછાં માગું છું.’ પ્રઘોત કહે, ‘ખુશીથી માગો. પણ છુટા થવા સિવાયનું વચન માગજો.’ અભય કહે, ‘ભલે તે પ્રમાણે માગીશ.’

તેણે કહ્યું: ‘આપ અને આપની શિવાદેવી રાણી અનલગિરિ હાથી ઉપર બેસો. આપની બંનેની વચ્ચે હું બેસું. પછી આપનો રત્ન ગણાતો અમ્મિલીરૂ રથ મંગાવો અને તેની રથાવો ચિતા. તેમાં આપણે બધા સાથે બળી મરીએ. બસ આટલુંજ હું માગું છું.’ માગવામાં કાંઈ બાકી રાખી ?

પ્રઘોત આ સાંભળી વિચારમાં પડી ગયો. છેવટે તેણે કહ્યું: ‘અભયકુમાર ! તમે આજથી

છુટા. અભય છુટા થયો. પણ અહીંથી જતાં જતાં તેણે પ્રતિજ્ઞા કરી: ‘પ્રવોતને ઘોળા દિવસે ઉજ્જણીમાંથી ઉપાડી લાવું તોજ હું અભય ખરો.’

: ૯ :

અભય પોતાની પ્રતિજ્ઞા પૂરી કરવા એક વેપારી બન્યો. સાથે બે રૂપાળી સ્ત્રીઓ લીધી. અને આંચો ઉજ્જણી. ત્યાં ધોરી રસ્તા ઉપર ધર લીધું.

પેલી સ્ત્રીઓ ઠાઠમાઠથી હરે ફરે ને લોકાના મનનું હરણ કરે. એક વખત પ્રવોતે આ સ્ત્રીઓને જોઈ એટલે તેણે પોતાની દાસી સાથે ‘હોવડાંચું’ કે રાજ ચંડપ્રવોત તમને મળવા ઇચ્છે છે. તે ક્યારે આવે?’ પેલી બાઈઓએ કહ્યું: ‘અરે ભાઈ! આવી વાત શું કરોછો? તમારા મોઢામાં આવી વાત શોભે?’ દાસી તે દિવસે પાછી ગઈ.

બીજો દિવસ થયો એટલે દાસીઓ ફરી પાછી આવી. ત્રીજા દિવસે પણ આવી. ત્યારે આ સ્ત્રીઓએ કહ્યું: ‘બહેન! અમારી સાથે અમારો એક ભાઈ

છે. તે આજથી સાતમે દિવસ બહારગામ જવાનો છે. તે વખતે મહારાજ ભલે પધારે. પ્રધોત સાતમા દિવસની રાહ જોવા લાગ્યો.

અહીં અભયકુમારે એક માણસને બનાવ્યો ગાંડો. ખાટલામાં બાંધીને હંમેશા વૈદને ત્યાં લઈ જાય. તે વખતે પેલો પાડે ખૂમ: ‘હું પ્રધોત છું. મને આ લઈ જાય છે. કાઢે છોડાવોરે !’ લોકો આ વાત સાંભળી હસે.

સાતમે દિવસે પ્રધોત અભયકુમારને ઘેર આવ્યો એટલે તેને પકડીને ખાટલા સાથે બાંધી દીધો. પછી ખાટલો ઉપાડી અભયકુમાર બહાર નિકળ્યો. પ્રધોત ખૂમ પાડવા લાગ્યો: ‘હું પ્રધોત છું, મને આ લઈ જાય છે. કાઢે છોડાવોરે !’ લોકો આ સાંભળી હસવા લાગ્યા. તેઓ સમજતા હતા કે આ બિચારો ગાંડો છે. એટલે ખૂમ પાડ્યા કરે છે !

અભય પ્રધોતને રાજગૃહી લાવ્યો. પ્રધોતને જોતાંજ શ્રેણિક ખૂબ ગુસ્સે થયા અને મારવા દોડયા. પણ અભયે કહ્યું: ‘પિતાજી એ આપણા મહેમાન છે. તેમના ઉપર જરાએ ગુસ્સે ન થશો.

મારી પ્રતિજ્ઞા પાળવાજ તેમને અહીં લાવ્યો છું.
હવે તેમને માન મરતબાથી વિદાય આપો.’ અભય-
કુમારનાં આવાં વચન સાંભળી શ્રેણિક શાંત
થયા અને પ્રધોતને માન મરતબાથી વિદાય આપી.

: ૧૦ :

એક હતો કઠિયારો. તે ખૂબ ગરીબ.
એક વખત તેણે મુનિનો ઉપદેશ સાંભળ્યો.
એટલે તેને વૈરાગ્ય થયો અને દીક્ષા લીધી તે
પોતાના ગુરુ સાથે રાજગૃહી આવ્યો.

ત્યાં કેટલાક લોકો તેની પહેલાની હાલત
જાણતા હતા. એટલે મશ્કરી કરવા લાગ્યા કે
ભાઈનું ક્યાંઈ ઠેકાણું ન પડયું એટલે સાધુ થયા.
ખીજી રીતે પણ તિરસ્કાર કરવા લાગ્યા. એટલે
તેમણે વિચાર કર્યો કે અપમાન થાય ત્યાં
રહેવું નહિ.

આ વિચાર ગુરુને જણાવ્યો. ગુરુએ કહ્યું:
‘મહાનુભાવ ! તારો વિચાર સાચો છે. આપણે
કાલે વિહાર કરીશું.’

અભય પ્રભુ મહાવીરનો પરમ ભક્ત હતો.
પોતે રાજકાજમાં દુશળ હતો તેવાજ ધર્માધ્યાનમાં
પણ દુશળ હતો. સદા જીનેશ્વરની પૂજા કરતો.

સાધુમુનિરાજને વંદન કરતો. તેને આ વાતની ખબર પડી એટલે ગુરુ આગળ આવ્યો અને વિનંતિ કરી: ‘એકજ દિવસ કૃપા કરીને રહી જાઓ. પછી સુખેથી વિહાર કરજો.’

બીજા દિવસે રાજભંડારમાંથી ત્રણ મોંઘા રત્ન લીધાં અને આવ્યો ચોકમાં. ત્યાં જાહેર ક્યું ક લોકોને આ ત્રણ મોંઘા રત્ન આપવાના છે. એટલે લોકોનાં ટાળે ટાળાં એકઠાં થયાં અને પૂછવા લાગ્યા: ‘હે મંત્રીશ્વર ! આ રત્નો કોને આપવાનાં છે ?’ અભય કહે, ‘જ ત્રણ વસ્તુ છોડે તેને. એક ઠંડું પાણી, બીજું દેવતા ને ત્રીજું સ્ત્રી.’

માણસો કહે, ‘એ તો ખૂબ મુશ્કેલ છે. હંમેશા ગરમ પાણી પીવું, કાઢ પણ જાતનો દેવતા પોતાના માટે સળગાવવો નહિ અને સ્ત્રીની સાથેનો સંબંધ છોડી દેવો એ અમારાથી ન બને.’

અભય કહે, ‘ત્યારે આ રત્નો કઠિયારા મુનિના થાઓ. જણે આ ત્રણ વાનાં છોડ્યાં છે.’

લોકો સમજ્યા કે તે મુનિ ખરેખરા ત્યાગી છે. આપણે નાહક તેમની મશ્કરી કરી ચીડાવ્યા. પછી અભયે શિખામણ દીધી: ‘હવે કાઈએ એ મુનિની મશ્કરી કે તિરસ્કાર કરવાં નહિ.’

એક વખત શ્રેણિક રાજાએ પૂછ્યું: ‘મોંઘામાં મોંઘી વસ્તુ કંઈ ?’ ક્રોધએ કહ્યું: ‘હીરા.’ ક્રોધએ કહ્યું: ‘માણિક.’ ત્યારે અભયકુમાર કહે, ‘માંસ.’ બધા કહે, ‘ખોટી વાત. તે તો સસ્તામાં સસ્તું છે.’ અભયકુમાર કહે, ‘ઠીક, વખત આવ્યે ખતાવીશું.’

થોડા દિવસ થયા એટલે એક શેઠને ત્યાં ગયા ને કહ્યું કે રાજા શ્રેણિક માંદાં પડ્યા છે. વૈદ કહે એ કાઈ રીતે બચે તેમ નથી. પણ સવા તોલ્લો માણસના કાળજનું માંસ મળે તો રાજા બચે. માટે તે લેવા આવ્યો છું.’ પેલા શેઠ કહે, ‘બાપુ ! પાંચ હજાર રૂપિયા લો પણ મને છોડો. બીજા ઠેકાણેથી મેળવી લેજો’ એમ અભયકુમાર બધા અમીર ઉમરાવને ત્યાં ફર્યો.

પણ કોઈએ માંસ આપ્યું નહિ. સહુ પૈસા આપી છુટી ગયા. અભયકુમારને ધનના ઢગલા મળ્યા. બીજે દિવસે અભયકુમાર તે લઈ સભામાં આવ્યા અને કહ્યું: 'મહારાજ ! આટલા, ધનના ઢગલે પણ સવા તોલો માંસ મળતું નથી.' બધા શરમાઈ ગયા. અભયે કહ્યું: 'માંસ સરતુ છે પણ બીજાનું, પોતાનું માંસ તો મોંઘામાં મોંઘું છે.'

અભયકુમારની બુદ્ધિના આવા આવા અનેક દાખલાઓ છે, તેથી લોકો આજે પણ એવી ઈચ્છા કરે છે કે અભયકુમારની બુદ્ધિ હજો.'

: ૧૧ :

ત્રેણિક રાજ્યે અભયને રાજ્ય માટે લાયક જોઈ આગ્રહ કર્યો કે 'હે પુત્ર ! તું આ રાજ્ય ભોગવ. પ્રભુ મહાવીર આગળ મારે દીક્ષા લેવાની મરજી છે.' અભયે કહ્યું: 'પિતાજી ! મારે રાજ્ય નથી જોઈતું. હું હવે મારા આત્માનું કલ્યાણ કરવા ઇચ્છું છું. પ્રભુ મહાવીર આગળ મને પણ દીક્ષા લેવાનું ભારે મન છે. અને તે માટે આપ રજા આપો.'

શ્રેણિકે રાજ્ય લેવા ખૂબ આગ્રહ કર્યો પણ અભયકુમાર પોતાના વિચારમાં મક્કમ રહ્યા એટલે શ્રેણિકે રાજ થઈ રજા આપી.

બુદ્ધિના ભંડાર અભયકુમાર સાધુ બની પવિત્ર જીવન ગાળવા લાગ્યા. સંયમ અને તપથી પોતાની શુદ્ધિ કરવા લાગ્યા. ઠેકઠોક સમય આવું જીવન ગાળી તેમણે પોતાનું આયુષ્ય પૂરું કર્યું.

લોકો આજે પણ એ અભયકુમારને ધણા માનપૂર્વક યાદ કરે છે !

બાળશ્રવાણી :: પ્રથમ શ્રેણી :: ૮

રાણી ચેદ્દણા

:: લેખક ::

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

સર્વ હક્ક સ્વાધીન

આવૃત્તિ ચોથી

પ્રત ૧૨૫૦

સંવત ૧૯૯૧

મૂલ્ય સવા આનો.

પ્રકાશક :
ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ
ન્યોતિ કાર્યાલય
નગરશેઠ મારફીટ, રતનપોળ,
અ મ દા વા દ.

આ પુસ્તક મુંબઈ ઇલાકા કેળવણીખાતા તથા વડોદરા રાજ્ય
કેળવણીખાતા તરફથી ઇનામ-લાઇબ્રેરા માટે મંજૂર થયેલું છે,
તેમજ નૈન શ્વેં એજ્યુકેશનલ બોર્ડની ધાર્મિક પરીક્ષાના
ખાળ ધોરણ પ્રથમ તથા કન્યા ધોરણ પ્રથમમાં પાઠ્યપુસ્તક
તરીકે સ્વીકારાયેલું છે. ધી. ટો શાહ.

∴ મુદ્રક ∴

મણિલાલ જગનલાલ શાહ.
મુદ્રણસ્થાન: વીરવિજય: પ્રી. પ્રેસ
કાળુપુર ટંકશાળ ∴ અમદાવાદ.

રાણી ચેલ્લાણા

: ૧ :

એક હતું મોડું શહેર. તેનું નામ વૈશાલિ. ત્યાં હતા એક રાજા. ન્યાયી અને પ્રજાને પાળનાર. પ્રતાપી ને ખૂબ બળવાન. તેમનું નામ ચેટક. પ્રજા મહાવીરના એ મામા થાય.

તેમને સાત કુંવરીઓ: પાંચ પરણેલી ને બે કુંવારી. તેમાં એકનું નામ સુજયેષ્ઠા ને બીજીનું નામ ચેલ્લાણા. બંને બહેનો ખૂબ ગુણીયલ. બધી કળામાં પારંગત. ધર્મનું જ્ઞાન તો ઘણું જ ઊંડું.

તેમને ઠાઈ વાતની ખોટ નહિ. રહેવાને સુંદર મહેલ. ફરવાને સુંદર બગીચા. પહેરવાને સુંદર કપડાં-

લત્તાં. ખાવાને મનગમતા મેવામીઠાઈ. પણ આ બહેનો તેમાં બહુ ન લોભાય. તે તો સારું સારું વાંચે. સારું સારું ગાય. દેવદર્શને જાય ને ધર્મની જ વાતો કરે. આ બંને બહેનોનાં રૂપગુણ દેશેદેશમાં વખણાય.

: ૨ :

રણિયામણો મગધ દેશ. તેના પર મહારાજ શ્રેણિક રાજ્ય કરે. તે પણ ખૂબ પ્રતાપી, ખૂબ બળવાન. તેમણે આ કન્યાનાં રૂપગુણ સાંભળ્યાં. એટલે એક કન્યાની માગણી કરી.

રાજા એટલે જવાબ આપ્યો: ‘હે રાજા ! તમારું કુળ અમારાથી ઊતરતું છે એટલે અમારી કન્યા નહિ મળે.’ રાજા શ્રેણિકને આ જવાબથી ખૂબ ખોટું લાગ્યું.

: ૩ :

વસંતના દિવસે આવ્યા. કુદરત આનંદે ઊભરાવા લાગી. બંને બહેનો હિંડોળાપર બેઠી છે. અંદર અંદર વાતો કરે છે. સુનયેષ્ઠા કહે, ‘ચેલ્લણા ! કેવા રૂડા વસંતના દિવસો છે ?’ ‘ચેલ્લણા કહે ‘બહેન ! એમાં પૂછવું જ થું ? આખી કુદરત સંગીતથી જ ઊભ-

રાય છે. આ જોઈ મને એમજ થાય છે કે હું પણ આખો દિવસ ગાયાજ કરું. '

સુજ્યેષ્ઠા કહે, ' વાહ ! કેવો સુંદર વિચાર ! ચેલણા ! તારાં મીઠાં ગીતથી કુદરતનો આનંદ વધશે. માટે જરૂર એક સુંદર ગીત ગા. '

ચેલણાએ ગાવા માંડ્યું:-

સસ

દેશી—હું તો ઢોલે રમું ને હરિ સાંભરે રે.

સખિ ! આઁવ્યા વસંતનાં વધામણાં રે,
મારાં હૃદયમાં કૂલી કૂલી જાયરે—આઁવ્યાં.

થયાં ભૂરાં આકાશનાં આંગણાં રે,
ત્યાં સોનેરી સાથિયા પૂરાયરે—આઁવ્યાં.

સખિ ! આંખાનાં વન રૂડાં મોરિયાં રે,
ત્યાં કાચલ કરે ટહુકાર રે—આઁવ્યાં

ખીલી જઈ જૂઈ ને વળી માલતી રે,
ત્યાં ભમરા કરે ઝંકાર રે—આઁવ્યાં.

સખિ ! ભર્યાં સરોવર શોભતાં રે,
ત્યાં હંસ રક્ષાં હરખાય રે—આઁવ્યાં.

જ્યાં આવી વસંત ઉર ઊતરે રે,
ત્યાં આનંદ પૂર રેલાય રે—આઁવ્યાં.

‘વાહ! ચેલણા વાહ! કેવું મધુર છે આ ગીત!’

આમ નિર્દોષ આનંદ લૂંટી બંને બહેનો જુદી પડી અને પોતપોતાના કામે વળગી.

: ૪ :

સુજયેષ્ઠા પોતાના ઝોરડામાં આવી એટલે એક સખીએ વાત કરી: ‘બહેન! આજ મેં એક અદ્ભુત છબી જોઈ. શું તેનું રૂપ? મેં તેા જાંદગીમાં એવું રૂપ ક્યાંયે જોયું નથી.’ સુજયેષ્ઠાએ કહ્યું: ‘ક્યાં છે એ છબી?’

સખી—બહેન! એક અત્તરના વેપારીની દુકાને.

સુજયેષ્ઠા—કાની છે એ છબી?

સખી—મગધ દેશનાં મહારાજા શ્રેણિકની.

સુજયેષ્ઠા—તો બહેન! લઈ આવ એ છબી. મને પણ જોવાનું મન થાય છે.

સખી વેપારી આગળથી એ છબી લઈ આવી. સુજયેષ્ઠા એ જોઈ છક થઈ ગઈ. ધારી ધારીને જોવા લાગી. આ જોઈ તેની સખીએ કહ્યું: ‘બહેન! શું જૂઓ છો? આખા હિંદમાં આજ એવો કોઈ રાજવી નથી.’

સુજયેષ્ઠઃએ કહ્યું: ‘સાચી વાત છે. આ છબી અહીં પડી રહેવા દે.’ ‘બહેન ! પાછી આપવાની શરતેજ આ છબી લાવી છું. એટલે અહીં તો કેમ રહેવા દેવાય!’ એમ કહી સખી તે છબી આપવા ગઈ.

છબી પાછી ગઈ. સુજયેષ્ઠા તેનાજ વિચાર કરવા લાગી: ‘અહો ! શ્રેણિકનાં વખાણુ સાંભળ્યાં હતાં. પણ રૂપ જોયું ન હતું. અહા ! આટલા બધા તે રૂપવાન ! પતાજીએ કુળના અભિમાનમાં તેમનું અપમાન કર્યું. પણ આથી સારો પતિ ક્યાં છે ! પરણવું તો જરૂર એમનેજ પરણવું.’

પિતાથી છાનું પરણવું સહેલ નહિ. એટલે તે ચિંતામાં પડી. આ જોઈ તેની સખીએ કહ્યું: ‘બહેન ! ચિંતા શું કરો છો ? એ વેપારીને હાથમાં લઈશું એટલે બધું કામ થશે.’ સુજયેષ્ઠા કહે, ‘જા, શ્રેણિક સાથે લગ્ન થાય એવો ઉપાય શોધી કાઢ.’

સખીએ વેપારીને મળી એક ઉપાય શોધી કાઢ્યો. નગર બહારથી રાજમહેલ સુધી ભોંયરું ખોદાવવું. ત્યાં અમુક દિવસે શ્રેણિક આવે. સુજયેષ્ઠા ત્યાં તૈયાર રહે. એટલે શ્રેણિક લઈ જાય.

બધી તૈયારી થઈ. દિવસ નક્કી થયો. શ્રેણિક થોડા બહાદુર ચોક્કા સાથે આવી ગયા. સુજયેષ્ઠા પણ જવા તૈયાર થઈ.

એવામાં સુજયેષ્ઠાને ચેલ્લણા યાદ આવી. તેનાથી વાત છાની ન રાખવી એવો વિચાર થયો. એટલે મળવા ગઈ. ચેલ્લણા કહે, ‘બહેન! આજે ઉદાસ કેમ દેખાવ છો?’ સુજયેષ્ઠા કહે, ‘તારા વિયોગના વિચારે.’ ચેલ્લણા કહે, ‘બહેન! મારો વિયોગ? હું અને તમે તો સાથેજ છીએ, અને સાથેજ રહીશું.’ સુજયેષ્ઠા કહે, ‘ચેલ્લણા લગ્ન નથી થયા ત્યાં સુધી. લગ્ન પછી તો છુટાંજ પડીશું.’ ચેલ્લણા કહે, ‘ના રે! સુજયેષ્ઠા! આપણે બંને એકજ પતિને પરણીશું. પછી છુટા કેવી રીતે પડીશું? જા, તારો પતિ એજ મારો પતિ.’ સુજયેષ્ઠા કહે, ‘તો થા તૈયાર. મારા પતિ મારી રાહ જોઈને જિભા છે.’ ચેલ્લણાએ પૂછ્યું : ‘ક્યાં?’ સુજયેષ્ઠા કહે, ‘ભોંયરામાં.’ પછી બધી વાત કહી.

: ૫ :

શ્રેણિકરાજ ભોંયરાના મોઢે જિભા છે. સાથે પોતાના

બહાદુર યોદ્ધાઓ છે. તેઓ અંદર અંદર વાત કરે છે. ‘ મહારાજ ! શત્રુની રાજધાનીમાં બહુ વખત રહેવું સારું નહિ. હજી સુધી કાંઈ જણાતું નથી. માટે જરૂર કાંઈ દગો હશે. ’ શ્રણિક કહે, ‘ દગો ન હોય. ચેટક રાજની એ પુત્રી દગો કરે તેમ નથી. ’ યોદ્ધાઓ કહે, ‘ મહારાજ ! આપ વિશ્વાસુ છો. અમને તો લાગે છે કે જરૂર કાંઈક દગો હશે. ’ શ્રણિક કહે, ‘ થોડીવાર રાહ જોવા દો, સુજયેષ્ઠા આવે કે રથ ઉપાડીશું. ’ શ્રણિક રાજને ખબર નથી કે ખંને બહેનો આવવાની છે.

ચેદલાણા ને સુજયેષ્ઠા તૈયાર થયા. ભોંયરામાં ચાલવા લાગ્યાં. રથ થોડે દૂર રહ્યો એટલે સુજયેષ્ઠા બોલી. ‘ ચેદલાણા ! ઉતાવળમાં મારે ધરેણાનો દાખડો રહી ગયો. ’ ચેદલાણા કહે, ‘ બહેન ! તમે રથમાં બેસો. હું લઈ આવું. ’ સુજયેષ્ઠા કહે, ‘ ના ચેદલાણા ! તું રથમાં બેસ. હું દાખડો લઈ આવું છું. ’

ચેદલાણા આવીને રથમાં બેઠી. સહુ સમજ્યા કે તે સુજયેષ્ઠા છે, એટલે રથ પવનવેગે ઉપાડ્યો.

અહીં સુજયેષ્ઠા આવી ને જૂએ તો રથ નહિ. તે સમજી કે મારા બદલે ચૈલણાનું હરણ થયું અને હું રહી ગઈ એટલે તેણે ખૂબ પાડી : ‘ દોડો । દોડો । ચૈલણાનું હરણ થયું. ’

એટલે રાજના યોદ્ધાઓ દોડ્યા પણ નિષ્ફળ. શ્રેણિક ધણો દૂર નીકળી ગયા હતા.

સુજયેષ્ઠાને આ બાબતની ભારે અસર થઈ. વિચાર કરતાં તેને લાગ્યું કે આના કરતાં વધારે જાણુ જીવન જીવવાની જરૂર છે એટલે તેણે દીક્ષા લીધી.

: ૬ :

શ્રેણિકને ધણી રાણીઓ હતી. તેમાં ચૈલણા સહુથી વહાલી. રાજ શ્રેણિક ધણો વખત તેની સાથે જ ગાળે. ચૈલણા પણ પોતાના પતિને ખૂબ આહે. રાજ રાણી આનંદમાં વખત પસાર કરવા લાગ્યા.

ચૈલણાને પ્રભુ મહાવીરનો ઉપદેશ ખૂબ ગમતો; એટલે શ્રેણિકને પણ તે ઉપદેશ સમજાવવા લાગી. ચૈલણાની સમજાવટથી પ્રભુ મહાવીર પર રાજ શ્રેણિકને ખૂબ શ્રદ્ધા થઈ. અને આખરે તેઓ પ્રભુ મહાવીરના

પાકા ભક્ત બન્યા. ધન્ય છે પતિને ધર્મ પમાડનારી
આવી સ્ત્રીઓને !

પતિની સાચી સેવા કરનાર ચેલણીને ગર્ભ રહ્યો.
પણ તે વખતે તેને એક ખરાબ ઇચ્છા થઈ કે મારા
પતિના કાળજીનું જ માંસ ખાઉં. આવો ખરાબ વિચાર
આવતાં જ ચેલણીને ગર્ભ તરફ તિરસ્કાર છૂટ્યો. તે
સમજી ગઈ કે આ ગર્ભ એના પિતાનો વેરી છે નહિતર
આવો વિચાર ન આવે.

સવાનવ માસ પૂરા થયા. ચેલણીને એક તેજસ્વી
પુત્ર જન્મ્યો. પણ તેજ વખતે તેણે દાસીને આજ્ઞા કરીઃ
'દાસી ! આ દુષ્ટ પુત્રને કાઠક દૂર જગામાં મૂકી આવ.
એ એના બાપનો વેરી છે. સાપને ઉછેર્યો સારો નહિ.'
દાસીએ આ બાળકને હાથમાં લીધો. ચાલી નીકળી દૂર.
એક આસોપાલવના વન પાસે આવી. ત્યાં હતો એક
ઉકરડો. તેમાં તેને મૂકી દીધો.

દાસી પાછી આવે છે ત્યાં શ્રેણિક મળ્યા. તેમણે
પૂછ્યું 'આમ ક્યાં ગઈ હતી ?' દાસીએ જવી
હતી તેવી વાત કરી. એટલે શ્રેણિક એકદમ આસો-

પાલવના વન આગળ આવ્યા. ત્યાં એક બાળક રડી રહ્યો હતો. તેની ફણી આંગળી એક મરઘીએ કરડી ખાધી હતી. રાજા શ્રેણિકને આ જોઈ ખૂબ દુઃખ થયું. તેમણે તરત જ તે પુત્રને ઉપાડી લીધો. અને તેની લોહી-વાળી આંગળી મોંમાં નાખી લોહી ચૂસી લીધું ત્યારે બાળક શાંત થયો.

રાજા શ્રેણિકે ઘેર આવી ચેલ્લણાને ઠપકો દીધો. ‘અરે ઉત્તમ કુળવાળી ! આવું કામ તને શોભે ?’ ચેલ્લણા કહે, ‘સ્વામીનાથ ! આ પુત્ર તમારો વેરી છે. એના બધા લક્ષણો ખરાબ છે. એવા પુત્રને હું કેમ ઉછેરી શકું ! મારા સ્વામી કરતાં મારો પુત્ર વધારે નથી. ‘રાજા શ્રેણિક કહે, ‘ગમે તેમ હોય પણ તું એ પુત્રને ઉછેર. આપણાથી એને તજી તો ન જ દેવાય.’ શ્રેણિકની આજ્ઞાથી ચેલ્લણા તેને ઉછેરવા લાગી.

આ પુત્રની એક આંગળી કુકડીએ કરડી હતી એટલે તે બુકિ થઈ. છોકરાઓ આ જોઈ તેને ચીડવતા ફણિક ! ફણિક ! એટલે કે બુકિ આંગળીવાળો ! બુકિ આંગળીવાળો !

ચેલ્લણાને બીજા પણ બે પુત્રો થયા. એકનું નામ હલ્લિ અને બીજાનું નામ વિહલ્લિ. એ ત્રણે ભાઈ આનંદે ઉછરતાં મોટા થવા લાગ્યા.

: ૭ :

એક વખત રાજા રાણી સૂતાં હતાં. શિયાળાની રાત. ટાઢ કડકડતી પડે, એટલામાં ચેલ્લણાનો હાથ સોડમાંથી બહાર નીકળી ગયો. એક તો ડોમળ હાથ ને તેમાં કડકડતી ટાઢ. એટલે એકદમ તેને પીડા થઈ. પણ તેજ વખતે તેને એક વિચાર આવ્યો: ‘ એક મુનિરાજ અત્યારે નદી કિનારે ઉભા છે. તેમણે એક પણ કપડું ઝોઢયું નથી. આવી ટાઢમાં એમનું શું થયું હશે ? ’

છેલ્લું વાક્ય મોટેથી બોલી જવાયું. બરાબર તેજ વખતે ઐણિક રાજા જગતા હતા. તે સાંભળી વિચારવા લાગ્યા : ‘આ ચેલ્લણા અત્યારે કોના વિચાર કરે છે ! જરૂર એનું મન બીજા કોઈમાં છે. જના તરફ હું આટ-આટલો પ્રેમ રાખું છું તે પણ બીજાનો વિચાર કરે છે. બસ ન જોઈએ આ રાણીઓ.’ તેમણે આવાજ વિચારમાં રાત પસાર કરી.

વહાણું વાતાં પ્રધાન અભયકુમારને બોલાવ્યા. અને તેમને આજ્ઞા કરી કે ‘મારું અંતઃપુર બગડી ગયું છે. માટે તેને બાળી મૂક. ખબરદાર ! માનો પ્રેમ વચ્ચે લાવીશ નહિ.’ અભયકુમાર કહે, ‘જીવી પિતાની આજ્ઞા.’ બરાબર આજ વખતે નગર બહાર બગીચામાં પ્રભુ મહાવીર પધાર્યા. એટલે શ્રેણિક રાજા તેમના દર્શન કરવા ગયા.

અભયકુમારે વિચાર્યું: ‘પિતાજી કાંઈક ગુસ્સામાં આવી ગયા છે. નહિતર આવો હુકમ ન કરે ! મારી બધી માતાઓ સ્વભાવથીજ સતીઓ છે. તેમાં કલંક હોય નહિ. નક્કી પોતાની કાંઈક ગેરસમજ થઈ હશે. માટે સાહસ તો નજ કરવું.’

તેણે હાથીખાના પાસેની થોડી ચારડીઓ સળગાવી અને ગામમાં પડાવી ખૂમ: રાજાનું અંતઃપુર સળગ્યું, અંતઃપુર સળગ્યું !

શ્રેણિકે પ્રભુને વંદન કર્યું. પછી સવાલ પૂછ્યો, ‘પ્રભુ ! ચેલ્લણાને એક પતિ છે કે અનેક ?’ પ્રભુ કહે, ‘એક. હે શ્રેણિક ! એ સતી પર કોઈપણ બતનો

ઠંદેમ લાવીશ નહિ. ' શ્રેણિકને પ્રજ્ઞના વચનમાં પુરી શ્રદ્ધા હતી એટલે તે સમજ્યા કે પોતે ભારે ભૂલ કરી છે.

તે ઉતાવળા ઉતાવળા ગામમાં આઠ્યા. ત્યાં અભયકુમાર સામે મળ્યા. તેમને એકદમ શ્રેણિકે પૂછ્યું: 'અભય શું કર્યું?' અભય કુમાર કહે, 'બરાબર આપની આજ્ઞા ઉઠાવી છે.' શ્રેણિક કહે, 'અરે મૂર્ખ! મારો અવિચારી હુકમ અમલમાં કેમ મૂક્યો? તારી માતાએને બળતાં તારો જીવ ભલો ચાલ્યો.' અભયકુમારે બહુ ટૂંક પિતા પોતાની ભૂલ સમજ્યા છે. એટલે તેણે બધી હકીકત બહેર કરી.

હવે ચેલ્લણા પર શ્રેણિકને વધારે પ્રેમ થયો. તેના માટે સુંદર મહેલ બાંધ્યો. સુંદર બગીચો બનાવ્યો. બંને જણ આનંદથી ત્યાં રહેવા લાગ્યાં.

: ૮ :

ક્રણિક મોટા થયો એટલે તેને ગાદીએ બેસવાની ખૂબ ઇચ્છા થઈ. શ્રેણિક તેનેજ ગાદી આપવાના હતા પણ ક્રણિકને તેમનાં જીવતાંજ ગાદી લેવી હતી. એટલે

તેણે ખટપટ કરવા માંડી. તેમાં તે ફાળ્યો. શું રાજ્યલોભ !
પિતાને કેદમાં પૂરી પુત્ર ગાદીએ બેઠો.

પણ એટલેથીજ ફૂણિક અટક્યો નહિ. પોતાને
પૂર્વભવનું વેર હતું એટલે તેમને બરાબર દુઃખી કરવાનો
વિચાર કર્યો. તેણે કેદની આસપાસ સખત ચોકીપહેરો
મૂક્યો. અને આજ્ઞા કરી કે ‘બાબરદાર ! કોઈ પણ માણસ
બ્રેણિક પાસે જાય નહિ. ’ ચેલ્લણાએ શરૂઆતથી ધારેલી
વાતજ બરી પડી.

ચેલ્લણા પતિને પ્રાણથી પણ વહાલા ગણે. તેનાથી
આ નજ બમાય. પણ રાજ્યની બધી સત્તા ફૂણિકના
હાથમાં એટલે એનો ઉપાય શું ચાલે ? છતાં એણે નિશ્ચય
કર્યો કે ફૂણિકના અન્યાયી હુકમને તાબે ન થવું.

તેહિમ્મત ધરી બ્રેણિકના કેદખાનાતરફ ચાલી.
ચેલ્લણાનો પ્રભાવ એટલો બધો હતો કે સિપાઇઓ તેને
અટકાવી શક્યા નહિ. ત્યાં પાંજરામાં રહેલા પોતાના
પતિને મળી. આથી તેને આનંદ થયો. પણ સાથે જ
તેમની દુર્દશા બેઠી શોક થયો. તેણે અહીં જાણ્યું કે
પોતાના પતિને અન્નપાણી આપવાનું પણ બંધ કર્યું

છે. અને હંમેશાં સવારે ચાબુકના માર પડે છે એટલે પારાવાર દુઃખ થયું.

તેણે વિચાર કર્યો: ‘બીજું ન બને તો કાંઈ નહિ પણ પતિનું આ દુઃખ તો જરૂર ઓછું કરવું.’

તેણે ફણિક આગળ બ્રેણિકને મળવાની રજા માગી. ફણિક ના કહી શક્યો નહિ. ચેલ્લણા હંમેશ મળવા બંધ. તે વખતે પોતાના વાળ દવાવાળા પાણીથી લીંબવે અને અંબોડામાં અડદનો લાડુ ધાલે. તે અડદનો લાડુ ભુખ્યા પતિને ખવરાવે ને અંબોડો નીચોવીને પાણી પાય. આ પાણી પીવાથી બ્રેણિકને ઘેન ચડે એટલે ચાબુકની પીડા ઓછી થાય.

: ૯ :

ફણિક પોતાના પુત્ર પર ખૂબ પ્રેમ રાખતો. એક વખતે તેણે ચેલ્લણાને પૂછ્યું, ‘માતા મારા જોવા પુત્રપ્રેમ કાઈને હશે?’ એટલે ચેલ્લણા બોલી: ‘અરે દુષ્ટ ! તારો પુત્રપ્રેમ શું હિસાબમાં છે ? તું ગર્ભમાં આવ્યો ત્યારથી મેં જાણ્યું હતું કે તું તારા બાપનો

વેરી છે. એટલે તારો જન્મ થતાંજ મેં તને ઉઠરડામાં ફેંકી દીધો હતો. પણ તારા પિતાનો તારા પર અથાગ પ્રેમ એટલે તે દોડયા ને તને ઉંચકી લીધો. તે વખતે તારી કુકડીએ કરડેલી લોહીવાળી આંગળી એમણે મોંમાં લીધી અને તને રડતો છાનો રાખ્યો. ત્યારબાદ અત્યાર સુધી તેમણે તારા તરફ અનહદ પ્રેમ બતાવ્યો છે. રાજ્ય પણ તનેજ આપવાની ઈચ્છા હતી.’

આ સાંભળી ફૂણિકનું વેર શાંત થઈ ગયું. પોતાની ભારે ભૂલ ખ્યાલમાં આવી. હવે પિતાને કેદમાંથી જલદી છૂટા કરી તેમની ક્ષમા માગવાનો વિચાર આવ્યો. લુહારને બોલાવતાં વાર થાય એટલે પોતેજ હાથમાં લોઢાનો દંડ લઈ જલ ભણી દોડ્યો.

ફૂણિકને આ પ્રમાણે જોઈ ને ચોકીદારોએ શ્રેણિકને ખબર આપ્યા: ‘ફૂણિક હાથમાં લોઢાનો દંડ લઈને આવે છે. એટલે જરૂર આપનું મોત થશે.’

શ્રેણિકે વિચાર્યું: ‘ફૂણિક માફ મોત બગાડશે. માટે હુંજ મારી જાતે મરી જઈ તો ઠીક છે.’ એમ

વિચારી તેમણે પોતાની પાસે છુપાવી રાખેલું હળાહળ
ઝેર ખાધું ને તત્કાળ મરણ પામ્યા.

ફ્રેણિક આવીને જુએ તો પિતાનું મડદું. તે
વિચારવા લાગ્યો: ‘અરરર ! આ શું ! પિતાની છેલ્લી
મુલાકાત પણ ન થઈ. મને જ્યારે ભૂલ જણાઈ ત્યારે
પિતાજી આદ્યા ગયા. હા ! હુંજ મહાક્રુષ્ટ કે પિતાને
કમોતે મરવું પડ્યું. પણ હવે શું થાય ?’ તેને ખૂબ
શોક થયો.

ચેલણાને જાણ થઈ કે ફ્રેણિક ઝેર ખાઈ મરણ
પામ્યા. એટલે તેને પારાવાર દુઃખ થયું. તે ખૂબ શોક
કરવા લાગી. પણ એવામાં પ્રભુ મહાવીર પધાર્યા. તેમની
અમૃતવાણી સાંભળી એટલે તેનું મન શાંત થયું અને
તેને સમજાયું, ‘જ્યાં મોહ છે ત્યાં જરૂર શોક છે. માટે
મોહ છોડ્યા વિના શોક કે દુઃખ કદી આછાં નહિ થાય.’
એટલે તેણે સવળો મોહ છોડી દીધો અને સાધુજીવ-
નની પવિત્ર દીક્ષા લીધી.

ચેટક રાજની આ વિદ્વાન પુત્રી અને મગધદેશની
મહારાણી ચેલ્લણા પવિત્ર જીવન ગાળવા લાગી. જે
પ્રેમ શ્રેણિક તરફ હતો તેવો પ્રેમ જગતના સઘળા
જીવો પર દર્શાવવા લાગી. તેણે તપ અને સંયમથી
પોતાના જીવનને ખુબ સુંદર બનાવ્યું. છેવટે પોતાનું
આયુષ્ય પૂરું કરી નિર્વાણ પામી.

ધન્ય હો સતી ચેલ્લણાને !

ધન્ય હો ભારતવર્ષની ભૂમિને દીપાવતાર પવિત્ર
આર્યાઓને !

જરૂર વાંચો

જળમંદિર પાવાપુરીનું સુંદર કાવ્ય ત્રિરંગી

ચિત્ર અને બીજા આલેખનો સાથે કિં. ૦-૨-૦

કુદરત અને કળાધામમાં વીસ દિવસ

સચિત્ર પ્રવાસી

૧-૮-૦

ઇલુરાનાં ક્ષામંદિરો સચિત્ર

૦-૮-૦

ચંદનખાળા

: ૧ :

ચંપાનગરીનાં રાજરાણી બહુ ભલાં. દ્વિવાહન
રાજનું નામ; ધારિણી રાણીનું નામ. ભાંગ્યાના તે ભેરુ
ને પ્રજના તે પાળનાર. તેમના રાજ્યમાં બધે આનંદ
વરતે. નહિ ચોરચખારનો ભય. નહિ અધિકારીનો
ત્રાસ. ગંગાજી ખારે માસ રેલે ને ફળફૂલના અંબાર
ફરે. દુકાળનું તો ત્યાં નામજ નહિ.

એમને ઘેર દેવી જીવી એક દીકરી અવતરી.
કામળ એની કાયા ને અમૃત શી એની વાણી. એને
જેતાં આંખ ધરાયજ નહિ. નામ એનું વસુમતી.

વસુમતી સોનાની પૂતળીએ રમતી મોટી થઇ.
માખાપને તે ખૂબ વહાલી. સહિયરોનો તો જાણે પ્રાણ.

માખાપે જાણ્યું કે વસુમતી હવે ખૂબ સમજણી
થઇ છે એટલે તેના માટે શિક્ષકો રાખ્યા. તેમની આગળ

તે લખતાં શિખી, વાંચતાં શિખી. ગણિત શિખી, ગાતાં શિખી. ફળફૂલ ઉછેરવામાં તે ખૂબ હોંશિયાર થઈ. વીણા સારંગી વગાડવામાં તો તેની જોડ જ નહિ.

પછી તેના માટે ધર્મપંડિતો રાખ્યા. તેમની પાસેથી વસુમતીએ ધર્મસંપ્રદી ઊંડું જ્ઞાન મેળવ્યું. એક તો પૂર્વભવની સંસ્કારી ને તેમાં સદ્ગુણી માતા-પિતા મળ્યાં. વળી શિખવાની રુચિ ને શિખવનાર હોંશિયાર. એટલે વસુમતીનો વિકાસ ધણેજ થયો.

તે હંમેશાં વહેલી ઊઠી જિનેશ્વરનું નામ લે, પછી માતાની સાથે પ્રતિક્રમણ કરે. જ્યાં પ્રતિક્રમણ પૂરું થાય ત્યાં તો જિનમંદિરના ઘંટ સંભળાય. એટલે માતા-પુત્રી બંને ચોકખાં વસ્ત્ર પહેરીને મંદિરે જાય. ત્યાં ભાવથી વંદન કરે અને વસુમતી પોતાની માતાને કહે: “બા ! કવું સુંદર સ્થળ છે ! આપણા રાજમહેલમાં તો બધે ધમાલ ને દોડાદોડ જ, ત્યારે અહીં દેવી પરમ શાંતિ છે ! મને તો એમજ થાય છે કે અહીં જ ખેસી રહું ને શાંતિના સાગર જીવી આ પ્રતિમાન! દર્શન કર્યા જ કરું.”

એ સાંભળી ધારણી કહે, “બેટા વસુમતી ! વન્ય છે તને કે આવી ભાવના ઉત્પન્ન થાય છે. ખરે-

ખર ! આ રાજ મહેલના સુખવૈભવ ચાર ઘડીનાં ચટકાં છે. ક્યાંથી હોય ત્યાં એ શાંતિ જ જિનેશ્વર દેવના મુખ ઉપર દેખાય છે ! અહો ! તેમના નામ માત્રથી દુઃખના દરિયામાં ડૂબેલાને પણ શાંતિ મળે છે. બેટા ! એમનું પવિત્ર નામ કદી વિસરીશ નહિ.”

આમ માદીકરીની મીઠી મધુરી વાતો થાય, પછી ઘેર આવી સારું સારું વાંચે ને આનંદમાં વખત પસાર કરે.

: ૨ :

એક વખત રાજરાણી વહેલાં ઊઠી ધણદેવનું સ્મરણ કરે છે. ત્યાં સિપાઈઓ દોડતા આવ્યા ને નમસ્કાર કરીને હાંફતા હાંફતા કહેવા લાગ્યા: “મહારાજ ! મહારાજ ! કૌશામ્બીના રાજ શતાનિકનું લશ્કર ચડી આવ્યું છે. અમે નગરના દરવાજા બંધ કરી દીધા છે. હવે પ્રભાતે આજ્ઞા !”

રાજ કહે, “ વગાડો લડાઈનાં નગારાં ને થાઓ લડવા તૈયાર.”

ધીનધીન, ધનધન, લડાઈનાં નગારાં વાગવા લાગ્યાં. બેતબેતામાં સહુને જાણ થઈ કે નગરને ઘેરો ઘલાયો છે એટલે લડવાને તૈયાર થયા.

ઢવી રીતે તૈયાર થયા ?

શરીરે પહેર્યા બખ્તર ને કમ્મરે લટકાવી ચક-
ચકતી તરવારો. ખભે બાંધી ઢાલો ને તીરનાં ભાથાં.
એક હાથમાં ધનુષ્ય ને બીજાહાથમાં પાણીદાર ભાલા.

એ તો ચડયા નગરના કોટ ઉપર ને ફેંકવા
માંડયા તીર. સણુણ સણુણ બાણનો વરસાદ વરસવા
લાગ્યો.

બાણ વાગે ને માણસ મરે. પણ લશ્કર ધણું
મોટું. બે પાંચ મર્યા તો ચે શું? એ તો પૂરપાટ દોડતું
જ આવે.

થોડીવારમાં લશ્કર કોટ આગળ આવ્યું. કોટની
આગળ ખાઈ. પાણીથી તે ભરેલી. પણ લશ્કર આગળ
લાકડાના પુલ ને મોટી મોટી નિસરણીઓ. બાણના
વરસાદમાં પણ ખાઈ પર પુલ મંડાયા. તેના પરથી
નિસરણીઓ કોટની રાંગે ચડી. ધણુયે બાણનો વરસાદ
વરસે ને માણસો મરાય. પણ લડવૈયાઓ તો નિસરણી
પર ચડયેજ નય. ચડયેજ નય !

કોટના કાંગરે આવતાં ભાલાનો મારો ચડ્યો.

માણસો ટપોટપ હેઠા પડવા મંડયા, પણ તેમણે ખીબ
માણસો ચડયેજ બચ, ચડયેજ બચ.

એ તો થોડીવારમાં આવ્યા ઢાટ ઉપર ! ત્યાં થઇ
તરવારની મારામારી. તેમાં કોશામ્બીનું લશ્કર હતું.

કેટલાક સિપાઈઓએ જઈને નગરના દરવાજા
ઉઘાડી નાખ્યા. એટલે લશ્કર બધું અંદર પેઠું.

દધિવાહન જીવ લઈને નાઠા. તેમનું લશ્કર
પણ જીવ લઈને નાઠું. તેઓ બચતા હતા કે શતાનિકના
હાથમાં પડ્યા તો મર્યેજ છૂટકો છે.

શતાનિકે પોતાના લશ્કરને બહાર કર્યું : “નગરમાં
લૂંટ ચલાવો ને લેવાય તે લઈ લ્યો. ”

ગાંડાતુર અનેલા સિપાઈઓ લૂંટ ચલાવવા
લાગ્યા.

નગર આખામાં હાહાકાર મચી રહ્યો. ચારે બાજુ
દોડાદોડ—ચીસાચીસ થઇ રહી.

ધારિણી ને વસુમતી રાજમહેલમાંથી નીકળીને
નાઠા.

આખા નગરમાં શતાનિક રાજાએ પોતાની આણ
વર્તાવી.

x

x

x

પછી ધારિણી ને વસુમતીનું શું થયું ?

તેઓ નગરમાંથી બહાર નિકળી ગયાં. પણ એવામાં શતાનિક રાજના એક સાંઢણીસવારે તેમને એવાં. તેણે ખૂબ રૂપાળાં માઢીકરીને એક વિચાર કર્યો કે ચંપાનગરીમાંથી લેવા જવી વસ્તુઓ તો આ છે ! એટલે બંનેને પકડયાં ને બાંધીને બેસાડયાં સાંઢણી ઉપર.

સાંઢણી મારી મૂકી.

: ૩ :

સાંઢણી ઝપાટાબંધ રસ્તો કાપી રહી છે. નથી ગણતી નદી નાળાં. નથી ગણતી જળાંઝાંખરાં. પવનવેગે રસ્તો કાપતી તે એક ધોર જંગલમાં આવી. બિહામણાં ત્યાંનાં ઝાડો, બિહામણો ત્યાંનો રસ્તો. માણસ તે કાણ ત્યાં નજરે પડે ? પણ પંખી હરે ફરે ને મજ કરે !

અહીં ધારિણીએ પૂછ્યું : “તમે અમને લઈ જઈને શું કરશો ?”

સવાર : “ અરે બાઈ ! તું કોઈ વાતની ચિંતા કરીશ નહિ. તને સારું સારું ખવડાવીશ, સારું સારું પહેરાવીશ અને મારી સ્ત્રી બનાવીશ. ”

આ સાંભળતાંજ ધારિણીને માથે જાણે વીજળી પડી. તે વિચારવા લાગી: “અહો ! કયું મારું કુળ ? કયો મારો ધર્મ ? આજ મારે આવું સાંભળવા વખત આવ્યો ! ધિક્કાર છે એ જીવ ! આવા અપવિત્ર શબ્દો સાંભળવા કરતાં આ શરીરને છોડી ઠંમ આલ્યો જતો નથી ? શીયળભંગ કરીને જીવવા કરતાં અત્યારેજ મરી જવું હજાર દરજ્જે શ્રેષ્ઠ છે.”

આવા વિચાર કરતાં ધારિણીના હૃદય પર ખબ અસર થઈ. તે શબ્દ થઈને ધરણી પર ઢળી પડી.

આ જોતાંજ વસુમતી ચીસ પાડી ઉઠી: “ઓ માતા ! ઓ વહાલી માતા ! ભરજંગલમાં મને જમના હાથમાં મૂકી ક્યાં ચાલી ગઈ? રાજ રૌણાચું ને બંધનમાં પડી ત્યાં મારે તારોજ આધાર હતો. તે તું પણ આજ ચાલી ગઈ !” એમ વિલાપ કરતાં તે બેભાન થઈ ગઈ.

પેલા સાંઢણીસવારે આ જોઈ વિચાર્યું: “મારે આવા શબ્દો આ બાઈને નહોતા કહેવા જોઈતા. પણ ખેર ! હવે આ કુંવરીને તો કાંઈજ ન કહેવું. નહિતર એ પણ એની માની માફક મરણ પામશે.” આમ વિચારી તે વસુમતીની આગતાસ્વાગતા કરવા લાગ્યો.

વસુમતી ભાનમાં આવી એટલે તેને મીઠા શબ્દે બોલાવવા લાગ્યો : “ અરે બાળા ! ધીરજ ધર, જે થવાનું હતું તે થઈ ગયું. શોક કર્યે શું થશે ? શાંત થા ! તને કોઈપણ જાતની આંચ નહિ આવે. ”

આમ મીઠા વચને બોલાવતો બોલાવતો તે કૌશામ્બી આવ્યો.

: ૪ :

કૌશામ્બી શહેર તો જાણે માણસનો દરિયો. અધધધ ! શું રસ્તા પર માણસની ભીડ ! દેશદેશાવરના માણસો આવે. કાફલા લાવે ને માલના અદલા બદલા કરે. ત્યાં બધી જાતની વસ્તુઓ વેચાય. અનાજ ને કરિયાણાં વેચાય, પશુ પક્ષી વેચાય ને માણસો પણ વેચાય !

પેલા સાંઢણીસવારે વિચાર કર્યો : “ આ કન્યા ખૂબ રૂપાળી છે. એને વેચીશ તો ખૂબ નાણાં મળશે. મારે ચાલ આ બજારમાં તેને વેચી દઉં. ”

વસુમતીને તે બજારમાં લાવ્યો ને વેચવાને ઉભી રાખી. એનું રૂપ અપાર હતું. જે જુએ તે અંબા

જય. એટલે લોકાનાં ટાળેટાળાં એકઠાં થયાં. તેનું મૂલ્ય પૂછવા લાગ્યાં.

વસુમતીને આ વખતે કેવું થયું હશે? રાજમહેલમાં રહેનારી ને સેંકડો નોકરોની સેવા લેનારીને આજ ભરખબરમાં વેચાવાનો વખત આવ્યો !

વસુમતી નીચું મ્હેં રાખી ઊભી રહી છે ! “ ઓ જગબંધવ ! ઓ જગનાથ ! જ બળે તમે મુક્તિ મેળવી તે બળ મારામાં પ્રગટે ! મારા શિયળની સંપૂર્ણ રક્ષા થાઓ ! ” આવી સ્તુતિ તે કરી રહી છે.

એવામાં આવ્યા એક શેઠ. તેમનું નામ ધનાવહ. પ્રેમની તે મૂર્તિ. દયાનો તે ભંડાર.

વસુમતીને જોતાંજ તેમનું હૃદય ઠંપી ઊઠ્યું. તે વિચારવા લાગ્યા : “ અહો ! આ કોઈ ઉંચા કુળની બાળા છે. બિચારી દુઃખની મારી આ પિશાચને હાથ પડી છે એટલે જરૂર કોઈ નીચના હાથમાં સપડાશે. માટે મોં માગી કિંમત આપીને હું જ તેને ખરીદી લઉં. મારે ત્યાં રહેશે તો વખતે તેનાં માખાપ મળશે ને બિચારી ઠેકાણે પડશે. ”

આમ વિચારી તેમણે મોં માગી કિમ્મત આપી વસુમતીને ખરીદી લીધી.

ધનાવહ શેઠે પૂછ્યું: “ અરે બહેન ! તું કોની પુત્રી છે ? ”

વસુમતીને આ સાંભળી અત્યંત દુઃખ થયું. પોતાનાં માતાપિતા નજર આગળ તરવા લાગ્યાં. ક્યાં ચંપાનગરીની રાજકુવરી ? ક્યાં કૌશામ્બીના રાજ્ય-મારગમાં વેચાયેલી દાસી ? તે કાંઈ જવાબ આપી શકી નહિ.

ધનાવહે બહુ ઠેકા આ બાળાનું કુળ ખૂબ ઉંચું હશે. એટલે તે કહી શકતી નથી. બિચારીને આ સવાલથી ખૂબ દુઃખ થયું જણાય છે. એટલે તેમણે પ્રીતી એ સંબંધી કાંઈ પૂછ્યુંજ નહિ.

ઘર આવી પોતાની સ્ત્રી મૂળાને કહ્યું: “ પ્રિયા ! આ આપણી પુત્રી છે, એને બરાબર રાખજે. ” મૂળા તેને સારી રીતે રાખવા લાગી.

વસુમતી અહીં ઘર ગણીને જ રહેવા લાગી. પોતાનાં મીઠાં વચનોથી ધનાવહ શેઠને તથા બીજાઓને આનંદ આપવા લાગી. એનાં વચનો ચંદન જેવાં શીતળ હતાં એટલે શેઠે તેનું નામ પાડ્યું ‘ ચંદનબાળા. ’

ચંદનબાળા બરાબર જુવાન થઇ. રૂપાળી તો હતી જ અને જુવાન થઈ એટલે તેનું રૂપ ખૂબ ખીલ્યું.

આ જોઇ મૂળા શેઠાણી વિચારવા લાગ્યાં: “ શેઠ આને દીકરી કરીને રાખે છે પણ તેના રૂપથી મોહિત થઇને જરૂર તેને પરણશે. અને જો તેમ થાય તો મારું જીવન ધૂળ મળ્યું.” આવા આવા વિચારોથી મૂળા શેઠાણી ચિંતામાં પડ્યાં.

: ૬ :

ગ્રીષ્મ ઋતુ આવી છે. માથું ફાડી નાખે તેવો તાપ પડે છે. ધૂળના ગોટગોટ ઉડે છે. અંગારા જવો પવન ફુંકાઈ રહ્યો છે. બિયારાં પશુપક્ષીઓ પણ તાપથી ત્રાસ પામી રહ્યાં છે.

આવા વખતમાં તાપથી કંટાળીને શેઠ ઘેર આવ્યા. આમતેમ જોયું પણ પગ ધોનારા ડાઘ નોકર હાજર નહિ. ચંદનબાળા આ વખતે ત્યાં ઉભી હતી. તે સમજી ગઈ. ખૂબ વિનીત હોવાથી જતે પાણી લાવી પિતાના પગ ધોવા લાગી. પગ ધોતાં તેનો કાળો ભગ્નર ચોટલો છૂટી ગયો ને નીચે કાદવમાં પડ્યો. શેઠે જોયું કે ચંદનનાનો ચોટલો કાદવમાં પડ્યો છે એટલે તેને લાકડીથી ઊંચો કર્યો ને પ્રેમથી ખાંધી લીધો.

મૂળા શેઠાણી બરાબર ગોખે હાં હતાં. તેમણે આ જોયું. એટલે પોતાની ધારેલી શંકા મજબૂત થઈ. તે વિચારવા લાગ્યાં: “ શેઠે આનો અંબોડો બાંધ્યો એ જ પ્રેમની નિશાની છે. માટે મારે વેળાસર ચેતી જવું. જે આ બાબતને હવે વધવા દઈશ તો મનેજ ભારે પડશે. ” આવો વિચાર કરીને તે નીચે આવી ને શેઠને જમાડ્યા.

શેઠે જમીને થોડો આરામ લીધો અને ફરીથી પાછા બહાર ગયા.

આ વખતે મૂળાએ પોતાનું કામ શરૂ કર્યું. એક હજમને બોલાવી ચંદનબાળાના સુંદર વાળ કાપી નાંખાવ્યા. માથે કરાવ્યો મુંડો. પછી પગમાં નાંખી બેડીઆ ને લઈ ગઈ દૂરના ચોરડામાં. ત્યાં ખૂબ માર માર્યો ને કમાડ કર્યો બંધ.

પછી શું થયું ?

પછી બધા નોકરોને બોલાવીને ધમકી આપી કે ‘ બખરદાર ! જે ઠાઈએ શેઠને વાત કરી તો વાત કરનાર મુઓજ સમજજો. ’ શેઠાણી બધા નોકરોને આવી-ધમકી આપી પહોંચી ગયાં પિયર.

સાંજ પડી એટલે શેઠ ઘેર આવ્યા. આડુંઅવળું જોયું પણ ક્યાંય ચંદનાને ન જોઈ. એટલે પૂછ્યું : “ ચંદના ક્યાં છે ? ” શેઠાણીની ધાક ભારે હતી. એટલે ક્રોધએ ઉત્તર આપ્યો નહિ. શેઠે ધાર્યું કે આડી અવળી રમતી હશે.

બીજા દિવસે પણ ચંદનાને ન જોઈ. એટલે નોકરોને ભેગા કરી પૂછ્યું : “ ચંદના ક્યાં છે ? ” તે વખતે પણ ક્રોધએ ઉત્તર આપ્યો નહિ.

શેઠે ધાર્યું કે ક્યાંક આડી અવળી રમતી હશે; પણ ત્રીજા દિવસેય ચંદનાને ન જોઈ ત્યારે બહુ ગુસ્સે થયા. તેમણે નોકરોને ધમકાવીને પૂછ્યું : “ અરે ! સાચું બોલો, ચંદના ક્યાં છે ? જલ્દી કહી દો નહિતર તમને ભારે શિક્ષા કરીશ. ” ત્યારે એક વૃદ્ધ ડોશીએ હિંમત લાવીને બધી વાત કહી.

શેઠને આ સાંભળી પારાવાર દુઃખ થયું. તે બોલી ઉઠ્યા : “ અરે ખતાવ તે જગા ! ક્યાં છે મારી વહાલી ચંદના ? હત્ દુષ્ટ સ્ત્રી ! આવો કાળો કામો શું સુઝયો ? ”

પેલી ડોશીએ આરડો ખતાવ્યો. એટલે શેઠે તેનું ખારણું ઉઘાડી નાંખ્યું. જ્યાં જુએ તો ચંદનાના પગે બેડી ને માથે મુંડો. મોઢે નવકાર મંત્ર ને આંખે ચોધાર

વહાણું વાતાં પ્રધાન અભયકુમારને બોલાવ્યા. અને તેમને આજ્ઞા કરી કે ‘મારું અંતઃપુર બગડી ગયું છે. માટે તેને બાળી મૂક. બખરદાર ! માનો પ્રેમ વચ્ચે લાવીશ નહિ.’ અભયકુમાર કહે, ‘જીવી પિતાની આજ્ઞા.’ બરાબર આજ વખતે નગર બહાર બગીચામાં પ્રભુ મહાવીર પધાર્યા. એટલે શ્રેણિક રાજા તેમના દર્શન કરવા ગયા.

અભયકુમારે વિચાર્યું: ‘પિતાજી કાંઈક ગુસ્સામાં આવી ગયા છે. નહિતર આવો હુકમ ન કરે ! મારી બધી માતાઓ સ્વભાવથીજ સતીઓ છે. તેમાં કલંક હોય નહિ. નક્કી પોતાની કાંઈક ગેરસમજ થઈ હશે. માટે સાહસ તો નજ કરવું.’

તેણે હાથીખાના પાસેની થોડી ઓરડીઓ સળગાવી અને ગામમાં પડાવી ખૂમ: રાજાનું અંતઃપુર સળગ્યું, અંતઃપુર સળગ્યું !

શ્રેણિકે પ્રભુને વંદન કર્યું. પછી સવાલ પૂછ્યો, ‘પ્રભુ ! ચેલ્લણાને એક પતિ છે કે અનેક ?’ પ્રભુ કહે, ‘એક. હે શ્રેણિક ! એ સતી પર કાંઈપણ બતનો

: ૭ :

આજ પાંચ માસ ને પચીસ દિવસ થયા
કૌશામ્બીમાં ઠાઈ મહાયોગી બિદ્યા માટે ફરી રહ્યા છે.
માણસો બિદ્યા આપવા આવે છે પણ તે યોગી બિદ્યા
દેનાર સામું બેઠીનેજ પાછા ફરે છે !

એમ કેમ ? શા માટે બિદ્યા નહિ લેતા હોય ?

તેમણે કાંઈક નિશ્ચય કર્યો હોય તેમ જણાય છે કે
અમુક પ્રકારની જ બિદ્યા મળે તો લેવી. ”

એવો તે શો નિશ્ચય છે ?

અરે ! બહુ આકરો !

“ ઠાઈ સતી ને સુંદર રાજકુમારી દાસી બનેલી
હોય, પગમાં લોઢાની બેડીઓ હોય, માથે મુંડો કરા-
વ્યો હોય, ભૂખી હોય, રોતી હોય, એક પગ અંદર ને
એક પગ બાહરાની બહાર રાખી બેઠી હોય, તેવી સ્ત્રી
મુપડાને એક ખુણેથી બે અડદના બાકળા વહોરાવે
તોજ બિદ્યા લેવી.

અહા ! કેટલો આકરો નિશ્ચય !

નગરમાં રાજરાણી ને સહુ લોક ઈચ્છે છે કે હવે
યોગીરાજને પારણું થાય તો સારું.

તેઓ આજ પણ નગરમાં બિલાને માટે આવેલા
છે. ચંદના ઉપર પ્રમાણે વિચાર કરે છે ત્યાં તો યોગી-
રાજ પધાર્યા. તેમણે જોયું તો બધી શરતો બરાબર
પણ એક શરત અધુરી. ચંદનાની આંખમાં આંસુ
નહિ એટલે તે પાછા કર્યા.

ચંદનખાળાએ જોયું કે અતિથિ આવીને બિલા
લીધા વિના પાછા જાય છે એટલે તેને ઘણું જ દુઃખ
થયું. આંખમાં આંસુ લાવીને બોલવા લાગીઃ
“કૃપાનાથ ! પાછા કેમ જાઓ છો ? મારા પર કૃપા
કરો ! આ ચંદના બાકળા ગ્રહણ કરો ! શું મને
આટલો લાભ નહિ મળે ? ” તે યોગીરાજ જોયું
કે ચંદનાની આંખમાં આંસુ છે એટલે એમણે પોતાનો
હાથ લાંબો કર્યો. ચંદનાએ તેમને ચંદના બાકળા
વહેરાવ્યા.

આ ચોગીરાજ તે કોણ ?

મહાયોગી પ્રભુ મહાવીર.

આ જ ક્ષણે ચંદનખાળાની બેડીઓ તૂટી ગઈ.
માથે સુંદર ચોટલો થયો. કુદરતમાં સઘળે આનંદ
છવાયો.

શેઠ લુહારને ઘેરથી પાછા આવ્યા ત્યાં ચંદન-
ખાળાને પહેલાંના જોવી જોઈ ખૂબ હરખાયા.

ઐટલામાં પિયર ગયેલાં મૂળા શેઠાણી ત્યાં આવી
પહોંચ્યાં. ને આ બધું જોઈ વિચારમાં પડ્યાં.

ચંદનખાળા બંનેને પગે લાગ્યાં. પછી મૂળા
માતાને કહેવા લાગ્યાં: “ માતા ! આપનો મારા પર
મોટો ઉપકાર થયો. ત્રણ જગતના નાથ પ્રભુ મહાવીરને
મારે હાથે પારણું થયું. ”

નગરના લોકોને આ વાતની ખબર પડી. ઐટલે
તેમનાં ટોળેટોળાં આવવા લાગ્યાં. રાજરાણી પણ ત્યાં
આવ્યાં અને ચંદનખાળાને ધન્યવાદ દેવા લાગ્યાં.

સહુ ધન્યવાદનો વરસાદ વરસાવે છે ત્યાં એક

સિપાઈ આવી ચંદનબાળાને પગે પડયો અને રડવા લાગ્યો.

સહુએ પૂછ્યું: “ અરે ! આનંદના વખતે તું રડે છે કેમ ” ? તે બોલ્યો: “ આ તો રાજકુમારી વસુમતી ! ચંપાનગરીના રાજ દધિવાહનની ધારિણી રાણીની પુત્રી ! ક્યાં તેનો વૈભવ ને ક્યાં આજની ગુલામી દશા ! હું તેમનો સેવક હતો. ચંપા ભાંગી સારે શતાનિક રાજ મને પકડી લાવ્યા અને તેથી મને ખૂબ દુઃખ થયું. પણ આ રાજકુવરી આગળ મારું દુઃખ શા હિસાબમાં છે ? ”

રાજરાણી આ સાંભળી આશ્ચર્ય પામ્યાં. શતાનિક રાજની રાણી બોલી: “ અરે ! ધારિણી તો મારે બહેન થાય ! તેની પુત્રી એટલે મારી પુત્રી. ચાલ પુત્રી ! ચાલ ! મારી સાથે રહે ને આનંદ કર ! ”

ચંદનબાળા મૃગાવતી સાથે રાજમહેલમાં ગયાં.

પણ ત્યાં વહાલી માતા યાદ આવી. તેની મધુરી

વાણી યાદ આવી. “રાજમહેલનાં સુખ તો ચાર દિવસનાં ચટકાં છે. તેમાં એ શાન્તિ ક્યાંથી હોય જ જિનેશ્વરના સુખ ઉપર દેખાય છે. અહો! તેમના નામથી દુઃખના દરિયામાં ડૂબેલાને પણ શાંતિ મળે છે. બેટા ! એમનું પવિત્ર નામ કદી વિસરીશ નહિ !”

અંદનખાળા રાજમહેલમાં રહે, પણ તેમનું મન મહા-વીરનાજ ધ્યાનમાં. ન ત્યાંના ઘરેણાં ગાંડામાં લોભાય, ન ત્યાંના મેવા મીઠાઈમાં. ન ત્યાંના ખાગખગીયામાં લોભાય, ન ત્યાંના નોકર ચાકરમાં. એ તો સદાયે મુખમાં વીર ! વીર ! વીર !

તેમને વીરના જીવનનો રંગ લાગ્યો. પણ વીરને હજી કેવળજ્ઞાન થયું નથી. એટલે કોઈને ઉપદેશ દેતા નથી. કોઈને શિષ્ય કરતા નથી. અંદનખાળા કેવળ જ્ઞાનની રાહ એતાં પવિત્ર જીવન ગાળવા લાગ્યાં.

થોડા વખત પછી પ્રજા મહાવીરને કેવળજ્ઞાન થયું. એટલે અંદનખાળાના મનોરથ પૂરા થયા. તેમણે પ્રજા મહાવીરની આગળ દીક્ષા લીધી.

એજ પ્રભુ મહાવીરનાં પહેલાં ને મુખ્ય સાધ્વી.

તેમણે આકરાં તપ કર્યાં. દોઢલાં સંજમ ધારણુ કર્યાં. અને એમ કરીને મન, વચન, કાયાને પૂરાં પવિત્ર બનાવ્યાં.

અનેક રાજરાણીઓ અને બીજી સ્ત્રીઓ તેમની શિષ્યા બની. છત્રીસ હજાર સાધ્વીઓમાં તે વડેરાં બન્યાં.

આયુષ્ય પુરુ થતાં મહાસતી ચંદનબાળા નિર્વાણુ પામ્યાં. ધન્ય છે તેમનાં શીયળ, તપ અને ત્યાગને !

એમના જટલા ગુણુ ગાઢએ તેટલાં ઓછાં છે.

દરેક બહેન ચંદનબાળાના જીવનને સમજે તથા આદરે અને એમની પેઠે પોતાના આત્માનું કલ્યાણુ કરે !

બાળ અન્યાવળી : પ્રથમ શ્રેણી : ૧૦

ઇલાચીકુમાર

:: લેખક ::

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

: સર્વ હક્ક સ્વાધીન :

આવૃત્તિ ત્રીથી : કુલ નકલ ૪૫૦૦ : સં. ૧૯૯૧

મૂલ્ય સવાઆના.

: : પ્રકાશક : :

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ
ન્યો તિ કા ર્યા લ ય
ર ત ન પોળ, અમદાવાદ.

આ પુસ્તક મુંબઈ ઇલાકા કેળવણી
ખાતા તથા વડોદરા રાજ્ય કેળવણી
ખાતા તરફથી ઇનામ લાયકેરી માટે
: ; : મંજૂર થયું છે. : : :

: : મુદ્રક : :

મણિલાલ જગનલાલ શાહ
ધી 'વીરવિજય' પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ
સાગરની ખડકી, રતનપોળ:
અમદાવાદ.

ઈલાચીકુમાર

: ૧ :

ઢીંગ ઢીંગ ઢમ, ઢીંગ ઢીંગ ઢમ, ઢોલક
વાગવા લાગી.

પીંછંપીંછં પીંછંપીંછં પીંછં શરણાઈ
બોલવા લાગી.

થોડીવારમાં વાંસ ખોડાયા ને તે પર
નટનાં દોરડાં બંધાયાં.

‘ એય બલા ! એય બલા ! ’ કરતાં
નટ લોકો તેના ઉપર ખેલ કરવા લાગ્યા.

ઈલાવર્ધન નગરના લોકો આ ખેલ
જેવા નગરના ચોકમાં ટાળે મળ્યા. આ ચોકના
માથે મોટી મનોહર મહેલાતો છે. તેને સુંદર
ઝરૂખા છે. નાજુક ગોખ છે. તેની ભીંતો ને
છતો કારીગરીનો ભંડાર છે. ધનથી છલકાતો

ધનદત્ત શેઠ તેમાં રહે છે. તેને એક નવજુવાન દીકરો છે. તેનું નામ ધલાચી.

નટને મેડી નીચે રમતાં બેઠ ગોખમાં ડોકિયું કર્યું.

ત્યાં થું બેયું ?

એક નટે પગે જમૈયા બાંધ્યા છે. બે હાથે વાંસ પકડ્યો છે ને દોરડા પર ચાલી રહ્યો છે. નીચે નટનું ટાણું ' એય બલા ! એય બલા ! ' બોલી રહ્યું છે. એ ટાળામાં એક નવજુવાન કન્યા છે. રૂપ રૂપનો તે બંડાર છે.

ધલાચી તેને બેતાંજ ઠરી ગયો. આ તે દેવી હશે કે અપ્સરા ? આવું રૂપ તો મેં કોઈ દિવસ બેયું જ નથી. ધલાચી તેને ધારી ધારી બેવા લાગ્યો. અને મનમાં નક્કી કર્યું કે પરણું તો આ કન્યાને જ પરણું.

: ૨ :

જમવાનો સમય થયો પણ ધલાચી આવ્યો નહિ. ધનદત્ત શેઠ તપાસ કરવા બેઠ્યા કે ધલાચી ક્યાં છે ?

બાઈ એક ખૂણામાં જમ તેમ સૂતા છે. મોઢું તદન બેઠરી ગયું છે.

ધનદત્ત શેઠે પૂછ્યું : ‘ ઈલાચી ! છે શું ?
આજ તું આટલો બધો દિલગીર કેમ ? ’

તેણે દિલ ખોલીને વાત કરી : ‘ પિતાજી !
ગામમાં નટ લોક રમવા આવ્યા છે. તેમને
એક જુવાન કન્યા છે. અહા ! શું તેનું રૂપ ! તે
મને પરણાવો. ’

ધનદત્ત શેઠ કહે : ‘ ગાંડા ! આવી લત
તે ક્યાંથી લાગી ? નટડીને તે આપણા ઘરમાં
ધલાય ? ક્યાં આપણી નાત ! ક્યાં નટની
નાત ! આપણી નાતમાં ધણી કન્યાઓ છે.
તેમાંથી તું કહે તેને પરણાવું. ’

પિતાના આવા વિચાર સાંભળી ઈલાચી
કાંઈ બોલ્યો નહિ.

સાંજે ખાધું ન ખાધું ને ઊઠી ગયો.
રાતે નટને છાનામાના બોલાવ્યા અને વાત
કરી : ‘ માગો તેટલું ધન આપું પણ તમારી
કન્યા પરણાવો. ’

નટ કહે, ‘ અન્નદાતા ! કન્યાને અમે
વેચવા નથી લાવ્યા. ધન તો આજ છે ને કાલ
નથી. કાંઈ રતન જીવી દીકરી એમ અપાય ?
વળી તમને કન્યા આપીએ તો અમારા કુળને
એવું લાગે. ’

ઇલાચી કહે, ‘ એ ઢવી રીતે ? હું તો
હું વાણિયો ને તમે છો નટ. ’

નટ કહે, ‘ શેઠ ! તમે ગમે તેવા પણ
કાયરની જાત. ને અમે ગમે તેવા પણ સાહસિક.
સાહસિકની કન્યા કાયરને ન મળે. ’

ઇલાચી કહે, ‘ કોઈ પણ રીતે તમારી
કન્યા મને પરણાવો ખરા ? ’

નટે કહ્યું : ‘ હા. એક રીત છે. તમે
પણ અમારા જેવા નટ બનો. અને અમારી
વિધામાં કુશળ થાઓ. પછી ખેલ કરીને કોઈ
રાજને રીઝવો. તે જ ભેટ આપે તેનાથી અમારી
નાતને જમાડો તો અમારી કન્યા આપીએ. ’

ઈલાચી કહે, ‘ કપૂલ ! કપૂલ ! હું તે
પ્રમાણે કરીશ ને તમારી કન્યા પરણીશ. ’

: ૩ :

રાત પડી. સહુ જીવજંત જંપી ગયાં.
સઘળું સુનસુનાકાર થઇ ગયું.

ઈલાચી એ વખતે જીઠ્યો. કપડાં

પહેરીને તૈયાર થયો. નથી કોઈ જગતું કે નથી કોઈ સસળતું.

જ્યાં જવા માટે ડગલું ભર્યું ત્યાં માખાપ યાદ આવ્યાં: ‘અહા ! વહાલી માતા ! પ્રેમાળ પિતા ! તે જાણશે કે ઈલાચી નાશી ગયો છે તો તેમને કેવું દુઃખ થશે ? માટે આવી રીતે ચાલ્યા તો ન જવું.’ તે પાછો ફર્યો. ત્યાં તો દિવસે જોયેલી નટકન્યા યાદ આવી. ‘અહા કેવું રૂપ ! ગમે તેમ થાય પણ આ કન્યાને તો પરણું. માખાપને થોડા દિવસ દુઃખ તો થશે. પણ પછી બધું વિસરી જશે. ચાલ જઈને નટ લોકાને મળું !’

આમ વિચારી ઈલાચી ચાલવા મંડ્યો. નટના ટોળાને જઈ મળ્યો. નટલોક વહેલા ઊઠી એ નગરમાંથી ચાલ્યા ગયા.

: ૪ :

ઈલાચીએ બધો પોશાક બદલી નાંખ્યો. મલમલના કંકડકડતા અંગરખાની જગાએ ગજનું

જડું લક ડેડિયું પહેર્યું. રેશમી ધોતિયાને ખદ્દે
જડો મજનો ચોરણો પહેર્યો. માથેથી મૂલવંતી
પાધડી ઊતારી મોડું ખડું ફીડલ વીંટયું. ગળામાં
નટ લોકો જવી માળાઓ પહેરી. ગધ કાલનો
કોડાધિપતિનો પુત્ર આજ ખરાખર નટ બની ગયો.

તેણે ધીમે ધીમે નટવિદ્યા શિખવા માંડી.
ઊંધી ને ચત્તી ગુલાંટો ખાવી. એકપગે ફૂંકા
મારવા ને પગે વાંસ ખાંધીને ચાલવું. આ કાંધ
જવું તેવું કામ નહિ ! પણ ઇલાચીના દિલમાં
કામ શીખવાનો ભારે ઉમંગ છે. એટલે એક
વરસમાં એ ખડું શીખી ગયો. પછી શીખ્યો
દોરડાની રમત. કેવી સુંદર ! કેવી અદ્ભુત !
કોઇ પણ જાતના ટેકા સિવાય દોરડા પર
ચાલ્યા જવું ને મોટા મોટા ફૂંકા મારવા !
પગે શીંગડા કે જમૈયા ખાંધીને દોરડા પર
ચાલ્યા જવું ! ત્યાર બાદ જનાવરોને લડાવવાની
તથા બીજી પણ ઘણી રમતો શીખ્યો.

ગામે ગામ તે નટ લોકો સાથે ફરે છે.

ને પોતાની કળા ખતાવે છે. પેલી નટકન્યા પણ સાથે જ છે.

ઘલાચીને તેના પર અપાર પ્રેમ છે. જાણે જળ ને માછલી ! ચાતક ને મેહ ! એને જોયા વિના ઘડી ચેન પડતું નથી ! નટકન્યાને પણ તેના પર અપાર પ્રેમ થયો છે. જાણે પોતાને માટે ધરખાર છોડ્યાં, માતાપિતા છોડ્યાં, ધન વૈભવ છોડ્યા, તેના પર પ્રેમ કેમ ન થાય ! પણ હજી તેમનાં લગ્ન થયાં નથી. થાય તેમ નથી. ઘલાચી જ્યારે કોઈ રાજાને રીઝવી નાત જમાડે ત્યારે જ લગ્ન થઈ શકે એમ છે !

આ વાતને બાર બાર વર્ષનાં વહાણાં વીતી ગયાં. હવે ઘલાચીકુમાર રાજાને રીઝવી શકે એવી નટવિદ્યા શીખી ગયો છે. તેણે વિચાર કર્યો કે ‘લાવ, હવે બેનાતટ નગર જઈ ને ત્યાંના રાજાને રીઝવું.’ અને બધા નટો ગામનગરો વટાવતા બેનાતટ નગરે ગયા.

: ૫ :

ઘલાચીએ રાજાની મુલાકાત લીધી.

રાજ કહે, ‘ પધારો નાયક ! તમને જોઇ
બહુ આનંદ થયો. અહીં તમારી બધી વિધા
ખતાવો. જો અમારું મન રીઝવશે તો તમને
મોટું ઈનામ આપીશ. ’

દરબારગઢના ચોકમાં ઈલાચીએ ખેલની તૈયારી
કરવા માંડી. પ્રથમ જમીન સાફસૂફ કરી ને
પછી ખોડયા વાંસ. તેના પર દોરડાં બાંધ્યાં.

ચોકની ચારે બાજુ કનાત બંધાણી ને બેઠકો
ગોઠવાણી. તેમાં રાજ બેઠા, દીવાન બેઠા; શાહુકાર
ને શ્રીમંત બેઠા. અધિકારીઓ પણ બધા એકઠા
થયા. શું શેઠ, શું નોકર ! શું નાનો, શું મોટો !
શહેર આખું ખેલ જોવા ભેગું થયું. રાજની બધી
રાણીઓ ઉપર ગોખમાં બેસી ગઇ.

ઇલાચીના દિલમાં ઉમંગનો પાર નથી. બાર
બાર વર્ષ સુધી કરેલાં આકરાં તપ આજે જરૂર
ફળશે એવો તેને દૃઢ વિશ્વાસ છે. તેણે સુંદર
પોશાક ધારણ કર્યો. ઇષ્ટદેવનું સ્મરણ કર્યું.
પછી ચોકની વચ્ચે આવી પોતાનો ખેલ શરૂ
કર્યો. કેવી રીતે ?

તે દોરડા ઉપર ચઢ્યો. પછી પગે પહેરી પાવડી. પછી એક હાથમાં લીધી ઢાલ ને બીજા હાથમાં લીધી તરવાર. અને દોરડા પર ચાલવા માંડ્યું. થોડું ચાલીને અવળો ફરી ગયો. લોકો અંદર અંદર બોલવા લાગ્યા: ‘વાહવાહ ! વાહવાહ ! કેવો સુંદર ખેલ છે ને !’

ઇલાચીએ બીજો ખેલ શરૂ કર્યો. પોતાના માથે એક પછી એક એમ સાત બેડાંની હેલ ચડાવી. પછી વાંસની ઘોડી પર લાંબો વાંસ બાંધ્યો અને તે ઉપર ચડ્યો. ટોચે પહોંચી તેને હલાવવા લાગ્યો. વાંસ આમ ડોલે તેમ ડોલે પણ ઇલાચીના માથા પર બેડું આબાદ !

લોકો આ જોઇ આશ્ચર્ય પામી ગયા. રાજા હમણાં ઈનામ આપશે, હમણાં ઈનામ આપશે એવી રાહ જોવા લાગ્યા. પણ રાજા કંઈ બોલે નહિ !

ઇલાચીએ ત્રીજો ખેલ શરૂ કર્યો.

પગે બાંધી કટારો અને તે કટારોની અગ્ગીભેર દોરડા પર ચાલવા લાગ્યો.

લોકો આ જોઈ રાજી રાજી થઈ ગયા.

પણ રાજ ન બોલે ઉં કે ન બોલે ચું.

કેમ વાર? શું આવા બેલ રાજને પસંદ નહિ પડતા હોય?

ના રે! ના. રાજ તો આ વખતે બીજેજ વિચાર કરે છે. તેણે નીચે ઊભેલી પેલી નટકન્યાને જોઈ છે. તેના રૂપમાં મોહી પડ્યો છે. તે એમ વિચાર કરે છે કે આ નટ જો દોરડા પરથી પડે ને મરી જાય તો આ કન્યાને પરણી શકાય. માટે કરવા દો ને બેલ. એમ કરતાં જોઈ એ પડે છે અને મરે છે!

નટકન્યા નીચે ઊભી વિચાર કરે છે: ‘અહો! ઈલાચીએ મારા માટે માતાપિતાને છોડ્યાં. રિક્કિ-સિક્કિ છોડી. પોતાને હાથે અનેકને દાન દેતો તે આજ દાન લેવા હાથ લાંબો કરે છે. હવે રાજ પ્રસન્ન થઈને એને ઇનામ આપે તો સારું. મારા પિતા તેની સાથે જલદી મારાં લગ્ન કરે અને હું તેની સાથે સુખમાં રહી દિવસો પસાર કરું.’

ઈલાચી દોરડા પરથી નીચે ઊતરી રાજને

પગે લાગ્યો. રાજ કહે: 'નટરાજ ! તમે બહુ ચતુર છો, પણ મેં તમારો ખેલ જોયો નથી. મારું મન રાજકાજના વિચારમાં રોકાયું હતું.

ઇલાચી ફરીથી ખેલ કરવા માંડ્યો. નટ લોકો જોરથી પોતાના ઢોલ વગાડવા લાગ્યા. 'ઐય ભલા ! ઐય ભલા !' કહી તેને શૂર ચડાવવા લાગ્યા. ઇલાચીએ અદ્ભુત ખેલ કર્યો. પછી નીચે ઊતરી રાજને સલામ ભરી. રાજએ કહ્યું: 'નાયક ! તમે ખેલ કરવા માંડ્યો ને હું જરા વાતે વળગ્યો. તમારો ખેલ જોવાયો નહિ. પ્રરી ખેલ કરો. આ વખતે ધ્યાનથી જોઇશ.'

ઇલાચી ત્રીજી વખત ખેલ કરવા લાગ્યો. પણ રાજ પ્રસન્ન થયો નહિ. રાજના પેટમાં પાપ હતું કે આ કાઠ રીતે મરે છે એટલે તે શેનો વખાણે ?

ઇલાચી નિરાશ થયો. આ જોઇ નટડીએ કહ્યું: 'ઇલાચી ! નિરાશ ન થાઓ. થોડા સારું બધું બગાડશે નહિ. એક વખત ફરીથી ખેલ કરીને રાજને પ્રસન્ન કરો, નહિતર આપણાં લગ્ન નહિ થાય.'

ઇલાચી ચોથી વાર દોરડે ચડ્યો. અબજબી
પમાડે તેવા ખેલ કર્યા છતાંયે રાજા રીઝ્યો નહિ !

બધા માણસોને વહેમ પડ્યો કે રાજાના
પેટમાં કાંઈક પાપ છે. પટરાણીને પણ વહેમ
પડ્યો કે જરૂર રાજાના મનમાં કાંઈક દગો છે.

ઇલાચીની નિરાશાનો પાર રહ્યો નહિ.
નટડી આ જોઈ બોલી: ‘ ઇલાચી ! હવે એક
વખત ખેલ કરો. કિનારે આવેલું વહાણ ડૂબાવશે
નહિ. મારી ખાતર પણ એક વખત ખેલ કરો. ’

ઇલાચીએ પાંચમી વખત ખેલ શરૂ કર્યો.
તે વાંસની ટોચે જઈને ઊભો. આ વખતે તેણે
એક બનાવ જોયો. એક ધરના બારણે રૂપરૂપના
અંબાર જવી એક બાઈ હાથમાં રૂપાનો થાળ લઈને
ઊભી છે. માંહી ભરી છે મીઠાઈ ને બીજી સુંદર
વસ્ત્રો. તે આગ્રહ કરી કરીને એક મુનિરાજને
વહોરાવે છે. પણ મુનિરાજ તે લેતા નથી, તેમ
પોતાની આંખ પણ ઊંચી કરતા નથી.

આ જોઈ ઇલાચીને વિચાર આવ્યો: ‘ અહા !
ધન્ય છે આ મુનિને ! જોખન વય છે,

આગળ આટલી રૂપવતી સ્ત્રી જામી છે પણ તેમનું રૂંવાડું પણ ફરકતું નથી. અને હું ? હું તો એક નટડીને કાજે ધરખાર, ધર્મધ્યાન બધું છોડીને દેશદેશાવર ભટકું છું. પેલા મુનિરાજને એ સ્ત્રી આગ્રહ કરી કરીને વહોરાવે છે પણ એ લેતો નથી. અને હું દાન લેવાને માટે જીવના જોખમે આ વાંસ પર ચડીને ખેલ કરું છું. અને તેમ છતાં યે દાન મળતું નથી.’

‘ખરેખર ! આ મોહમાં ફસાઈ મેં મારો અમૂલ્ય વખત નકામો ગાળ્યો. હવે તો હું પણ એ સાધુરાજ જોવો થાઉં. અને એમના જીવનનો આનંદ અનુભવું.’

આવા વિચારો કરતાં કરતાં ઇલાચીના મનની પવિત્રતા એકદમ વધી ગઈ. અને તેને ત્યાંજ જગતનું સાચું જ્ઞાન-કેવળજ્ઞાન થયું.

અહીં નટકન્યા પણ વિચારવા લાગી: ‘બળ્યું આ રૂપ ! આ રૂપને મોહી ઇલાચીએ ધરખાર છોડ્યાં અને આટલાં દુઃખ ભોગવ્યાં. વળી આ રાજાને પણ અવળી મતિ સૂઝી. હા ! આ જીવે જન્મીને શું સારું કર્યું ? હવે ક્યાં સુધી આવું જીવન જીવવું ? ચાલ હવે તો મન, વચન ને

કાયાને જીતી મારા આત્માનું કલ્યાણ કરું. 'આવા વિચારો કરતાં તેને પણ કેવળજ્ઞાન થયું.

રાજારાણીએ આ બંનેના જીવનમાં એકાએક ફેરફાર જોયો. અને તેમને પણ પોતપોતાના જીવન સંબંધી વિચારો આવ્યા. તે વિચારોથી હૃદય તદ્દન પવિત્ર થતાં તેમને પણ કેવળજ્ઞાન થયું.

આ ચારે કેવળજ્ઞાનીઓ લાંબા વખત સુધી આ દુનિયા પર ફર્યા. તે દરમિયાન તેમના પવિત્ર જીવનની ઘણા ઉપર અસર થઇ. તેમના અમૃત શા ઉપદેશથી ઘણાનાં જીવન પલટાઈ ગયાં.

પોતાનું આયુષ્ય પૂરું થતાં તે બધા નિર્વાણ પામ્યા.

ધન્ય છે ઇલાચી જવા સાહસિક નરવીરોને !

શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ ॥

દરેક શાળા, પાઠશાળા તથા કુટુંબે

ગ્રાહક થવા યોગ્ય માસિક

જૈન શિક્ષણપત્રિકા

તંત્રી : ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ.

વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત રૂ. ૧). આજેજ ગ્રાહક બનો.

જ્યોતિ કાર્યાલય, રતનપોળ : અમદાવાદ.

બાળઅંથાવળી :: પ્રથમ શ્રેણી :: ૧૧

જંબુરવામી

:: લેખક ::

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

સર્વ હક્ક સ્વાધીન

આવૃત્તિ ત્રીથી

વ્રત ૧૨૫૦

સંવત ૧૯૯૧

મૂલ્ય સ્ત્રવા આનો.

પ્રકાશક :
ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ
જ્યોતિ કાર્યાલય
નગરશેઠ મારકીટ, રતનપોળ,
અ મ દા વા દ.

આ પુસ્તક મુંબઈ ઇલાકા કેળવણીખાતા તથા વડોદરા રાજ્ય
કેળવણીખાતા તરફથી ઇનામ-લાખગેરી માટે મંજૂર થયેલું છે.
તેમજ જોન શ્વેબ એજ્યુકેશનલ બોર્ડની ધાર્મિક પરીક્ષાના
બાળ ધોરણ પ્રથમ તથા કન્યા ધોરણ પ્રથમમાં પાઠ્યપુસ્તક
તરીકે સ્વીકારાયેલું છે. ધી. ટો શાહ.

∴ મુદ્રક ∴

મણિલાલ જગનલાલ શાહ.
મુદ્રણસ્થાન વીરવિજય પ્રી. પ્રેસ
કાળુપુર ટંકશાળ ∴ અમદાવાદ.

જંબુસ્વામી.

: ૧ :

સોળ વરસનો ઢલૈયો કુંવર છે. હેમની હિંડોળા
ખાટે બેઠો છે. હાથમાં હીરની દોરી છે. કડાક કડાક
હિંચકા ખાય છે. એનું નામ જંબુ.

કોડાધિપતિ ઋષભદત્તનો તે પુત્ર છે. તેની
માતાનું નામ ધારિણી.

એકનો એક પુત્ર છે. મોટી ઉમ્મરે થયેલો છે
એટલે લાડકાડમાં બાકી રાખી નથી.

શહેરની સારામાં સારી આઠ કન્યાઓ સાથે થોડા
વખત પહેલાંજ તેનું સગપણ થયું છે.

એવામાં ત્યાં વનપાળે આવી વધામણી બાધી.
'શેઠજી! સુધર્માસ્વામી વૈભારગિરિ ઉપર પધાર્યા છે.'

સમતાના સરૌવર ને જ્ઞાનના સાગર ગુરુરાજની
પધરામણીથી કોને આનંદ ન થાય? જંબુકુમારનું હૈયું

હરખે ઊભરાયું. હિંડોળો બંધ રાખ્યો. ગુરુ આંખ્યાની વધામણી બદલ ગળામાંથી મોતીની કંઠી કાઢી વનપાળને આપી. વનપાળ રાજી થઈ ચાલ્યો ગયો.

જંબુકુમાર બોલ્યા : “સારથિ ! સારથિ ! રથ જોડા વૈરાગિરિ પર ગુરુરાજ પધાર્યા છે. તેમના દર્શને જવું છે. ”

કોતરણીવાળો સુંદર રથ જોડાયો. તેમાં બેસી જંબુકુમાર વૈભારગિરિ તરફ ચાલ્યા. તે રાજગૃહીની તદ્દન નજીક એટલે થોડા વખતમાં ત્યાં પહોંચ્યા.

સુધર્માસ્વામી પ્રભુ મહાવીરના ગણધર. આખા જૈન સંઘના તે વખતના નેતા. એમના ઉપદેશમાં અમૃતના વરસાદ સિવાય બીજું શું હોય ?

જંબુકુમાર એમને વંદન કરી ઉપદેશ સાંભળવા લાગ્યા. જમ જમ ઉપદેશ સાંભળતા ગયા તેમ તેમ મન પલટાવા લાગ્યું. ઉપદેશ પૂરો થતાં તો જંબુકુમારનું હૈયું વૈરાગ્યથી ભરાઈ ગયું.

તે હાથ જોડીને બોલ્યા : “ પ્રભો ! મારે દીક્ષા લેવી છે. માતાપિતાની રજા લઈને આવું ત્યાં સુધી શેકાવા કૃપા કરો. ” સુધર્માસ્વામીએ તે સ્વીકાર્યું.

રથમાં બેસી જંબુકુમાર પાછા પ્રયાં. જ્યાં નગરના દરવાજા પાસે આવ્યા ત્યાં લશ્કરની ઠઠ. હાથી, ઘોડા ને પાયદલનો પાર નહિ. આવી લીડમાં તે શે જવાય ? આટલું લશ્કર પસાર થાય ત્યાં સુધી અહીં થોભાય પણ કેમ ? એટલે તે બીજા દરવાજા આલ્યા.

બીજા દરવાજાની પાસે આવ્યા ત્યાં તો એક જખરદસ્ત લોઢાનો ગોળો ધબ લઇને પગ પાસે પડ્યો. સિપાઈઓ લડાઈની તાલીમ લેતા હતા, ત્યાંથી ગોળો આવ્યો હતો. આ જોઈ જંબુકુમાર વિચારવા લાગ્યા : “ અહો ! આ લોઢાનો ગોળો મારા પર પડ્યો હોત તો શી વલે થાત ? આવા અપવિત્ર શરીરેજ હું હમણું મરણ પામત, માટે ચાલ અત્યારેજ ગુરુ આગળ જઈ પ્રતિજ્ઞા લઈ આવું. ”

તે સુધર્મસ્વામી આગળ આવ્યા. હાથ બેડીને બોલ્યા : “ સ્વામી ! જીવું ત્યાં સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળવાનું વ્રત આપો ! ” સુધર્મસ્વામીએ વ્રત આપ્યું.

આ વ્રત લઈ મનમાં હરખ પામતા જંબુકુમાર ધેર આવ્યા. માતાપિતા આગળ દીક્ષા લેવાની રજા માગી.

માબાપ બોલ્યા: “બેટા! ચારિત્ર લેવું ખૂબ દોઢાલું છે. વ્રત ખાંડાની ધાર જવું છે. તું તો હજી બાળારાજ કહેવાય. તારાથી સાધુનાં આકરાં વ્રતો કેમ પળાશે? વળી તારા વિના અમને ઘડીયે ગોઠે નહિ. ”

જંબુકુમાર બોલ્યા : “ પૂજ્ય માતાપિતા ! ચારિત્ર બહુ દોઢાલું છે એ વાત ખરી. પણ તેનાથી તો કાયરજ ડરે. હું તમારી કૃપે જનમ્યો છું. વ્રત લઇને જીવ જતાં પણ ભાંગીશ નહિ. આપનું હેત મારા પર અપાર છે. એટલે મારા વિના આપને નજ ગોઠે. પણ એવા વિભેગનું દુઃખ સહન કર્યા વિના છૂટકા નથી. માટે મને રાજી થઇને આજ્ઞા આપો ! ”

માબાપ કહે, “ પુત્ર ! જો તને સંજમ લેવાની ખૂબ ઇચ્છા હોય તોપણ અમારું માન રાખ. અમે પણ તારા વડીલો છીએ. તારા માટે જ કન્યાઓ અમે સ્વીકારી છે તેની સાથે લગ્ન કર. પછી તારી ઇચ્છા હોય તો સુખેથી દીક્ષા લેજ. ”

જંબુકુમારે કહ્યું: “ આપની આજ્ઞા હું માથે ચડાવીશ. પણ પછી મને દીક્ષાથી આપ રોકશો નહિ. ”

માબાપે કહ્યું : “ બહુ સારુ. ”

: ૨ :

ઋષભદત્તે આઠે કન્યાઓના પિતાને બોલાવ્યા. અને કહ્યું: " અમારો જંબુ પરણીને તરત દીક્ષા લેવાનો છે. એ પરણે છે તે પણ અમારા આગ્રહથીજ. માટે આપને જ કાંઈ વિચાર કરવો હોય તે કરો ! પાછળથી અમને કાંઈ કહેશે નહિ. "

પોતાના પિતાને વિચારમાં પડેલા જોઈ તે કન્યાઓએ કહ્યું: " પિતાજી ! આપને ચિંતા કરવાની કંઈ જરૂર નથી. અમે તો જંબુકુમારને વરી ચૂકી છીએ. હવે જમ તે કરશે તેમ અમે પણ કરીશું. "

કન્યાઓનો આવો નિશ્ચય થયો એટલે સાત દિવસની વરધે લગ્ન છપાયાં.

જંબુકુમારના વિવાહમાં શી મણા હોય ? વિશાળ મંડપ બંધાયો. તેને અનેકઋતનાં ચિત્રો ને તોરણ વગેરેથી શણગાર્યો. સાતમે દિવસ જંબુકુમાર ત્યાં ખૂબ ધામધૂમથી આઠે કન્યાઓને પરણ્યા. રાજગૃહી નગરીમાં આટલા ઠાઠથી બીજાં લગ્ન બહુ ઓછાં થયાં હશે.

પરણ્યાની પહેલીજ રાત. જંબુકુમાર પોતાની પત્નીઓ સાથે રંગશાળા (સુવાનો ચારડો) માં ગયા.

રંગશાળાનો ભપકો ઘીધો કહેવાય નહિ ! ભલભલાનાં તે ચિત્ત ચળાવી દે ! શું ત્યાંનાં ચિત્રો ! શું ત્યાંની મોજશોખની સામગ્રી !

જુવાન વય, રાત્રિની એકાંત ને પોતાની પરણેલી જુવાન પત્નીઓ પાસે ! પણ જંબુકુમારનું ચિત્ત ચળતું નથી !

: ૩ :

રાજગૃહીથી થોડે છેટે એક મોટો વડલો છે. ધનધોર તેની છાયા છે. વડવાઇનો ત્યાં પાર નથી. તેની છાયામાં બરાબર સાંજ પડતાં એક પછી એક માણસો આવવા લાગ્યાં. બધાએ બુકાનીઓ બાંધેલી. શરીર પર રાખોડી રંગનાં કપડાં ઓઢેલાં.

આ બધામાં કદાવર કાયાનો એક જુવાન. કરડી તેની આંખો. વિકરાળ તેનું મોં. બધા માણસો ભેગા થયા એટલે તે બોલ્યો : “ દોસ્તો ! આજસુધી આપણે ઘણી ચોરીઓ કરી છે. છતાં જોઈએ તેટલા ફાળ્યા નથી. પણ આજ જખ્ખર લાગ મળ્યો છે. ”

: ૨ :

ઋષભદત્તે આઠે કન્યાઓના પિતાને બોલાવ્યા. અને કહ્યું: "અમારો જંબુ પરણીને તરત દીક્ષા લેવાનો છે. એ પરણે છે તે પણ અમારા આગ્રહથીજ. માટે આપને જ કાંઈ વિચાર કરવો હોય તે કરો ! પાછળથી અમને કાંઈ કહેશે નહિ. "

પોતાના પિતાને વિચારમાં પડેલા જોઈ તે કન્યાઓએ કહ્યું: "પિતાજી ! આપને ચિંતા કરવાની કંઈ જરૂર નથી. અમે તો જંબુકુમારને વરી ચૂકી છીએ. હવે જમ તે કરશે તેમ અમે પણ કરીશું. "

કન્યાઓનો આવો નિશ્ચય થયો એટલે સાત દિવસની વરધે લગ્ન છપાયાં.

જંબુકુમારના વિવાહમાં શી મણા હોય ? વિશાળ મંડપ બંધાયો. તેને અનેકજાતનાં ચિત્રો ને તોરણ વગેરેથી શણગાર્યો. સાતમે દિવસ જંબુકુમાર ત્યાં ખૂબ ધામધૂમથી આઠે કન્યાઓને પરણ્યા. રાજગૃહી નગરીમાં આટલા ઠાઠથી બીજાં લગ્ન બહુ ઓછાં થયાં હશે.

માબાપ બોલ્યા: “બેટા! ચારિત્ર લેવું ખૂબ દોઢલું છે. વ્રત ખાંડાની ધાર જેવું છે. તું તો હજી બાળારાજ કહેવાય. તારાથી સાધુનાં આકરાં વ્રતો કમ પળાશે? વળી તારા વિના અમને ધડીયે ગોઠે નહિ.”

જંબુકુમાર બોલ્યા: “પૂજ્ય માતાપિતા! ચારિત્ર બહુ દોઢલું છે એ વાત ખરી. પણ તેનાથી તો કાયરજ ડરે. હું તમારી કૃપે જન્યો છું. વ્રત લઇને જીવ જતાં પણ ભાંગીશ નહિ. આપનું હેત મારા પર અપાર છે. એટલે મારા વિના આપને નજ ગોઠે. પણ એવા વિભેગનું દુઃખ સહન કર્યા વિના છૂટકો નથી. માટે મને રાજી થઇને આજ્ઞા આપો!”

માબાપ કહે, “પુત્ર! જે તને સંજમ લેવાની ખૂબ ઇચ્છા હોય તોપણ અમારું માન રાખ. અમે પણ તારા વડીલો છીએ. તારા માટે જ કન્યાઓ અમે સ્વીકારી છે તેની સાથે લગ્ન કર. પછી તારી ઇચ્છા હોય તો સુખેથી દીક્ષા લેજ.”

જંબુકુમારે કહ્યું: “આપની આજ્ઞા હું માથે ચડાવીશ. પણ પછી મને દીક્ષાથી આપ રોકશે નહિ.”

માબાપે કહ્યું: “બહુ સારું.”

રથમાં બેસી જંબુકુમાર પાછા પ્રયાં. જ્યાં નગરના દરવાજા પાસે આવ્યા ત્યાં લશ્કરની ઠઠ. હાથી, ઘોડા ને પાયદલનો પાર નહિ. આવી બીડમાં તે શે જવાય ? આટલું લશ્કર પસાર થાય ત્યાં સુધી અહીં થોભાય પણ કેમ ? એટલે તે બીજા દરવાજા ચાલ્યા.

બીજા દરવાજાની પાસે આવ્યા ત્યાં તો એક જખરદસ્ત લોઢાનો ગોળો ધબ લઇને પગ પાસે પડ્યો. સિપાઈ આ લડાઈની તાલીમ લેતા હતા, ત્યાંથી ગોળો આવ્યો હતો. આ જોઈ જંબુકુમાર વિચારવા લાગ્યા : “ અહો ! આ લોઢાનો ગોળો મારા પર પડ્યો હોત તો શી વલે થાત ? આવા અપવિત્ર શરીરેજ હું હમણું મરણ પામત, માટે ચાલ અત્યારેજ ગુરુ આગળ જઈ પ્રતિજ્ઞા લઈ આવું. ”

તે સુધર્માસ્વામી આગળ આવ્યા. હાથ જોડીને બોલ્યા : “ સ્વામી ! જીવું ત્યાં સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળવાનું વ્રત આપો ! ” સુધર્માસ્વામીએ વ્રત આપ્યું.

આ વ્રત લઈ મનમાં હરખ પામતા જંબુકુમાર ધીરે આવ્યા. માતાપિતા આગળ દીક્ષા લેવાની રજા માગી.

હરખે ઊભરાયું. હિંડોળો બંધ રાખ્યો. ગુરુ આંખ્યાની વધામણી બદલ ગળામાંથી મોતીની કંઠી કાઢી વનપાળને આપી. વનપાળ રાજી થઈ ચાલ્યો ગયો.

જંબુકુમાર બોલ્યા : “ સારથિ ! સારથિ ! રથ જોડા વૈરારગિરિ પર ગુરુરાજ પધાર્યા છે. તેમના દર્શને જવું છે. ”

કોતરણીવાળો સુંદર રથ જોડાયો. તેમાં બેસી જંબુકુમાર વૈશારગિરિ તરફ ચાલ્યા. તે રાજગૃહીની તદ્દન નજીક એટલે થોડા વખતમાં ત્યાં પહોંચ્યા.

સુધર્માસ્વામી પ્રભુ મહાવીરના ગણધર. આખા જૈન સંઘના તે વખતના નેતા. એમના ઉપદેશમાં અમૃતના વરસાદ સિવાય બીજું શું હોય ?

જંબુકુમાર એમને વંદન કરી ઉપદેશ સાંભળવા લાગ્યા. જમ જમ ઉપદેશ સાંભળતા ગયા તેમ તેમ મન પલટાવા લાગ્યું. ઉપદેશ પૂરો થતાં તો જંબુકુમારનું હૈયું વૈરાગ્યથી ભરાઈ ગયું.

તે હાથ જોડીને બોલ્યા : “ પ્રભો ! મારે દીક્ષા લેવી છે. માતાપિતાની રજ લઈને આવું ત્યાં સુધી શોકાવા કૃપા કરો. ” સુધર્માસ્વામીએ તે સ્વીકાર્યું.

જંબુસ્વામી.

: ૧ :

સોળ વરસનો કૈલેયો કુંવર છે. હેમની હિડાળા
ખાટે બેઠો છે. હાથમાં હીરની દોરી છે. કડાક કડાક
હિંચકા ખાય છે. એનું નામ જંબુ.

કોડાધિપતિ ઋષભદત્તનો તે પુત્ર છે. તેની
માતાનું નામ ધારિણી.

એકનો એક પુત્ર છે. મોટી ઉમ્મરે થયેલો છે
એટલે લાડકોડમાં ખાકી રાખી નથી.

શહેરની સારામાં સારી આઠ કન્યાઓ સાથે થોડા
વખત પહેલાંજ તેનું સગપણ થયું છે.

એવામાં ત્યાં વનપાળે આવી વધામણી ખાધી.
'શેઠજી! સુધર્માસ્વામી વૈભારગિરિ ઉપર પધાર્યા છે.'

સમતાના સરોવર ને જ્ઞાનના સાગર ગુરુરાજની
પધરામણીથી કોને આનંદ ન થાય? જંબુકુમારનું હૈયું

પ્રકાશક :
ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ
જ્યોતિ કાર્યાલય
નગરશેઠ મારકીટ, રતનપોળ,
અ મ દા વા દ.

આ પુસ્તક મુંબઈ ધલાકા કેળવણીખાતા તથા વડોદરા રાજ્ય
કેળવણીખાતા તરફથી ધનામ-લાઘણેરી માટે મંજૂર થયેલું છે.
તેમજ જોન શ્રવેં એન્યુકેશનલ બોર્ડની ધાર્મિક પરીક્ષાના
ખાળ ધોરણ પ્રથમ તથા કન્યા ધોરણ પ્રથમમાં પાઠ્યપુસ્તક
તરીકે સ્વીકારાયેલું છે. ધી. ટો શાહ.

∴ મુદ્રક ∴

મણિલાલ જગનલાલ શાહ.
મુદ્રણસ્થાન વીરવિજય પ્રી. પ્રેસ
કાળુપુર ટંકશાળ ∴ અમદાવાદ.

બાળઅંધાવળી :: પ્રથમ શ્રેણી :: ૧૧

જંપુરવામી

:: લેખક ::

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

સર્વ હક્ક સ્વાધીન

આવૃત્તિ ચોથી

પ્રત ૧૨૫૦

સંવત ૧૯૯૧

મૂલ્ય સવા આનો.

કાયાને જીતી મારા આત્માનું કલ્યાણ કરું. 'આવા વિચારો કરતાં તેને પણ કેવળજ્ઞાન થયું.

રાજરાણીએ આ બંનેના જીવનમાં એકા-એક ફેરફાર જોયો. અને તેમને પણ પોતપોતાના જીવન સંબંધી વિચારો આવ્યા. તે વિચારોથી હૃદય તદ્દન પવિત્ર થતાં તેમને પણ કેવળજ્ઞાન થયું.

આ ચારે કેવળજ્ઞાનીઓ લાંબા વખત સુધી આ દુનિયા પર ફર્યા. તે દરમિયાન તેમના પવિત્ર જીવનની ઘણા ઉપર અસર થઇ. તેમના અમૃત શા ઉપદેશથી ઘણાનાં જીવન પલટાઈ ગયાં.

પોતાનું આયુષ્ય પૂરું થતાં તે બધા નિર્વાણ પામ્યા.

ધન્ય છે ઇલાચી જેવા સાહસિક નરવીરોને !

શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ ॥

દરેક શાળા, પાઠશાળા તથા કુટુંબે

આહુક થવા યોગ્ય માસિક

જૈન શિક્ષણપત્રિકા

તંત્રી : ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ.

વાર્ષિક લલાજમ ફક્ત રૂા. ૧). આજેજ આહુક બનો.

જયોતિ કાર્યાલય, રતનપોળ : અમદાવાદ.

બાળઅંથાવળી :: પ્રથમ શ્રેણી :: ૧૧

જંબુરવામી

:: લેખક ::

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

સર્વ હક્ક સ્વાધીન

આવૃત્તિ ત્રીથી

પ્રત ૧૨૫૦

સંવત ૧૯૬૧

મૂલ્ય સઘા આનો.

પ્રકાશક :
ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ
જ્યોતિ કાર્યાલય
નગરશેઠ મારકીટ, રતનપોળ,
અ મ દા વા દ.

આ પુસ્તક મુંબઈ ધલાકા કેળવણીખાતા તથા વડોદરા રાજ્ય
કેળવણીખાતા તરફથી ધનામ-લાઘણેરી માટે મંજૂર થયેલું છે.
તેમજ જૈન શ્વેં એન્યુકેશનલ બોર્ડની ધાર્મિક પરીક્ષાના
બાળ ધોરણ પ્રથમ તથા કન્યા ધોરણ પ્રથમમાં પાઠ્યપુસ્તક
તરીકે સ્વીકારાયેલું છે. ધી. ટા શાહ.

∴ મુદ્રક ∴

મણિલાલ જગનલાલ શાહ.
મુદ્રણસ્થાન વીરવિજય પ્રી. પ્રેસ
કાળુપુર ટંકશાળ ∴ અમદાવાદ.

જંબુસ્વામી.

: ૧ :

સોળ વરસનો ઢલૈયો કુંવર છે. હેમની હિડોળા
ખાટે બેઠો છે. હાથમાં હીરની દોરી છે. કડાક કડાક
હિંચકા ખાય છે. એનું નામ જંબુ.

ક્રોડાધિપતિ ઋષભદત્તનો તે પુત્ર છે. તેની
માતાનું નામ ધારિણી.

એકનો એક પુત્ર છે. મોટી ઉમ્મરે થયેલો છે
એટલે લાડકોડમાં ખાકી રાખી નથી.

શહેરની સારામાં સારી આઠ કન્યાઓ સાથે થોડા
વખત પહેલાંજ તેનું સગપણ થયું છે.

એવામાં ત્યાં વનપાળે આવી વધામણી ખાધી.
'શેઠજી! સુધર્માસ્વામી વૈભારગિરિ ઉપર પધાર્યા છે.'

સમતાના સરોવર ને જ્ઞાનના સાગર ગુરુરાજની
પધરામણીથી કોને આનંદ ન થાય? જંબુકુમારનું હૈયું

હરખે ઊભરાયું. હિંદોળો બંધ રાખ્યો. ગુરુ આવ્યાની વધામણી બદલ ગળામાંથી મોતીની કંઠી કાઢી વનપાળને આપી. વનપાળ રાજી થઈ ચાલ્યો ગયો.

જંબુકુમાર બોલ્યા : “સારથિ ! સારથિ ! રથ જોડા વૈરાગિરિ પર ગુરુરાજ પધાર્યા છે. તેમના દર્શને જવું છે. ”

કોતરણીવાળો સુંદર રથ જોડાયો. તેમાં બેસી જંબુકુમાર વૈભારગિરિ તરફ ચાલ્યા. તે રાજગૃહીની તદ્દન નજીક એટલે થોડા વખતમાં ત્યાં પહોંચ્યા.

સુધર્માસ્વામી પ્રભુ મહાવીરના ગણધર. આખા જૈન સંઘના તે વખતના નેતા. એમના ઉપદેશમાં અમૃતના વરસાદ સિવાય બીજું શું હોય ?

જંબુકુમાર એમને વંદન કરી ઉપદેશ સાંભળવા લાગ્યા. જમ જમ ઉપદેશ સાંભળતા ગયા તેમ તેમ મન પલટાવા લાગ્યું. ઉપદેશ પૂરો થતાં તો જંબુકુમારનું હૈયું વૈરાગ્યથી ભરાઈ ગયું.

તે હાથ જોડીને બોલ્યા : “ પ્રભો ! મારે દીક્ષા લેવી છે. માતાપિતાની રજ લઈને આવું ત્યાં સુધી શેકાવા કૃપા કરો. ” સુધર્માસ્વામીએ તે સ્વીકાર્યું.

રથમાં બેસી જંબુકુમાર પાછા ફર્યા. જ્યાં નગરના દરવાજા પાસે આવ્યા ત્યાં લશ્કરની ઠઠ. હાથી, ઘોડા ને પાયદલનો પાર નહિ. આવી ભીડમાં તે શે જવાય ? આટલું લશ્કર પસાર થાય ત્યાં સુધી અહીં થોભાય પણ કેમ ? એટલે તે બીજા દરવાજા ચાલ્યા.

બીજા દરવાજાની પાસે આવ્યા ત્યાં તો એક જખરદસ્ત લોઢાનો ગોળો ધખ લઇને પગ પાસે પડ્યો. સિપાઈએ લડાઈની તાલીમ લેતા હતા, ત્યાંથી ગોળો આવ્યો હતો. આ જોઈ જંબુકુમાર વિચારવા લાગ્યા : “ અહો ! આ લોઢાનો ગોળો મારા પર પડ્યો હોત તો શી વલે થાત ? આવા અપવિત્ર શરીરેજ હું હમણું મરણ પામત, માટે ચાલ અત્યારેજ ગુરુ આગળ જઈ પ્રતિજ્ઞા લઈ આવું. ”

તે સુધર્મસ્વામી આગળ આવ્યા. હાથ જોડીને બોલ્યા : “ સ્વામી ! જીવું ત્યાં સુધી બ્રહ્મચર્ય પાળવાનું વ્રત આપો ! ” સુધર્મસ્વામીએ વ્રત આપ્યું.

આ વ્રત લઈ મનમાં હરખ પામતા જંબુકુમાર ધીરે આવ્યા. માતાપિતા આગળ દીક્ષા લેવાની રજા માગી.

માબાપ બોલ્યા: “બેટા! ચારિત્ર લેવું ખૂબ દોઢલું છે. વ્રત ખાંડાની ધાર જવું છે. તું તો હજી બાળારાજ કહેવાય. તારાથી સાધુનાં આકરાં વ્રતો કેમ પળાશે? વળી તારા વિના અમને ઘડીયે ગોઠે નહિ. ”

જંબુકુમાર બોલ્યા : “ પૂજ્ય માતાપિતા ! ચારિત્ર બહુ દોઢલું છે એ વાત ખરી. પણ તેનાથી તો કાયરજ ડરે. હું તમારી કૃપે જનમ્યો છું. વ્રત લઇને જીવ જતાં પણ ભાંગીશ નહિ. આપનું હેત મારા પર અપાર છે. એટલે મારા વિના આપને નજ ગોઠે. પણ એવા વિજેગતું દુઃખ સહન કર્યા વિના છૂટકા નથી. માટે મને રાજી થઇને આજ્ઞા આપો ! ”

માબાપ કહે, “ પુત્ર ! જો તને સંજમ લેવાની ખૂબ ઇચ્છા હોય તોપણ અમારું માન રાખ. અમે પણ તારા વડીલો છીએ. તારા માટે જ કન્યાઓ અમે સ્વીકારી છે તેની સાથે લગ્ન કર. પછી તારી ઇચ્છા હોય તો સુખેથી દીક્ષા લેજ. ”

જંબુકુમારે કહ્યું: “ આપની આજ્ઞા હું માથે ચડાવીશ. પણ પછી મને દીક્ષાથી આપ રોકશો નહિ. ”

માબાપે કહ્યું : “ બહુ સારુ. ”

: ૨ :

મુષલદત્તે આઠે કન્યાઓના પિતાને બોલાવ્યા. અને કહ્યું: "અમારો જંબુ પરણીને તરત દીક્ષા લેવાનો છે. એ પરણે છે તે પણ અમારા આગ્રહથીજ. માટે આપને જ કાંઈ વિચાર કરવો હોય તે કરો ! પાછળથી અમને કાંઈ કહેશે નહિ. "

પોતાના પિતાને વિચારમાં પડેલા જોઈ તે કન્યાઓએ કહ્યું: "પિતાજી ! આપને ચિંતા કરવાની કંઈ જરૂર નથી. અમે તો જંબુકુમારને વરી ચૂકી છીએ. હવે જમ તે કરશે તેમ અમે પણ કરીશું. "

કન્યાઓનો આવો નિશ્ચય થયો એટલે સાત દિવસની વરધે લગ્ન છપાયાં.

જંબુકુમારના વિવાહમાં શી મળ્યા હોય ? વિશાળ મંડપ બંધાયો. તેને અનેકજાતનાં ચિત્રો ને તોરણ વગેરેથી શણગાર્યો. સાતમે દિવસ જંબુકુમાર ત્યાં ખૂબ ધામધૂમથી આઠે કન્યાઓને પરણ્યા. રાજગૃહી નગરીમાં આટલા ઠાઠથી બીજાં લગ્ન બહુ ઓછાં થયાં હશે.

પરણ્યાની પહેલીજ રાત. જંબુકુમાર પોતાની પત્નીઓ સાથે રંગશાળા (સુવાનો ઓરડો) માં ગયા.

રંગશાળાનો બપોરો કીધો કહેવાય નહિ ! ભલભલાનાં તે ચિત્ત ચળાવી દે ! શું ત્યાંનાં ચિત્રો ! શું ત્યાંની મોજશોખની સામગ્રી !

જુવાન વય, રાત્રિની એકાંત ને પોતાની પરણેલી જુવાન પત્નીઓ પાસે ! પણ જંબુકુમારનું ચિત્ત ચળતું નથી !

: ૩ :

રાજગૃહીથી થોડે છેટે એક મોટો વડલો છે. ધનધોર તેની છાયા છે. વડવાઇનો ત્યાં પાર નથી. તેની છાયામાં બરાબર સાંજ પડતાં એક પછી એક માણસો આવવા લાગ્યાં. બધાએ બુકાનીઓ બાંધેલી. શરીર પર રાખોડી રંગનાં કપડાં ઓઢેલાં.

આ બધામાં કદાવર કાયાનો એક જુવાન. કરડી તેની આંખો. વિકરાળ તેનું મોં. બધા માણસો ભેગા થયા એટલે તે બોલ્યો : “ દોસ્તો ! આજસુધી આપણે ઘણી ચોરીઓ કરી છે. છતાં જોઈએ તેટલા ફાંચ્યા નથી. પણ આજ જખ્ખર લાગ મળ્યો છે. ”

“રાજગૃહી નગરીના ઋષભહત્તશેઠને ત્યાં લગ્ન છે. ઘણા શેઠ શાહુકાર ત્યાં એકઠા થયા છે. જે બરાબર હાથ અજમાવીએ તો જીવીએ ત્યાં સુધી ચોરી કરવી પડે નહિ. માટે આજ બરાબર તૈયાર રહેજો ! ”

બધા બોલ્યા “ તૈયાર છીએ ! તૈયાર છીએ ! આજ્ઞા ફરમાવો તે પ્રમાણે કરવા તૈયાર છીએ. ”

આ બોલનારનું નામ પ્રભવ. મૂળ તો તે રાજનો પુત્ર ! પણ બાપે નાના ભાઈને ગાદી આપી એટલે રિસાઈને ઘેરથી નીકળેલો. પછી ચડયો ચોરી ને લૂંટના રસ્તે. તે એટલે જબરો થયો કે તેનું નામ સાંભળતાં માણસોના હોશ ઊડી જતા. તે પોતાના પાંચસો સાથીઓને લઈને તૈયાર થયો. બરાબર અધારું થતાં શહેરમાં દાખલ થયો, ને જંબુકુમારના મકાન આગળ આવ્યો. તેની પાસે બે વિદ્યાઓ હતી. એક ઊંધ મૂકવાની ને બીજી ગમે તેવાં તાળાં ઉઘાડવાની.

તેણે આવીને પોતાની વિદ્યાઓ અજમાવી. તરતજ બધા ઊંધમાં પડ્યા. તિજેરીનાં તાળાં ટપોટપ ઊઘડવા લાગ્યાં. ચોર લોકોએ તેમાંથી જોઈએ તેટલું ધન લઈ ગાંસડીઓ બાંધી.

જ્યાં તેઓ ગાંસડીઓ બહાર લઈ જવા બંધ છે ત્યાં એકાએક થંભી ગયા. પ્રભવ ચારે તરફ જોવા લાગ્યો. આ શું ? ત્યાં તેણે જંબુકુમારને જાગતો જોયો. તે ભારે વિચારમાં પડ્યો: આને ઊંધ કેમ નહિ ચડી હોય ?

જંબુકુમારનું મન ધણું મજબૂત હતું તેથી વિધાની અસર ન થઈ. જ્યારે ચોરો ચોરી કરતા હતા ત્યારે તે વિચારતા હતા: “ મને ધન પર કંઈ મમતા નથી. પણ જો આજ મોટી ચોરી થશે ને કાલે દીક્ષા લઈશ તો લોકો શું કહેશે ? ધન બધું ઊપડી ગયું એટલે લીધી દીક્ષા ! ” માટે ચોર લોકોને આમને આમ જવા તો નજ દેવા. એથી એમણે પવિત્ર મંત્રનો બપ કર્યો. અને ચોરો બંધ થંભી ગયા.

પ્રભવ ગભરાયો. હાથ જોડીને બોલ્યો: “ શેઠજી ! મને જીવતદાન દો. મને અહીંથી પકડીને રાજદરબાર મોકલશો તો ઠાણિકરાજ ગરદન મારશે. લો ! આપને હું બે વિદ્યા આપું; બદલામાં તમે જીવતદાન આપો ને એક સ્તાંભિની વિદ્યા (બધા અટકાવી રાખે તેવી) આપો ! ”

જંબુ કહે, “ અરે ભાઈ ! ગભરાઈશ નહિ ! તને

જીવતદાન છે. મારી પાસે વિદ્યા કાંઈ નથી. એક ધર્મ વિદ્યા છે, તે તને આપું. ” એમ કહી પ્રભવને તેમણે ધર્મ સમજાવ્યો. પ્રભવને જિંદગીમાં આવી વાતો સાંભળવાનો પહેલોજ પ્રસંગ હતો.

તેણે ધનની ગાંસડીઓ ઉતરાવી નાંખી. ઊંધ પાછી ખેંચી લીધી. અને હાથ બેડી બોલ્યો: “ જંબુકુમાર ! ધન્ય છે તમને કે ધનના ઢગલા છોડી, અસરા જવી સ્ત્રીઓ છોડી દીક્ષા લો છો. હું તો મહાપાપી છું. ધન મેળવવાને નીચમાં નીચ ધંધા કરું છું. પણ આજ મને આખા જીવનનું જ્ઞાન થયું. સવારે હું પણ બધા ચોરો સહિત તમારી સાથે દીક્ષા લઇશ. ”

આ વખતે બધી સ્ત્રીઓ જગી ઉઠી હતી. તે જંબુકુમારને દીક્ષા ન લેવા સમજાવવા લાગી.

એક સ્ત્રી કહે, “ સ્વામીનાથ ! આપ દીક્ષા લેવા તૈયાર થયા છો પણ પાછળથી બક ખેડૂતની માફક પસ્તાશો. ”

પ્રભવ કહે, “ બક ખેડૂતની શી વાત છે તે મને જણાવો ! ”

તે સ્ત્રીએ વાત કહી: “ મારવાડમાં એક ખેડૂતે ધાન્યની ખેતી કરી. પાક બહુ સારો થયો. પછી એક વખત પોતાની દીકરીને ત્યાં ગયો. ત્યાં મજ્યા માલપુઆ. તે બહુ મીઠા લાગ્યા. એટલે પૂછ્યું: “ આ વસ્તુ શી રીતે બને ?” જવાબ મળ્યો કે “ ધઉનો લોટ ને ગોળ હોય તો બને. ”

તેણે ઘેર આવી ખેતરમાં થયેલું બધું ધાન્ય ઉખેડી નાખ્યું ને ધઉં તથા શેરડી વાવ્યાં. પણ પાણી વિના બંને સુકાઈ ગયાં. મારવાડમાં તે એટલું પાણી ક્યાંથી મળે ? બિચારો તે ખૂબ પસ્તાયો. એ પ્રમાણે મળેલું ગુમાવીને ન મળે એવા માટે મહેનત કરે તેને પસ્તાવાનો વખત આવે. ”

આ સાંભળી જંબુકુમારે જવાબ આપ્યો: “ હું પર્વતના વાનર જેવો નથી કે જૂલ કરીને બંધનમાં સપડાઉં. ”

પ્રભવો કહે: “ પર્વતના વાનરની શી વાત છે ?”

જંબુકુમાર કહે: “ એ તો એક પર્વતમાં ધરડો વાનર હતો. તે ઘણી વાનરીઓ સાથે રહેતો ને આનંદ કરતો. પણ એક દિવસ ત્યાં કોઈ જુવાન વાનર આવ્યો. ને બંનેને લડાઈ થઈ, તેમાં ધરડો વાનર હાર્યો ને નાઠો.

ખિચારાને જંગલમાં ફરતાં ખૂબ તરસ લાગી. એવામાં તેણે શિલારસ ઝરતો જોયો. તે સમજ્યો કે એ પાણી છે એટલે તેમાં મોં નાંખ્યું. પણ તે તો તદ્દન ચોટી ગયું. હવે શું કરવું ? પોતાનું મોઢું ઉખાડવા બે હાથ પેલા રસ પર દાખ્યા અને મોં ખેંચવા લાગ્યો. એટલે મોં તો ઉખડ્યું નહિ પણ હાથ ચોટી ગયા. એ પ્રમાણે પગ મૂક્યા ને પગ પણ ચોટી ગયા. એથી તે ખિચારો દુઃખ ભોગવતો મરણ પામ્યો. આ પ્રમાણે બધા મોજશોખ શિલારસ જવા છે. એટલે તેમાં ચોટી જનાર જરૂર નાશ પામે છે.”

આ વાત સાંભળી એક સ્ત્રીએ કહ્યું: “સ્વામી-નાથ! આપ આપનો લીધેલો વિચાર છોડતા નથી પણ ગદ્દાપૂંછ પકડનારની માફક દુઃખી થશો.”

પ્રભવ કહે, “વળી ગદ્દાપૂંછ પકડનારની શી વાત છે ?”

તે સ્ત્રી બોલી “એક ગામમાં એક બ્રાહ્મણનો પુત્ર હતો. તે ઘણો મૂખ. તેની માએ કહ્યું કે ‘પકડેલું છોડી દેવું નહિ, એ પંડિતનું લક્ષણ છે.’ મૂખાએપોતાની માનું વચન મનમાં પકડી રાખ્યું. એક દિવસ ઠાઠ

કુંભારનો ગધેડો તેના ધરમાંથી ભાગ્યો. કુંભાર તેની પછવાડે દોડ્યો. કુંભારે પેલા બ્રાહ્મણના છોકરાને કહ્યું કે ‘અરે ! આ ગધેડાને પકડજે !’ તે મૂર્ખાએ ગધેડાનું પૂંછડું પકડ્યું. ગધેડો પગની લાતો મારવા લાગ્યો તો પણ તેણે પૂંછડું મૂક્યું નહિ. એ બેઈલોડો કહેવા લાગ્યા: “ અરે મૂર્ખ ! પૂંછડું છોડી દે !’ ત્યારે પેલા છોકરાએ કહ્યું: “ મારી માએ મને એવી શિખામણ આપી છે કે પકડેલું છોડવું નહિ.” આ પ્રમાણે તે મૂર્ખો ખૂબ દુઃખ પામ્યો.

જંબુકુમાર આ સાંભળી બોલ્યા: “ બરાબર ! તમે બધી તે ગધેડા સમાન છો. તમને પકડી રાખવી એ ગદ્દાપૂંછ પકડી રાખવા બરાબર છે. પણ તમે કુળવાન થઇને આવું બોલો છો તે ઠીક નથી.”

આ પ્રમાણે પોતાની સ્ત્રીઓ સાથે ઘણી વાતો થઈ. તેમાં જંબુકુમાર સફળ થયા. બધી સ્ત્રીઓ પણ તેમની સાથે દીક્ષા લેવા તૈયાર થઈ.

વહાણું વાયું. જંબુકુમારે માબાપની આગળ રજા માગી. માબાપે વચન આપ્યું હતું એટલે તેમણે રજા આપી. પોતે પણ દીક્ષા લેવાને તૈયાર થયાં.

જંબુકુમારની સ્ત્રીઓ પોતપોતાનાં માબાપ પાસે ગઈ. અને દીક્ષા લેવા માટે તેમની રજા લીધી. માબાપોએ તેમને રજા આપી. તે બધા પણ દીક્ષા લેવા તૈયાર થયા.

રાજા કોણિકને ખબર પડી કે જંબુકુમાર દીક્ષા લે છે એટલે તેણે ખૂબ સમજાવ્યા. પણ જંબુકુમાર પોતાના નિશ્ચયમાંથી ડગ્યા નહિ.

પ્રભવ પણ પોતાના પાંચસો સાથીઓ સાથે દીક્ષા લેવાને તત્પર થયો.

દીક્ષાનો મોટો આચ્છવ થયો. તેમાં જંબુકુમારે પાંચસો ને સત્તાવીશ જણા સાથે દીક્ષા લીધી. આવા આચ્છવો ધરતીના પડમાંયે બહુ ઓછા થયા હશે !

જંબુકુમાર સોળ વરસની ઉંમરે સુધર્માસ્વામીના શિષ્ય થયા. સંજમ ને તપથી પોતાનાં મન, વચન અને કાયાને પવિત્ર કરવા લાગ્યા. ગુરુ આગળ તેમણે શાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કર્યો ને થોડા વખતમાં તો તે બધા શાસ્ત્રોમાં પારંગત થયા.

સુધર્માસ્વામીનું નિર્વાણ થતાં તેઓ તેમની પાટે આંધ્યા. જૈન સંધના આગેવાન થયા. તેમણે પ્રભુ

મહાવીરના ઉપદેશનો ખૂબ પ્રચાર કર્યો. તપ ને ત્યાગનું
વાતાવરણ ફેલાવ્યું. અનેકોનાં કલ્યાણ કર્યાં.

જંબુસ્વામીને પોતાનું જીવન પૂરેપૂરું પવિત્ર
યતાં કેવળજ્ઞાન થયું અને ઠેકઠાક વર્ષ પછી તેઓ
નિર્વાણ પામ્યા.

કહેવાય છે કે જંબુસ્વામી આ કાળમાં છેલ્લા
કેવળજ્ઞાની છે. એમની પછી કોઈ કેવળજ્ઞાની થયું નથી.

ધન્ય છે અઢળક રિક્ષિસિક્ષિ તથા ભોગ વિલાસોને
લાત મારી સાચા સંત થનાર જંબુસ્વામીને !

અમરકુમાર

કથારંભે પંચપરમેષ્ઠિને નમસ્કાર કરીએ.

અરિહંતોને નમસ્કાર.

સિદ્ધેને નમસ્કાર.

આચાર્યોને નમસ્કાર

ઉપાધ્યાયોને નમસ્કાર.

જગતમાં વિચરતા સધળા સાધુજનોને
નમસ્કાર.

સાચા ભાવે આ પાંચને નમસ્કાર કરે તો
પ્રાણીનાં સધળાં પાતક ટળે.

નોધારાનો આધાર ને દુઃખિયાનો બેલી એવો
આ નવકાર મંત્ર જ સાંભળે ને સંભળાવે તે બન્નેનું
કલ્યાણ થાય.

હે નાથ ! આ નવકાર જમ અમરકુમારને
ફળ્યો તેમ સહુને ફળજો.

રાજગૃહી નગરીમાં શ્રેણિક રાજ રાજ્ય કરે છે.
તેને એક વખત વિચાર થયો : ' લાભ્ય, એક સુંદર
ચિત્રશાળા કરાવું. '

તેણે દેશદેશાવરથી સલાટો બોલાવ્યા. કુશળ
એવા કારીગર બોલાવ્યા. થોડા વખતમાં મકાન
થયું ને તેમાં સુંદર ચિત્રો ચિતરાવ્યાં. પણ એવામાં
મુખ્ય દરવાજો તૂટી પડ્યો.

કારીગરો ફરીથી કામે લાગ્યા. ઘણી મહે-
નતે દરવાજો ઊભો કર્યો. પણ તે પૂરો થયો ને
તૂટી પડ્યો.

કારીગરો દરવાજો ચણે ને પૂરો થતાં તે
તૂટી પડે. રાજ મુંઝાણો : ' હવે કરવું શું ? '
તેણે કહ્યું : ' જોશીને તેડાવો ને જોશ જોવડાવો.
ચિત્રશાળાનો દરવાજો તૂટી કેમ પડે છે ? '

જોશી આવ્યા. કચેરી ભરાઈ. રાજ વિચાર
કરે છે : રૈયત વિચાર કરે છે : જોશી શું

કહેશે ? જેશીએ ટીપણું કાઢ્યું, જેશ જોયા, અને માથું ધુણાવીને ટીપણું બંધ કર્યું. રાજા કહે: 'જેશી મહારાજ ! ડોકું કેમ ધુણાવો છો ? જ હોય તે સાચું કહી દો.' જેશીએ ફરી ટીપણું ઉઘાડ્યું. ફરી જેશ જોયા. ડોકું ધુણાવ્યું ને ટીપણું બંધ કર્યું. રાજા કહે: 'જેશી મહારાજ ! ડોકું કેમ ધુણાવો છો ? જેશમાં શું આવે છે ? શું કોઈ દેવ ડોક્યા છે કે ધરતીમાતા ભોગ માગે છે ? જ હોય તે સાચે સાચું કહી દો.'

જેશીએ વિચાર્યું કે સાચું કહેવા દે. કદાચ વિના નહિ ચાલે. તે બોલ્યા : 'મહારાજ ! ચિત્રશાળાનો દરવાજો બત્રીસલક્ષણો બાળ માગે છે. તેનો ભોગ આપો તો ચિત્રશાળાનો દરવાજો ટકે. નહિતર હરિ ! હરિ !'

આ સાંભળી સહુ ઠરી ગયા. કોઈ હાલે કે ચાલે. ચારે કોર સુનસુનકાર

રાજા કહે, 'નગરમાં ઢઢેર પીટાવો. જ દાઈ બત્રીસ લક્ષણો બાળ આપશે તેને બાળકની ભારેભાર સોનામહોર આપીશ.'

નગરમાં ઢઢેરે પીટાણો.

: ૨ :

એજ નગરમાં ઋષભદત્ત નામે એક બ્રાહ્મણ છે. બિયારાને નથી એક ટંકનું ખાવા કે નથી પૂરતું ઓઢવાપહેરવા. સવારે મળ્યું તો સાંજે ન મળે ને સાંજે મળે તો સવારે ન મળે. જ્યારે માણસની વેળા બદલાય ત્યારે કાંઈ બાકી રહે છે ? બિયારો આખો દિવસ બિસ્તા માગીને જમ તેમ પેટ ભરે છે.

એને સ્ત્રી પણ કભારજ મળી છે. આખો દિવસ મહેનત મજૂરી કરીને ઘેર આવે ત્યારે એ ગાળોનો વરસાદ વરસાવે: 'હે દરિદ્રિ ! બેસી શું રહે છે ? જાણ્યા-ને જીવાડવા તો ખરા ને ! આ ચાર દીકરા ને એક દીકરી. એમને મારે શું ખવરાવવું ? નથી ઘરમાં મીઠું કે નથી ઘરમાં તેલ. ઘી ગોળની વાતજ શી ? બિયારાં શિયાળામાંથે નાગા જવાં રખડે ! ઠાઠ વાર-પરથે ય થોડું પામે છે ! '

બ્રાહ્મણ બિયારો નીચું મોઢું કરીને બધું

સાંભળી લે. વળી બ્રાહ્મણી આગળ ચલાવેઃ
 ‘આ વસ્તારથીયે હું કંટાળી ! એમને નિત્ય
 નવાં મન થાય. એમાંયે નાનકડા અમરે તો મને
 બહુ પજવી. મારાથી એનું પૂરું નથી પડતું.’

કેટકેટલાં વરસ આમ વીતી ગયાં, પણ
 આ બ્રાહ્મણનું કંટાળ એવું ને એવું ગરીબ રહ્યું.

એવામાં બ્રાહ્મણીએ શ્રેણિક રાજને! ઢંઢેરે
 સાંભળ્યો. તેને વિચાર થયોઃ ‘લાવને આ અમ-
 રને આપી દઉં. ચાર દીકરાના ત્રણ દીકરા
 હતા એમ ગણીશ. પણ આ હંમેશનું લિખારી-
 પણું તો બચ.’

તેણે ઋષભદત્તને કહ્યુંઃ ‘સાંભળી આ
 ડાંડી પીટાણી તે ? આપણે અમરને આપી
 દો. ભારેભાર સોનું મળશે. સદાની ભાવટ
 ભાંગશે.’ બ્રાહ્મણ બિચારે વિચારમાં પડ્યો.

મ્ત્રી પ્રરીથી બોલીઃ ‘એમાં વિચાર થું
 કરે છે ? એ છોકરો તો મને આંખના પાટા
 જેવો લાગે છે. આપી દો રાજ શ્રેણિકને ને
 લાવો ભારેભાર સોનું.’

બિચારા ઋષભદત્તે ગળગળા સાટે સિપાઇઓને
કહ્યું: 'ભાઈઓ ! બત્રીસલક્ષણે કેલેયો કુંવર હું
આપીશ.'

અમરકુમાર ઋષભદત્ત જવા બિખારીને ત્યાં
જન્મ્યો હતો પણ બત્રીસલક્ષણે હતો. તેની બોલી-
ચાલી, તેની રીતભાત સહુને વહાલી લાગતી. પણ
માને પૂર્વભવનું વેર એટલે તેને કદી વહાલજ
આવે નહિ.

અમરને નાનપણથી સંતસમાગમ બહુ ગમે.
તે જાણે કે કાંઈ સાધુસંત આવ્યા છે તો તેની પાસે
પહેલો પહોંચે. તેમની સેવાભક્તિ કરે. તેમનો ઉપદેશ
સાંભળે.

એક વખતે નગરમાં એક જ્ઞાની સાધુ
પધાર્યા. અમરકુમારે એ સાંભળ્યું એટલે ચાલ્યો
તેમના દર્શને. સાધુ મહારાજ ઉપદેશ દેતા
હતા. ' નમસ્કાર મંત્ર સકળ શાસ્ત્રનો સાર
છે. એને જ સાચા ભાવે સ્મરે તેનાં સઘળાં
દુઃખ ટળે. '

ઉપદેશ પૂરો થયો. સાંભળનારા બધા જવા લાગ્યા, એટલે અમરકુમાર તે સાધુ પાસે ગયો. ચરણમાં પડી વંદન કર્યું. પછી હાથ જોડી બોલ્યો: ‘પૂજ્ય મુનિરાજ ! મારા પર કૃપા કરો. મહામંગળકારી નમસ્કારમંત્ર શીખવો.’

મુનિરાજ અમર સામે જોયું. એમને લાગ્યું કે બાળક તેજસ્વી છે. તેમણે નમસ્કારમંત્ર શીખવ્યો. અમર હંમેશાં તેનો પાઠ કરે. આવો બાળક કોને ન ગમે ?

: ૩ :

શ્રેણિક રાજના સેવકો તો ઋષભદત્તને ઘેર આવ્યા અને કહ્યું: ‘લાવો તમારો પુત્ર ને લો આ ધન.’

બ્રાહ્મણી કહે, ‘અમર ! થા તૈયાર ને જ આ સિપાઇઓ સાથે.’

અમરની એક આખમાં શ્રાવણ ને એક આંખમાં ભાદરવો. તે બોલ્યો: ‘પિતાજી ! મને બચાવો. આ સિપાઇઓને સોંપશો નહિ.’

ઋષભદત્ત કહે, ‘હું થું કરું ? તારી માતા તને આપી દે છે. એમાં મારું કાંઈ ચાલે તેમ નથી.’

અમરે માતાને કહ્યું: ‘ માડી ! મારું વેચાણ કરશો નહિ. ધન તો આજ છે ને કાલે નથી. મને બચાવો. ’

મા કહે, ‘ તારા લખણે જ તું મરે છે. કામકાજ કરવું નહિ ને સારું સારું ખાવાને જોઈએ. તને રાખીને હું શું કરું ? ’

અમર ધણું કરગર્યો પણ માની વજ છાતી પીગળી નહિ.

ત્યાં પાસે કાકા કાકી ઊભાં હતાં. તેમને અમરે કહ્યું: ‘ કાકા ! મારા માબાપ મને વેચે છે. તમે મને બચાવો. તમારે ત્યાં રાખો. ’

કાકા કાકી કહે, ‘ તારા માબાપ તને વેચે એમાં અમારું શું ચાલે ? અમારાથી તને રખાય નહિ. ’

મોટી બહેન ત્યાં બેઠી હતી. તે આંખમાંથી આંસુ સારતી હતી. પણ તેય શું કરી શકે ?

અમરકુમારને હાથે પકડીને સિપાઈઓ લઈ ચાલ્યા.

ગામ આખામાં હાહાકાર થયો. લોકો કહેવા લાગ્યા: ‘ ચંડાળ માખાપે પૈસા માટે પોતાનો પુત્ર વેચ્યો ! ’

અમરકુમાર છાતીફાટ રૂદ્ધ કરે. જ સામું મળે તેને વિનંતિ કરે. પણ તેને કાણ છોડાવી શકે ! સહુ એકજ જવાબ આપે: ‘ ભાઈ ! તારા માખાપે તને ધન લઈ વેચ્યો તેમાં અમે શું કરી શકીએ ! ’

: ૩ :

અમરકુમારને ચિત્રશાળાએ લાવ્યા. ગંગા જળે તેને નવરાવ્યો. ગળે કૂલની માળા નાંખી. કપાળે ઢેશરચંદન ચર્ચ્યાં. પ્રાણણે મંત્ર બોલવા લાગ્યા. હવનમાં ધીની આહૂતિઓ આપી અગ્નિની જવાળાને વધારે મોટી બનાવવા લાગ્યા.

અમરકુમાર ઊભો ઊભો વિચાર કરે છે :
‘ અરે ! આ જગતમાં સહુ સ્વાર્થનાંજ સમાં

છે. શું મા ! શું બાપ ! શું કુટુંબકબીલો !
 શું નાતબત ! ઠાઠિયે મને બચાવ્યો નહિ ! હવે
 હું શું કરું ? ' એવામાં તેને યાદ આવ્યું : બીડ-
 ભાંજનો નમસ્કારમંત્ર છે તે લાવ સ્મરું.
 તેણે નમસ્કાર જપવો શરૂ કર્યો.

નમો અરિહંતાણું

નમો સિધ્ધાણું

નમો આયરિયાણું

નમો ઉવજ્જાયાણું

નમો લોએ સંવસાહુણું

એસો પંચ નમુકકારો, સંવપાવખ્યાણાસણો;

મંગલાણું ચ સંવેસિં પદમં હવઈ મંગલં.

ૐ સ્વાહા ! ૐ સ્વાહા ! કરતાં બ્રાહ્મણોએ
 અમરકુમારને હવનના બડબડતા અગ્નિમાં પધરાવ્યો.
 પણ અમરકુમારનું ચિત્ત હવે પરમેષ્ઠિના સ્મરણમાં
 ચોટ્યું છે. સતનું બળ તેના હૈયામાં ઉભરાઈ
 રહ્યું છે. સત્ આગળ અસતનું શું ચાલે ? સાપ હોય.

તેય કૂલમાળા થાય. અગ્નિ હોય તેય હિમાળો અને
બય.

ખરેખર ! તેમજ થયું. બડબડાટ કરતો
અગ્નિ ઠંડોગાર થઈ ગયો. ધ્યાનમાં બેઠેલો
અમરકુમાર કાઈ યોગી જવો દેખાવા લાગ્યો. તેની
કંચનવરણી કાયાને ક્યાંઈ ડાઘો ચે લાગ્યો નહિ.
રાબ ધરણીપર ઢળી પડ્યો. મોંએ લોહીના ઢાગળા
આંબ્યા. કુદરતેય અન્યાય કેટલો સાંખે ?

સહુને અચરજ થઈ. દોડી દોડીને ખાળકના
ચરણમાં પડ્યા. વિનંતિ કરવા લાગ્યા: ' કૃપા
કરીને રાબને ઊભો કરો. બનવાની વાત બની
ગઈ. પણ તમને કાપ ઘટે નહિ. '

અમર કહે: ' સહુને સન્મતિ આવો. સહુનું
કલ્યાણ થાવ. મારે કાઈ સાથે નથી ક્રોધ, નથી વેર. '
પાણીની અંજલિ ભરી રાબને છાંટી એટલે રાબ
ઊભો થયો.

રાજ અમરકુમારને કહેવા લાગ્યો: ‘ માગ !
માગ ! માગ તેટલું ધન આપું. ’

અમર કહે, ‘ મારે ધનનું કામ નથી.
આ બધા અનર્થજ ધનનો છે. હું તો હવે
સાધુ થઈશ ને મારા આત્માનું કલ્યાણ કરીશ. ’

તે ગયો નગર બહાર ને થોડે દૂર જંગલમાં
ધ્યાન લગાવ્યું.

અહીં ઋષભદત્ત ને તેની સ્ત્રી ભદ્રા તો
ખાડા ખોદે છે ને ધન દોરે છે. મનમાં બેઠા
વિચારો ધરે છે કે હવે આપણે મહેલ ચણાવીશું
ને મજા કરીશું. બધા છોકરાંને સારાં સારાં વસ્ત્રો
પહેરાવીશું ને જમણુ જમીશું.

એવામાં દોઢએ આવીને વાત કરી: ‘ અમર-
કુમાર તો સાધુ થઈ ને વનમાં ગયો. ’ આ
સાંભળી માતપિતાના હોશકોશ જીડી ગયા.
‘ અરર ! અમર પાછો આવ્યો માટે રાજ આ
આપેલું ધન લઈ લેશે ! ’ તેમના મનમાં ફાળ પડી.

: ૪ :

ધુંધળી સાંજ પડી ને રાત થઈ. જિંધવાનો સમય થયો. પણ બ્રાહ્મણીને જિંધ આવે નહિ. તેને અમરકુમાર ઉપર ક્રોધ વરસી રહ્યો છે. મનમાં તે બબડે છે: ‘આ સેતાન છોકરાને શું કરવું ? દુનિયામાં ફળેત થયા ને હવે ધન પણ જશે ? દાણ જાણે હવે શું થે થશે ? માટે એને તો પૂરોજ કરવો. ’

તેણે હાથમાં એક તીણી છરી લીધી ને રાક્ષસી જવી વિકરાળ થઈને મધરાતે ઘરમાંથી બહાર નીકળી.

તેના ક્રોધથી જાણે ઘડીભર વહેતો પવન પણ બંધ થઈ ગયો. વનચર પશુઓ પણ બોલતા બંધ થઈ ગયા ને સઘળે સુનસુનાકાર થઈ ગયું.

ભયંકર ભૂમિમાં ધ્યાન લગાવીને અમરકુમાર જિભા છે. બ્રાહ્મણી શોધતી શોધતી નજીક આવી પહોંચી. તેનો ક્રોધ માતો નથી. આંખમાંથી અગ્નિ વરસે છે. તેણે છરી ઉગામી. પણ હાથ થંભી ગયો.

જાણે કોઈ તેને પોકાર કરીને બોલાવતું હોય ને ઠપકો દેતું હોય તેમ લાગ્યું. બ્રાહ્મણીએ આડુંઅવળું બોલ્યું પણ ત્યાં ભયંકર શાંતિ છવાઈ રહી હતી. ઝાડપાન પણ હાલતાં બંધ થઈ ગયાં હતાં. કોઈ મનુષ્ય નજરે પડતું ન હતું. બ્રાહ્મણી પ્રરી સાવચેત થઈ. એવામાં થોડે દૂર એક શિયાળિયાની કીકિયારી સંભળાઈ ને વાતાવરણ વિશેષ ભયંકર બન્યું. રાક્ષસી બનેલી માતાનો હાથ ફરી ઉપડયો ને કાણવારમાં ધ્યાનમાં ઊમેલા અમરકુમારની છાતીમાં છરી ભોંકાઈ ગઈ. અમરકુમાર સમજી ગયા કે વેરણ માતાએ આ કારમો ધા કર્યો છે. પણ તેમણે મનને શાન્ત રાખ્યું.

ધર્મ માટે પ્રાણ આપનાર મહાત્માઓનું સ્મરણ કરવા લાગ્યા. અને છેલ્લી ભાવના ભાવવા લાગ્યા.

‘સર્વે જીવોની ક્ષમા માગું છું. સર્વે જીવો મને ક્ષમા આપજો. જગતના સર્વ જીવો મારા મિત્ર છે. મારે કોઈની સાથે વેર નથી.’

આવી શુભ ભાવના ભાવતાં તે ધરણી પર
ઢળી પડ્યા.

જાણે કે કુદરતને પણ આની વેદના થઈ
હોય તેમ તરતજ ભયંકર ગર્જના થઈ. સિંહણનો
એ અવાજ હતો.

બ્રાહ્મણી ત્યાંથી દશ ડગલાં ચાલી, ત્યાં તો
સિંહણ સામી દેખાણી. વનવગડામાં નાસે ક્યાં?
સિંહણ આગળથી છટકે પણ ક્યાં? છતાંયે
મરણ આવે તો છુટવાનું કાણ ન કરે? તેણે
નાસવા માંડ્યું.

પણ સિંહણ એક તલપ મારી ખરાખર
બ્રાહ્મણીના શરીર પર પડી. બ્રાહ્મણી હેઠી ને સિંહણ
ઉપર. ઘડી બે ઘડીમાં તો તેનાં હાડકાંજ રહ્યાં.
સિંહણ મોઢું હલાવતી જંગલમાં ચાલી ગઈ.

અમરકુમાર શુભ ધ્યાનમાં મર્યા એટલે કહે છે કે
તે દેવલોકે ગયા.

પાપિણી મા પાપધ્યાનમાં મરી એટલે કહે છે કે
તેની નરકની ગતિ થઇ.

આજે પણ અમરકુમારની ,સજ્જાય વંચાય છે ને
માણસોની આંખમાંથી આંસુ પડે છે.

હે નાથ !

અમરકુમાર જેવી શ્રદ્ધા મળજે !

અમરકુમાર જેવાં મનોબળ મળજે !

શ્રીપાળ

: ૧ :

નવપદ્મ સહુનું કલ્યાણ કરે. તેમના
આરાધનનું જે ફળ શ્રીપાળ તથા મયણાસુંદરીને
મળ્યું તે સહુને મળે.

અંગ દેશમાં ચંપા નામે નગરી છે.
ત્યાં સિંહરથ રાજા છે. તેને કમળપ્રભા રાણી છે.
તેમને મોટી ઉમ્મરે એક કુંવર થયો. તેનું નામ
પાડ્યું શ્રીપાળ.

શ્રીપાળ નાની ઉમ્મરનો છે ત્યાં રાજા
મરણ પામ્યા. રાણી બહુ શોક કરવા લાગ્યા.

પ્રધાને ધીરજ આપી ને બાળરાબની આણ ફેલાવી. પણ શ્રીપાળનો કાંકો અછતસેન બહુ ખટપટી. તેણે કાવત્રાં કર્યાં ને લશ્કરને ફોડ્યું. અમલદારોને પણ ફોડ્યા. રાણી તથા કુંવરનું ખૂન કરવાનું નક્કી કર્યું.

રાણીને એ વાતની ખબર પડી. એટલે મધરાતે કુંવરને લઇ નાઠી. ચારે બાજુ અછત-સેનના માણસો એટલે રસ્તો જંગલનો લીધો.

અહા ! તું બિહામણું જંગલ ! જાડ પર જાડ ને બળાબળખરાનો પાર નહિ ! માંહી સાંજે બોલે ને સિંહ ઘોરે. પણ તું કરે ? જીવ બચાવવા આવા જંગલમાં રાણી નાસે છે. બિચારીએ ઘર બહાર કઢી પગ મૂક્યો નથી. તેને વનવગડામાં એકલું રખડવું પડે છે. તેના પગે લોહી નીકળ્યાં, વસ્ત્ર બધાં ધાટી ગયાં.

બીબા દિવસનું સવાર થયું એટલે જંગલ પૂરું થવા આન્યું. અહીં શ્રીપાળ કહે, 'બા ! હુખ લાગી છે. દૂધ, સાકર ને ચોખા

આપ. કમળપ્રભા ચોધાર આંસુએ રડતી રડતી
બોલી: ‘બેટા ! દૂધ, સાકર તથા ચોખ્ખાને ને
આપણને હજાર ગાઉનાં છેટાં પડી ગયાં. હવે
તો જરબાજરીની ઘેંસ મળે તો પરમાત્માનો પાડ.’

કુંવર ભુખ્યો થયો છે ને રાણી પાસે
કશું ખાવાનું નથી. એમ કરતાં આવ્યા એક
ઢાઢિયાના ટાળાં પાસે.

સાતસો ઢાઢિયાનું ટાળું ! શરીરે ભયંકર
ઢાઢ ને હાથે પગે ખોડાં. રાણી કહે, ‘ભાઈ !
વખાના માર્યાં અમે તમારી પાસે આવ્યાં છીએ.
આશરો આપો.’ એમ કહીને બધી વાત
કરી. ઢાઢિયાએ કહે, ‘માજી ! અમને આશરો
આપવામાં વાંધો નથી. પણ અમારી સાથે
રહેશે તેને ભયંકર ઢાઢ થશે.’ રાણી કહે, ‘જમ
થવું હોય તેમ થાય. પણ અત્યારે જીવ બચાવવા ઘો.’

ઢાઢિયાએ પોતાના ટાળામાં તેમને
દાખલ કર્યાં. રાણીને ઘોળી પછેડી ઝાઢાડી
દીધી. એવામાં અજીતસેનના સિપાઇઓ શોધખોળ

કરતાં આવી પહોંચ્યાં. તેમણે પૂછ્યું: ‘કાઈ ખાધ તથા કુંવરને અહીંથી નાસી જતાં જોયાં?’ કાઢિયા કહે, ‘કાણુ જાણે બાઈ, અમને કાંઈ ખબર નથી.’ સિંપાઈએ ચાલ્યા ગયા. રાણી ને કુંવર બચી ગયા.

કાઢિયાએ જૂપ્યા કુંવરને ખાવાનું આપ્યું. કુંવરની જૂપ ટળી. પણ કાઢિયાનું અન્ન ખાવાથી ઉંબર જતનો કોઢ થયો. જમ ઉંબરાના થડની છાલ ફાટે તેમ શ્રીપાળકુંવરનું શરીર ફાટી ગયું. બધાએ તેનું નામ પાડ્યું ઉંબર રાણો.

માથી આ શે જોયું જય ? રસ્તામાં કોઢએ વાત કરી કે કોશામ્બીમાં એક વૈદ્ય છે. તે ગમે તેવો કોઢ મટાડે છે. એટલે રાણી કોશામ્બી ચાલી નિકળી. તેણે સહુને કહ્યું કે ઉજ્જણી જઈને થોભજો. ત્યાં હું આવી મળીશ.

કોઢિયાનું ટોણું ઉજ્જણી ચાલ્યું.

: ૨ :

ઉજ્જણીમાં પ્રતિપાળ રાજ છે. તેને બે

કુંવરીઓ છે. એકનું નામ સુરસુંદરી ને બીજીનું નામ મયણાં. બંનેને રાજાએ ખૂબ બાણાવી. પછી એક દિવસ પરીક્ષા કરવા રાજસભામાં બોલાવી.

બંનેને પૂછ્યું: ‘બોલો, તમે આપકર્મી કે આપકર્મી!’ સુરસુંદરી કહે, ‘આપકર્મી.’ મયણાં કહે, ‘આપકર્મી.’ રાજા સુરસુંદરી પર રાજ થયો. મયણાં પર ખીનયો. સુરસુંદરીને એક રાજના કુંવર સાથે પરણાવી. મયણાંને માટે ખરાબમાં ખરાબ વર શોધવાનો વિચાર કર્યો.

રાજા નગર બહાર ફરવા નીકળ્યા ત્યાં ઠાઠિયાઓનું ટોળું બેયું. જોતાંયે સહુને સુગ ચડે એવા એ માણસો. રાજાએ તેમાંથી ઉંબર-રાણાને પસંદ કર્યો ને મયણાંને તેની સાથે પરણાવી. પછી રાજા કહે, ‘ઘીકરી! હવે આપકર્મીપણું બતાવજો.’ મયણાં કહે, ‘ઘણી ખુશીથી પિતાજી! જો મારામાં મારાપણું હશે તો દુઃખ ટળીનેય સુખ થશે. નહિતર આપનું આપ્યું કટલી ધડી ટકવાનું છે!’

મયણાં ને ઉંબરરાણો ચાલ્યા. મયણાં કહે, ‘સ્વામીનાથ ! ગામમાં ગુરુરાજ છે. નોંધારાનો એ આધાર છે. કુંખિયાના બેલી છે.’ બંને દર્શને ગયા. ભક્તિભાવથી દર્શન કર્યાં. પછી મયણાંએ પૂછ્યું: ‘ગુરુરાજ ! કૃપા-કરીને કાંઈ ઉપાય બતાવો જ્યાં મારા સ્વામીનો રોગ ટળે ને શરીર સાફ થાય.’

ગુરુ કહે, ‘નવ આંબેલ કરે ને નવપદ્મને આરાધો. સાચા ભાવે એ આરાધના કરશે તો નખમાં યે રોગ નહિ રહે.’

બંનેએ આંબેલ કરવા માંડ્યા. જ્યાં એક આંબેલ, બે આંબેલ ને ત્રણ આંબેલ થયા ત્યાં શરીરમાં ફેર પડવા માંડ્યો ને નવ આંબેલ પૂરાં થતાં તો બધો રોગ દૂર થયો. કાયા કંચનવરણી થઈ. સાતસો ઢાઢિયાઓએ પણ પ્રભુનાં નમણુ લીધાં ને તેમના કોઠ દૂર થયા.

મયણાંસુંદરીનો હરખ માથ નહિ.

ક્રમળપ્રભાને આ વાતની ખબર પડી એટલે
રસ્તામાંથી પાછી ફરી ને ઉજ્જણીમાં આવી મળી.

ગામમાં મયણાંસુંદરીનું મોસાળ હતું.
મામાને બધી વાતની ખબર પડી એટલે ગાજતે
વાજતે ત્રણેને ઘેર તેડયાં. બહુ આદરમાન આપ્યાં
ને રહેવાને જુદા રાજમહેલ આપ્યા.

: ૩ :

એક વખત શ્રીપાળકુંવર ઘોડે બેસી
ગામમાં પ્રવા નીકળ્યા છે. ત્યાં એક માણસે
આંગળી ચીંધી કહ્યું: 'એ ઘોડે બેસી રાજના
જમાઈ બધા!' શ્રીપાળે એ શબ્દો સાંભળ્યા
એટલે તેમને એક વિચાર આવ્યો :

ઉત્તમ આપ ગુણે સુણ્યા, મધ્યમ આપ ગુણેશ;
અધમ સુણ્યા માઉલ ગુણે, અધમાધમ સસુરેશ.

અર્થાત્-પોતાના ગુણવડે ઓળખાય તે ઉત્તમ
કહેવાય. આપના ગુણવડે ઓળખાય તે મધ્યમ ગણાય.

મામાના ગુણવડે ઝોળખાય તે અધમ ગણાય ને
સસરાના ગુણવડે ઝોળખાય તે તો અધમાધમ ગણાય.

‘ધિકાર છે મને કે સસરાના નામથી
ઝોળખાઉં છું. ચાલ જીવ, હવે સસરાના ગામમાં
ન રહેવું.’ તે ઘેર આવ્યા ને મા તથા સ્ત્રીની રબ માગી :
‘અમે હવે પરદેશ જઈને ધન કમાઈશું ને તેના બળે રાજ
પાછું લઈશું. માટે રબ આપો.’ મા તથા સ્ત્રીને આ
ગમે તો ક્યાંથીજ ? પણ આપણને ગમતુંજ બધું
કાંઈ થોડું થાય છે ! વરસાદ વસે પાછા આવવાનો
વાયદો આપી શ્રીપાળકુંવર ચાલી નીકળ્યા.

ગામ, નગર ને નદીનાળાં પસાર કરતાં
એક પહાડ આગળ આવ્યા. ત્યાં જંગલની અંદર
એક માણસ વિદ્યા સાધે. તેને એક માણસની
જરૂર. સારો માણસ સાચવનાર ન હોય તો વિદ્યા
બરાબર સધાય નહિ. એટલે શ્રીપાળને પાસે
રહેવાની વિનંતિ કરી. શ્રીપાળ ત્યાં રહ્યા ને પેલાની
વિદ્યા સિદ્ધ થઈ. એટલે તેણે રાજ થઈને બે
વિદ્યાઓ આપી. એક જળતરણી ને બીજી શસ્ત્ર-

સંતાપહરણી. એકથી પાણીમાં ન ડુબાય ને
ખીજીથી શરીરે ધા ન પડે.

શ્રીપાળ કુંવર અહીંથી ચાલી નીકળ્યા.
ચાલતાં ચાલતાં કાફલ બંદરે આવ્યા. અહીં
ધવળ શેઠ નામનો એક જખરદસ્ત વેપારી. પાંચસો
વહાણો માલનાં ભરીને દરિયાની સફરે બય.
શ્રીપાળને દેશાવર જોવાની હોંશ એટલે મહિને સો
સોનામહોરો ભાડું આપવાનું ઠેરવી વહાણમાં બેઠા.

પવન અનુકુળ વાયો એટલે વહાણ ઉપડયાં.

: ૪ :

વહાણમાં માલિમ બેઠા પટ ને પુસ્તકો
જુએ છે. સુકાનીઓ સુકાન સંભાળે છે. ધ્રૂવ-
તારો જોનારા ધ્રૂવતારો જુએ છે. નિશાનીઓ
પાણીનાં ઊંડાણ માપે છે. કરાણીઓ માલ સાચવે
છે. માંજરીઓ પવન જુએ છે. પહેરાયતો પહેરા
ભરે છે. ખારવાઓ સઠ ને દોર સંભાળે છે.
હલકારાઓ હલેસાં મારે છે. વહાણ ભર દરિયે
ચાલ્યાં બય છે.

એવામાં એક માંજરી બોલ્યો: 'શેઠજી !
 પવન મધુરો મધુરો વાય છે. આ બખ્ખરકોટ
 બંદર દેખાય છે ત્યાં વહાણને ધડીક નાંગરો. એટલે
 જને મીઠું પાણી ને બળતણ લેવા હોય તે લઇ
 લે.' ધવળ શેઠ કહે, 'વહાણ બખ્ખર કોટ બંદરે
 નાંગરો.' વહાણ બખ્ખર કોટ બંદરે નાંગર્યા.
 ત્યાં રાજના સિપાઇઓએ દાણ માગ્યું. ધવળશેઠ
 કહે, 'દાણ શેનું? અમારે અહીં ક્યાં વેપાર
 કરવો છે?' પણ સિપાઇઓ માન્યા નહિ. ધવળશેઠ
 પણ માન્યા નહિ. એટલે રાજએ લશ્કર મોકલ્યું.
 લશ્કરે આવીને ધવળશેઠને પકડયા ને ઝાડે
 ઉંધા માથે લટકાવ્યા. શ્રીપાળ કહે, 'શુંકું કામ
 થયું. વાણિયે દાણ આપ્યું નહિ ને હવે ગરદન
 મરાશે. વહાણ બધા જત થશે.' એટલે તેમણે
 લશ્કરને આવી પડકાર દીધો: 'બખ્ખરદાર ! ધવળ
 શેઠનો વાળ પણ વાંઢા કર્યો તો ! તમે હજી શ્રીપાળના
 હાથની સુખડી ચાખી નથી !' એમ કહી લશ્કરની
 સામે દોટ દીધી.

ત્યાં ભારે જંગ મચ્યો. પણ શ્રીપાળને ધા પડે
 નહિ. લશ્કરના માણસો ટપોટપ હેઠા પડે. થોડી
 વારમાં તો બધું લશ્કર છિન્ન ભિન્ન થઇ ગયું ને

શ્રીપાળે ધવળશેઠને બચાવી લીધા. ધવળશેઠે પોતાનો જીવ બચાવવા ખાતર અર્ધા વહાણુ શ્રીપાળને આપ્યા.

બખ્ખરકોટના રાજાને આ પરાક્રમી પુરુષની બખ્ખર પડી એટલે તેમનું સામૈયું કર્યું. બારે આગતાસ્વાગતા કરી અને પોતાની કુંવરી પરણાવી.

હવે ધવળશેઠ બોલ્યા: ‘શ્રીપાળજી! રત્નદ્રીપ હજી ધણે દૂર છે, રોકાવું પાસવે તેમ નથી. માટે ઝટ વિદાય લ્યો.’ શ્રીપાળે પોતાની સ્ત્રી સાથે વિદાય લીધી અને ધવળ શેઠે વહાણુ હંકારી મૂક્યા. કેટલાક વખતે તે રત્નદ્રીપ બંદરે જઈ પહોંચ્યાં.

અહીં ધવળશેઠ પોતાના તથા શ્રીપાળના કરિયાણાં લેવવા લાગ્યા. શ્રીપાળ આજીબાજીનો મુલક જોવા લાગ્યા. ત્યાં પાસેજ એક પહાડ હતો. તે પહાડપર મંદિરનાં કમાડ બંધ થઈ ગયેલાં તે કોઈથી ઉઘડે નહિ. ત્યાંના રાજાએ નક્કી કર્યું હતું કે જનાથી એ કમાડ ઉઘડે તેને પોતાની કુંવરી પરણાવવી. અદ્ભુત પરાક્રમી શ્રીપાળે તે કમાડ ઉઘાડ્યા ને ત્યાંના રાજાએ કુંવરી પરણાવી.

ધવળશેઠે પોતાના તથા શ્રીપાળના બધાં કરિયાણાં વેચી નવાં કરિયાણાં ભરી લીધાં. પછી વહાણ પાછા હંકાર્યાં.

શ્રીપાળ પોતાની બંને સ્ત્રીઓ સાથે ફ્રવા-
થંભના ગોખે બેસે છે ને આનંદ કરે છે.

અહીં ધવળશેઠ વિચારવા લાગ્યા: ‘આ શ્રીપાળ હાથે પગે આવ્યો હતો તેને આજ આટલી બધી રિક્તિસિદ્ધિ થઈ. બે બે તો રૂપાળી સ્ત્રી પરણ્યો. અહા ! શું તેનું રૂપ છે ને ! જો શ્રીપાળને હું દરિયામાં ફેંકી દઉં તો સ્ત્રીઓ પણ મારી થાય ને ધન પણ મારું થાય. અહીં બીજું કાણ એવું છે? પણ કામ બહુ ખૂબીથી લેવું. આવો વિચાર કરી ધવળશેઠે શ્રીપાળની સાથે ખૂબ હેતથી વાતો કરવા માંડી. પછી એક વખત વહાણની ડારે માંચડો ખાંધ્યો. તેના પર ચડીને ધવળશેઠે ખૂબ મારી: ‘શ્રીપાળજી ! આવો આવો ! જોવું હોય તો એક કૌતુક છે.’ શ્રીપાળકુંવરને મનમાં દગાની ગંધ પણ નહિ. તેઓ માંચડાપર આવ્યા.

ધવળશેઠે તરતજ તેમને ધક્કો માર્યો ને શ્રીપાળ દરિયામાં
જઈ પડયા.

દરિયામાં કાળું ભમ્બર પાણી. મકાન
જેવડાં તેા માંહિ એળાં ઉછળે. મગર ને બીજા
ભયંકર પ્રાણીઓ બહાર ડોકિયાં કરે. શ્રીપાળજીએ
પડતાં પડતાં નવપદજીનું ધ્યાન ધરી લીધું ને દરિયામાં
તરવા માંડયું.

જળતરણી વિધાના પ્રતાપે તે તરતાં તરતાં
ઠાંકણુ દેશના કિનારે જઈ પહોંચ્યા. થાકીને તે
લોથપોથ થઈ ગયા છે. એટલે પાસેના જંગલમાં
એક ચંપાના ઝાડ નીચે જઈને સુતા.

: ૬ :

ઠાંકણુ દેશના રાજની કુંવરી જીવાન
થઈ છે. સારા વરની ખૂબ શોધ કરે છે પણ
ક્યાંઈ સારો વર મળતો નથી. એટલે બેશીને
બોલાવીને બેશ બેવડાવ્યા. બેશી પણ બરાબર
બેશ બેનાર. તેમણે કહ્યું કે અમુક વાર ને
અમુક તિથિએ અમુક વખતે દરિયા કિનારે

જાને. ત્યાં એક પ્રતાપી પુરુષ મળશે. તેને કન્યા પરણાવજો.

આજે બરાબર તેજ તિથિ ને તેજ વાર છે. એટલે રાજના સિપાઇઓ દરિયા કિનારે આવી પહોંચ્યા. જ્યાં જુએ છે ત્યાં ચંપાના ઝાડ નીચે એક મહા પ્રતાપી પુરુષ સુતો હતો.

શ્રીપાળ કુંવર જાગે ત્યાં આજુબાજુ સિપાઇઓનું ટોળું. સિપાઇઓએ સલામ બરીને કર્યું: ‘પધારો રાજમહેલે. તમને રાજનાં આમંત્રણ છે.’ શ્રીપાળ રાજમહેલે ગયા. રાજ તેમને જોઈ પ્રસન્ન થયો. અને પોતાની કુંવરી પરણાવી. પછી તેમને એક હોદ્દો સોંપ્યો : સભામાં જ કોઈ નવીન માણસ આવે તેમને પાનનું બીડું આપવું.

: ૭ :

શ્રીપાળ દરિયામાં પડતાં ધવળશેઠે નીચ પ્રયત્ન કરવા માંડ્યા. સતીઓનું સત્ત્વ લુંટવા તેણે પ્રયત્નો કર્યા પણ તેમાં કશુંયો નહિ.

શ્રીપાળની બે સ્ત્રીઓ જીનેશ્વરનું નામ લે છે ને પોતાનો વખત પસાર કરે છે.

એમ કરતાં ધવળશેઠનાં વહાણ કાંકણ દેશના કિનારે આવ્યા. તે મોટી ભેટ લઈ રાજ પાસે ગયો. ત્યાં શ્રીપાળે પાનનું બીડું આપ્યું.

ધવળશેઠ આ જોઈ આશ્ચર્ય પામ્યો. મનમાં વિચારવા લાગ્યો: ‘મારો બહાલો આ અહીં ક્યાંથી ? દરિયામાં નાખી દીધો તોય જીવતો નીકળ્યો ! ઠીક. બીજી કાંઈ યુક્તિ કરવા દે.’

શ્રીપાળ તો હલકા કુળનો છે એમ ખતાવવા પ્રપંચ કર્યો. પણ આખરે પાપનો ઘડો કુટી ગયો. રાજાએ જાણ્યું કે ધવળશેઠ મહાપાપી છે એટલે તેને ગરદન મારવા વિચાર કર્યો. પણ શ્રીપાળને મનમાં થયું કે ગમે તેવા હોય તોય ધવળશેઠ મને આશરો દેનાર છે. તેમને એવી શિક્ષા ન ધટે. તેમણે ધવળશેઠને છોડાવ્યા ને પોતાના મહેમાન બનાવ્યા.

શ્રીપાળે ધવળશેઠ પર ઘણી મહેરબાની કરી પણ ધવળશેઠના મનમાંથી ઝેર જાય નહિ. તેમણે એક પાળેલી ચંદનધો મેળવી.

રાત પડી એટલે તેના પુછડે દોરી બાંધી
તે ઘોને ઉપર ફેંકી. ઘો જાણે લોઢાનો ખીલો
હોય તેમ ચોંટી ગઈ. પછી ધવળશેઠે દોરીના
આધારે ચડવા માંડ્યું. જ્યાં અરધે પહોંચ્યા
ત્યાં હાથમાંથી દોરી સરકી ને ધવળશેઠ ભ્રષ્ટાંગ લેતાં
પથ્થર પર પટકાયા. બિચારાના ત્યાંજ રામ રમી ગયા.

ધવળશેઠની બધી મિલકત તેમના મિત્રોને સોંપી.

: ૮ :

રાજની એક કુંવરીએ એવી પ્રતિજ્ઞા કરી હતી
કે વીણા વગાડવામાં મને જીતે તેનેજ પરણું. શ્રીપાળ
તેને વીણા વગાડવામાં જીત્યા ને તેની સાથે લગ્ન કર્યા.

એક અદ્ભુત રૂપવાળી રાજકુંવરીએ સ્વયંવર
રચાવ્યો હતો. ત્યાં શ્રીપાળ પહોંચ્યા ને વરમાળા
તેમના કંઠે પડી.

એક રાજની કુંવરીએ અમુક દૂહા પૂરા કરી
આપે તેને પરણવાનું નક્કી કર્યું હતું.
તે માટે તેણે એક ખાસ મંડપ તૈયાર કરાવ્યો

હતો. દેશપરદેશથી અનેક માણસોએ ત્યાં આવી દૂહા પૂરા કરવા પ્રયત્ન કર્યો પણ કુંવરીને એક દૂહો પોતાના મનના ભાવ પ્રમાણે લાગ્યો નહિ શ્રીપાળકુંવર રાજકુંવરીની આવી પ્રતિજ્ઞા સાંભળી ત્યાં ગયા અને સમસ્યા પૂછી. રાજકુંવરીની મુખ્ય સખીએ કહ્યું: ‘મનવાંછિત ફળ હોય’ એ દૂહાનું ચોથું ચરણ છે. એનાં પહેલાં ત્રણ ચરણ પૂરાં કરી આપો.

શ્રીપાળે તરતજ નીચેનો દૂહો કહ્યો:

અરિહંતાદિ નવપદો, સમરે જ મન ડોય;
નિશ્ચય તે નર શ્રેષ્ઠને, મનવાંછિત ફળ હોય.

આ રીતે બીજા પણ કેટલાક દૂહા પૂરા કરી આપ્યા. એથી તે રાજકુંવરી શ્રીપાળ રાજાને વરી.

એક રાજાની કુંવરીને ઝેરી સાપ કરડયો હતો. શ્રીપાળે તેનું ઝેર ઉતાર્યું ને રાજાએ તેમને એ કુંવરી પરણાવી.

એક જગાએ રાધાવેધ સાધે તેને કુંવરી પરણાવવાની હતી. શ્રીપાળે રાધાદેવ સાધ્યો ને કુંવરીને પરણ્યા.

આ પ્રમાણે પરદેશમાં આઠ સ્ત્રીઓ પરણીને
ખૂબ ધન મેળવી લશ્કર સહિત ઉજ્જૈણીની પાસે
તે આવી પહોંચ્યા.

ઉજ્જૈણીના રાજાએ જાણ્યું કે કોઈ મોટો રાજા
અહીં આવ્યો છે એટલે તે શરણે આવ્યો. શ્રીપાળ
પોતાની માતા તથા મયણાંને મળ્યા ને ખૂબ રાજી
થયા. આનંદનો ત્યાં મોટો આચ્છવ માંડયો.

ત્યાં નાટકીઆઓની એક મંડળી નાટક કરવા
લાગી. બધા નટો પોતપોતાના પાઠ આનંદથી ભજવે છે
પણ એક નટી ઊભી ન થઈ.

તેની આંખમાંથી ચોધાર આંસુ પડતાં હતાં.
તપાસ કરતાં બધી હકીકત જણાઈ. તે નટી સુરસુંદરી
પોતે હતી. તેનો સ્વામી પોતાના શહેર જતાં લૂંટાયો
હતો અને લૂંટારાએ તેને પકડીને વેચી હતી. આખરે
તેને આ ધંધો કરવા વખત આવ્યો હતો.

આ રીતે રાજાને આપકર્મોપણાની ને બાપકર્મો-
પણાની સાચી પરીક્ષા થઈ ગઈ.

: ૯ :

હવે શ્રીપાળ પોતાનું રાજ્ય લેવા લાકર
લધને શુભ મુહૂર્તે ચાલી નીકળ્યા. ચંપાનગરી
થોડે છોટ રહી એટલે સંદેશો કહેવડાવ્યો: ‘અ-
જીતસેન રાજાને માલમ થાય કે તમારો પુત્ર
શ્રીપાળ જને તમે પરદેશ હોશિયાર થવા મોકલ્યો
હતો તે આવી ગયો છે. તમે હવે ધરડા થયા
છો તો રાજ્ય અમને સોંપી ને ધર્મધ્યાન કરો.’

અજીતસેને આ માન્યું નહિ. તેથી શ્રીપાળે
તરતજ નગારે ધાવ દીધો ને મોટી લડાઈ થઈ. તેમાં
અજીતસેન હાર્યો. શ્રીપાળ ચંપાનગરીની રાજગાદીએ
બેઠા. કાકાએ પોતાના પર જીલમ ગુજાર્યો હતો તે
બૂલી જઈને પણ તેમને માનભરી પદવી આપી.

મોટા માણસોનાં દીલ કેવાં ઉદાર હોય છે?

શ્રીપાળે રાજ્યમાં રૈયતને ખૂબ સુખ આપ્યું. અને
નવપદ્ધતો મોટા ઠાઠમાઠથી આચ્છવ કર્યો.

અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ,
જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર અને તપ એ નવ વસ્તુઓ.

મળીને નવપદ કહેવાય છે. આ નવે પદોને સુંદર ગોળ આકૃતિમાં ગોઠવીને તેની પૂજા કરવામાં આવે છે.

અજીતસેનને સમય જતાં વૈરાગ્ય થયો એટલે તેમણે દીક્ષા લઈને પવિત્ર જીવન ગાળ્યું.

રાજા શ્રીપાળ તથા મયણાં વગેરે રાણીઓ પણ જીયું જીવન ગાળી સફળિતિએ ગયાં.

આજે પણ નવપદજીની ઝોળી થાય છે ને સહુના મોઢે શ્રીપાળ મહારાજનું નામ બોલાય છે. ધન્ય છે પરાક્રમી પુરુષોને ! ધન્ય છે સાચા ભાવે નવપદજીને આરાધનારને !

શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ ।

બાળ ગ્રન્થાવળી : પ્રથમ શ્રેણી : ૧૪

કુમારપાળ

:: લેખક ::

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

: સર્વ હક્ક સ્વાધીન :

આવૃત્તિ ત્રીથો : કુલ નકલ ૪૫૦૦ : સં. ૧૯૯૧

મુદ્રિત સવામીના.

: પ્રકાશક :

ધીરજલાલ ટાકરશી શાહ

ચિત્રકાર, બુકસેલર એન્ડ પબ્લીશર

હવેલીની પોળ રાયપુર : અમદાવાદ

આ પુસ્તક મુખ્ય ધલાકા કેળાણી
ખાતા તથા વડોદરા રાજ્ય કેળવણી
ખાતા તરફથી ધનામ લાયબ્રેરી માટે
: : : મંજુર થયું છે. : : :

ધી વીરવિજય પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં

શા. મણીલાલ જગનલાલે છાપ્યું.

ટે : રતનપોળ સાગરની ખડકી

અમદાવાદ

. કુમારપાળ

: ૧ :

રૂડો રઢિયાળો ગૂજરાત દેશ. તેના પર મહાપ્રતાપી સિદ્ધરાજ જયસિંહ રાજ્ય કરે. તેમને બધી વાતે સુખ પણ એક વાતે દુઃખ. પેટ પુત્ર નહિ. તે ચિંતા કરવા લાગ્યા કે આવું કાલ્યુંકુલ્યું ગૂજરાતનું રાજ્ય કોના હાથમાં જશે ? તેમણે બેશીઆને ઘોલાવ્યા ને બેશ બેવડાવ્યા. બેશી કહે, ‘ મહારાજ ! આપની ગાદી કુમાર-પાળને જશે. ’

આ સાંભળી સિદ્ધરાજ ખેદ પામ્યા. મનમાં વિચાર કર્યો : ‘ કુમારપાળ હલકા કુળમાં જન્મેલો છે.

માટે ઢાઢ પણ ઉપાયે તેને ગાદીએ ન આવવા દેવો.
જે તે જીવતો હશે તોજ ગાદીએ આવશે ને? માટે
ચાલ એને મારી નાંખાવું. ' તે કુમારપાળને મારી નાંખ-
વાનો લાગ શોધવા લાગ્યા.

: ૨ :

કુમારપાળ દેથળીના ધણી ત્રિભુવનપાળના પુત્ર.
તેમની સ્ત્રીનું નામ ભોપાળદે. તેમને મહિપાળ ને
ને કીર્તિપાળ નામે બે ભાઈ હતા. પ્રેમળદેવી ને દેવળ-
દેવી નામે બે બહેનો હતી. પ્રેમળદેવીને સિદ્ધરાજના
સામંત કૃષ્ણદેવ સાથે પરણાવી હતી. દેવળદેવીને
સાંભરના રાજ અણોરાજ સાથે પરણાવી હતી.

કુમારપાળને ખબર પડી કે મહારાજ સિદ્ધરાજની
મારા પર કરડી નજર છે. મને મારી નાંખવાનો લાગ
શોધ છે. એટલે તે પરદેશ જવાનો વિચાર કરવા લાગ્યા.
એવામાં સિદ્ધરાજ તેમના પિતાનું ખૂન કરાવ્યું.

આ ખૂનની ખબર પડતાં કુમારપાળ સમજ્યા
કે હવે મારો વારો આવ્યો એટલે રાતોરાત પોતાનું
કુટુંબ છોડીને ચાલી નીકળ્યા.

કુમારપાળ ખાવાના વેશે એક જગાએથી બીજી જગાએ રખડે છે. કોઈ દિવસ ખાવાનું મળે છે તો કોઈ દિવસના ઉપવાસ પડે છે. એમ કરતાં કરતાં એજ વેશે એક વખત પાટણ આવ્યા. ત્યાં મહાદેવના મંદિરમાં પૂજારી થયા.

‘ખાપુ વધાઈ !’ એક દિવસ સવારમાં સિદ્ધરાજને તેમના જમણે આવી સમાચાર આપ્યા.

‘શું છે ?’ મહારાજ સિદ્ધરાજ ગંભીરતાથી પૂછ્યું.

‘કુમારપાળ જોવા જ એક માણસ આજે મહાદેવજીના મંદિરમાં મેં જોયો. મને લાગે છે કે એ પોતેજ કુમારપાળ છે !’

મહારાજ સિદ્ધરાજ આ સાંભળી થોડીવાર વિચારમાં પડ્યા. પછી બોલ્યા : ‘મારા પિતાજીનું પરમ દિવસે શ્રાદ્ધ છે. માટે મંદિરનાં બધા પૂજારીઓને જમણું આપો. તેમને હું મારા હાથે જ દક્ષિણા આપીશ. ’

મહારાજ સિદ્ધરાજની આજ્ઞા મુજબ મોટું જમણું ગોઠવાયું ને તે માટે ભાત ભાતનાં ભોજનો તૈયાર થયાં.

વખત થયો એટલે પંગતો પડી ને બધા પૂજરીઓ પિતાંબર પહેરી જમવા બેઠા. કુમારપાળ પણ એમાં સામેલ હતા.

એજ વખતે મહારાજ સિદ્ધરાજ લશ્કર લઇને આવી પહોંચ્યા.

કુમારપાળ મનમાં સમજી ગયા કે નક્કી આજે મોત આવ્યું એટલે જમતાં જમતાં ઉલટીનું બહાનું કાઢી મંદિરના પાછલા બારણે ગયા ને ત્યાંથી જીવ લઈને નાઠા. માથું ઉઘાડું, પગ ઉઘાડા, શરીર ઉઘાડું ને ખરા બપોર પણ શું કરે ? જે નાસતાં વાર થાય તો સિદ્ધરાજના સિપાઈઓ પકડી પાડે ને બૂંડા મોતે જ મરવું પડે.

મહારાજ સિદ્ધરાજની બેઠક મંદિરના મુખ્ય દરવાજા પર ગોઠવાઈ હતી. તેમની આગળ સોનામહોરોથી ભરેલું એક વાસણ હતું. આસપાસ અધિકારીઓ ગોઠવાઈ ગયા હતા.

બધા પૂજરીઓને કહી દેવામાં આવ્યું કે જમી રહ્યા બાદ મહારાજ પાસેથી દક્ષિણા લઈ જવી. જમી

રક્ષા બાદ બધા પૂજરીઓ એક પછી એક ત્યાં આવવા લાગ્યા ને દક્ષિણા લઇ જવા લાગ્યા, પણ તેમાં કુમારપાળ ક્યાંએ જણાયા નહિ.

મહારાજ સિદ્ધરાજ અધિકારીઓને ઈસારો કર્યો : 'ઠાઈ હવે બાકી રહે છે ?' અધિકારીઓ બધા સ્થળે ફરી વળ્યા પણ ઠાઈ બાકી રહેલું જણાયું નહિ. એવામાં ઠાઈએ કહ્યું કે અમુક પૂજરીને જમતાં જમતાં ઉલટી થઈ હતી એટલે તે બહાર ગયેલ છે પણ હજી સુધી પાછો આવ્યો નથી. એથી સિદ્ધરાજને વહેમ પડ્યો કે નક્કી કુમારપાળ છટકી ગયો. તેણે તરતજ ચારે બાજુ ઘોડેસવારો દોડાવ્યા.

કુમારપાળ નાસતાં નાસતાં બેએક ગાઉ દૂર નીકળી ગયા. પણ પાછળ ઘોડાની પડખીઓ સંભળાણી. તેમણે વિચાર્યું : 'હવે દોડયે પાર નહિ આવે. ક્યાંઈક સંતાવા દે.' ત્યાં નજર નાંખી તો ભીમસિંહ નામે એક ખેડૂત કાંટાની વાડ કરતો હતો. કુમારપાળ તેની પાસે ગયા ને પોતાનો જીવ બચાવવા વિનંતિ કરી. ખેડૂતને દયા આવી એટલે કાંટાના ભારાની નીચે કુમારપાળને સંતાડી દીધા.

થોડીવારમાં પગલું શોધતાં રાજના સિપાઈઓ ત્યાં આવી પહોંચ્યા. તેમણે ભાલો મારી કાંટાનો ભારે તપાસી જોયો. પણ કાંઈ પત્તો લાગ્યો નહિ. એટલે શોધ કરવાનું છોડી દઈ ઘેર ચાલ્યા ગયા.

રાતના વખતે ભીમસિંહે કુમારપાળને બહાર કાઢ્યા. તેમનું શરીર કાંટા વાગવાથી લોહી-લુહાણ થઈ ગયું હતું. પીડાનો પાર નહોતો. પણ અહીં થોભવાનો વખત નહોતો એટલે મોટા પરોઢિયે તેમણે નાસવા માંડ્યું. ભૂખ્યા પેટે ને દુઃખતા શરીરે નાસતાં તે ખૂબ થાકી ગયા. મધ્યાન્હ સમયે તે એક ગ્રાડ નીચે આરામ લેવા બેઠા. ત્યાં એક કૌતુક જોવામાં આવ્યું. એક ઉંદર દરમાંથી એક પછી એક એમ એકવીશ રૂપિયા બહાર લાવ્યો. પછી તેમાંથી અંદર લઈ જવા લાગ્યો. તે એક રૂપિયો પાછો લઈ ગયો કે કુમારપાળે બાકીના વીશ રૂપિયા લઈ લીધા. ઉંદરે બહાર આવીને જોયું તો રૂપિયા નહિ એટલે તે માથું પટકીનેમરણ પામ્યો ! કુમાર-પાળ આ જોઈ દીલગીર થયા અને વિચારવા લાગ્યા:

‘અહો ! આ પ્રાણીને પણ ધનપર ઢેટલો બધો મોહ છે ને ?’ આ ધન લઇને તે આગળ ચાલ્યા.

આજ ત્રીજે દિવસ હતો પણ હજી કંઈ ખાવાનું મળ્યું નહોતું. પગ લથડિયા ખાતા હતા, આંખે અંધારા આવતાં હતાં, શરીર આખું તૂડં તૂડં થઈ રહ્યું હતું. કુમારપાળ રસ્તા પરના એક ગ્રાડ નીચે આરામ લેવા બેઠા કે નીચે પડી ગયા ને બેભાન જવા થઈ ગયા. તે હવે થાકીને લોથ પોથ થઈ ગયા હતા. એવામાં રૂમઝુમ કરતો એક રથ ત્યાંથી પસાર થયો.

શ્રીદેવી નામની એક દયાળુ બાઈ તેમાં બેઠી હતી. સાસરેથી પિયેર જવા તે નીકળી હતી. તેણે એમું કે કાઈ મુસાફર ભૂલથી નીચે પડી ગયો છે એટલે તેને તેણે ખાવાનું આપ્યું. કુમારપાળને આશી કાંઈક શાંતિ વળી. તે બોલ્યાઃ ‘બહેન ! તમારો ઉપકાર હું કદી નહિ ભૂલું.’

અહીંથી કુમારપાળ પોતાના ગામ દેથળી ગયા. પણ સિદ્ધસજને બપોર પડતાં તરત જ ત્યાં લશ્કર

મોકલ્યું. કુમારપાળને લશ્કરની ખબર પડી. તેથી છુપાવાની જગા શોધવા લાગ્યા. તે વખતે સન્નન નામના કુંભારે તેમને પોતાના નિંબાડામાં સંતાડી દીધા. રાજનું લશ્કર આખું ગામ ઢુંઢી વળ્યું પણ કુમારપાળનો પત્તો ન મળ્યો. એથી તે નિરાશ થઈને પાછું ગયું.

: ૪ :

અહીંથી પોતાના કુટુંબને માળવા તરફ મોકલી કુમારપાળ પરદેશમાં નીકળી પડ્યા. ત્યાં વોસિરી નામના એક બ્રાહ્મણ સાથે દોસ્તી થઈ. વોસિરીને લાગ્યું કે આ કોઈ પ્રતાપી પુરુષ છે એથી ગામમાંથી ભિક્ષા માગી લાવીને કુમારપાળને ખવડાવે. પણ આ હાલત વધારે વખત રહી નહિ. વોસિરી છુટો પડી ગયો ને કુમારપાળ ખૂબ દુઃખી થવા લાગ્યા. તે રખડતાં રખડતાં ચિંથરેહાલ બની ભૂખથી પીડાતા ને દુઃખથી રીબાતા ખંભાત આવ્યા.

અહીં હેમચંદ્રાચાર્ય નામે એક જૈન આચાર્ય હતા. તેમનું જ્ઞાન અગાધ હતું. ચારિત્ર ખૂબ

નિર્મળ હતું. તેમણે કુમારપાળના લક્ષણપરથી પારખ્યું કે ભવિષ્યમાં આ ગજરાતનો રાજા થશે. એટલે ત્યાંના મંત્રી ઉદાયનને ઘેર આશ્રય અપાવ્યો.

આ વાતની પણ સિદ્ધરાજને જાણ થઇ ગઇ, એથી કુમારપાળને પકડી લાવવા લશ્કર મોકલ્યું.

લશ્કરે આવીને ઉદાયનના મકાનની જડતી લેવા માંડી એટલે કુમારપાળ ત્યાંથી છટકી ઉપાશ્રયમાં ગયા અને એક પુસ્તકના ભંડારમાં સંતાયા. લશ્કરી સિપાઈઓ ત્યાં પણ આવી પહોંચ્યા. પરંતુ કાંઇ પત્તો લાગ્યો નહિ એટલે પાછા ગયા.

અહીં શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય કુમારપાળને કહ્યું કે હવે દુઃખના દહાડા લાંબો લખત નથી. થોડા વખતમાં તમને ગૂજરાતનું રાજ્ય મળશે. કુમારપાળ પોતાની હાલત જોઇ બોલ્યા કે ગુરુ મહારાજ ! આ તે શી રીતે મનાય ? ત્યારે આચાર્ય મહારાજ ખાત્રીપૂર્વક કહ્યું. આ સાંભળી કુમારપાળ બોલ્યાઃ ‘જો આપનું વચન સાચું પડશે તો હું જૈનધર્મ’

પાળીશ.' પછી ઉદાયન મંત્રી પાસેથી થોડી વાટખર્ચી લઇને દક્ષિણમાં ચાલ્યા.

આમ ઘણું ઘણું રખડીને પોતાના કુટુંબને મળવા તેઓ માળવામાં ગયા. ત્યાં ખખર પડી કે સિદ્ધરાજ ખૂબ માંદા છે. એટલે કુટુંબ સાથે ગૂજરાતમાં આવ્યા.

: ૫ :

સિદ્ધરાજ આખર પથારીએ છે. તેમણે ઉદાયન મંત્રીના પુત્ર ચાહડને દત્તક લીધો છે. રાજ્ય કુમારપાળને ન મળતાં ચાહડને મળે તેવો બંદોબસ્ત કરે છે. પણ બંદોબસ્ત પૂરો થતાં પહેલાં તે મરણ પામ્યા. આ સમાચાર સાંભળતાંજ કુમારપાળ પાટણ આવ્યા. રાજસભા કુમારપાળની લાયકાત સમજતી હતી. વળી તેમના બનેલી કૃષ્ણદેવે ખૂબ સહાય કરી એટલે ગાદી તેમને મળી. આ વખતે તેમની ઉંમર પચાસ વર્ષની હતી.

કુમારપાળને ગાદી મળતાં તેમણે પોતાનાં બધાં ઉપકારી જનોને યાદ કર્યા. ભોપાળદેને પટરાણી બનાવી. ભીમસિંહને પોતાનો અંગરક્ષક બનાવ્યો. શ્રીદેવીના હાથે રાજ્યતિલક કરાવ્યું ને ઘોળકા ગામ ઈનામમાં આપ્યું. સજજનને સાતસો ગામનો સુબો કર્યો. વોસિરીને લાટ દેશનો હાકેમ નિમ્ણો. ઉદાયન મંત્રીને પ્રધાન બનાવ્યા. તેમના દીકરા વાગ્બટને નાથબ દિવાન કર્યા. શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યને ગુરુસ્થાને સ્થાપ્યા ને કહુક બાણિયાને વડોદરા ગામ ઈનામમાં આપ્યું.

: ૬ :

કુમારપાળ ગાદીએ આવતાં ઘણા રાજાઓ એમ માનવા લાગ્યા કે તે નિર્બળ છે. એટલે કોઈએ ખંડણી ભરવાની ના કહી. કોઈએ ખંડ કરવા માંડયા. પણ કુમારપાળ ખૂબ બહાદુર હતા; તેમણે પોતાના મજબૂત લશ્કરથી અજમેરના અર્જુનરાજને વશ કર્યો, માળવાના બલ્લાલને વશ કર્યો, કાંકણના મલ્લિકાજીનને વશ કર્યો, સોરઠના સમરસિંહને વશ કર્યો.

બીજા પણ નાના મોટા ઘણા રાજ્યોને જીત્યા ને
અઢાર દેશમાં પોતાની આણ ક્રેલાવી. કુમારપાળના
રાજ્યની સરહદ ઉત્તરમાં પંજબ સુધી ને દક્ષિણમાં
વિંધ્યાચળ સુધી હતી. પૂર્વમાં ગંગા સુધી ને પશ્ચિમમાં
સિંધુ સુધી હતી. એમના જટલો રાજ્યવિસ્તાર
ગૂજરાતમાં ઠોઠ રાજ્યે કર્યો નથી.

તેઓ પોતાના ગુરુ શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યની ખૂબ
ભક્તિ કરતા ને દરેક કામમાં તેમની સલાહ લેતા.
ગુરુરાજ પણ એવા હતા કે રાજને બરાબર સલાહ
આપતા ને તેનું કલ્યાણ થાય તેમ કરતા.

કુમારપાળે આ ગુરુરાજના કહેવાથી જ વાંઝીયાનું
ધન લેવું બંધ કર્યું. તેની સરેરાશ ઉપજ ૭૨ લાખ
હતી. પોતાની આણમાં આવેલા અઢારે દેશમાં
જીવહિંસા નહિ કરવાનો હુકમ કાઢ્યો. સોમનાથ
મહાદેવના મંદિરને સમરાબ્યું. અને બીજા નાના
મોટાં અનેક દહેરાસરો તથા પ્રજાને ઉપયોગી કામ
કર્યા.

તારંગા, ઈડર, ધંધુકા વગેરેનાં દહેરાં એમના
અંધાવેલાં છે.

કુમારપાળનાં રાજ્યમાં ન્હોતો કુકાળ, ન્હોતો
ચોરચખારનો ભય. બધા સુખી ને આનંદી હતા.
અઢારે આલમ સંપીને રહેતી હતી. પશુપંખી પણ
શિકાર બંધ થવાથી નિર્ભયપણે ફરતા હતા.

કુમારપાળ દિવસે દિવસે પોતાનું જીવન પવિત્ર
કરવા લાગ્યા ને છેવટે તેમણે પોતાના મન, વચન
અને કાયાને ઘણાં પવિત્ર બનાવ્યાં. આથી તેઓ
મહર્ષિ કહેવાયા.

તેમણે કરૈલા કામની ટુંકી ગણતરી આ રહીઃ
૧૪૦૦ જિનમંદિર બંધાવ્યાં. ૧૬૦૦ જીર્ણો
મંદિરોનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો. સાત વખત તીર્થયાત્રા
કરી. તેમાં પહેલી યાત્રામાં નવલખી પૂજા કરી.
વાંઝીયાનું ધન લેવું માફ કર્યું. પ્રતિવર્ષે એક કોડ
રૂપિયા શુભ માર્ગમાં ખર્ચ્યાં. ૨૧ જ્ઞાનભંડાર
કરાવ્યાં ને હજારો પુસ્તક લખાવ્યાં. ૭૨ સામંત

પર પોતાતી આજ્ઞા ચલાવી ને અઢાર દેશમાં અહિંસા પળાવી.

ત્રીસ વર્ષ સુધી આ રાજર્ષિએ રાજ્ય કર્યું. તે દરમ્યાન તેમણે બધી જગાએ સુખશાંતિ ફેલાવી. પ્રજાની ખૂબ આબાદી કરી. પછી થોડા વખતે ગુરુરાજનો દેહ પડ્યો એટલે બહુ શોક થયો. આ શોકની તેમના શરીર પર બહુ અસર થઈ. હવે તેમની ઉંમર પણ ૮૧ વર્ષની થઈ હતી. એટલે તે મરણ પામ્યા.

કુમારપાળ જવા રાજ ને હેમચંદ્રાચાર્ય જવા ગુરુ આ કાળમાં કોઈ થયા નથી. એમનાં જટલાં વખાણ કરીએ તેટલાં ઓછાં છે.

કુમારપાળ જવા અનેક રાજાઓ થાવ ને જૈન ધર્મનો વિજય પાવેલો પ્રકાવો.

શિવમસ્તુ સર્વજગતઃ ।

પેથડકુમાર

નિમાડ દેશમાં નાંદુરી ગામ. ત્યાં પેથડ નામે એક શ્રાવક રહે. તેના પિતા દેદાશાહ ધણા પૈસાદાર. પણ તે મરણ પામ્યા ને ધન ચાલ્યું ગયું. એટલે પેથડ ખૂબ ખરાબ હાલતમાં આવી પડ્યો. બિચારાને ન મળે પૂરું ખાવા ઠે ન મળે પૂરું ઓઢવાપહેરવા. જમતેમ કરીને પેટગૂંજાશે કરે. તેને પત્નિની નામે એક સ્ત્રી હતી, ઝાંઝણ નામે એક પુત્ર હતો. ત્રણે માણસ ખૂબ ભલા ને ધર્મના અનુરાગી.

એક વખત ગામમાં ઠાઠ વિદ્વાન મુનિ-
મહારાજ પધાર્યા એટલે બધા તેમનો ઉપદેશ
સાંભળવા ગયા. પેથડ પણ ગયો. ત્યાં મુનિ
મહારાજે અમૃત શી મીઠી વાણીથી પવિત્ર
જીવન સમજાવ્યું : બ્રહ્મચર્યનું પાલન કરો,
સંતોષને ધારણ કરો, તપથી શરીર ને મનનો
સંયમ ડેળવો, પ્રભુભક્તિથી હૃદયને પવિત્ર
બનાવો. આ ઉપદેશની ઘણાને અસર થઈ.
કોઈએ બ્રહ્મચર્યનાં વ્રત લીધાં, કોઈએ અમુક જ
માલમિલકત રાખી બાકીની મિલકત સારા કામે ખર્ચી
નાંખવાનાં વ્રત લીધાં, કોઈએ અમુક તપ
કરવાનાં વ્રત લીધાં ત્યારે પેથડ બિચારો પોતાના
હુણી જીવનનો વિચાર કરતો બેસી રહ્યો.

ચિંથરેહાલ પેથડને બેઠ કટલાક મરક-
રાઓ મોટ્યા : ‘ગુરુ મહારાજ ! બધાને આપે
કંઈ કંઈ વ્રત ઉચરાવ્યા પણ આ પેથડ તો
રહી ગયો ! એને પરિમહ (માલ મિલકત) નું
માપ કરાવો ! એ પણ લાખ વરસે લખેસરી
થાય તેમ છે !’

આ સાંભળી સાધુ બોલ્યા: ‘મહાનુ-
ભાવો ! આવું બોલવું ઠીક નથી: ધનનો મઠ
કદી દોઢએ કરવોજ નહિ. ધન તો આજ છે
ને કાલે નથી. દોણ જણે છે કે કાલ સવારે
એ પેથડ તમારા સહુના કરતાં વધારે પૈસાદાર
નહિ થાય !’

પછી સાધુએ પેથડને કહ્યું: ‘મહાનુ-
ભાવ ! તમે પરિત્રહનું માપ કરો.’ પેથડ
કહે, ‘શુદ્ધેવ ! મારી પાસે માલ મિલકત
છેજ ક્યાં કે માપ કરવાનું હોય?’ સાધુ કહે,
‘આજ એવી હાલત છે ને કાલ સુધરી જાય.
માટે તમે પરિત્રહનું માપ તો કરીજ દો.
પેથડ કહે, ‘તો જોવી આપની આજ્ઞા.’
સાધુ મુનિરાજ પેથડને વ્રત આપ્યું: ‘પાંચ લાખ
રૂપિયા સુધીની મિલકત રાખી બાકીની ધર્મના
કામમાં ખર્ચી નાંખવી.’

પેથડને લાગ્યું કે આ છુટ તો ઘણી
વધારે છે. જ્યાં પાંચ હજાર મળવાના સાંસા છે ત્યાં

પાંચ લાખની છુટ તે રખાય ? પણ ગુરુજીએ
એ છુટ આપી છે તે બહુ વિચાર કરીને આપી હશે.’
એમ બાણી પેથડ ઘેર ગયો.

પેથડની હાલત દીવસે દીવસે બગડવા
લાગી. બે ટંક ખાવાનું પણ મુશ્કેલીથી મળવા
લાગ્યું. એટલે તે પોતાનું ગામ છોડી કુટુંબ
સાથે બહાર ગામ ચાલી નીકળ્યો.

એ વખતે માળવામાં માંડવગઢ નામે
બખરબસ્ત શહેર હતું. ત્યાં હજારો શ્રીમંત રહેતા
હતા. લાખો ને કોટોનો વેપાર કરતા હતા.
પેથડે ધાર્યું કે માંડવગઢ જવા દે. ત્યાં પેટગુજારો
સહેલાઈથી થઈ શકશે. એટલે તે માંડવગઢ
આવ્યો.

અહીં ખાપ દીકરાએ ધીની દુકાન કરી.
ગામડાની ભરવાડણો ધી વેચવા આવે તેમની
પાસેથી ધી ખરીદે ને દુકાને તે વેચે. ખાપ
દીકરો બંને વચનના સાચા, દાનતના ચોંકખા.
તેમની દુકાને નાનું આવ્યું તોયે એક ભાવ ને

મોડું આવ્યું તોયે એક ભાવ. વળી માલમાં સેળભેળ નહિ. જવો માલ ખતાવે તેવોજ માલ આપે. આથી થોડા વખતમાં તેમની છાપ બહુ સારી પડી.

એક વખત એક ભરવાડણુ ધીનો ગાડવો લઈને પેથડની દુકાને આવી. તેણે પેથડને કહ્યું: ‘શેઠ ! રાખવું છે ધી ?’ પેથડે ધી બેઠું. અહા ! શું સરસ ધી ? દાણાદાર ને ખૂબ સુગંધી. પેથડે કહ્યું: ‘હા ખાઈ ! લાવો ધી.’ ભરવાડણે ધીનો ગાડવો ઉતાર્યો ને પેથડ તેમાંથી ધી બેખવા લાગ્યો. પેથડ ગાડવામાંથી ધી કાઢે પણ ધી ખૂટજ નહિ. આ બેઠે તે વિચારમાં પડ્યો: ‘જરૂર આ ગાડવામાં કાંઈક કરામત છે.’ એટલે ગાડવો ઊંચો કરીને બેઠો તો નીચે એક વેલની ઈંદોણી. તે પારખી ગયો કે નક્કી આ ચિત્રાવેલી છે. તે સિવાય ગાડવામાં ધી ફરી પ્રરીને ભરાય નહિ. આથી તેણે ભરવાડણુ પાસેથી ઈંદોણી સહિત ગાડવો ખરીદી

લીધો. સરવાડણ ચાલી ગઈ. પેથડ તથા ઝાંઝણ ખૂબ રાજ થયા.

: ૨ :

ગરીબ પેથડતું નશીબ થોડા વખતમાં જ પલટાઈ ગયું. તેને પુષ્કળ ધન મળવા લાગ્યું. હવે આ બાપડીકરો સહુને હોશિયાર લાગવા માંડ્યા. તેમના ખૂબ વખાણ થવા લાગ્યા. ત્યાંના રાજા જયસિંહે આ વખાણ સાંભળ્યા એટલે તેમને બોલાવ્યા ને તેમની ચતુરાઈની પરીક્ષા કરી. રાજાને ખાતરી થઈ કે બંને મહા ચતુર છે એટલે પેથડને પ્રધાન ને ઝાંઝણને નગરનો કોટવાલ બનાવ્યો. જુના પ્રધાનને પેથડની અદેખાઈ થઈ કે આ આજકાલનો વાણિયો શું માંડવગઢનો મંત્રી બની જાય ? એટલે તેણે રાજા આગળ આવી ચાડી કરી: ‘ મહારાજા ! આ પેથડ પાસે ચિત્રાવેલી છે. તે આપને બરાબર કામની છે. બે આપની પાસે એ આવે તો આપના

ભાંડાર કઢી ખાલી ન થાય. રાજાએ પેથડને બોલાવીને તે વિષે પૂછ્યું. પેથડે જવું હતું તેવું કહી દીધું અને ઉમેર્યું: 'મહારાજ ! આજથી એ ચિત્રાવેલી આપને ભેટ છે. રાજા બહુ હરખાયો.

પેથડમંત્રીએ પ્રજાના ધણા કર ઓછા કરાવી નાંખ્યા, રૈયતને બને તેટલી સુખી કરી.

એક વખત તેઓ થોડા વખતની રજા લઈ જત્રાએ ગયા. જીરાવલા પાર્શ્વનાથની યાત્રા કરીને આપ્તુ ગયા. આપ્તુના સુંદર મંદિર બેઠ તેમને અત્યંત આનંદ થયો.

આપ્તુ પર અનેક જાતની વનસ્પતિઓ ને જડીબુટ્ટીઓ થાય છે. એમ કહેવાય છે કે પેથડ મંત્રીને અહીંથી એવી વનસ્પતી મળી કે જેથી સોનું બનાવી શકાય. ભાગ્યશાળીની બલિહારી છે કે ચિત્રાવેલી ગદ્ય ને સુવર્ણ-સિદ્ધિ મળી !

પેથડકુમારની રિક્કિસિક્કિ ખૂબ વધી ગઈ. રાજા

મહારાજના ખજાના પણ એની પાસે ઝાંખા પડે. જ માલ ઢાઢ ન ખરીદી શકે એ પેથડકુમાર ખરીદે એવી તો ખજારમાં એમની આંટ.

એક વખત ગામમાં અત્તર વેચવાવાળો આવ્યો. એની પાસે ઊંચામાં ઊંચું અત્તર. એની કિંમત સાંભળી ભલભલા ગભરાઈ જાય. અત્તરવાળો ગામમાં ખૂબ ફર્યો પણ અત્તર ન વેચાયું. આખરે નિરાશ થઈ એ બીજા ગામ જવા તૈયાર થયો. એ વખતે કોઈએ પેથડકુમારનું નામ લીધું. અત્તરવાળાને લાગ્યું કે જ્યારે રાજ અત્તર ન લઈ શક્યો ત્યારે એનું શું ગળું ? પણ લોકોએ બહુ કહ્યું એટલે અત્તરવાળો પેથડકુમાર પાસે ગયો.

પેથડકુમાર નહાવા બેઠા હતા. ત્યાં અત્તરવાળો જઈ પહોંચ્યો. અત્તર કાઢીને આગળ મૂક્યું. તેમણે અત્તરનો ભાવ પૂછ્યો. અત્તરવાળો હસી પડ્યો. પેથડકુમારે પૂછ્યું : ‘ ભાઈ ! કેમ હસે છે ? ’ અત્તરવાળાએ કહ્યું : ‘ આ ગામમાં ભાવ પૂછનારા ઘણા છે પણ લેનાર ઢાઢ દેખાતું નથી. ’ આ જવાબ સાંભળી

પેથડકુમારે આજ્ઞા કરી : ‘ તાઝું બધું અત્તર આ પાણીની કુંડીમાં નાંખી દે. ’ અત્તરવાળો અબચબ થઈ ગયો. એણે બધું અત્તર કુંડીમાં ઢોળી દીધું. પેથડકુમારે એનાથી સ્નાન કર્યું. થોડીવારમાં ખબનચીએ હાજર થઈ અત્તરવાળાને મૂલ્ય ચૂકાવી દીધું. અત્તરવાળાના આશ્ચર્યનો પાર ન રહ્યો.

એક વખત નગરમાં એક વિદ્વાન આચાર્ય પધાર્યા. પેથડકુમારે તેમને ભક્તિથી વંદન કરીને વિનયથી પ્રશ્ન કર્યો : ગુરુદેવ ! મારે પાંચ લાખ રૂપિયાનું માપ છે. હાલમાં ધન તેથી વધી ગયું છે. સારા કામમાં ખર્ચવાની મારી ઇચ્છા છે. તો આપ કહો કે કયા માર્ગમાં ખર્ચ કરું ? ’

મુનિ કહે, ‘ ભાઈ ! આ સમયમાં જિનેશ્વરનાં મંદિરો ખાંધવાની જરૂર છે. તમારું ધન તે રસ્તે વાપરો !

પેથડકુમારને આ વાત ગમી ગઈ. તેમણે પોતાના નોકરોને બોલાવ્યા. દેરાસરની બધી સામગ્રી તૈયાર કરવાની આજ્ઞા આપી. દેશ દેશથી શિષ્ટપીઠો બોલા-

વ્યા. દૂર દૂરથી હોંશિયાર કારીગરો નોતર્યા. જોત-જોતામાં હજારો મજૂરો ને કામ કરનારાઓ હાજર થઈ ગયા. જમીનની પસંદગી થઈ. સારા દિવસે મુફ્ત થયું ને કામ ઝપાટાબંધ આગળ ચાલ્યું.

થોડા વખતમાં માંડવગઢમાં મોડું દહેરાસર બંધાઈ ગયું. એની સુંદરતાની શી વાત ? દેશ દેશા-વરથી લોકો જોવા આવ્યા. જિનેશ્વર દેવનાં દર્શન કરી પવિત્ર થયાં. પેથડકુમાર પણ ખૂબ હરખાયા. બનનો સુંદર ઉપયોગ થયો. પેથડકુમારે એમાં અઢાર લાખ રૂપિયા ખર્ચ્યા.

હવે તો તેમના મનનો ઉમંગ વધ્યો. જ્યાં જ્યાં જિનેશ્વરનાં મંદિરો નહોતાં ત્યાં બંધાવવા માંડ્યાં. આવુંજ એક દહેરાસર દેવગિરિ ઉપર બાંધ્યું. બીજાં પણ જણાં દહેરાસર બંધાવ્યાં. કહેવાય છે કે તેમણે બધાં મળીને ચોરાશી દહેરાં બંધાવ્યાં.

પેથડકુમારનું ધન વધ્યું તેમ ગુણ પણ વધ્યા. જમ પ્રજા આવે અને આંખો નમતો જાય તેમ પેથડકુમારમાં પૈસાની નમ્રતા વધતી

મધ. મનમાં જરાય મોટાઇ નહિ, જરાય અહંકાર નહિ. ધર્મ ઉપર અટલ શ્રદ્ધા, જિનેશ્વર પર અત્યંત ભક્તિ.

પોતાના ધર્મબંધુઓ તરફ પણ ખૂબ પ્રેમ. કોઈને જરા દુઃખી જુએ તો પોતે દુઃખી થાય. કોઈને આગળ વધતો જુએ તો આનંદ પામે. કોઈ પણ સ્વધર્મી મળે તો તેમને હરખ થાય. જો પોતે ઘોડે બેઠા હોય ને તે મળે તો નીચે ઉતરે ને માન આપે. મોટાઈ તો ફંવાડામાંય નહિ. કોઈ સ્વધર્મી ખરાબ રસ્તે ચાલતો હોય તો ખાનગીમાં બોલાવી સારી સલાહ આપે. કોઈ બીડમાં હોય તો ગુપ્ત મદદ કરે. કોઈના માથે આફત આવે તો તરત પડખે જઈને ઊભા રહે. જ્યારે જાઓ ત્યારે પેથડકુમાર મદદ માટે તૈયારજ હોય. પોતાનું બગાડીને પણ બીજાનું સુધારવાની તેમની ઈચ્છા. આ ગુણોથી પેથડકુમાર બધે ખૂબ વખણાવા લાગ્યા. લોકો તેમને માન આપવા લાગ્યા ને સારા કામોમાં આગળ કરવા લાગ્યા.

પેથડકુમાર બત્રીસ વર્ષના થયા. આ વખતે તેમણે બ્રહ્મચર્યનું વ્રત લીધું. વ્રત લઇને તેને દીપાબ્ધું. એવી શુદ્ધતા બળવી કે લોકોમાં અજબ પ્રભાવ પડ્યો. કોઈ રોગી એમના ઘેર બચ ને પેથડકુમાર હાથ અડાડે કે રોગી સારો થઈ જાય. કોઈને કંઈ દુઃખ હોય કે તેમને ત્યાં પહોંચે. શીલના પ્રભાવે લોકોની શ્રદ્ધા ફળવા લાગી. ધારેલા કામ સિદ્ધ થવાં લાગ્યાં. લોકોમાં ખૂબ વાહવાહ ખોલાવા લાગી.

એક વખત જયસિંહનાં રાણી લોલાવતીને તાવ ચઢ્યો. તે એવો ચઢ્યો કે કેમે કરતાં ઉતરેજ નહિ. લલભલા વૈદહકીમો આવી ગયા, ભૂવાભગત ધુણી ગયા પણ કંઈ ન થયું. રાણીને શરીરે બળતરા ચાલુજ રહી. આખું અંગ બણે શેકાઈ જાય. ઉંઘ કે આરામનું તો નામજ નહિ. રાણી ચીસો પર ચીસો નાખે.

એવામાં કોઈએ વાત કરી કે પેથડકુમારનું વસ્ત્ર લાવીને આઢાડો. તરતજ શાન્તિ થઈ જશે. અને નોકરોને હુકમ થયો. પેથડકુમારનું વસ્ત્ર આબ્ધું

ને રાણીને ઓઢાડયું. ત્યાં ચમત્કાર જવી વાત બની. રાણીની બળતરા સમી ગઈ ! તાવ ઉતરી ગયો ! આખું શરીર ઠંડુ પડયું ને થોડી વારમાં આંખ મીંચાઈ ગઈ. રાણી ધસધસાટ ઉંઘવા લાગી.

આ બનાવ જોઈ એક અદેખી ઢાસીએ રાજને ભંભેયો કે લીલાવતી પ્રધાન સાથે પ્યારમાં છે. તેથી તે એમનું વસ્ત્ર ઓઢીને મુઈ ગઈ છે.

રાજ આ સાંભળી ખૂબ ખુરસે થયા. મંત્રીને કેદ કર્યો. રાણીને જંગલમાં લઈ જઈ મારી નાંખવાનો હુકમ કર્યો. રાજના એકાએક આવા હુકમથી સહુને નવાઈ લાગી.

મારાઓ લીલાવતીને લઈ જંગલમાં ગયા. પણ મારતાં તેમની જીગર ચાલી નહિ એટલે છોડી મૂકી. રાણી વેશ પલટીને નગરમાં આવી. ઝાંઝણકુમારે કુશળતાથી તેને પોતાના ઘરમાં છુપાવી.

: ૫ :

એક વખત રાજના હાથીએ ખૂબ ઢાઢ પીધો એટલે ગાંઠો થઈ ગયો. થોડીવાર તોફાન

કરી બેસાન થયો ને ધરણી પર ઢળી પડ્યો. રાજને વહાલા હાથીની આ હાસત જોઈ ખૂબ દુઃખ થયું. ધણા ધણા ઉપાય કર્યા પણ હાથીને ઠીક થયું નહિ. એવામાં પેલી દાસીએ કહ્યું : ‘ મહારાજ ! જો પેથડકુમારનું વસ્ત્ર લાવીને હાથીને ઝોઢાડો તો હાથી ઊભો થાય. રાજએ તેમ કર્યું તો હાથી એકદમ સાજો થયો. પછી દાસીએ બધી વાત કહી : ‘ રાણી લીલાવતીને સખત તાવ આન્યો હતો એટલેજ આ વસ્ત્ર ઝોઢાડયું હતું વગેરે. ’

આ સાંભળી રાજને ખૂબ શોક થયો. તેમણે પેથડકુમારને કેદમાંથી છોડી મૂક્યા ને માફી માગી. જયસિંહ હવે લીલાવતીનો શોક કરવા લાગ્યા. આ જોઈ પેથડે કહ્યું : ‘ મહારાજ ! રાણી લીલાવતીને થોડા વખતમાં મેળવી આપીશ. આપ શોક કરશો નહિ. ’ ‘ શું રાણી લીલાવતી જીવતી છે ? ’ જયસિંહ આશ્ચર્ય પામ્યા. પછી પેથડે બધી વાત જણી હતી તે રાજને કહી.

રાજ્યે લીલાવતીને તેડાવી ને તેની મુદ્રી મારી.
ત્યારબાદ બંને મુખેથી રહેવા લાગ્યા.

: ૬ :

હવે પેથડકુમારને ધડપણ આવવાની
સરૂઆત થઈ. આ વખતે તેમનું મન વધારે
પવિત્ર બન્યું, વધારે સેવાભાવવાળું બન્યું અને
તેમને સિદ્ધાયળનો સંઘ કાઢવાની મરજી થઈ.

મોટા સંઘ કાઢી તેઓ સિદ્ધાયળ (શત્રુંજય)
ગયા. ત્યાં આદિનાથ પ્રભુની ખબર ભક્તિ કરી.
ત્યાંથી તે ગિરનાર ગયા. ત્યાં એક સંઘવી સાથે
ચડસાચડસી થતાં પદ મળુ સોનું બોલી ઇંદ્ર-
માળ પહેરી.

આ યાત્રા કરીને પેથડકુમાર માંડવગઢ
પાછા આવ્યા. ત્યાં પોતાના જાતભાઈઓને ઘણી
મદદો કરી. વળી લાહિયાઓ બેસાડી અનેક
પુસ્તકો લખાવ્યા ને તેના મોટા મોટા સાત
ભાંડારો કરાવ્યા.

હવે પેથડકુમાર ઘણું વખત પ્રભુભક્તિ-
માંજ ગાળે. સવાર સાંજ પ્રતિક્રમણ કરે, ત્રણ

વખત પ્રભુપૂજા કરે. આમ કરતાં તેમને લાગ્યું કે હવે મારો મરણકાળ નજીક છે એટલે તેમણે તીર્થંકર દેવનું ધ્યાન ધરી લીધું અને શાંતિથી આયુષ્ય પૂરું કર્યું.

આખું માંડવગઢ મંત્રીશ્વરના આ મરણથી દીલગીર થયું. ઝાંઝણકુમારના શોકનો પાર રદ્દો નહિ. તે શોક દૂર કરવાને તેમણે શત્રુંજયનો એક મહાન સંઘ કાઢ્યો. એ સંઘમાં બાર હજાર ગાડાં ને પચીશ હજાર પોઠીયા હતા. ઘણા સાધુ મુનિરાજ ને બે હજાર તો ચોક્કી કરનાર સિપાઈઓ હતા.

આ બાપ દીકરાની જોડી ધર્મભાવનાથી ભરપૂર હતી. તેમણે પોતાના જિંયા જીવનથી જૈન ધર્મને દીપાવ્યો છે. આવા અનેક રત્નો જૈન સમાજમાં પાક્યા ને જગતમાં શાંતિ ને પ્રેમની સ્થાપના કરે.

જૈન શિક્ષણ પત્રિકા

(માસિક)

તંત્રી : ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ.

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩૧. ૧). આજેજ ગ્રાહક બનો.

વિમળશાહ

: ૧ :

ગુજરાતના પહેલા રાજ વનરાજ થયા.
તેમના સેનાધિપતિ લાહિર નામે શ્રાવક હતા.
તે ખૂબ પ્રતાપી ને બહાદુર હતા. તેમની
નસેનસમાં ક્ષત્રિયનું લોહી વહેતું હતું. તેમને
વીર નામે એક પુત્ર થયો. તે પણ ખૂબ
સાહસિક ને શૂરો હતો. ધર્મ પર અત્યંત પ્રેમ
રાખતો હતો.

તેને વીરમતી નામની કન્યા સાથે પરણાવ્યો.
આ વીરમતીથી તેને બે પુત્રો થયા. એકનું નામ
નેઠ ને બીજાનું નામ વિમળ.

વિમળ બત્રીશલક્ષણો બાળ છે. બીજના
ચંદ્રની માફક હંમેશ વધતો જાય છે. તે પાંચ
વર્ષનો થયો એટલે પિતાએ તેને નિશાળમાં
મૂક્યો. ત્યાં થોડા વખતમાં તે ખૂબ સારું
ભણીને ઘેર બેઠો. પિતાએ જાણ્યું કે પુત્રો હવે
ચોગ્ય ઉમ્મરના થયા છે એટલે ઘરનો બધો
ભાર તેને માથે નાંખ્યો અને પોતે દીક્ષા લઈને
ચાલી નીકળ્યા. જતાં જતાં તેમણે શિખામણ
આપી : ‘ પુત્રો ! નિંદર થજો ને જીન ભગવાનની
આજ્ઞા માથે ચડાવજો. ’ વિમળને આ વચનોએ
ખૂબ અસર કરી.

: ૨ :

જન્મ વખત જાય છે તેમ વિમળ
કરેક રીતે ખીલતો જ જાય છે. તેના શત્રુઓ
આ જુએ છે ને મનમાં બહુ દાઝે બળે છે.

માતા વીરમતીએ આ જાણ્યું એટલે વિચાર કર્યો : 'વિમળના દુશ્મનો આ નગરમાં ઘણા છે. માટે તે ઉમ્મર લાયક થાય ત્યાં સુધી બીજા જાળીને રહેવું.' તે નેઠ તથા વિમળને લઈને પોતાના પિયર ગયું.

પિયરમાં ગરીબાઈ ખૂબ છે. ઘરડાં માણસો પણ મહેનત મજૂરી કરે છે ત્યારે પેટ-ગુજારે ચાલે છે. એટલે વીરમતી, નેઠ તથા વિમળ આવ્યા તે જાણીને ગમ્યું નહિ. પણ બહેનને ના કમ કહેવાય? એટલે તેણે આદર સત્કાર આપ્યો. વીરમતી બંને પુત્રો સાથે ત્યાં રહેવા લાગી.

: ૩ :

પાટણના વીર મંત્રીનો વિમળ હવે ગરીબાઈમાં હજારે છે. ઘણું વખત તે ખેતરમાં જાય છે ને સામાને ખેતીના કામમાં મદદ કરે છે. કોઈ વખત તે ઘોડી વઢેરા કે ગાય-ભેંસ લઈ જંગલમાં જાય છે ને ત્યાં તેમને

ચાશ ચરાવે છે. નથી તેને એ કામમાં જરાયે ન્હાનમ કે નથી જરાયે દીલગીરી. ઉલટું તેને તો એ કામમાં ખૂબ આનંદ આવે છે.

જંગલમાં જાય છે ત્યાં તીર કામઠા ખેલે છે ને ઘોડેસવારી કરે છે. ઝાડ પર ચઢે છે ને તળાવમાં તરે છે. દિવસભર આવો આનંદ માણીને સાંજ પાછો ઘેર આવે છે.

આ જીવન જીવતાં વિમળનું શરીર ખબ્બ કદાવર થયું. બાણવિધામાં તે એકો થયો. ધીમે ધીમે તેની બાણવિધાની પ્રશંસા સધળે ઠેકાણે થવા લાગી.

: ૪ :

પાટણના નગરશેઠ શ્રીદત્તને શ્રી નામે એક જીવાન કન્યા છે. તેના માટે તે લાયક વર શોધી રહ્યા છે. તેમણે ધણાં ધણાં ઠેકાણાં જ્યાં પણ એકે ગમ્યું નહિ. એવામાં તેમણે વિમળની પ્રશંસા સાંભળી એટલે તેની સાથે પોતાની કન્યાનું સગપણ કર્યું.

મામા હવે વિચારવા લાગ્યા: ‘આના લગ્નનું ખરચ શી રીતે થશે?’ વીરમતી હવે વિચારવા લાગી: ‘વિમળનાં લગ્ન મારા ઘરને છાજ તેવાં કરવાં જોઈએ; લાહિર મંત્રીનો એ પૌત્ર છે.’ પણ ભાઈની સ્થિતિ ખ્યાલમાં હતી એટલે તેણે નિશ્ચય કર્યો: ‘જ્યાં સુધી પુરતું ધન ન મળે ત્યાં સુધી વિમળને પરણાવવો નહિ.’ તેણે વિમળને ખોલાવીને કહ્યું: ‘પુત્ર! જ્યારે મને ધન મળશે ત્યારે તને પરણાવીશ.’ વિમળે શાંતિથી આ સાંભળી લીધું.

બીજા દિવસે ઘેરને લઈ વિમળ જંગલમાં ગયો. ત્યાં એક ઝાડ નીચે ખેસીને ચિંતા કરવા લાગ્યો: ‘હવે ધન મેળવવુંજ પડશે. શું કરું? કૃત્રી રીતે ધન મળે?’ આમ વિચાર કરતાં કરતાં હાથમાંની લાકડી મૂળિયાના પોલાણમાં ખોસી કે તરતજ ધબ ધબ ઢેફાં તૂટી પડ્યાં. વિમળ તે ઢેફાં દૂર કરી જુએ છે તો માંહિ સોનામહોરનો ચક્ર આ જોતાં વિમળના આ-

નંદનો પાર રહ્યો નહિ. તે ચરૂ ઘેર લાવ્યો ને વીરમતીના ચરણે મૂક્યો. વીરમતી આ જોઈને ખૂબ હરખાણી ને થોડા વખતમાં તેણે વિમળનાં લગ્ન લીધાં. પોતાના કુટુંબને છાંજ તેવી રીતે ઘણી ધામધુમથી લગ્ન થયાં. શ્રીદેવી ઘેર આવી.

વિમળ ને શ્રીદેવી બંનેની સરખે સરખી જોડ છે. કાંઈ કાંઈનાથી ઉતરે તેમ નથી.

નેઢના લગ્ન પણ એક ખાનદાન કુટુંબની કન્યા સાથે થયા.

વિમળ હવે શત્રુથી ડરે તેમ નથી એટલે તેઓ પાટણમાંજ રહેવા લાગ્યાં. અહીં વિમળે પોતાનું નશીબ અજમાવવાનું શરૂ કર્યું.

એક દિવસ તે બજારમાંથી બય છે. ત્યાં રાબના ચોદ્ધાઓ નિશાન માંડી રહ્યા છે. સારા સારા ચોદ્ધાઓએ નિશાન માંડયાં પણ કાંઈ તાકી શક્યું નહિ. આ જોઈ વિમળ હસવા લાગ્યો ને મોટથી બોલ્યો : ‘સૈનિકો તો ખૂબ બહાદુર છે. મહારાજ ભીમદેવનું જતું રાજ્ય રાખે તેવા છે.’ આ સાંભળી તે ખૂબ ચીડાયા. એવામાં મહારાજ ભીમદેવ પણ આવ્યા. તેમણે નિશાન માંડ્યું

ને તે પણ ચૂકી ગયા. એટલે વિમળ હસીને બોલ્યો : ‘ બધા ભોટજ ભેગા થયા લાગે છે ! આમના હાથમાં રાજ છે તે શું કરવાના ? ’

ભીમદેવના કાને આ શબ્દ પડતાં તે ચમક્યો. વિમળને પૂછ્યું : ‘ શેઠ ! કંઈ બાણુવિદ્યા બણે છે ? બણતા હો તો આવો આ તરફ. ’ વિમળ કહે, ‘ બાણુવિદ્યા તો તમારા જવા ક્ષત્રિય બણે. અમે તો વેપારી કહેવાઈએ. અમને એવું શું આવડે ? ’

આ સાંભળી ભીમદેવે બણ્યું કે માણસ કોઈ બણુકાર લાગે છે. જોઈ તો ખરો તેને કેવી બાણુવિદ્યા આવડે છે. તેણે કહ્યું : ‘ શેઠ ! વિદ્યા જ કેળવે તેના બાપની. તમને જ બાણુવિદ્યા આવડતી હોય તે બતાવો. ’ વિમળ કહે, ‘ આપને જો બાણુકળા જોવીજ હોય તો એક બાળકને જમીનપર સુવાડો ને તેના પેટપર નાચરવેલનાં એકસોને આઠ પાન ચૂકા. એ પાનમાંથી આપ કહો તેટલા પાન બાણુથી

વિંધી નાથું. એમ કરતાં બાળકના શરીરને જરાએ વાગે નહિ. તમે કહો તેમાં એક પણ પાન ઓછુંવતું થાય તો આપની તલવાર ને મારું માથું. અથવા આપ કહો તો વલોણું વલોવતી સ્ત્રીના કાનની ઝબકતી ઝાલ વિંધું. એમ કરતાં જો સ્ત્રીના ગાલને જરા ધાધસારો થાય તો આપને યોગ્ય લાગે તે કરો. ’

એમ કહીને વિમળે પોતાની બાણકળા ખતાવી. રાજા ભીમદેવ આ જોઈ ખૂબ ખુશ થઈ ગયો. વિમળને તેણે પાંચસો ઘોડા આપ્યા ને ઢંડનાયક (સેનાધિપતિ) ની પદવી આપી.

વિમળ મહા ચતુર હતો. લશ્કરને કાબુમાં રાખવું, રાજ્યમાં પોતાની લાગવમ રૂમ વધારવી તે બરાબર જાણતો હતો. તેનો તાપ ધણો હતો. ગુજરાતના બધા ખંડીઆ રાજા તેનાથી બીતા હતા. થોડા વખતમાં વિમળ પોતાની ચતુરાઈથી ભારે લાગવગવાળો બની ગયો.

હવે તે ખૂબ ભાષકાથી રહેવા લાગ્યો. તેણે પોતાને માટે રાખના કરતાં પણ સુંદર મહેલ બાંધ્યો, સુંદર ધરદહેરાસર બાંધ્યું અને તેના ફરતો સુંદર કોટ બાંધ્યો. દેશ દેશાવરથી ઉત્તમ હાથી ઘોડા મંગાવ્યા ને પોતાના લડવૈયાઓ વધાર્યા.

જીનેશ્વર તરફ વિમળની ભક્તિ અપાર હતી. તે પોતાની વીંટીમાં જિનેશ્વરની નાનીશી છબી રાખતો ને તેથી ક્રોધને પણ વંદન કરતાં પહેલું વંદન તેમને જ થતું.

વિમળની આ સ્થિતિ જોઈ દુશ્મનો ભીમદેવને ખોટી ભાંભેરણી કરવા લાગ્યા: ‘મહારાજ ! વિમળશાહ આપનું રાજ્ય લેવા ઈચ્છે છે. તેણે ધણું લશ્કર તૈયાર કર્યું છે. તે જિનેશ્વર સિવાય ક્રોધને નમતો નથી. આ પ્રમાણે ખૂબ ભાંભેરણી થઈ એટલે રાજ ભીમદેવને લાગ્યું કે વાત ખરી હશે. એટલે તેનું ધર જોવાને એક દિવસ રાખી કહ્યું : ‘મંત્રીશ્વર ! તમારાં ધર એક વખત

જેયાં નહિ. અમને તે જોવાની ખૂબ હોંશ છે. ' વિમળશાહના મનમાં કંઈ કપટ ન હતું એટલે તે બોલ્યો: ' સ્વામી ! ધર આપનાં છે. પધારો, ભોજન ત્યાં જઈને કરીશું. '

રાજા થોડા ઘોડેસવાર ને પાયદળ સહિત વિમળશાહના મકાને ચાલ્યો. ત્યાં દહેરાસરની બાંધણી જોઈ ચકિત થઈ ગયો. મહેલના બીજા ભાગ જોઈને મોંમાં આંગળી નાંખવા લાગ્યો. અને મજબૂત કિલ્લો જોઈ ધારેલી શંકા ખરી છે એમ માનવા લાગ્યો. તે મનમાં બોલ્યો: ' અહો ! આ વિમળને આટલી બધી રિદ્ધિસિદ્ધિ ! મારો વૈભવ તેના આગળ શા હિસાબમાં છે ? ' તે જમીને પાછો ગયો.

હવે તે બીજા પ્રધાનો સાથે વિચાર કરવા લાગ્યો કે વિમળને અહીંથી શી રીતે દૂર કરવો. વિચાર કરતાં એક પ્રધાને યુક્તિ સુઝાડી કે મહારાજ ! જ્યાં સુધી તે ગોળે મરે ત્યાંસુધી ઝરથી શું કામ મારવો ? એમ કરે કે કાલે

ખરાબર ભોજન વેળાએ વાધને છોડી મૂકા. એટલે તરત આખા શહેરમાં ત્રાસ વર્તાઈ રહેશે. એ વખતે વિમળને ઉશ્કેર્યો. એટલે તે શાંત બેસી રહેશે નહિ. તે વાધને પકડવાનશે એટલે પૂજારી થશે. રાજાને આ વિચાર પસંદ પડ્યો.

બીજે દિવસ થયો એટલે રાજાએ બધી તૈયારી કરી રાખી. વિમળ આવ્યો ને રાજાને નમન કરી વાતો કરવા લાગ્યો. ખરાબર તેજ વખતે વાધને છોડી મૂક્યો. એટલે આખા નગરમાં ત્રાસ ફેલાઈ ગયો. એક આવીને રાજા તથા વિમળશાહ બેઠા હતા ત્યાં ખબર આપી કે મહારાજ ! વાધ છુટ્યો છે ને નગર આખું ત્રાસી ગયું છે. આ સાંભળી વિમળ એકદમ ઊભો થઈ ગયો. વાધને વશ કરવાને તૈયાર થયો. રાજાને તો એ જોઈતુંજ હતું.

ગામમાં ચારે કોર સુનસુનાકાર છે. જને જમ પ્રાણ્યું તેમ ભાગીને ઘરમાં ભરાઈ ગયા છે. વાધ એકલો ગામમાં ત્રાડ દેતો ફરે છે. એવામાં

વિમળ દેખાયો. વાઘ એને એતાંજ ધુરકયો. ફાળ ભરીને સામો આવ્યો, વિમળ તેની ખબર લેવાને તૈયારજ હતો. તેણે એક થપાટ મારીને વાઘના બંને કાન પકડયા. વાઘ ધણો છંછેડાયો. પણ વિમળના હાથમાંથી છુટે તેમ ન હતું. વિમળે તેને લાવીને પાંજરામાં પૂર્યો.

આખા નગરમાં વિમળની જય ઘોલાણી. ભીમદેવ વગેરે નિરાશ થયા. આ તો વિમળને હેઠો પાડવા કર્યું ને ઉલટી તેની કીર્તિ વધી. હવે કરવું શું? તેમણે બીજો ઉપાય શોધ્યો: ‘રાજમદ્દ’ એડે તેને કુસ્તીમાં ઉતારવો ને ત્યાં જ પૂરો કરાવવો. ’મદ્દને બધી વાતે વાકેફ કર્યો. થોડા દિવસ થયા એટલે રાજાએ કહ્યું: ‘મહેતા! આપણો મદ્દ પોતાના બળતું બહુ અભિમાન રાખે છે. માટે એની પરીક્ષા કરો.’

મદ્દ એડે વિમળશાહે કુસ્તી માંડી. કુસ્તીના ધણા દાવ ખેલ્યા. તેમાં મદ્દને સખત પટકી આપી ને વિમળશાહે જીત મેળવી. બંધાના

મોઠામાંથી વાહવાહ વાહવાહના શબ્દો
નીકળી પડ્યા.

રાજા ને પ્રધાન હવે માનવા લાગ્યા કે
વિમળમાં દૈવી શક્તિ છે. એટલે તે મરવાનો તો
નથી. પણ તે દૂર થાય એવો કાંઈક ઉપાય
શોધીએ. એથી તેમણે નક્કી કર્યું કે તેના
ઘાઘના વખતનું પદ કોડ ટંકા લેણું કાઢીને
માગીએ. જો તે લેણું આપવાનું કબુલ કરશે
તો ભીખારી થશે. જો નહિ આપે તો રાજ્ય
છોડશે.

ખીજ દિવસે વિમળશાહ રાજદરબારે ગયા.
ત્યારે ભીમદેવ પુઠ વાળીને બેઠા. વિમળ કહે,
'આમ કેમ ?' પ્રધાન કહે, 'સાંભળો. રાજાને
હિસાબને માટે રીસ છે. કાંતો તમારા ખાતે
નીકળતા પદ કોડ ટંકા આપો કાંતો નવું ખાતું
ખોલી આપો.'

આ સાંભળી વિમળમંત્રી સમજી ગયા
કે રાજા કાચા કાનનો છે. તે ખીજની ભંભેરણી-

થી છેડાયો છે. માટે તે કંઈ પણ ખરાબ પગલું ભરે તે પહેલાં હુંજ મારી જાતે ચાલ્યો જઈં.

આમ વિચારી તેમણે ત્યાંથી ઉપડવાની તૈયારી કરી. સોળસો સાંઠ પર સોતું ભર્યું. હાથી, ઊંટ ને રથ તૈયાર કર્યા. પાંચ હજાર ઘોડા ને દશ હજાર પગપાળા સાથે લીધા. પછી ભીમદેવની રજા લેવા ગયા. ત્યાંથી વિદાય લેતાં રાજાને કહ્યું: ‘મહારાજ ! મને જીવી હેરાનગતી પહોંચાડી તેવી હેરાનગતી મહેરબાની કરી બીજા કાઈને પહોંચાડશે નહિ.’

વિમળમંત્રી પોતાનો વૈભવ લઇને આખું તરફ ચાલ્યા. તેની તળેટીમાં ચંદ્રાવતી નામે શહેર હતું. ત્યાંના રાજાએ સાંભળ્યું કે વિમળમંત્રી પોતાના લશ્કર સહિત આવે છે એટલે તે નગર છોડી ચાલ્યો ગયો. વિમળમંત્રી અહીં ભીમદેવના દંડનાયક તરીકેજ કામ કરવા લાગ્યા.

અહીં રહી તેમણે ધણા વિજય મેળવ્યા. સિંધ દેશનો રાજા પંડિયો બહુ ગર્વિષ્ઠ થઇ

ગયો હતો તેને સજ્જડ હાર ખવરાવી. પરમાર રાજ ધંધુદેવ જ લીમદેવની આણુ માનતો ન હતો તેને આણુ મનાવી.

વિમળે પોતાના પરાક્રમથી વિજય મેળવ્યો અને આણુ રાજ લીમદેવની ફેલાવી. આથી લીમદેવ સમજ્યો કે વિમળ મંત્રીને દૂર કરવામાં મેં મોટી ભૂલ કરી છે. તેને ખૂબ પસ્તાવો થયો.

ચારે બાજુ પોતાનો દાખ બેસાડીને વિમળ-શાહે ચંદ્રાવતીમાં રાજગાદી ધારણ કરી. આ વખતે લીમદેવે પોતાના તરફથી છત્ર ચામર ભેટ મોકલાવ્યાં. વિમળે પણ મનમાંથી રીસ કાઢી નાંખી તેનો સ્વીકાર કર્યો.

રાજ બન્યા પછી વિમળશાહ એક દિવસ મહેલની અગાશી પર ચડીને નગરને જોવા લાગ્યા. પણ શહેર બરાબર દેખાવડું લાગ્યું નહિ. એટલે તે ફરીથી વસાવવાનો નિશ્ચય કર્યો.

ચંદ્રાવતી ફરીથી બંધાયું. તેની બજારે સીધી ને સુશોભિત બની. તેના ચોક વિશાળ ને દેખાવડા બન્યા. તેમાં સુંદર ઢાતરણીથી ભર-પુર આરસનાં અનેક જિનમંદિરો થયાં. શાંતિના પરમ ધામ ઉપાશ્રયો બંધાયા. વાવ ફૂવા તથા તળાવ પણ પુરતી સંખ્યામાં જણાવા લાગ્યા.

આ પ્રમાણે વિમળશાહ દુનિયાની બધી સંપત્તિ મેળવી આનંદ કરવા લાગ્યા. એવામાં એક વખત ધર્મધોષ નામના આચાર્ય આવ્યા. તેમણે પવિત્ર જીવન સમજાવ્યું, ધર્મ સમજાવ્યો અને વિમળશાહને કહ્યું: ‘વિમળશાહ! તમે આખી જીંદગી ધન ને સત્તા મેળવવામાં ગાળી છે. માટે હવે કાંઈક ધર્મકાર્ય કરો. કાંઈક પર-લોકતું ભાથું બાંધો.’ વિમળશાહને ગળે આ વાત ઉતરી. પોતાની જીંદગીમાં કરેલી અનેક ખૂનખાર લડાઈઓ યાદ આવી. ખૂબ પશ્ચાત્તાપ થયો. છેવટે

તે ગદ્ગદ કંઠે બોલ્યા: 'ગુરુદેવ! આપ પ્ર-
ભાવો તે કરવા તૈયાર છું. મને આજ્ઞા કરો.'
ગુરુ કહે, 'આખુ જવા સુંદર પહાડ ઉપર
એક પણ જૈન મંદિર નથી. માટે ત્યાં જૈન
મંદિર બંધાવો.' વિમળે તે કબુલ કર્યું.

વિમળશાહ દહેરાસર બંધાવવાને કુટુંબ
સહિત આખુ ઉપર ગયા. ત્યાં ગ્રાહણોત્સવ ખૂબ
જોર હતું. શિવમંદિરોનો પાર નહોતો. ફક્ત શિવ-
મંદિરના પૂજારીઓ જ અગ્યાર હજાર હતા.
વિમળશાહે તે જગાની મંદિરને માટે માગણી
કરી. પૂજારીઓએ તેનો સાફ ઇન્કાર કર્યો.
વિમળશાહે તેમને ખૂબ ખૂબ સમજાવ્યા. આખરે
પૂજારીઓએ કહ્યું: 'જો તમારે આ જગા જોઈ-
તીજ હોય તો સોનાના સિક્કા પાથરીને જમીન
હવો.' વિમળશાહે તે કબુલ કર્યું અને સોનાના
સિક્કા પાથરીને જમીન લીધી. જમીન મેળવ્યા

પછી દેશભરમાંથી કારીગરો બોલાવ્યા. આરા-
 સણપહાડમાંથી આરસ ખોદાવ્યો ને ત્યાંથી હાથી
 મારફતે આયુષર લાવવા લાગ્યા. કહે છે કે એ
 પથર લગભગ ૩પાની કિંમતે પડવા લાગ્યો. વિમળ-
 શાહને ઉત્તમોત્તમ દહેરાસર બંધાવવાની લાવના
 હતી એટલે તેમણે સલાટોને કહ્યું કે તમારી બધી
 કળા બતાવજો. પથરમાં કોતરણી કરતાં જટલો
 ભૂકો પડશે તેટલું હું ૩૫૦ આપીશ. બે હજાર
 કારીગરો ચૌદ વર્ષ સુધી કામે લાગ્યા. અદાર
 કોડ ને ત્રીશ લાખ ૩પિયાના ખર્ચે એક ભવ્ય
 જિનમંદિર તૈયાર થયું. ૧૪૦ ફૂટ લાંબા અને ૯૦
 ફૂટ પહોળા મંદિરમાં કળાની અદ્ભુત સૃષ્ટિ
 ખડી થઈ. એના થાંભલાઓ ઉપર હાથી
 ઘોડાની હાર અને દેવદેવીઓનાં મનોહર નાચ
 બરાબર ઉતર્યા. મુખ્ય મંદિરની આસપાસ
 નાની નાની દહેરીઓ ખાંધી તેની આગળ

છતમાં પણ બહુ સુંદર કામ કર્યું. દરેક
છતમાં નવીજ ભાત ! એમાં કાતરેલાં કમળો તે
બણે હાથ અડકતાંજ તૂટી પડશે એટલાં કામળ
જણાતાં હતાં !

એ ઉપરાંત નેમિનાથની જાન, વહાણના
દેખાવો અને બીજા પ્રસંગો પણ બહુ મનોહર હતા.

મુખ્ય મંદિરમાં શ્રી રીખવદેવ પ્રભુની મૂર્તિ
સ્થાપી. આ દહેરાસર આજે પણ આખુ પર
શોભી રહ્યું છે. દુનિયામાં તેની કારીગરીનો
બોટો નથી. પ્રિય વાંચક ! જાંદગીમાં એક
વખત તો આ અદ્ભુત દહેરાસરના દર્શન
જરૂર કરજે.

વિમળમંત્રીએ જગતની આ સુંદર વસ્તુ
તૈયાર કરીને સંધને સોંપી. તેના ખર્ચ પેટ
કેટલાક ગામો આપ્યા. પછી ચંદ્રાવતી પાછા
આવ્યા.

આરાસણ અથવા કુંભારિયાજીનાં હહેરાં
પણ આ વિમળશાહનાં જ બનાવેલાં છે. થોડા
વર્ષે વિમળશાહ કાળધર્મ પામ્યા.

ધન્ય છે વીર વિમળશાહને જ પોતાના
બાહુબળથી આગળ વધ્યા ને જણે જગતને
અમૃત્ય વસ્તુની ભેટ આપી!

જેનાનાં શિક્ષણને લગતાં સર્વ પ્રશ્નો ચર્ચતી

જૈન શિક્ષણ પત્રિકા

તંત્રી

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

વાર્ષિક લવાજમ રૂ. ૩૧. ૧). પરદેશમાં રૂ. ૧-૮-૦૦.

દરેક જૈન કુટુંબમાં આ પત્રિકા આવતીજ જોઈએ

આજેજ મનીઓર્ડર કરો :—

જ્યોતિ કાર્યાલય, રતનપોળ : અમદાવાદ.

બાળ ગ્રન્થાવળી : પ્રથમ શ્રેણી : ૧૭

વસ્તુપાળ—તેજપાળ

:: બેખંડ ::

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ.

: સર્વ હક્ક સ્વાધીન :

આવૃત્તિ ચોથી : કુલ નકલ ૪૫૦૦ : સં. ૧૯૯૧

મૂલ્ય સવાઆનો.

: : પ્રકાશક : :

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ
ન્યોતિ કાર્યાલય નગરશેઠ માર-
કીટ, રતનપોળ અમદાવાદ.

આ પુસ્તક મુંબઈ છલાકા કેળવણી
ખાતા તથા વડોદરા રાજ્ય કેળવણી
ખાતા તરફથી ઈનામ લાયબેરી માટે
: ; : મંજૂર થયું છે. : : :

ધી 'વીરવિજય' પ્રિન્ટીંગ પ્રેસમાં
મણિલાલ જગનલાલે જામ્યું.
સાગરની ખડકી, રતનપોળ :
અમદાવાદ.

વસ્તુપાળ-તેજપાળ

: ૧ :

તેરમા સૈકાની વાત છે. જ્યારે
ગુજરાતમાં સોલંકી રાજાઓની સત્તા નબળી પડી
ગઇ હતી અને રાણા વીરધવળની સત્તા
જામતી હતી.

વીરધવળના એક મંત્રી આશરાજ આવક
સુંદાલક ગામમાં રહેતા હતા. તેમને કુમારદેવી
નામે એક ગુણીયલ્લ સ્ત્રી હતી. તેનાથી થયા

તણ દીકરા ને સાત દીકરીઓ. દીકરાના નામ મલ્લદેવ, વસ્તુપાળ ને તેજપાળ. દીકરીના નામ બલ્હુ, માહ, સાહ, ધનદેવી, સોહગા, વયજી ને પદ્મા.

આશરાજ મંત્રીએ બધા દીકરાદીકરીને સારી રીતે બણાવ્યા. એમાં વસ્તુપાળ ને તેજપાળ સહુથી વધારે ઝળઝ્યા. તેમને વિદ્યા પર અથાગ પ્રેમ. કળા પર જાંડી પ્રીતિ. ધર્મ પર અડગ શ્રદ્ધા. આ બે બાઈની બેલડી સહુના મનનું હરણ કરતી. સહુના પર પ્રભાવ પાડતી.

તેઓ ઉમ્મર લાયક થયા એટલે પિતાએ ગુણવાન કન્યાઓ પરણાવી. વસ્તુપાળને લલિતા ને તેજપાળને અનુષમા.

થોડા વખત પછી પિતા મરણ પામ્યા. પિતૃભક્ત પુત્રોને આથી ખૂબ દુઃખ થયું.

તે દુઃખ જીલવાને તેઓ માંડળ આવીને વસ્યા. માતાની ખૂબ સેવાભક્તિ કરવા લાગ્યા. અહીં પોતાના સારા આચરણથી તેઓએ થોડા વખતમાં સારી નામના મેળવી.

થોડા વખત પછી પ્રેમાળ માતા પણ ગુજરી ગયાં એટલે તેમને બહુ શોક થયો. તે તે શોક દૂર કરવા તેઓ શત્રુંજયની યાત્રાએ ગયા. પવિત્ર તીર્થ શત્રુંજયની યાત્રા કરતાં ઢોનું મન શાંત ન થાય ? તેના પવિત્ર વાતાવરણે આ બન્ને ભાઈઓનો શોક દૂર કર્યો. ત્યાંથી તેઓ પાછા ફર્યા ને રાજસેવાની ઇચ્છાથી રસ્તામાં ઘોળકા ગામે રોકાયા. અહીં તેમને રાજગોર સોમેશ્વર સાથે ભાઘબંધી થઈ.

: ૨ :

આ વખતે ગુજરાતની સ્થિતિ બહુ ડામડોળ છે. તેથી રાણો વિરધવળ વિચાર કરે છે: ‘જે બાહોશ પ્રધાન ને બાહોશ સેનાધિપતિ મળી જાય તો મારા મનોરથ ફળે.’

રાજગોરે બહુ ઠે રાજજી પ્રધાન ને સેનાધિપતિને શોધવાની ચિંતામાં છે એટલે તે રાજ પાસે ગયા ને વાત કરી: ‘મહારાજ ! ચિંતા દૂર કરો. જની આપ શોધ કરી રહ્યા છો એવા બે રત્નો આ નગરમાં આવેલાં છે.

તેઓ ન્યાય આપવામાં નિપુણ છે, રાજ ચલાવવામાં કુશળ છે. તેઓ જૈન ધર્મના ધોરી છે પણ સર્વ પર સરખી પ્રીતી રાખનાર છે. માટે આપ આજ્ઞા આપતા હો તો તેમને આપની આગળ હાજર કરું. ’

રાજાએ આજ્ઞા આપી એટલે સોમેશ્વર આ બંને ભાઈઓને રાજસભામાં લઈ ગયા. ત્યાં રાજા આગળ સુંદર ભેટો મૂકીને બંને ભાઈઓએ વંદન કર્યું. રાજા વીરધવળે જવું બહુયું હતું તેવું જોયું. એટલે તે બોલ્યાઃ ‘તમારી મુલાકાતથી હું બહુ ખુશ થયો છું. આ રાજ્યનો સંવર્ધન કારભાર તમને સોંપુ છું.’ બંને ભાઈઓ આ સાંભળી આનંદ પામ્યા. પછી વસ્તુપાળે રાજાને કહ્યું: ‘મહારાજ ! અમારું અહોભાગ્ય કે આપની અમારા પર આવી કૃપા થઈ. પણ અમારે એક વિનંતિ કરવાની છે. તે આપ ધ્યાન દેધને સાંભળોઃ ‘જ્યાં અન્યાય હશે ત્યાં અમારાથી હાથ દુર રાખો નહિ. ગમે તેવા રાજકાળમાં પણ દેવગુરુની સેવા

ચુકાશે નહિ. અને રાજસેવા કરતાં આપની પાસે કોઈ ચાડી ચુગલી કરે ને અમારે જવાનો વખત આવે તો પણ અમારી પાસે જ ત્રણ લાખ ટંકા ધન છે તે રહેવા દેવું પડશે. જો આપ આ બાબતોનું વચન રાજગૌરની સાક્ષીએ આપો તો અમે આપની સેવા કરવા તૈયાર છીએ. નહિતર આપનું કદ્યાણ થાઓ. ’

રાજએ તે પ્રમાણે વચન આપી વસ્તુપાળને ધોળકા તથા ખંભાતના મહામંત્રી બનાવ્યા અને તેજપાળને સેનાધિપતિ બનાવ્યા.

: ૩ :

વસ્તુપાળ મહામંત્રી બન્યા તે વખતે તિબેરીમાં પૈસો નહોતો, રાજ્યમાં ન્યાય નહોતો. અમલદારો ભારે લાંચ લેતા ને રાજની ઉપજ પોતાનાજ ખીસ્સામાં મૂકતા. તેમને દબાવી શકે એવું બળ કોઈનામાં નહોતું. આ બધી હકીકત બરાબર ધ્યાનમાં લઈ વસ્તુપાળે પોતાનું કામ શરૂ કર્યું.

તેઓ સજ્જનોના સત્કાર કરવા લાગ્યા અને લાંચિયા અમલદારોને પકડી તેમનો દંડ

કરવા લાગ્યા. આ દંડમાંથી થોડું ધણું ધન મળ્યું એટલે ઠેટલુંક લશ્કર તૈયાર કર્યું. પછી બધો રાજકારભાર થોડા વખત માટે તેજપાળને સોંપ્યો અને પોતે લશ્કર લઈને રાજની સાથે ચાલ્યા. જ જ ગામના મુખીઓ રાજ્યનું લેણું આપતા નહોતા તેમની પાસેથી વસુલ કર્યું. જ ઠાંકારોએ ખંડણી ભરવી બંધ કરી હતી તેમની પાસેથી બધી ખંડણી વસુલ કરી. આ પ્રકારે આખા રાજ્યમાં ફરી રાજ્યની તિજોરી તર કરી. સઘળી જગાએ વ્યવસ્થા ને શાંતિ દાખલ કરી.

હવે વસ્તુપાળે મળેલા ધનથી મજબૂત લશ્કર તૈયાર કર્યું અને સરહદ પરના રાજઓને જીતવાની તૈયારી કરી.

તે વખતે કાઠિયાવાડમાં બહુ અંધાધુંધી ચાલતી હતી. રાજઓ પણ યાત્રાળુઓને લૂંટતા હતા. આથી વસ્તુપાળ સહુ પહેલાં કાઠિયાવાડ તરફ ચાલ્યા. ત્યાં ધણાખરા રાજઓને વશ કરી લીધા. એમ કરતાં તેઓ વણ્યલી આગળ આવ્યા. ત્યાં રાણા વીરધવળના સાળા સાંગણ ને

ચામુંડ રાજ્ય કરતા હતા. તેમના અભિમાનનો પાર નહોતો. તેમને ધણું સમજાવ્યા પણ તેઓ તાબે ન થયા એટલે લડાઈ થઈ. તેમાં સાંગણુ ને ચામુંડ માર્યા ગયા. વસ્તુપાળનો વિજય થયો. વસ્તુપાળે તેના પુત્રોને ગાદી આપી. આમ આખા કાઠિયાવાડમાં વિજયનો ડાંઢા વગાડી વસ્તુપાળ રાજ સાથે ગિરનાર ગયા. ત્યાં ભક્તિપૂર્વક યાત્રા કરી તેઓ પાછા પ્રયાં.

: ૪ :

ભદ્રેશ્વરનો રાણો ભીમસિંહ વીરધવળનો ખંડીઓ રાજ હતા. પણ હવે તેણે ખંડણી આપવા ના પાડી હતી. તેના લશ્કરમાં ત્રણ બહાદુર લડવૈયા હતા. એટલે તેને અભિમાન હતું કે મને કંઈજ થનાર નથી. વસ્તુપાળ તથા રાણા વીરધવળે તેના પર ચડાઈ કરી. વીરધવળ આ લડાઈમાં હારી ગયા. પણ એવામાં વસ્તુપાળ લશ્કર લઈને આવી પહોંચ્યા. તે ખૂબ કુશળતાથી લડ્યા ને અંતે જીત મેળવી.

: પ :

વસ્તુપાળ આ આકરે વિજય કરીને
 પાછા પ્રયા. ત્યાં સાંભળ્યું કે ગોધરાનો રાજ
 ધુધુલ ખૂબ છટ્ટી ગયો છે. તે પોતાની પ્રજાને
 ગમે તેવો ત્રાસ આપે છે. આથી વસ્તુપાળે
 તેને કહેણ મોકલ્યું કે રાણા વીરધવળને વશ
 થાઓ. તેણે તો એ સાંભળ્યું નહિ પણ ઉલટું
 એક દૂત સાથે કાજળ, કાંચળી ને સાડી
 વીરધવળને ભેટ તરીકે મોકલ્યાં. આવા અપમા-
 નથી રાણે વીરધવળ ખૂબ ચીડાયો. તેની
 આંખમાંથી અગ્નિ ઝરવા લાગ્યો. તેણે લાલચોળ
 આંખે બધા સામું જોયું પણ કાંઈ ધુધુલને
 જીતી લાવવા તૈયાર ન થયું. તેની ધાક બહુ
 હતી. આખરે તેજપાળ ઉઠ્યા ને ધુધુલને જીતી
 લાવીશ એમ જાહેર કર્યું. આથી રાણે વીરધવળ ખૂબ
 ખુશ થયો.

પછી તેજપાળ મોટું લશ્કર લઈને ગોધરા
 તરફ ગયા. ત્યાં ખૂનખાર લડાઈ થઈ. તેમાં
 ધુધુલ પકડાયો. તેને પાંજરામાં પૂરી ઘોળકા

લાવવામાં આવ્યો. અહીં તેણે ભેટ મોકલાવેલી
કાંચળી ને સાડી તેને પહેરાવ્યા. પોતાનું
આવું અપમાન થવાથી તેણે આપઘાત કર્યો.

: ૬ :

ખંભાતમાં સિદ્ધિક નામે મોટો વેપારી
હતો. તે ત્યાંના ધણીધોરી જવો થઇ પડ્યો
હતો. તેણે એક વખત નજીવા ગુન્હા બદલ
નગરશેઠની માલ મિલકત લૂંટી લીધી ને તેનું
ખૂન કરાવ્યું. નગરશેઠના દીકરાએ આ જીલમની
વસ્તુપાળ આગળ ફરિયાદ કરી. વસ્તુપાળે તેને
યોગ્ય સજા કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. સિદ્ધિકને
એ ખખર પડી એટલે શંખ નામનો એક
રાજા તેનો મિત્ર હતો તેને તેડાવ્યો. ખંનેને
લડાઇ થઇ તેમાં શંખ માર્યો ગયો. વસ્તુપાળનો
વિજય થયો. ત્યાર પછી ખંભાતમાં જઇને
સિદ્ધિકનું ઘર ખોદતાં તેમને પુષ્કળ સોનું ને
ઝવેરાત હાથ લાગ્યા. કહે છે કે એની કિમ્મત ત્રણ
અબજ જેટલી થઇ.

: ૭ :

એક વખત દિલ્હીનો બાદશાહ મોજુદીન

ગુજરાત પર ચડાઇ લાવ્યો. આ બાઇઓને ખબર પડતાં તે પોતાનું સરકર લઈને આબુ સુધી સામે ગયા. ત્યાં ખૂનખાર લડાઇ કરી ને મોજીદીનના હજારો માણસોનો સંહાર કરી નાંખ્યો. બિચારો મોજીદીન હતાશ થઈને પાછો ગયો. .

આ બધી લડાઇઓ પછી તેમણે સમુદ્ર કિનારા તરફ ચડાઇ કરી ને ત્યાં મહારાષ્ટ્ર સુધી પોતાની આણ ફેલાવી.

આ પ્રમાણે બંને બાઇઓએ નાના મોટાં ધણાં યુદ્ધ કરીને ગુજરાતની સત્તા બરાબર જમાવી. ચારે બાજુ શાંતિ ને વ્યવસ્થા સ્થાપી વિજયનો ડંઢા વગાડ્યો.

: ૮ :

આ બંને બાઇઓ લડાઈમાં ને રાજકાજમાં જવા કુશળ હતા તેવાજ ધર્મમાં અડગ શ્રદ્ધાવાળા હતા. તેઓ આઠમયૌદ્ધશનો તપ કરતા. સામાયિક પ્રતિક્રમણ પણ નિયમિત કરતા. ધર્મબન્ધુ તરફનો પ્રેમ તો તેમને અથાગ હતો.

વરસ દિવસે એક કોડ રૂપિયા ધર્મખંધુઓને માટે ખર્ચવાનું તેમણે વ્રત લીધું હતું.

તેમની ઉદારતાનો કાંઈ સુમાર નહોતો. તેઓ ખુશ્તી હાથે દાન કર્યેજ જતા હતા. અને ખનતું પણ એમજ કે જમ તેઓ ધન વાપરે તેમ ધન વધ્યાજ કરે. આથી ખંને લાઘવો વિચાર કરવા લાગ્યા: ‘આ ધનનું શું કરવું?’

તેજપાળની સ્ત્રી અનુપમાદેવી બુદ્ધિનો ભંડાર હતી. એટલે તેની સલાહ પૂછી. તેણે જવાબ આપ્યો કે આ ધન વડે પહાડનાં શિખરોને શોભાવો એટલે કે ત્યાં સુંદર દહેરાં બંધાવો. આ સલાહ બધાને ગમી એટલે શત્રુંજય, ગિરનાર ને આયુ પર ભવ્ય દહેરાં બંધાવ્યા. એમાં યે આયુનાં દહેરાસરો બંધાવતાં તો તેમણે ખર્ચ માટે પાછું વાળીને બેસ્યુંજ નહિ. તેમણે સારામાં સારા કારીગરો બોલાવ્યા. ઢાતરાણી કરતાં ભૂકા પડે તેટલું સોનું અને રૂપું આપ્યું. આ દહેરાસરો જલ્દી પૂરા કરાવવા માટે પોતાના તરફથી રસોડું બોલ્યું ને

શિયાળામાં દરેકની પાસે સગડી મૂકવાની ગોઠવણ કરી. આશરે બાર કોડ રૂપિયાના ખર્ચે એ દહેરાસર તૈયાર થયું જનો બોટો આજે જગતમાં નથી. વિમળશાહના દહેરાની પાસેજ એ દહેરાસરો આ-વેલાં છે. પ્રિય વાંચક ! એ દેલવાડનાં દહેરાં જીંદગીમાં એક વખત તો જરૂર બેજ.

આ ઉપરાંત તેમણે બીજા પણ ધણાં મંદિરો ને ઉપાશ્રયો બાંધ્યાં. ધણા પુસ્તક-બાંડારો તૈયાર કર્યા. શત્રુંજય ને ગિરનારના બાર વખત તો સંઘ કાઢ્યા. એ સંઘ એટલા મોટા હતા કે આપણને તો તેનો ખ્યાલ પણ ન આવે. એક સંઘમાં તો સાત લાખ માણસ હતા.

એ બાઈઓની સખાવત કેવળ જૈન માટે કે કેવળ ગુજરાતીઓ માટેજ નહોતી. તેમણે એકે એક ધર્મવાળાને અને હિંદુસ્તાનભરમાં સખાવતો કરેલી છે. કેદારથી કન્યાકુમારી સુધી એવું એક પણ નાનું મોટું તીર્થ નથી કે જ્યાં આ બાઈઓની સખાવત ન થઈ હોય. સોમનાથ પાટ-

ભુમાં દરવર્ષે દશ લાખ ને કાશી દ્વારિકા વગેરે ઠેકાણે એક લાખ ટંકા મોકલાવતાં. તેમણે શિવાલયો ને મસ્જિદો પણ ધણી ચણાવી છે. વાવ, ફવા ને તળાવ પણ બેસુમાર બાંધ્યા છે.

આ બંને ભાઈઓના કુશળ કારભારમાં પ્રજા સુખી હતી. રાજ્યમાં બંદોબસ્ત સુંદર હતો. અધા ધર્મના લોકો પોતપોતાનો ધર્મ સારી રીતે પાળી શકતા. દેશમાં કુકાળનું નામ નહોતું.

હવે રાણા વીરધવળ મરણ પામ્યો. આ ભાઈઓએ તેની ગાદી તેના પુત્ર વિસલદેવને આપી. પોતે પહેલાંની માફક રાજકારભાર કરવા લાગ્યા.

હવે અંતકાળ નજીક આવે છે એમ વસ્તુપાળને લાગ્યું એટલે તેમણે બધાની સાથે શત્રુંજયનો સંધ કાઢ્યો. રાજા વિસલદેવ અને રાજગૌર સૌમેશ્વર આંસુ પાડતાં જીદા પડયા.

રસ્તામાં એમને મંદવાડ થયો. અને તે મરણ પામ્યા. તેમના શયને શત્રુંજય પર પાળ-

વામાં આવ્યું અને ત્યાં એક જૈન મંદિર બંધાવ્યું.
લલિતાદેવી તેમની પાછળ અણુશણુ કરી મરણ
પામી. પાંચ વર્ષે તેજપાળ પણ ગુજરી ગયા ને
અનુપમા દેવીએ પણ અણુશણુ કરી પ્રાણ છોડ્યો.

જગતના મહામોંઘા રત્ન જવાથી ડોને
હીલગીરી ન થાય ? માનવજાતિના આભૂષણ રૂપ
આવી અનેક જોડીઓ પાકો ને માનવજાતિને
ઝળકાવો.

દરેક શાળા, પાઠશાળા તથા કુટુંબે આહુક
થવા યોગ્ય માસિક

જૈન શિક્ષણ પત્રિકા

તંત્રી : ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ.
વાર્ષિક લવાજમ ફક્ત રૂ. ૧). આજેજ આહુક બનો.

જયોતિ કાર્યાલય, રતનપોળ : અમદાવાદ.

ખેમો-દેદરાણી

: ૧ :

ચાંપશી મહેતા ચાંપાનેરના નગરશેઠ.
સાદ્ગુણખાન ચાંપાનેરનો ઉમરાવ. બંને એક
દિવસ સાથે રાજદરબારે બથ. એવામાં હુકો
ગગડાવતો બંબલાટ સામે મળ્યો. ઉમરાવને
બેધને બોલ્યો:

‘ધણું જીવો સાદ્ગુણખાન, ક્ષાત્રત્યાગ-
નિષ્કલંક પ્રધાન’ અને ચાંપશી શેઠ સામે
બેઠ કવિત લલકાર્યું:

‘બરદ કહે દકાલદોહત્ય, રાયે બંધણુ છોડ

સમરથ;....કરણી કુબેર બીરદ બહુધાર, વડહત્ય જગદૂ
અવતાર. ’

‘હે શેઠ ! આપનું બિરુદ તો ‘દુકાળ
દોહત્ય’ (દુકાળમાં ખૂબ મદદ કરનાર) છે.
આપ રાજ્યોને બંધનમાં નાંખવા કે છોડાવવા
સમર્થ છે.

‘હે :શેઠ ! આપની કરણી કુબેર જવી
છે. આપ ઘણા ઘણા બિરુદના ધારણ
કરનાર છો અને મહાદાનેશ્વરી જગદૂના
અવતાર સમા છો. ’

ચાંપશી મહેતાનાં આટલાં બધાં વખાણુ
સાંભળી સાદૂલખાનને બહુ માઠું લાગ્યું.

બંને રાજદરબારમાં આવ્યા ને બાદશાહ
મહુમ્મદ બેગડાને સલામ ભરીને બેઠા. બાદશાહ
સાથે કેટલીક વાતચીત કરી ચાંપશી મહેતા
વિદાય થયા. પાછળથી સાદૂલખાને બાદશાહના
કાન ભંભેર્યા: ‘ગરીબ પરવર ! નેક નામદાર !

ભિખારી ભાટની જત આપનો ગરાસ ખાય છે અને વખાણુ તો બકાલભાઈનાં કરે છે. આજ મારી સામેજ પેલા બંભભાટે આપથી પણ વધુ વાણિયાઓનાં વખાણુ કર્યાં. માટે નામદારે તેની ખબર લેવી જોઈએ. ’

બાદશાહ આ સાંભળી ચોક્યો. તેણે બંભભાટને ખોલાવી લાવવા સિપાઈ મોકલ્યા. બંભભાટે આવીને બાદશાહને સલામ કરી તથા કવિત ગાઈ વખાણુ કર્યાં. આ સાંભળી પાસે બિભેલા વજીરે કહ્યું: ‘બારોટ ! આપ બાદશાહ સલામતનાં વખાણુ કરે છે. એ તો ઠીક છે પણ બકાલોનાં વખાણુ કરે છે તેનું કાંઈ કારણ ? ’

બંભભાટ કહે, ‘નામદાર ઘણું જીવો ! હું શાહ લોકોનાં વખાણુ કરું છું કારણ કે તેઓ એ વખાણુને લાયક છે. એમના વડ-બાઓએ જ કામ કર્યા છે તે બીજા ટાઇથી થાય તેમ નથી. ’

બાદશાહ—શાહ તો બાદશાહ કહેવાય.
બાદશાહ એ ધારે તો દુનિયા આખીને
જીવાડી શકે.

બંસભાટ—જી હજુર ! આ શાહ
લોકોએ પણ એવાં કામો કરેલાં છે. તેરસો
પનરોતરો ભયંકર દુકાળ પડ્યો ને ક્યાંઈ
ખાવા ધાન્ય રહ્યું નહિ, ત્યારે જગડૂશાહે
દુનિયાને દાણો પૂર્યો હતો. જગે જગે
અનાજના ભંડાર ભરાવ્યા હતા. રાજ મહારાજ-
ઓને પણ અનાજ ધીરું હતું ને મોતના મોઢામાંથી
સૌને બચાવ્યા હતા. તે દિવસથી એમને ‘દકાલ
દોહત્ય’નું માનવંતું બિરુદ મળ્યું છે. ’

બાદશાહ કહે, ‘ઠીક. વખત આવતાં
પરીક્ષા થશે. અત્યારે જાવ.’ બંસભાટ રવાના
થયો. બાદશાહે મનમાં ગાંઠ વાળી કે ભાટનાં
વખાણુ ખોટાં પાડવાં.

: ૨ :

ગુજરાતમાં ભયંકર દુકાળ પડ્યો છે.

નથી મળતો ધાસચારો કે નથી મળતાં અન્ન વસ્ત્ર. ઢોરઢાંખર મરવાં પડ્યાં છે. માણસોનાં ટોળાં ‘ અન્ન અન્ન ’ કરતાં રખડવા લાગ્યાં છે.

બાદશાહે આ જાણ્યું એટલે નક્કી કર્યું કે આ વખતે વાણિયાઓની પરીક્ષા લેવી. એટલે તેણે ભાટને બોલાવ્યો ને કહ્યું: ‘ અમે ભાટ ! જે તું કહેતો હતો એમ શાહ સાચા શાહ હોય તો આખા ગુજરાતને એક વરસ સુધી જીવાડે. નહિતર શાહ કહેનાર ને કહેવડાવનાર બંને ગુન્હેગાર છે. ’

ભાટ કહે, ‘ નામદાર ! કપૂલ. ’

તેણે આવીને ચાંપશી મહેતાને વાત કરી કે બાદશાહ સાથે હોડ થઈ છે. જે ગુજરાતને આ દુકાળમાં એક વરસ સુધી જીવાડે તો શાહ ખરાં. નહિતર શાહ કહેનાર ને કહેવડાવનાર બંને ગુન્હેગાર છે. આ સાંભળી કેટલાક ઊંચા નીચા થઈ ગયા પણ ચાંપશી મહેતાએ વિચાર કરી જણાવ્યું: ‘ જ બિરૂદ બાપદાદાઓએ મહામહેનતે મેળવ્યું તેને આમ

છોડી તો નજ દેવાય. ભાટનાં વખાણુ જૂઠાં ન પડવાં
જેઘએ. ભાટ ! એક મહિનાની મુદત માગ.
મહિનાની આખરે મહાજન કાં તો ગુજરાતને વરસ
સુધી જીવાડવાનું માથે લેશે; કાં તો શાહ શાહ
અટક મૂકી દેશે.’

ભાટે જઘને મહિનાની મુદત માગી.
બાદશાહે તે મંજૂર રાખી.

: ૩ :

ચાંપશી મહેતાએ મહાજનને એકઠું કર્યું ને
બધી વાત વિસ્તારથી કહી સંભળાવી. મહાજન કહે,
‘ કરો ટીપ. ’ ચાંપાનેરના બધા શેઠિયાઓના
નામ ઉતાર્યા. એક પછી એક દિવસ
ભરાવા લાગ્યા. બધા દિવસ ભરાવી
રહ્યા ત્યારે ચાર મહિના થયા. હવે બીજા
આઠ મહિનાનું શું કરવું ? એટલે બીજા ગામ
જવા વિચાર કર્યો.

પાટણ તે વખતે મોટું શહેર. ત્યાં ઘણા
શેઠ-શ્રીમંત રહે. ચાંપશી મહેતા તથા બીજા

થોડા આગેવાનો પાટણ ચાલ્યા. પાટણના મહા-
જને તેમની બહુ સરભરા કરી ને મહાજનને
ભેળું કરી ટીપ કરી. ત્યાં બે મહિના નોંધાયા.
પછી ટીપ કરનારા ચાલ્યા ધોળકા. ધોળકામાં દશ
દિવસ નોંધાયા.

આ ટીપ કરતાં કરતાં વીથ દીવસ તો ચાલ્યા
ગયા. ફક્ત દશ દિવસ બાકી રહ્યા. દશ દિવસમાં
ધોળકાથી ચાંપાનેર જવું એટલે મહાજન
ઝડપથી ધંધુકે જવા નીકળ્યું. રસ્તામાં હડાળા
ગામ આંચું.

હડાળામાં ખેમો કરીને એક
શ્રાવક રહે. તેને ખબર પડી કે ચાંપાનેરનું
મહાજન મારી ભાગોળે થઈને જાય છે. એટલે
તે દોડતો ગામ બહાર આંચો ને હાથ બેડી
વિનંતિ કરવા લાગ્યો: ‘ મારી એક વિનંતિ
સ્વીકારો. ’ ચાંપશી મહેતા તથા બીજા આ
ચિંથરેહાલ વાણિયાને બેઠા મનમાં કચવાયા.

‘જ્યાં જઇએ ત્યાં આપણી પાસે માંગનારા તો ખરા જ. આને વળી શું વિનંતિ કરવાની હશે?’
તે બોલ્યા : ‘શેઠ! અવસર જોઈને જ માગવું હોય તે માગો.’

ખેમો કહે: ‘શિરામણી માટે મારે ત્યાં પધારો.’

ચાંપશી મહેતાને નિરાંત થઈ કે એને કાંઈ મદદ માગવાની નથી. પછી તેમણે જવાબ આપ્યો કે ભાઈ ! અમારે ઘડીકે રોકાવું પાલવે તેમ નથી. બહુ અગત્યના કામે જવાનું છે. ખેમો કહે, ‘ગમે તેમ થાય પણ તમારા સ્વામીભાઈનું આંગણું પાવન કરો. બરાબર શિરામણી ટાંચે અહીંથી એમને એમ જવાય નહિ.’

સ્વામીભાઈનું નોતરું પાછું ન ઠેલાય. એટલે સહુ શિરામણી માટે ખેમાને ત્યાં ગયા.

ખેમાએ ખાખરા દહીંની ચિરામણી કરાવી.
એટલે મહાજન કહે, ‘હવે અમે જઈશું.’

ખેમો કહે, ‘શેઠજી ! હવે જમવાને
થોડી વાર છે. થોડીવારમાં ગરમ રસોઈ તૈયાર
થઈ જશે. માટે આપ જમીને ખુશીથી પધારજો.’
ખેમાએ તો શીરોપૂરી લજ્યાં વગેરે મિથાન્ન
કર્યાં ને મહાજનને ખૂબ હેતથી જમાડ્યું.

મહાજન જમી ઊઠ્યું એટલે ખેમાએ
પૂછ્યું: ‘આપને શા કામે નીકળવું પડ્યું છે તે
જણાવો.’ ચાંપશી મહેતાએ કહ્યું: ‘જુઓ શેઠ !
અમે ચાંપાનેરથી ટીપ કરવા નીકળ્યા છીએ. બાદ-
શાહે અમને હુકમ કર્યો છે કે એક વરસ સુધી આ
દુકાનમાં લોકાને જવાડો નહિતર શાહપદ છોડી દો.
આપણા પૂર્વજેએ કેટકેટલાં કામ કરીને આ પદ
મેળવ્યું છે ? એ પદ કાંઈ એમ છોડી દેવાય ?
એટલે મહાજને મહિનાની મુદત માગી છે. ચાંપાને-

રમાં ચાર મહિના નોંધાઈ ગયા છે. પાટણના મહાજને બે મહિના નોંધાવ્યા છે. ધોળકાના મહાજને દશ દિવસ નોંધાવ્યા છે. પણ હજી પાંચ મહિનાને વીશ દિવસ બાકી રહ્યા ! અને બાદશાહે આપેલી અમારી મુદતમાં હવે દસ દિવસજ બાકી રહ્યા છે. ખેમા શેઠ ! શાસનદેવ બધાં સારાં વાનાં કરશે. પણ આ કારણે અમને જવાની ઉતાવળ છે માટે રજા આપો. તમે અમારી બહુ સેવાભક્તિ કરી છે ! હવે કોઈ વખત ચાંપાનેર પધારે તો જરૂર અમારે ત્યાં આવજો. ' ખેમાએ આ બધી વાત સાંભળી કહ્યું : ' આપ આમ જવાની ઉતાવળ કરશો નહિ. મારા ઘરડા પિતાએ તો હજી તમારાં દર્શન પણ કર્યાં નથી. માટે એમને મળીને હું આવું છું. વળી આપની દીપમાં પૂલ નહિ તો પૂલની પાંખડી પ્રમાણે હું પણ કંઈક લખાવવા ઈચ્છા રાખું છું. '

આ સાંભળી ચાંપશી મહેતા મૂછમાં હસ્યા. બીજા પણ અંદર અંદર ઇસારો કરવા લાગ્યા.

બધાને લાગ્યું કે આ ચીંથરેહાલ શ્રાવક દીપમાં શું ભરશે ?

ખેમો પોતાના ધરડા પિતા દેદરાણી પાસે ગયો. ત્યાં જઈને બધી વાત કરી. દેદરાણી કહે, 'ખેટા ! ધન કોઈની સાથે ગયું નથી ને જશે પણ નહિ. નાણું મળે છે પણ ટાણું મળતું નથી. આ તો ઘેર ખેઠાં ગંગા આવી છે. આ તો બાપદાદાની આબરૂ સાચવવાની વાત છે. જરાય સંકોચ કરીશ નહિ. લેવાય તેટલો લાભ લે.' ખેમાએ પિતાની પાસેથી પાછા આવી દીપ માગી. અને તેમાં ૩૬૦ દિવસ ભરી દીપ ચાંપશી મહેતાના હાથમાં મૂકી.

આ જોઈ સહુ હેમતાઈ ગયા. ધડીભર વિચારવા લાગ્યા કે ખેમાને ગાંડપણ તો નથી આવ્યું ? ચાંપશી મહેતા કહે, 'ખેમા શેઠ ! જરા વિચાર કરીને લખો.'

ખેમા શેઠ કહે, 'બહુ થોડું લખ્યું છે. શેઠજી ! કૃપા કરીને એ રહેવા દો. શહેરમાં રહેનારાઓને તો આવા સારા કામના ધણા પ્રસંગ

મળે. પણ અમને તો કોઈ દહાડો મળે. માટે કૃપા કરો!’
પછી ખેમો મહાજનને પોતાના ઝૂંપડા જવા દેખાતા
ધરની અંદર લઈ ગયો. ત્યાં ભોયરું હતું તેમાં
લઈ ગયો અને ત્યાં રહેલું ધન બતાવ્યું.

બધા તો મોંમાં આંગળી નાંખી બેઠા
રહ્યા: ‘આટલા ધનનો માલિક આવા વેશે? અને
આવા ધરમાં? ધન્ય છે ખેમો! આટલાટલું
ધન છતાં તારે નથી જરાયે માન કે નથી
જરાયે મોટાઈ!’

પછી બધાએ કહ્યું: ‘ખેમો શેઠ! હવે
આ કપડાં કાઢી નાંખો ને સારાં કપડાં પહેરી
લો. કારણ કે તમારે બાદશાહની આગળ જવાનું
છે.’ ખેમો કહે, ‘ભલે! બાદશાહની આગળ
જવાનું હોય એમાં ભપકાદાર કપડાં પહેરવાની
શી જરૂર છે? શેઠજી! અમે તો ગામડિયા
આવા પોશાકમાં સારા. અમારે શાલદુશાલાનું
કામ નહિ.’

ચાંપશી મહેતા કહે, ‘ખરેખર! શેઠ

તો તમે છો. અમે તો તમારા ગુમાસ્તા છીએ. ' પછી જેમા શેઠને પાલખીમાં બેસાડી ચાંપાનેર લીધા. બીજ દિવસે ચાંપશી મહેતા ને મહાજન જેમા શેઠને લઇને કચેરીમાં ગયા.

જેમા શેઠે તો એજ ફાટેલા તુટેલ અંગ-રખું ને ચિંથરિયા પાધડી બાંધેલી. હાથમાં એક નાની સરખી પોટલી.

બાદશાહે ચાંપશી મહેતાને બેઠ પૂછ્યું: 'કેમ મહેતા ! શું કરી લાવ્યા ?'

ચાંપશી મહેતાએ જેમા શેઠને બતાવીને કહ્યું: 'ગરીબ પરવર ! અમારી કામના આ શેઠ આખા ગુજરાતને ૩૬૦ દિવસ સુધી મફત અનાજ પુરું પાડશે. ' બાદશાહ જેમાનો મેલોઘેલો વેશ બેઠ ચમક્યા. તેણે જેમાને પૂછ્યું: 'શેઠ ! કાંઈ મશકરી તો નથી કરતા ને ?'

જેમો-જહાંપનાહ ! અમારી શી તાકાત કે ખુદાવિંદની મશકરી કરીએ ? ચાંપશી મહેતાએ જે વાત કહી તે બરાબર છે.

બાદશાહ—તમારું નામ ?

ખેમો—ખેમો.

બાદશાહ—ક્યાં રહેો છો ?

ખેમો—હડાળા ગામમાં.

બાદશાહ—તો આપ એક વર્ષનો બરાબર
બદોબસ્ત કરી શકશો ?

ખેમો—જી હજુર ! મારા પિતાજીની એવી
આજ્ઞા થઈ છે.

બાદશાહ—તો તું તમારા પિતા હજી જીવે છે ?

ખેમો—જી હજુર.

બાદશાહ—તેમની ઉંમર તું છે ?

ખેમો—નવાણું વરસ.

બાદશાહ—અને તમારી ઉંમર.

ખેમો—એંશીમાં બે વર્ષ ઓછાં છે.

બાદશાહ—એટલી ઉંમર તમારા શરીર
પરથી દેખાતી નથી. વારુ તમારે કેટલાં ગામો છે ?

ખેમો—બે ગામો છે.

બાદશાહ-ક્યાં ક્યાં ?

ખેમો-પળી અને પાલી.

એ વખતે ખેમોએ પોતાની પાસેની નાની સરખી પોટલી છોડી અને તેમાંથી તેલ ભરવાની પળી અને અનાજ માપવાની પાલી કાઢી. બાદશાહ આગળ તે બંને વસ્તુઓ રજુ કરીને કહ્યું:

‘આ પળી ભરીને આપું છું ને પાલીથી લઉં છું.’ બાદશાહ આથી ખૂબ ખૂશ થયા અને ખેમોને ધન્યવાદ આપી કહ્યું: ‘શેઠ! તમારું જીવન સફળ છે. પૈસા તો ઘણા ભેગા કરી બાંધે છે પણ આવી રીતે ઠાઈને વાપરતા આવડતા નથી. ખરેખર તમે ‘શાહ’ પદવીને લાયક છો.’ એમ કહી બાદશાહે મોતીનો કંઠો પોતાના હાથેજ ખેમો શેઠના ગળામાં પહેરાવ્યો.

એ વખતે બંભલાટ પણ હાજર હતો. તેને જોઈને બાદશાહે કહ્યું કે ‘તમે કરેલાં વખાણ સાચાં પડ્યાં છે. માટે તમને ૧ ગામ, ૧ હાથી,

૨ ઘોડા, અને ૨૦૦૦ રૂા. રોકડા ઈનામ તરીકે આપું છું.

ખેમાશાહે એક વરસ સુધી આખા ગુજરાતને મૂકત અનાજ વહેંચ્યું. લાખો માણસ ભૂખમરાથી મરતા બચી ગયા. ખેમાશાહને આશીર્વાદ આપવા લાગ્યા.

ધન્ય છે ખેમાશાહની ઉદાર સખાવતને !

ગુજરાત હિમેખીમે દુકાળમાંથી ઉગર્યો એટલે ખેમાશાહે શત્રુંજયની યાત્રા કરી. પછી પવિત્ર જીવન ગાળી પોતાનું આયુષ્ય પુરું કર્યું. આ દાનવીરના વખતથી એક કહેવત ચાલતી આવે છે કે ‘ એક શાહ વાણિઓ ને બીજે શાહ બાદશાહ. ’

ભારતવર્ષમાં આવા અનેક ખેમા-દેદરાણીઓ થાવ !

જગડૂરાહ

કચ્છ દેશમાં ભદ્રેશ્વર ગામ. ત્યાં રહે એક શેઠ-
શેઠાણી. શેઠનું નામ સોલક ને શેઠાણીનું નામ લખમી.
તેમને થયા ત્રણ દીકરા. એકનું નામ જગડૂ, બીજાનું
નામ રાજ ને ત્રીજાનું નામ પદ્મ. ત્રણે ભાઈ સાહ-
સિક, બહાદુર ને હોશિયાર. પણ તેમાં જગડૂ સહુથી
ચડે.

સોલક શેઠનો વેપાર ધમધાકાર ચાલે. શું દેશ
કે શું પરદેશ ! એથી અનેક આહતિયા એમને ત્યાં
આવે ને જાય. જગડૂ એ બધાને જોઈ આનંદ પામે,
તેમની પાસેથી નવી નવી વાતો સાંભળે. ઘણી વખત

એ પોતાની માતાને કહે કે ‘મા હું ! મોટા થઈશ ત્યારે
સો વહાણો લઈને મુસાફરી કરીશ અને પુષ્કળ પૈસો
કમાઈ લાવીશ.’

માતા એ સાંભળી તેને છાતી સરસો ચાંપી લે.

એમ કરતાં ત્રણે ભાઈઓ ઉમ્મર લાયક થયા
એટલે ત્રણેને સારા ધરની કન્યાઓ પરણાવી. જગડૂને
યશોમતી, રાજને રાજદલદે અને પદ્મને પદ્મા.

દ્વિકરા હજી પહેલી વીશીમાં છે ત્યાં સોલક
શ્રાવક મરણ પામ્યા. ત્રણે ભાઈને ખૂબ શોક થયો.
પણ શોક કર્યે શું વળે ? જગડૂએ ધીરજ ધરી ધરનો
બધો કારભાર ઉપાડી લીધો.

ત્રણે ભાઈમાં જગડૂ ખૂબ હોશિયાર. તેનું મન
: ધણું મોટું. હૈયું હેતથી છલોછલ. દાનમાં તો તેની
ઝેડીજ નહિ. કાંઈ પણ ગરીબગરબુ કે માગણુભિખારી
આવ્યું તો જગડૂના આંગણેથી પાછું ન જાય.

જગડૂ સમજતો કે ધન તો આજ છે ને કાલ
નથી. માટે તેનો લેવાય તેટલો લાભ લઈ લેવો. એટલે
દાન દેવામાં જગડૂ પાછું વાળીને જુલે જ નહિ.

ધન ધીમે ધીમે ઘટવા લાગ્યું. જગડૂને ચિંતા
થવા લાગી કે ‘શું એવો વખત આવશે કે મારા આં-

ગણેશી કાઠન ખાલી હાથે જવું પડશે ? હે નાથ !
એવો વખત લાવીશ નહિ.’

જગદૂ આવી ચિંતામાં રહે છે ત્યાં એક દિવસ તેના
ભાગ્યે જોર કર્યું. ગામની ભાગોળે તેણે એક બકરાનું
ટાણું જોયું. એ ટાળામાં એક બકરીના ગળે મણિ
ખાંધેલો. તે ધણેજ કિમ્મતી પણ ભરવાડને એની શી
ગમ હોય ? એણે તો કાચ માનીને બકરીની ડોક
ખાંધ્યો હતો.

જગદૂએ વિચાર્યું કે આ મણિ હોય તો જગમાં ધાર્યું
કામ થાય. માટે લાવ્યે આ બકરીને જ ખરીદી લઉં.
તેણે થોડા પૈસા આપી એ બકરીને ખરીદી લીધી.
હવે તેને ધનની ખોટ રહી નહિ.

તેણે દેશદેશાવર વેપાર કરવા માંડ્યો. શું જમીન
પર ! શું દરિયા પર ! જમીન કરતાં યે જગદૂશાહનો
વેપાર દરિયામાં ખૂબ ચાલે. દૂરદૂરના દેશોમાં પણ
જગદૂનાં વહાણ જાય ને ત્યાં માલની લેવડદેવડ કરી
પાછા આવે.

એક વખત જગદૂશાહનો જયંતસિંહ નામે એક
ગુમાસ્તો ઈરાન દેશના હોર્મઝ અંદરે ગયો. ત્યાં દરિયા
કિનારે એક મોટી વખાર રાખી. તેની પાડોશની
વખાર ખંભાતના એક મુસલમાન વેપારીએ લીધી.

હવે એક વખત એવું થયું કે બે વખારો વચ્ચેથી એક સુંદર પત્થર નીકળ્યો. જયંતસિંહ કહે, 'એ પત્થર મારો' ને મુસલમાન વેપારી કહે, 'એ પત્થરે મારો.' એમ કરતાં તકરાર થઈ.

મુસલમાન—આ પત્થર માટે હું અહીંના રાબને હજાર દિનાર આપીશ.

જયંતસિંહ—હું બે હજાર દિનાર આપીશ.

મુસલમાન—હું ચાર હજાર દિનાર આપીશ.

જયંતસિંહ—હું એક લાખ દિનાર આપીશ.

મુસલમાન—હું બે લાખ દિનાર આપીશ.

જયંતસિંહ—હું ત્રણ લાખ દિનાર આપીશ.

મુસલમાન વેપારી આખરે ઠડો પડી ગયો. જયંતસિંહે ત્રણ લાખ દિનાર આપી પત્થર લઈ લીધો. પછી તેને વહાણમાં નાંખી ભદ્રેશ્વર લાવ્યો.

ઠાઠકે જઈને જગદ્ગુણે આ સમાચાર કહ્યા કે તમારો ગુમાસ્તો બહુ ધન કમાઈ લાવ્યો. ત્રણ લાખ દિનાર દઈને એક પત્થર લાવ્યો.

જગદ્ગુ કહે, 'ધન્ય છે એને કે મારી આખરે વધારી.'

પછી ધામધુમથી જયંતસિંહને તથા તે પત્થરને

ધેર લાવ્યા. જયંતસિંહે બધી વાત કરી અને કહ્યું:
 ‘આપની આબરૂ ખાતર મેં આટલા બધા પૈસા
 ખર્ચ્યા છે. હવે આપને જ શિક્ષા કરવી ઘટે તે કરો.’
 જગડૂ કહે, ‘જયંતસિંહ! ગાંડો થયો કે શું? તેં તો
 મારી આબરૂ વધારી એટલે તને તો મારે શીરપાવ
 આપવો જોઈએ.’ એમ કહી એક કશબી પાઘડી અને
 મોતીની કંઠીનો શીરપાવ આપ્યો.

આ પત્થર તેણે ધરના આંગણમાં જડ્યો. એક
 વખત એક જોગી બાવા ભિક્ષા લેવા આવ્યા.
 તેમણે આ પત્થર જોઈને જગડૂને કહ્યું: ‘બચ્ચા!
 આ પત્થરમાં કિમ્મતી રત્નો છે, માટે એને તોડીને
 લઈ લે.’ જગડૂએ તેમ કહ્યું. તેને પૈસાનો પાર
 રહ્યો નહિ.

: ૩ :

જગડૂશાહને રિક્ષિ સિક્ષિ ખૂબ થઈ પણ પુત્ર ન
 થયો. એક દીકરી થઈ. તે પણ પરણાવતાંજ રાંડી.
 આથી તેમને ખૂબ દુઃખ થયું. પણ એ દુઃખના રોષણાં
 ન રાતાં તેમણે ધર્મનાં કાર્યો કરવા માંડ્યાં અને
 એથી પોતાના આત્માને શાંત કર્યો.

: ૪ :

એક વખત પાર દેશના પીઠદેવ રાજાએ ભદ્રેશ્વર પર ચડાઇ કરી ગામને ભાંગી નાંખ્યું. ઘણી માલમત્તા હુટી લીધી. પછી તે પોતાના દેશ પાછો ફર્યો. આ બેઠ જગદૂશાહે ભદ્રેશ્વરનો કિલ્લો ફરી બાંધવા માંડ્યો.

અભિમાની પીઠદેવે આ સમાચાર સાંભળ્યા એટલે જગદૂને કહેવરાવ્યું: 'જે ગધેડાને શીંગડાં ઉગે તોજ તું એ કિલ્લો કરાવી શકીશ.'

જગદૂશાહ કહે, 'ગધેડાને શીંગડા ઉગાડીને પણ એ કિલ્લો હું કરાવીશ. અને તેમણે પીઠદેવની દરકાર કર્યા વગર કિલ્લો કરાવવા માંડ્યો. કિલ્લાની દિવાલમાં તેમણે એક ગધેડો ઢાતરાવ્યો ને તેના માથે બે સોનાના શીંગડા મૂક્યા. હવે મોટા સાથે વેર થયું માટે ચેતતા રહેવું એમ વિચારી તે ગુજરાતના રાજા વિસલદેવને મળ્યા અને બધી હુકીકત કહી એક મોટું સરકર લઈ આગ્યા.

પીઠદેવને આ સમાચાર મળ્યા ત્યારે તે ઠંડો પડી ગયો. ગુજરાતના સરકર સાથે સહવાની તેની હિમ્મત ન હતી. પણ તેને વિચાર થયો કે કિલ્લો બનાવવાનું કામ તો રાજાઓનું છે. વાણિયા બાઇએ

અંધાવેલા કિલ્લામાં શી ભલીવાર હશે? એટલે એક વખત એને નજરે જોવો. આમ વિચાર કરી એણે જગડૂશાહને સંદેશો કહેવડાવ્યો: ‘પહેલાંની વાતો ભૂલી જશો. હવે તો તમારી સાથે સંબંધ રાખવા ઇચ્છું છું.’

નિર્ભય જગડૂશાહે તેનો સ્વીકાર કર્યો અને કહ્યું: ‘આપ ખુશીથી પધારો.’

પીઠદેવ જગડૂશાહનો જ મહેમાન થયો. જગડૂશાહે તેની સારી રીતે ખરદાસ કરી. ભોજન વગેરેથી પરવાર્યા પછી પીઠદેવે કિલ્લો જોવાની ઇચ્છા પ્રગટ કરી. જગડૂશાહ પોતાના માણસો સાથે પીઠદેવને કિલ્લા પર લઇ ગયા. ત્યાં ફરી ફરીને બધી વસ્તુઓ બતાવી અને પેલો ગધેડો પણ બતાવ્યો.

પીઠદેવને આ જોઈ રૂંદે રૂંદે ઝાળ લાગી ગઇ. પણ કરે શું? તે અહીંથી પાછો ફર્યા પછી ખિમાર પડી ગયો ને મરણ પામ્યો.

: ૫ :

જગડૂશાહ યુસ્ત જૈન હતા. પણ દરેક ધર્મના લોકો સાથે પ્રેમથી વર્તતા હતા. તેમણે શત્રુજય અને ગીરનારના ભવ્ય સંઘો કાઢીને યાત્રા કરી. અનેક મંદિરોનો અને તળાવોનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો અને બીજાઓનાં મંદિરોને પણ યોગ્ય મદદ કરી.

તેમને ત્યાં દેશાવરથી મુસલમાન વેપારીઓ આવતા તેમને નમાઝની અડચણ ન પડે તે માટે ખીમલી નામની એક મસ્જીદ પણ ચણાવી.

: ૬ :

એક વખત પરમદેવસૂરિ નામના આચાર્ય ભદ્રેશ્વર પધાર્યા. જગડૂશાહ તેમનું વ્યાખ્યાન સાંભળવા ગયા. તેમાં આચાર્યે દાન ઉપર જ વ્યાખ્યાન ચલાવ્યું. લોકો એ સાંભળી માથું ધુણાવવા લાગ્યા. આચાર્યે આ જોઈ વ્યાખ્યાન પુરું થયા પછી જગડૂશાહને એકાંતે બોલાવીને કહ્યું: ‘હે શેઠ! તમારી લક્ષ્મીને વાપરવાનો એક ખરો પ્રસંગ આવી રહ્યો છે, સેવાનું એ મોઢું કામ છે. બોલો એ કરી શકશો?’

જગડૂશાહે નમ્રતાથી કહ્યું: ‘એમાં શું? ગુરુદેવનું વચન શિર સાટે પણ હું કબ્બુલ રાખીશ.’

‘પણ એ કામ લાખ બે લાખ રૂપીયાનું નથી!’ ગુરુજીએ મૂળ વાત ઉપર આવવા માંડ્યું.

‘એ કામ ગમે તેટલું હોય તો પણ ફીકર નહિ. મારી શક્તિનું તો છે ને?’ જગડૂશાહે શાંતિથી ઉત્તર આપ્યો.

‘હા, તારી શક્તિનું તો જરૂર છે.’

‘ઠીક, ત્યારે ફરમાવો.’

પરમદેવસૂરિએ તેને જણાવ્યું કે સંવત ૧૩૧૩-૧૪ અને ૧૫ ની સાલમાં ત્રણ વર્ષ ઉપરાઉપરી ભયંકર દુકાળ પડશે જેથી દુનિયા બેહાલ થઈ જશે. માણસો ઢીઢી મંકોડીની જેમ મરવા માંડશે માટે અગમચેતીથી તારાથી બને તેટલું ધાન્ય તું ભરી રાખ અને દુકાળમાં સહુને એ ધાન્યથી જીવાડ. મનુષ્યસેવાનો આવો મહાન લાભ ફરી મળવો મુશ્કેલ છે.

ગુરુના જ્યોતિષજ્ઞાન પર જગદૂશાહને અચળ શ્રદ્ધા હતી. દૈવ્યમાં પરોપકાર કરવાની વૃત્તિ પણ ભરપૂર હતી. જે વખતે દુનિયા માથે દુઃખ તૂટી પડે તે વખતે પોતાનો પૈસો કામ આવે એવા સહ-ભાગ્ય ક્યાંથી હોય ? એ વિચારે જગદૂશાહે તરતજ પોતાની પેઢી પર કાગળો લખ્યા કે જે ભાવે જટલું અનાજ મળે તે તમામ સંધરવા માંડો અને ત્યાંજ તેના ઠોઠાર ભરો.

આ વખતે જગદૂશાહની દુકાનો ઉત્તરમાં ગી-ઝની-કંદહાર સુધી, પૂર્વમાં બંગાળા સુધી, દક્ષિણમાં રામેશ્વર સુધી અને દરિયા પારના મુલકોમાં પણ ઠેર ઠેર હતી. એ વખતે તે હિંદુસ્થાનના અઝેડ શાહ સોદાગર લેખાતા. તેમની પેઢીઓને પત્ર મળતાં જ આ જાતની ખરીદીઓ શરૂ થઈ અને લાગલાગટ બે વર્ષ સુધી એ ચાલુ રહી.

જગડૂશાહના ધાન્યના ઢોઠારો ભરાઈ ગયા. આ બધા ઢોઠારમાં જગડૂશાહે અઢેક તાંબાનું પતરું નં-ખાવ્યું અને તેમાં ફક્ત આટલાજ શબ્દો લખ્યા :

“ આ કણ ગરીબોને માટે છે. ”

જગડૂશાહ.

સંવત ૧૩૧૩ની સાલ હતી. ખેડુતોએ જમીનો ખેડીને તૈયાર રાખી હતી. મેઘરાજની મહેર થવાની સહુ કોઈ રાહ જોતું હતું પણ અષાડો મેહ આવ્યો નહિ. શ્રાવણ ને ભાદરવો પણ ખાલી ગયો. ખરેખર ભયંકર દુકાળની શરૂઆત થઈ ! લોકો લમણે હાથ મુકી નિરાશ થયા અને આવતા વરસે તો ભગવાન કૃપા કરશે એમ આશા રાખી જમ તેમ દિવસો પસાર કરવા લાગ્યા. જગડૂશાહે આ વખતે કેટલીક સદાવ્રત-શાળાઓ ખોલી દીધી ને તદ્દન નિરાધાર માણસોને દુકાળમાંથી ઉગારી લીધા. આ ઉડાઉડનો સમય મુરઠે-લીથી પસાર કરતા સંવત ૧૩૧૪નો જઠ મહિનો આવ્યો અને અંધારિયાની શરૂઆત થઈ. પણ આકાશમાં વરસાદે ગોરંભો ધાલ્યો નહિ. લોકોના જીવ તાળવે ચોટી ગયા. હવે અષાડ તરફ મીટ માંડી. પરંતુ અષાડ પણ ઠગારો નીકળ્યો ! શ્રાવણ માસમાં પાણીના બે ચાર છુંદ નાંખી મેઘરાજ રિસાઈ ગયા ને ફરી ન દેખાયા તે નજ દેખાયા ! !

દુકાળ ઉપર દુકાળ પડવાથી લોકો હિમ્મત હારી ગયા. એક વરસ તો મહા મુશીબતે પસાર કર્યું હતું પણ હવે ઢેવી રીતે દિવસો ગુજરવા ? ખાવા અન્ન નહોતું અને આ દુકાળ દેશના એકજ ભાગમાં નહિ પણ આખાએ હિંદુસ્તાનમાં હતો. એટલે બીજા ભાગમાંથી મદદ મળે તેમ નહોતી. દુકાળના આ ત્રાસથી હજારો ગામડાં ઉજ્જડ થઈ ગયાં ને ચારે બાજુ લુંટપ્લાટ થવા લાગી. અનાજના ભાવ ચારથી પાંચ ગણા થઈ ગયા છતાં બેઠતાં અનાજનાં સાંસા પડવા લાગ્યા. વેપારીઓના તમામ કોઠારો પણ ખલાસ થઈ ગયા હતા ! જગદૂશાહે આ વખતે પણ લોકોને ભારે રાહત આપી અને અનેક નવી સદાવ્રતશાળાઓ ખોલી દીધી. લોકો જગદૂશાહની આ ઉદારતા બેઠ તેની પરમેશ્વરની જમ પૂજા કરવા લાગ્યા પણ નિર્ગભિમાની જગદૂને એનું કાંઈ નહોતું. હજી ભયંકર આફતનું એક વર્ષ બાકી હતું તે એ સારી રીતે જણતા હતા.

અને એ ભયંકર વર્ષ પણ ધીમે ધીમે આવી પહોંચ્યું. નિષ્કુર મેઘરાજએ ૧૩૧૫ ની સાલમાં પણ દગો દીધો. પાણીનું યુંદ મૂક્યું નહિ અને લોકોનાં હૃદય ભયંકર ભવિષ્યના વિચારે ચિરામ્મ જવા લાગ્યા. અનાજનો ભાવ પાવલીના તેર ચણા પર જઈ પહોંચ્યો.

અને ખાવા માટે ઠેરઠેર હુલ્લડો થવા લાગ્યા. વૃક્ષોનાં પત્તાં તથા ઘાસ સુદ્ધાં આ દુકાળિયાઓએ સપ્તાયટ કરી નાંખ્યાં ! કેટલેક ઠેકાણે તો બાળકોને છુંછને પણ લોકોએ બૂખ મટાડી ! કોઈ રાજના કોઠારમાં પણ અનાજ રહ્યું નહિ ! આ વખતે બધાની નજર જગડૂ-શાહ ઉપર પડી અને જગડૂશાહ પણ બરાબર દાતાર થયા.

ગુજરાતના મહારાજ વીસલદેવે જગડૂશાહને બોલાવ્યા અને કહ્યું : ‘ જગડૂશાહ ! તમે લોકોની જ સેવા કરો છો તેથી અમે બહુ રાજ થયા છીએ પણ હવે અમારું પણ થોડું કામ પડશે. ’ જગડૂશાહે નમ્રતાથી કહ્યું : ‘ મહારાજ ! એ શું બોલ્યા ? સેવકને કોઈ પણ હુકમ ફરમાવો. ’

વિસલદેવે કહ્યું : ‘ અમે સાંભળ્યું છે કે આ પાટણમાં તમારા ધાન્યના ૭૦૦ કોઠારો છે તો એમાંથી થોડુંક ધાન્ય અમોને પણ આપો. ’

જગડૂશાહે કહ્યું : ‘ મહારાજ ! મારી વતીનું જરા પણ અનાજ આ પાટણમાં નથી. ખાતરી કરવી હોય તો એ કોઠારો ઉઘાડીને જુઓ. ’ મહારાજ વીસલદેવે એક કોઠાર ખોલાવીને જોયું તો અંદરથી ત્રાંબાની તકતી નીકળી. તેમાં લખ્યું હતું કે—

‘ આ કણ ગરીબો માટે છે. ’

જગડૂશાહ.

જગડૂશાહે આ દુકાળમાં જુદાજુદા રાજાઓને
આપેલા અનાજની સામાન્ય યાદિ નીચે મુજબ છે:—

	મણ
ગુજરાતના રાજા વીસલદેવને	૪૦૦૦૦૦
સિંધના રાજા હમીરદેવને	૬૦૦૦૦૦
મેવાડના રાજાને	૧૬૦૦૦૦૦
માળવાનારાજા મદનવર્માને	૯૦૦૦૦૦
કાશીના રાજા પ્રતાપસિંહને	૧૬૦૦૦૦૦
કંઠહારના રાજાને	૬૦૦૦૦
દિલ્હીના બાદશાહ નાસિરુદ્દીનને	૧૦૫૦૦૦૦

૬૨૧૦૦૦૦

આ સિવાયના પણ નાના મોટા રાજાઓને તેમણે
ધણું અનાજ આપ્યું હતું.

જગડૂશાહ તરફથી નાની નાની સદાવ્રતશાળાઓ
ધણી ચાલતી હતી. પણ આ દુકાળને પહોંચી વળવા
માટે તેમણે મોટી દાનશાળાઓ નીચે મુજબ
ચાલુ કરી હતી:

રૈવાકાંઠા, સોરઠ અને ગુજરાતમાં	૩૩
મારવાડ, ધાર અને કચ્છમાં	૩૦

મેવાડ, માળવા અને ઢાલમાં	૪૦
ઉત્તર ભાગમાં	૧૨

૧૧૫

આ દાનશાળામાં બધા થઈને હંમેશના પાંચ લાખ માણસોને ભોજન આપવામાં આવતું હતું. એક પાટણની દાનશાળામાંજ હંમેશાં વીસ હજાર માણસોને જમાડવામાં આવતા હતા ! જગદૂશાહે આ દુકાળમાં ૪૯૯૫૦૦૦૦ માણ દાનશાળાઓમાં મફત વાપર્યું અને ૧૮ કોડ માસા એટલે ૪૮ કોડ રૂપિયા નગદ વાપર્યા ! મોટા મોટા રાજા મહારાજાઓ પણ જગદૂશાહની આ ઉદારતા જોઈ તેની પ્રશંસા કરવા લાગ્યા અને તેને ‘ જગતના પાલનહાર ’નું બિરુદ આપ્યું. આજે પણ કોઈમહાન દાનેશ્વરીને જગદૂશાહની ઉપમા અપાય છે તે આટલાજ માટે.

સંવત ૧૩૧૬ ની સાલમાં વરસાદ સારો થયો અને દુકાળ મટી ગયો. આટલું ધન વાપર્યા પછી પણ જગદૂશાહને ધનની ખોટ નહોતી પડી. લક્ષ્મી તો પ્રતિદિન વધતીજ જતી હતી.

: ૭ :

એક વખત ચાંચિયા લોકોને મીણથી ભરેલું

એક વહાણ સમુદ્રમાંથી મળી આવ્યું. તેમને સમજ ન પડી કે એનું શું કરવું. બધા વિચારમાં પડ્યા. એવામાં એકને જગદૂશાહ યાદ આવ્યા એટલે તે બોલી ઉઠ્યો: 'ચાલો જગદૂશાહ પાસે. આ વહાણ તેમને વેચીને ધન મેળવીએ.' બધાને આ વાત ગમવાથી જગદૂશાહ પાસે આવ્યા અને કહેવા લાગ્યા: 'હે શેઠ! અમને મીણથી ભરેલું એક વહાણ મળી આવ્યું છે. આપને તે કામ લાગશે માટે ખરીદવાની ઈચ્છા હોય તો કહો.'

જગદૂશાહને મીણની ખાસ જરૂર નહોતી પણ ખિયારા પોતાનું નામ પૂછતા આવ્યા છે માટે નિરાશ ન કરવા એમ વિચારી એ મીણ ખરીદી લીધું. એમાં મીણના ૫૦૦ મોટા ચોરસા હતા.

ઢેટલાકને આ વાત ન ગમી પણ જગદૂશાહને કહેવાની હિમ્મત હોણ કરે? આ વાતને ત્રણ માસ પસાર થઈ ગયા. પછી એક વખત કામ પ્રસંગે સગડી સળગાવવામાં આવી અને તેમાં ઢાઢએ રમતમાં પેલા મીણનું ચોરસું ફેંક્યું. થોડીવારમાં મીણ ઝોગળી

ગયું ને અંદરથી સોનું ઝળક્યું. જગડ્ડશાહે તપાસ કરી તો સોનું શુદ્ધ જણાયું. એ પાંચસો ચારસામાંથી તેમને અઢળક ધન મળ્યું. જો કે તે બધું એમણે પરા-પકારના કામોમાંજ ખરચી નાંખ્યું.

આ રીતે જગડ્ડશાહને વેપાર ઉપરાંત અણધાર્યાં પ્રસંગોમાંથી અઢળક ધન મળેલું અને એથી એમને ધનની ખોટ પડીજ નહિ !

ભારતવર્ષના આ મહાન દાનવીરે પૈસો સારા ઠેકાણે વાપરી પૈસાદારોને જીદોજ માર્ગ બતાવ્યો. કેટલાંક વર્ષ પછી જ્યારે તેમનું મરણ થયું ત્યારે દેશભરમાં શોક ફેલાઈ ગયો. હજારો લોકો છુટા મોંએ રડવા લાગ્યા.

‘જગતનો પાલનહાર’ જતાં કોને દુઃખ ન થાય ? જો કે જગડ્ડશાહનો પોતાનો વંશ ચાલ્યો નથી પણ જગતપર જ્યાં સુધી દાનનો મહિમા રહેશે ત્યાં સુધી એમનું નામ અમર રહેશે. જગતને આવા અનેક જગડ્ડશાહ પ્રાપ્ત થાય !

બાળઅંથાવળી :: પ્રથમ શ્રેણી :: ૨૦

ધર્મ માટે પ્રાણ આપનાર મહાત્માઓ

∴ લેખક ∴

ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ

સર્વ હિંસા સ્વાધીન

આવૃત્તિ ચોથી

વ્રત ૧૨૫૦

સંવત ૧૯૯૧

મૂલ્ય સવા આનો.

પ્રકાશક :
ધીરજલાલ ટોકરશી શાહ
ન્યોત્તિ કાર્યાલય
નગરશેઠ મારકીટ, રતનપોળ,
અ મ દા વા દ.

આ પુસ્તક મુંબઈ ઇલાકા કેળવણીખાતા તથા વડોદરા રાજ્ય
કેળવણીખાતા તરફથી ઇનામ-લાઠબેરી માટે મંજૂર થયેલું છે,
તેમજ જૈન સ્વેચ્છા એજ્યુકેશનલ બોર્ડની ધાર્મિક પરીક્ષાના
ખાળ ધોરણ પ્રથમ તથા કન્યા ધોરણ પ્રથમમાં પાઠ્યપુસ્તક
તરીકે સ્વીકારાયેલું છે. ધી. ટો શાહ.

∴ મુદ્રક ∴

મણિલાલ હગનલાલ શાહ.
મુદ્રણસ્થાન: વીરવિજય: પ્રી. પ્રેસ
કાળુપુર ટંકશાળ ∴ અમદાવાદ.

ધર્મરૂચિ આણુગાર.

: ૧ :

નાગિલા બ્રાહ્મણીએ ભાતભાતનાં ભોજન કર્યાં.
તીખાં તમતમતાં શાક કર્યાં. તેમાં તુંબડાનું શાક કરતાં
કાઈએ તુંબડાં ચાખ્યાં નહિ. પછી તૈયાર થયેજ્યાં ઠામ
જિઘાડીને એક પીતો જીભે અડાડ્યો ત્યાં કડવો ઝેર ।
તે સમજી ગઈ કે શાક કડવા તુંબડાનું થયું. કાઈથી
આ ખવાશે નહિ. એટલે તે બાજુએ મૂક્યું. ભોજનનો
સમય થયો એટલે સહુ આવ્યા ને જમી ઉઠ્યા.

એવામાં 'ધર્મલાભ' કહેતા ધર્મરૂચિ નામના એક

સાધુ તેને ત્યાં બિજા લેવા આવ્યા. એક માસના તે ઉપવાસી હતા. નાગિલાએ વિચાર્યું: “લાવ ! આ શાક આ સાધુનેજ આપી દઉં. કોણ બહાર નાખવા જાય છે ! બધું શાક સાધુને વહોરાવું.”

ધર્મરૂચિ આ આહાર લઈ પોતાના ગુરુ ધર્મધોષ આગળ આવ્યા. ગુરુ આહાર સુંધીને જ બોલ્યા: “હે શિષ્ય ! આ આહાર વાપરીશ નહિ. નહિતર તારું મરણ થશે. જ્યાં જીવડાં ન હોય એવી ભૂમિમાં તેને પરઠવી આવ ! હવેથી આવો આહાર લાવીશ નહિ.”

ધર્મરૂચિ આહારને પરઠવવા ગામ બહાર ચાલ્યા. એવામાં શાકના રસનું ટીપું ભોંય પડ્યું. એ ટીપાની સુગંધથી લોભાઇ કટલીક કીડીઓ ત્યાં આવી ને ચોટી ગઈ. તરત જ તે મરણ પામી. આ જોઇ ધર્મરૂચિ મુનિએ વિચાર્યું: ‘અહો ! આ શાકના એક ટીપાથી આટલા બધા જીવ મરણ પામ્યા તો આ બધા શાકથી કટલા જીવોનો સંહાર થશે ? માટે મનેજ મરવા દે. મારા મરવાથી ધણા જીવ બચી જશે.’ એમ વિચારી બધું શાક ખાઇ ગયા. પછી ધ્યાન ધરી લીધું ને જગતના સર્વ જીવોની ક્ષમા માગી લીધી. થોડીવારમાં ઝેરી શાકની

અસરથી મુનિરાજનું મરણ થયું. છેલ્લી ધડી સુધી શુભ ભાવના રાખવાથી તે દેવલોકે ગયા.

આટલી હદ સુધી અહિંસા પાળનાર કેટલા મહાત્માઓ હશે ?

ગજસુકુમાળ

: ૨ :

શ્રી નેમનાથ મધુર વાણીથી ઉપદેશ દેતા હતા. ત્યાં શ્રીકૃષ્ણ મહારાજના નાના ભાઈ ગજસુકુમાળ આવ્યા. તેમણે તે ઉપદેશ સાંભળ્યો ને વૈરાગ્ય થયો. એટલે પોતાની માતા દેવકીજીપાસે ગયા ને દીક્ષા લેવાની રજા માગી. દેવકીજીએ તેમને ધણું ધણું સમજાવ્યા કે “પુત્ર ! તારી ઉમ્મર નાની છે. સંજમ ખૂબ દોઢલો છે. તારાથી એ નહિ પળાય.” પણ ગજસુકુમાળની ભાવના દૃઢ હતી એટલે છેવટે રજા આપી. ગજસુકુમાળે દીક્ષા લીધી.

દીક્ષા લઇને તેમણે પ્રશ્નને કહ્યું કે “ પ્રભો ! મોક્ષ જલદી મળે તેવો ઉપાય બતાવો ! ” પ્રશ્ન નેમનાથ કહે, “ધ્યાન ધરીને ઉભા રહો. મન વચન ને કાયાને બરાબર પવિત્ર કરો ! ”

ગજસુકુમાળે શ્મશાનમાં જઈને ધ્યાન લગાવ્યું.

આ વખતે ગજસુકુમાળનો સાસરો સોમિલ બ્રાહ્મણ ત્યાં થઈને નીકળ્યો. તેણે ગજસુકુમાળને આ હાલતમાં જોયા. એટલે ખૂબ ચીડાયો. ઘાંત પીસીને બોલ્યો: “અરે ! તેં તો મારી દીકરીનો ભવ બગાડ્યો ! તારે જો એને નહોતી પરણવી તો સગપણ શા માટે કર્યું?” આમ બોલતાં બોલતાં તેનો ક્રોધ ખૂબ વધી ગયો. ગજસુકુમાળને શું કરી નાખું એવા વિચારમાં ધૂંધવાવા લાગ્યો. જ્યારે તેના ક્રોધની હદ ન રહી ત્યારે ધગધગતા અંગારા એક ધડાની ઠીબમાં ભર્યાં ને તે ઠીબ ગજસુકુમાળના માથે મૂકી.

ગજસુકુમાળનું હૈયું ક્ષમાનું સરોવર હતું. તેમનું શરીર દાઝે પણ મન દાઝે એમ હતું નહિ. એ તો ઉલટા વિચાર કરવા લાગ્યા કે “કોઈ સસરા તો વીસ પચીસની પાઘડી બંધાવે પણ આ સસરાએ તો મોક્ષ મળે એવી પાઘડી બંધાવી ! હે જીવ ! શાંતિથી આ પ્રસંગ સહન કરી લે. આવા પ્રસંગ ધડીએ ધડીએ નહિ મળે.” એમ વિચાર કરતાં તેમના હૃદયમાંથી ક્ષમા ઊભ-

રાવા લાગી. સમતા છલકાવા લાગી. અને તેમને કેવળ-
જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું.

અંગારાથી માથું તપતાં થોડીવારમાં તે મરણ
પામ્યા ને મોક્ષે ગયા.

હે નાથ ! આવા ક્ષમાસાગરની ક્ષમા અમારામાં
આવજે !

અવંતિસુકુમાળ

: ૩ :

ઉજ્જૈણી નગરીમાં ખીલતા જોખનનો એક બાળ
શ્રીમંત. બત્રીશ સ્ત્રીઓનો તે સ્વામી છે. અનેક મેડી
મહેલાતોનો ધણી છે. તેના પિતા ધનદત્ત શેઠ ગુજરી
ગયા છે. અને ભદ્રામાતા ધરનો બધો કારભાર ચલાવે છે.

એક વખત આર્યમહાગિરિ મહારાજ ભદ્રા શેઠા-
ણીની પરશાળમાં ઉતર્યા. ત્યાં એક વખત સધળા સાધુ
નલિનીગુહ્ય વિમાનની સજ્જાય બણે. અવંતિસુકુમાળે
એ સજ્જાય સાંભળી એટલે તેમને થયું કે મેં ક્યાં-
ધક આવું અનુભવ્યું છે. એટલે ગુરુ આગળ આવ્યા.

ને હાથ જોડી બોલ્યા: “ગુરુમહારાજ ! આવું સુખ શી રીતે મળે તે સમજાવો !” ગુરુમહારાજ કહે “ જ શુદ્ધ ચારિત્ર પાળે તે મોક્ષે જાય. મોહસહિત ચારિત્ર પાળે તો દેવલોકે જાય.” અવંતિસુકુમાળ કહે : “તો આપ મને દીક્ષા આપો.” ગુરુ કહે : “તમારી માતાની રજ લાવો તો દીક્ષા આપીએ.” અવંતિસુકુમાળ માતા પાસે ગયા, ને દીક્ષા લેવાની રજ માગી. માતા ખૂબ દુઃખી થયાં. સ્ત્રીઓ ખૂબ દુઃખી થઈ. પણ આખરે સમજીને તેઓએ રજ આપી.

અવંતિસુકુમાળે દીક્ષા લીધી પછી ગુરુને કહ્યું કે “ ગુરુરાજ ! મારે તો જલદી મોક્ષ મળે એવો રસ્તો લેવો છે. એટલે જો આપ આજ્ઞા આપો તો કંથેરીના (થોરના) વનમાં જઈને અનશન કરું.” ગુરુ કહે : ‘ તમને સુખ હપજ તેમ કરો. ’

અવંતિસુકુમાળ ચાલ્યા. નગરથી થોડે દૂર કંથેરીનું લયાનક વન હતું ત્યાં ગયા. કંથેરીના વનમાં પેસતાં કઠોર કાંટા વાગ્યો. પગે લોહીની ધાર થઈ. પણ અવંતિસુકુમાળે મનમાં જરાપણ દુઃખ આણ્યું નહિ. તેમણે અનશન શરૂ કર્યું.

હજી અનશન શરૂ કર્યાને થોડીવાર થઇ છે ત્યાં
તો એક શિયાળ લોહીની ગંધે આવી પહોંચી. તે નવી
વીઆયેલી ને ભૂખી ડાંસ એટલે અવંતિસુકુમાળ મુનિના
પગ કરડવા માંડ્યા. અહા ! કેવું સંકટ ! પણ જનું
મન મજબૂત એને થું ? એ તો ધ્યાનમાં જ ઉભા રહ્યા.

શિયાળ બટાક બટાક બચકાં ભરતી આખો પગ
ખાઈ ગઈ. પણ અવંતિસુકુમાળ ધ્યાનમાંથી ડગ્યા નહિ.
થોડીવાર થઇ એટલે બીજો પગ કરડી ખાધો છતાં મનમાં
જરાપણ દુઃખ કે અરેકારો નહિ ! કેવળ શુભ ધ્યાન !
શુભ ચિંતવન ! શિયાળ તો આજ ખાઉં ખાઉં કરી
રહી હતી. તેની ભૂખ કાંઈ એટલેથી અટકી નહિ. તેણે
પેટ ખાધું, છાતી ખાધી ને માથું પણ ખાઈ ગઈ. સાંજ
ટાંણે ત્યાં કેવળ હાંડકાં ખાકી રહ્યાં.

ભડવીર અવંતિસુકુમાળ અડગ ધ્યાનથી નક્ષિની-
શુદ્ધ વિમાનમાં ઉત્પન્ન થયા.

બીજા દિવસનું વહાણું વાયું એટલે ભદ્રામાતા
તથા તેમની સ્ત્રીઓ આર્યમહાગિરિ મહારાજના દર્શને
આવી. અવંતિસુકુમાળના ખબર પૂછવા લાગી. આર્ય-
મહાગિરિ મહારાજ કહે, “ કંથેરીના વનમાં અવંતિ-

સુકુમાળે અનશન કર્યું છે.” માતા તથા સ્ત્રીઓ તેમને વાંદવા કંથેરીના વનમાં ગયાં. પણ ત્યાં શું જુએ ? કેલૈયાકુંવરની જગાએ લોહી ખરડયાં હાડકાં પડેલાં દીઠ્યાં. ભદ્રા આ જોતાં બેભાન થઈ ગઈ. સ્ત્રીઓ કારમુ રુદન કરવા લાગી પણ આ બધાથી શું વળે ? આ બનાવ પર વિચાર કરતાં તેમને પણ વૈરાગ્ય થયો ને માતા તથા ૩૧ સ્ત્રીઓએ દીક્ષા લીધી. ફક્ત એક ગર્ભવતી સ્ત્રી બાકી રહી.

આ ગર્ભવતી સ્ત્રીને એક પુત્ર થયો, તેણે પોતાના પિતાના યાદગાર મરણની જગાએ મહાકાળ નામે સુંદર દહેરું બાંધ્યું. આજ પણ ઉજ્જણીથી ચોડે છેટે અવંતિપાર્શ્વનાથને નામે એ દહેરું ઓળખાય છે. હજારો બ્રાહ્મણો ત્યાં જઈને એ કથા સાંભળે છે ને સમતાના ભંડાર અવંતિસુકુમાળનાં વખાણ કરે છે.

આપણાથી આ મહાપુરુષનાં ગુણ શી રીતે ગવાય ?

મુનિશ્રી મેતાર્ય

: ૪ :

ખરા બપોરનો સમય છે. અંગારા જેવો તાપ પડે છે. આ વખતે રાજગૃહી નગરીમાં માસના ઉપવાસી એક સાધુ બિક્ષા લેવા ફરી રહ્યા છે. ધીમે પગલે ને નીચી નજરે ચાલતાં તેઓ એક સોનીના ધર આગળ આવ્યા. ત્યાં સોની સોનાનો હાર ધડે છે. તેના માટે સોનાનાં જવલાં તૈયાર કરે છે. સોની મુનિરાજને જોઈ ખૂબ હરખાણેા. બે હાથ જોડી વિનંતિ કરવા લાગ્યો. “હે મુનિરાજ ! મારું આંગણું પાવન કરો. મારા ઘેરથી બિક્ષા લો.” ‘ધર્મલાભ’ બોલીને મુનિરાજ તેના ધરમાં દાખલ થયા.

સોની સોનાનાં જવલાં એમને એમ મૂકી રસોડામાં ચાલ્યો. ત્યાં જઈ બિક્ષા આપવાની તૈયારી કરવા લાગ્યો. એવામાં ત્યાં એક કોચ પક્ષી આવ્યું. તે સોનાના જવલાં ચરી ગયું. જવલાં ચરીને તે પાસેના ઝાડની ડાળીએ બેઠું. મુનિરાજ આ જોયું.

સોની રસોડામાંથી બહાર આવ્યો. મોદક મિઠા-
ઈનો થાળ લાવ્યો. ઉત્તમ ભાવે મુનિરાજને તે ભિક્ષા
વહોરાવી. મુનિરાજ ચાલ્યા. સોની દુકાને આવ્યો.
જુએ તો સોનાનાં જવલાં નહિ! અરે! અહીંથી
સોનાના જવલાં ક્યાં ગયાં? તેના પેટમાં ફાળ પડી.
અહીં જોયું, તહીં જોયું, પણ ક્યાંય સોનાનાં જવલાં
નહિ. તેને લાગ્યું કે જરૂર પેલા સાધુ આ જવલાં ઊપાડી
ગયા. લાવ તેને પકડીને તપાસ કરું.

મુનિરાજ તો માસના ઉપવાસી હતા. એટલે
હજી તો આંગણુ'યે છોડયું નહોતું. સોનીએ સાધુને
પકડીને ઉભા રાખ્યા અને પૂછયું: “સોનાનાં જવલાં
ક્યાં છે?” મુનિરાજ વિચાર કર્યો. જે કૌંચ પક્ષીની
વાત કહીશ તો બિચારાનો જીવ જશે. માટે શાંતજ
રહેવા દે. તેમણે કાંઈ જવાબ આપ્યો નહિ. સોનીની
શંકા મજબુત થઈ. તેણે એ ત્રણ વખત મુનિને પૂછ્યું
પણ જવાબ મળ્યો નહિ. આથી તે ખૂબ ક્રોધે ભરાયો.
પાસે આળું ચામડું પડ્યું હતું. તે કસકસીને મેતાર્ય
મુનિના માથે બાંધ્યું. પણ મેતાર્ય મુનિ સમતાના
ભંડાર. તે કાંઈ પણ બોલ્યા નહિ.

સોનીએ તેમને પકડીને તડકામાં બેસાડ્યા. છતાં તે શાંત રહ્યા. તાપથી ચામડું સંકોચાવા માંડ્યું ને માથામાં ચસકા આવવા લાગ્યા: “હે જીવ ! આવેલું દુઃખ શાંતિથી સહન કરી લે ! દુઃખથી જરાયે ડરીશ નહિં.” આ વિચાર કરતાં તેમનું મન પવિત્ર થવા લાગ્યું ને ચોડીવારમાં તે એટલી હદે પહોંચ્યું કે તેમને કેવળજ્ઞાન થયું.

અહીં તાપથી ચામડું ખૂબ સંકોચાણું ને મેતાર્ય મુનિની બંને આંખો બહાર નીકળી ગઈ. તેમની ખોપરી ફાટી ગઈ. સમતાના સાગર મેતાર્ય મુનિરાજ નિર્વાણ પામ્યા.

એવામાં કાઠ કઠિયારણે આવી ધબાક લેતાં કાઠીનો ભારો પછાડ્યો. અચાનક ધબકારાથી કૌંચ-પક્ષી બીનું ને ચરકી ગયું. સોની જુએ તો ચરકમાં સોનાનાં જવલાં ! તરતજ તેને કમકમાટી છૂટી. મેં દુષ્ટ શું કર્યું ? નિર્દોષ મુનિરાજના પ્રાણ લીધા ! પશુ હવે શું થાય ? રાજને ખબર પડશે તો ગરદન મારશે. એટલે તેણે એજ મુનિરાજનાં કપડાં પહેર્યાં ને સાધુ થઈ ચાલી

નીકળ્યો. પછી દોઢલો સંજમ પાળ્યો ને આત્માનું
કલ્યાણ કર્યું.

ખરેખર ! “ મેતાર્યું મુનિવર ધન્ય ધન્ય તુમ
અવતાર ! ”

સુકોશલ મુનિ

: ૫ :

રાજર્ષિ કીર્તિધર ને તેમના પુત્ર રાજર્ષિ સુકોશલ
બંને એક ભયંકર વનમાં થઈને પસાર થતા હતા. ત્યાં
એકાએક વિકરાળ વાઘણ દેખાણી. કયો માણસ આની
આગળથી નાશી જઈને જીવ બચાવવાની મહેનત ન
કરે ? પણ આ રાજર્ષિઓ તો નાસવાનો પ્રયત્નજ
કરતા નથી. તે તો ઊલટી અંદર અંદર વાત કરે છે !

કીર્તિધર કહે, “ સુકોશલ ! તમે પાછળ રહો !
પહેલાં મને સંકટ સહેવા દો. ”

સુકોશલ કહે : “ ક્ષમાશ્રમણ ! આવું શું બોલો
છો ? સંકટને કઢી હું ગણકારતો નથી. લડવા નીકળેલો
બહાદુર લડવૈયો શું પાછો વળે ? માટે કૃપા કરી મનેજ
એ ઉપસર્ગ સહેવાની તક આપો ! ”

સુકોશલ મુનિ આગળ આવીને ઉભા રહ્યા. ઇષ્ટ-
દેવનું ધ્યાન ધર્યું. વિચારવા લાગ્યા. “અરે જીવ ! આ
શરીરના મોહને લીધે તું ધણા કાળ સંસારમાં રખડયો
છે માટે હવે તે શરીરનો મોહ છોડી દે ! અને સર્વ
જીવોને સરખા ગણી તેમની ક્ષમા માગ ! ” પછી તે
મનમાં બોલ્યા :

સ્વામેષિ સન્ન જીવે, સન્ને જીવા સ્વમંતુ મે ।
મિત્તી મે સન્નભૂણ્ણુ, વેરં મજ્જં ન કેણહ ॥

એટલે સર્વ જીવોની ક્ષમા માગું છું. સર્વ જીવો
મને ક્ષમા આપજો. મારે સર્વેની સાથે મિત્રતા છે.
કોઈ પણ સાથે વેર નથી.

એવામાં વાધણ તરાપ મારીને સુકોશલ મુનિના
શરીર પર કુદી. પોતાના ભયંકર પંજ ને વિકરાળ
દાંતથી તેમના શરીરને પ્રાડવા લાગી. પણ સુકોશલ
મુનિ શાંત દશામાં છે. હૃદયને પવિત્ર કરી રહ્યા છે.
થોડા વખતમાં તે પવિત્રતા છેલ્લી હદે પહોંચી.
તેમને કેવળજ્ઞાન થયું.

વાધણ તેમના શરીરનો ભક્ષ કરી ગઈ. તે નિર્વાણ

પામ્યા. કીર્તિધર બચી ગયા. તેમણે આકરાં તપ કર્યા
ને તેના પ્રભાવથી મોક્ષ મેળવ્યું.

ધન્ય છે ભડવીર સુકોશલને !

ખંધક મુનિના પાંચસો શિષ્ય

: ૬ :

વીસમા તીર્થંકર પ્રભુ મુનિસુવ્રત આગળ રાજપુત્ર
ખંધકે પાંચસો માણસ સાથે દીક્ષા લીધી. પછી ધર્મનો
ખૂબ અભ્યાસ કરવા લાગ્યા. થોડા વખતમાં તે મહા-
જ્ઞાની થયા એટલે પ્રભુએ તેમને પાંચસો સાધુના
આચાર્ય નીમ્યા.

એક વખત પોતાના બેઠાની બાજુએ આવવા
તેમણે કુંભારટ નગરે જવાની પ્રભુ આગળ આજ્ઞા માગી.
પ્રભુ કહે, “ ત્યાં જવામાં તમારા બધાના જીવનું જોખમ
છે. ” ત્યારે ખંધકાચાર્યે પૂછ્યું, “ પણ એથી અમારું
કલ્યાણ થશે કે નહિ? ” પ્રભુ કહે, “ તમારા સિવાય
સહુનું કલ્યાણ થશે. ”

ખંધકાચાર્ય કહે, “ તો મારું કલ્યાણ થયું ”

માનીશ. ” તે પાંચસો સાધુ સહિત કુંભારકટ નગરની પાસે આવ્યા.

કુંભારકટ નગરનો રાજા દંડક હતો. તેનો પ્રધાન પાલક હતો. એક વખત તે ખંધક મુનિના ગામ આવેલો ત્યારે રાજકુમાર ખંધક સાથે ચર્ચા થયેલી તેમાં તે હારેલો. ત્યારથી તેને ખંધક પર વેર ખંધાયું હતું. તે મૂળથી સાધુઓનો શત્રુ હતો. તેમાં વળી ખંધકાચાર્યને જોયા એટલે તેનું વેર તાજું થયું. કોઈ પણ રીતે આ સાધુઓનો ઘાટ ધડવા વિચાર કર્યો.

ખંધકાચાર્ય જ બાગમાં ઊતરવાના હતા ત્યાં કેટલાંક હથિયાર દટાવ્યાં.

ખંધક મુનિ પોતાના શિષ્યો સહિત બાગમાં ઊતર્યા. ત્યાં રાજા, પ્રધાન તથા બધી રૈયત તેમનો ઉપદેશ સાંભળવા આવ્યાં. પછી રાત્રે પાલક પ્રધાને જઈને રાજાને કહ્યું: “ મહારાજ ! આ ખંધક તો બડો બગભગત જણાય છે. સાધુના વેશમાં સારામાં સારા લડવૈયાઓને લાવ્યો છે. એમની મદદથી તે આપણું રાજ્ય લેવા ઈચ્છે છે. એની ખાત્રી કરવી હોય તો તે

સાધુઓ ઊતર્યા છે તેની નીચે ખોદાવો એટલે બધું માલૂમ પડશે. ”

દંડક રાજાએ તેમ કયું તો ત્યાંથી હથિયાર નીકળ્યાં. હથિયારને જોતાંજ દંડક રાજા ચિડાયો ને પ્રધાનને આજ્ઞા કરી કે “આ દુષ્ટોને ઠીક લાગે તે શિક્ષા કરો. એમના માટે મને કાંઈ પૂછશો નહિ. ”

પાલક પ્રધાનનો દાવ સફળ થયો. તેણે માણસને મારવાની ધાણી તૈયાર કરાવી અને તે બાગમાં ગોઠવી. પછી અંધકાચાર્યને હુકમ ફરમાવ્યો કે રાજના ગુન્હેગાર તરીકે તમને ધાણીએ ધાલીને પીલી નાંખવામાં આવશે.

બસ ! હુકમ ફરમાવીને તેણે પોતાનું કરપીણ કામ શરૂ કર્યું. અંધકાચાર્ય દરેક સાધુને છેવટની શાંતિ રાખવા માટે ઉપદેશ દે છે. દરેક સાધુ શાંતિને ધારણ કરી ઈષ્ટદેવનું નામ લેતો ધાણીપર જઈને ઉભો રહે છે. પાલક પ્રધાન તેને પીલે છે ને રાજ થાય છે. આ પ્રકારે ચારસો નવાણું સાધુનો સંહાર કર્યો. છેવટે સહુથી નાના એક સાધુને ધાણી આગળ લાવનામાં આવ્યા ને અંધકાચાર્યનું હૈયું દયાથી ઊભ-

રાઈ ગયું. તે પાલકને કહેવા લાગ્યા: “ મહાનુભાવ ! પહેલાં મને પીલ જથી આ બાળસાધુની હત્યા મારે બેવી ન પડે. મારું આટલું વચન માની બા ! ” પાલક પ્રધાનને તો દુઃખ થાય તેમ કરવું જ હતું એટલે તેણે તે બાળમુનિને ધાણીએ ધાડ્યા ને ખંધકાર્યના દેખતાં પીલી નાંખ્યા. ખંધા મુનિ શુદ્ધ બાવે મરવાથી નિર્વાણ પામ્યા.

હવે આવ્યો આચાર્યનો વારો. તેમને તો છેલ્લી હત્યાથી રજેરગમાં ક્રોધ વ્યાપી ગયો હતો. એટલે છેલ્લી ઘડીએ માગી લીધું કે “ જો મારા જપતપતું ફળ હોય તો આ રાજા, પ્રધાન તથા આખા દેશનો નાશ કરનાર થાઉં.” ખંધક મુનિ ધાણીમાં પીલાયા. તે પરલોક ગયા. કહે છે કે તે અગ્નિકુમાર દેવ થયા. તેમણે દંડક રાજાનો આખો દેશ બાળીને ભસ્મ કરી નાંખ્યો. ફાલ્યો ફાલ્યો દેશ વેરાન થઈ ગયો. દંડકારણ્યને નામે હજી પણ તે ઝાળખાય છે.

ધન્ય છે ! ખંધક મુનિના પાંચસો શિષ્યને જમણે મરી બાણ્ય !

ખંધક મુનિ.

: ૭ :

નમો નમો ખંધક મહામુનિ. ખંધક મુનિ ક્ષમાના ભંડાર હતા. શ્રાવસ્તીના રાજા કનકકેતુ તેમના પિતા ને મલયાસુંદરી તેમની માતા હતી. એક વખત સાધુ મુનિરાજના હપદેશથી તેમને વૈરાગ્ય થયો અને દીક્ષા લીધી. જવી શુદ્ધ ભાવનાએ દીક્ષા લીધી હતી તેવીજ તે પાળતા હતા. સદાયે આકરાં તપ કરે. સંકટ આવ્યે હસતે મોઢે સહન કરે. એમ કરતાં એક દિવસ પોતાની બહેનના શહેરમાં આવ્યા.

બહેન બનેલી ગોખે બેઠાં નગરની સેવા જુએ છે. ત્યાં દૂરથી મુનિરાજ દેખાયા. બહેને ગોખમાં બેઠાંજ પારખ્યું કે મુનિરાજ મારો માડીજયો વીર છે. તે સાધુ સામું જોઈ રહી. દડ દડ તેની આંખમાંથી આંસુ સર્પાં.

આ જોઈ રાજા ચમક્યો. મનમાં વિચારવા લાગ્યો. આ તે કેવો સાધુ કે જને જોઈને રાણીને રડવું આવે છે !

નક્કી રાણીને એની સાથે આડો સંબંધ હશે. ચાલ ! ત્યારે એ દુષ્ટની ખબર લઉં. રાજ ત્યાંથી છૂટો પડ્યો. પોતાના સેવકોને હુકમ કર્યો કે પેલા સાધુની જીવતાં ચામડી ઊતારી લાવો. સેવકો દોડ્યા. ખંધક મુનિ પાસે પહોંચ્યા અને તેમને બહેર કર્યું: “રાજનો હુકમ થયો છે કે તમારી જીવતાં ચામડી ઊતારવી.” ખંધક મુનિવર કહે: “વાહ ! સમતાની કસોટીનો ધણો સુંદર પ્રસંગ મળ્યો. બાઈ ! ખુશીથી તમારા રાજનો હુકમ બબો. પણ મને કહો કે હું કેવી રીતે ઉભો રહું જ્યાં તમને તમારું કામ કરતાં હરકત ન થાય.”

અમૃતનું સરોવર છલકાય એવી મુનિવરની વાણી ! આ સાંભળતાંજ સેવકોના હાથ ઢીલા પડી ગયા. પણ રાજનો હુકમ યાદ આવ્યો ને પોતાનું કામ કરવા તૈયાર થયા.

રાજસેવકોએ પ્રસી તૈયાર કરી. ખંધક મુનીશ્વર શાંતભાવે મનમાં બોલ્યા:

ચત્તારિ સરણં પવજ્જામિ ।

અરિહંતે સરણં પવજ્જામિ ।

સિદ્ધે સરણં પવજ્જામિ ।

સાહુ સરણં પવજ્જામિ ।

કેવલીપન્નતં ધમ્મં સરણં પવજ્જામિ ।

એટલે ચારતું શરણુ અંગીકાર કરું છું. અરિહંતનું
શરણુ અંગીકાર કરું છું. સિદ્ધનું શરણુ અંગીકાર કરું
છું. સાધુનું શરણુ અંગીકાર કરું છું. કેવળી ભગવાને
કહેલા ધર્મનું શરણુ અંગીકાર કરું છું.

બસ આટલું બોલીને ખંધક મુનિએ ધ્યાન લગાવી
દીધું.

રાજસેવકો ફરસીથી તેમની ચામડી ઉતારવા
લાગ્યા. ચડ ચડ ચામડી ઊતરે પણ મુનીશ્વર ધ્યાન-
માંથી ડગે નહિ, મનમાં જરા પણ ખોટો વિચાર લાવે
નહિ, સમતાનેજ ધારણુ કરે ! એમ કરતાં સમતા ભર-
પૂર થઈ એટલે ત્યાંજ ખંધક મુનિને કેવળજ્ઞાન થયું.

અહીં તેમના આખા શરીરની ચામડી ઊતરી
ગઈ એટલે તે નિર્વાણ પામ્યા.

આ હુત્યાકાંડની જગાએ સમડીએ ઊડવા માંડી.
ને માંસ ખાવા લાગી. તેમાંથી એક સમડીએ લોહી-

ખરડી મુહપત્તિ ને ઓઘો માંસ જાણીને ઊપાડયાં.
અન્યું એવું કે થોડે જતાં સમડીના પગમાંથી તે સરકી
ગયાં ને બરાબર રાજમહેલની અગાશીમાં પડયાં.

બહેને આ જોયું ને જાણ્યું એટલે મૂચ્છાં આવી.
તેના દુઃખનો પાર રહ્યો નહિ. ભાન આવતાં તેને વૈરાગ્ય
થયો ને તે સાધ્વી બની. લાંબો વખત પવિત્ર જીવન
ગાળીને તે નિર્વાણ પામી.

વાંચક ! શાંતભાવે એકાદ વખત આ ખંધક
મુનિની સજ્જાય ગાજ કે:

નમો નમો ખંધક મહામુનિ,
ખંધક ખીમા બંડાર રે !

વિવિધ પુસ્તકો માટે
તમારો લાયબ્રેરી ઑર્ડર
કયાં આપશો ?
વર્ષોથી જાણીતા થયેલા

જ્યોતિ કાર્યાલયમાંજ

કારણ કે

તેની

ત્રણ વિશેષતાઓ છે :

નિયમિતતા

યોગ્ય કમિશન

ચોકખો વ્યવહાર

આજે જ લખો : જ્યોતિ કાર્યાલય.

નગરશેઠ મારકોટ, રતનપોળ-અમદાવાદ.